

Libri duo, de theriaca et mithridatio,

<https://hdl.handle.net/1874/436850>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

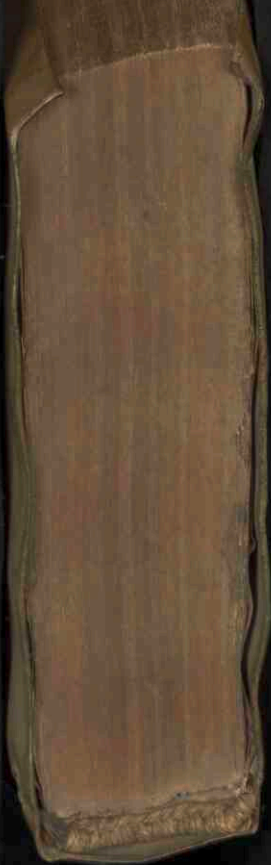
- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

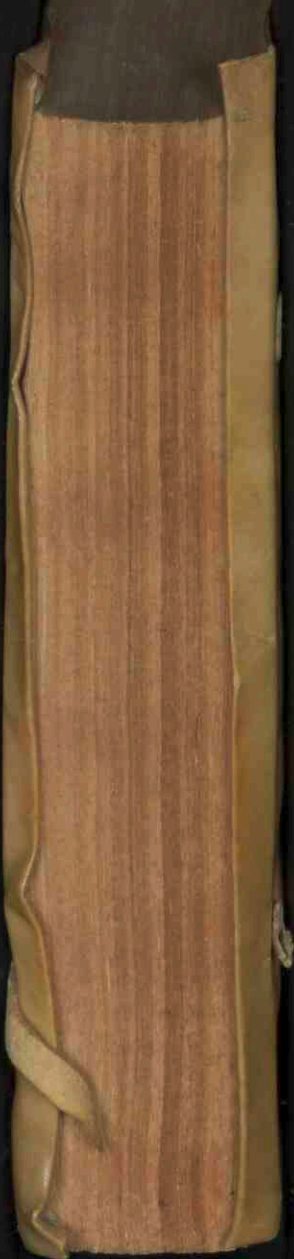
B. MARANTA
de
Theriaca
et
Mithridatio.

0 oct.

93

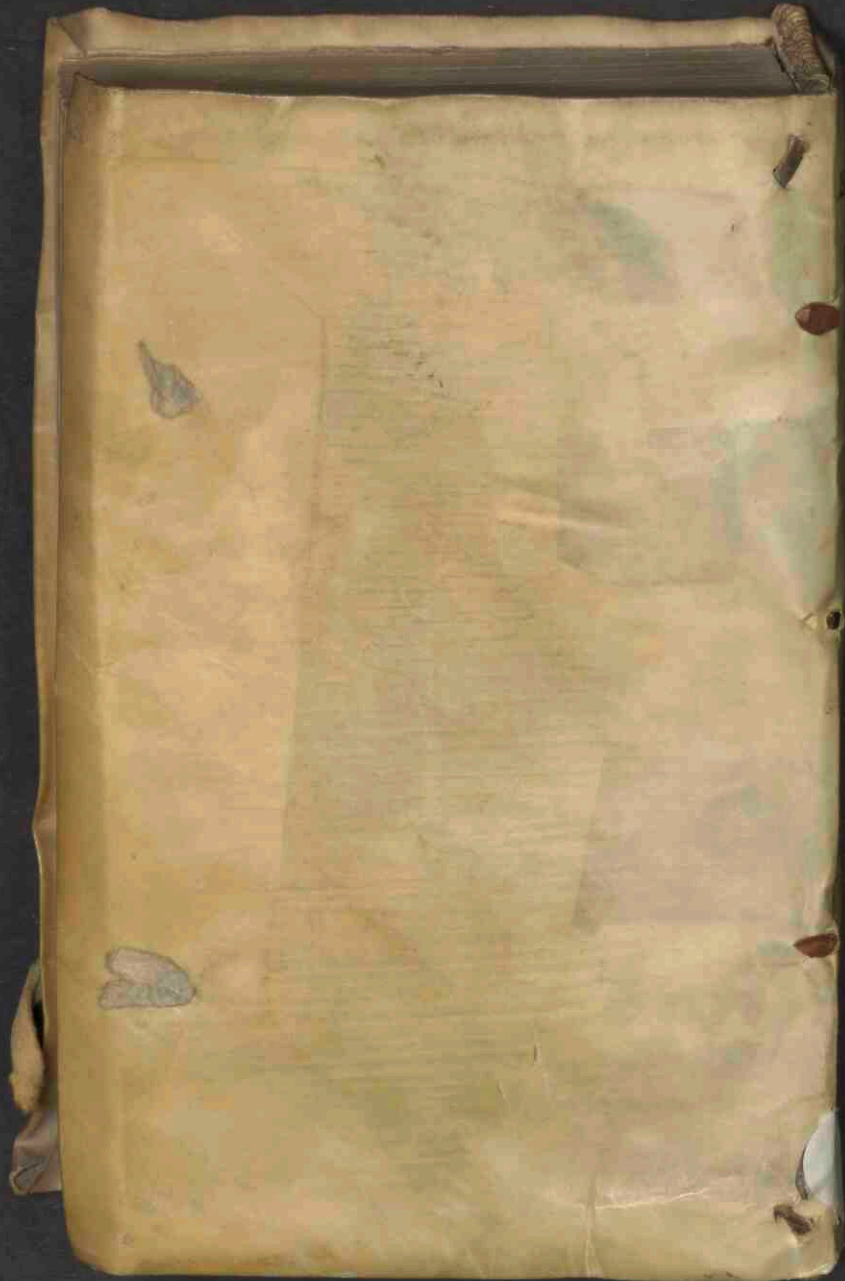
U.B.U.

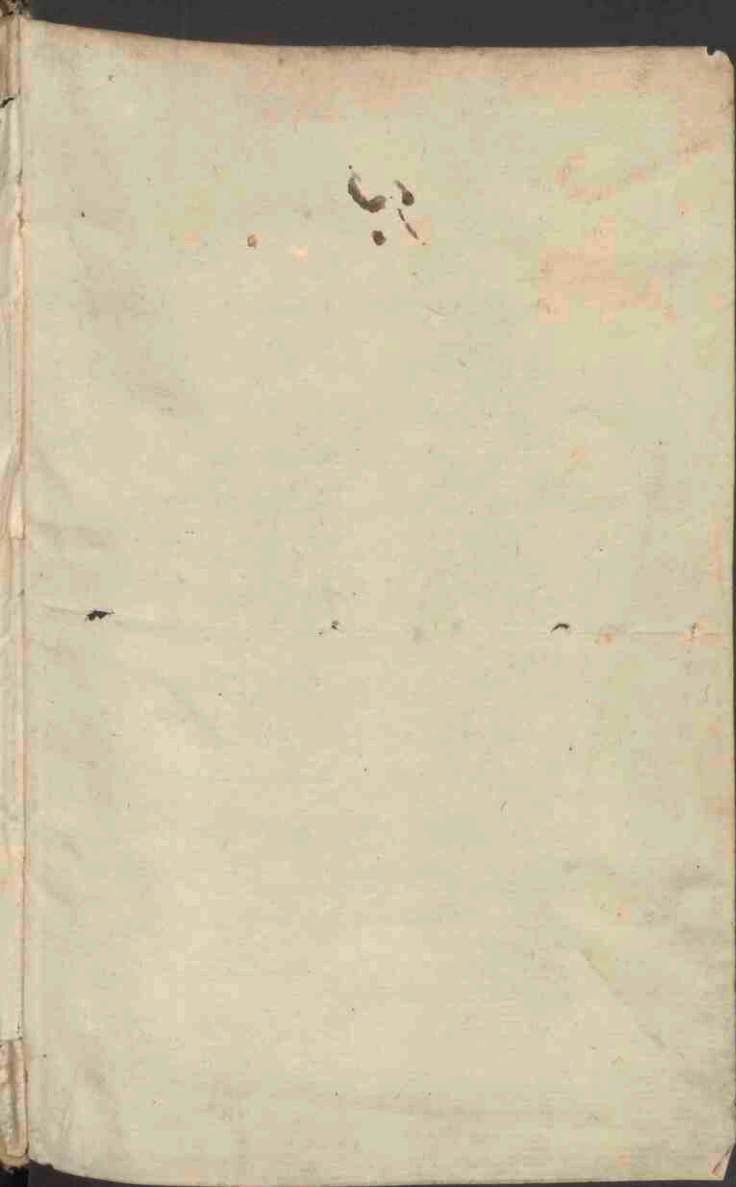
100
100

Medici

Octavo n°. 93.

N. S. C.

LIBRI DVO,
DE THERIA-
CA ET MITHRIDATIO,

A BARTHOLOMAEO MARANTA, PHI-
losopho & Medico Venusino excellentissimo, Italico
sermone scripti: in quibus velut in tabula quapiam,
vera haec Antidota componendi ratio, breuiter ob ocu-
los ponitur, omniaq; Simplicia (quorum in hisce
Antidotis conficiendis vsus est) solertis-
sime examinantur.

NUNC PRIMVM OPE-
RA D. IOACHIMI CAMERARII,
Medici Norimbergensis, Latina ciuitate dona-
ti. Omnibus Artis medicæ Professoribus,
præcipuè verò Pharmacopolis, ap-
primè vtiles ac neces-
sarij.

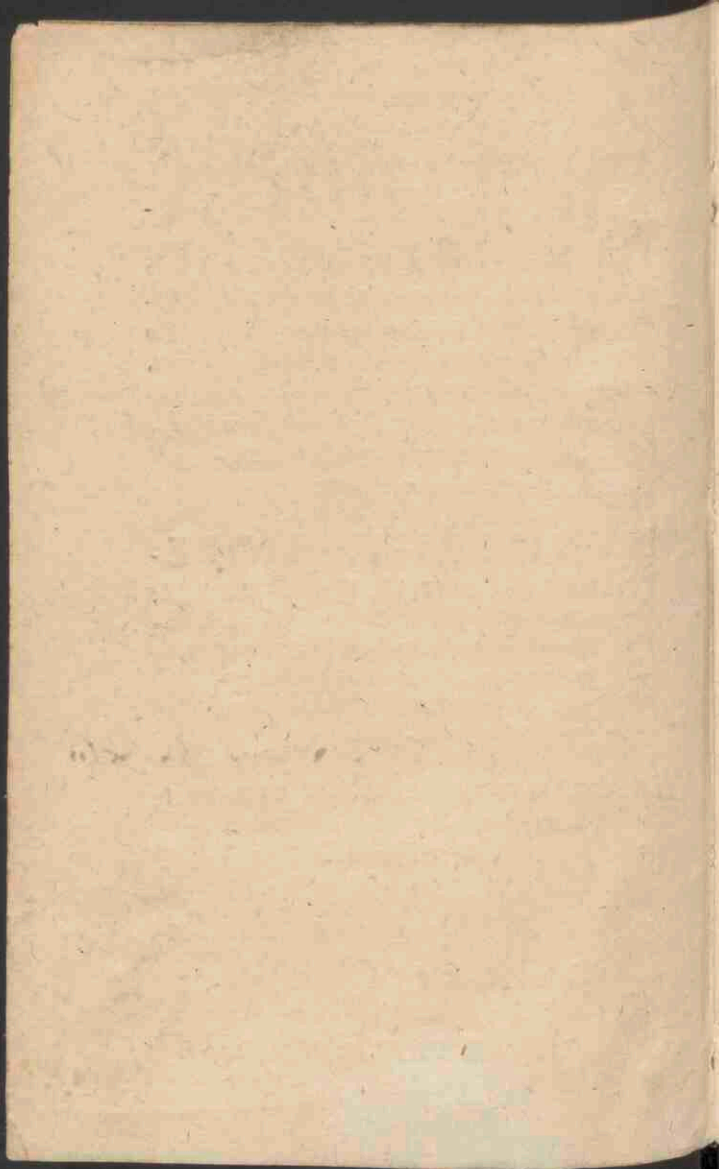
Ex sum. Bachelii

INDICEM EORVM, QVAE HIC TRA-
ctantur, copiosum, ad calcem secundi
libri reiecinus.

Cum inuictis: Casarea Maiestatis
Gratia & Privilegio.

FRANC. HAER. CHRI. EGEN. 1576

CLARISSIMIS
VIRIS, AC DOCTISSI-

MIS MEDICIS REIPVB. AV-
gustanæ, dominis & amicis,

S. OBS. S.

VM ante bien-
nium liber Ita-
licus de Theria-
ca & Mithri-
datio summa ar-
te & singulari studio à Bartho-
lomeo Maranta excellentis-
simo Philosopho & Medico con-
scriptus, ad me missus esset ex Ita-
lia, & propter Autorem ipsum
mibi olim amicissimum, & ob
argumentum præclarum atque
) (2 admo-

P R A E F A T I O.

admodum utile, illum statim non solum avidè perlegi, sed etiam cum alijs versionem ipsius meam, qua potui, & per alias occupationes licuit, diligentia communicandam esse putavi: Eumq; laborem qualemcunq; plurimis gratum acceptumq; fore omnino mihi persuasi. Haud scio enim an in hoc genere scriptorum, qualia equidem tam vetera quam recentia extant multa, quippiam ante hoc tempus accuratius, atq; omnibus suis numeris, ut dicitur, absolutius extiterit, quod quidem planè ita esse, librum paulò diligentius inspicienti sic manifestum fiet, ut de illo

P R A E F A T I O.

illo ulteriore aliqua mea commendatione opus esse ne utiquam videatur. Cum, secundum Ciceronem, non opus sit verbis, ubi rerum testimonia assunt. Habebunt profectò hîc Medici, quod procul dubio illos delectare plurimum poterit: Habebunt quoque in primis Pharmacopola, & Medicamentorû seduli atq; industrij compositores (quorû gratia hi commentarij potissimum conscripti sunt) quod tanquam regulam & normam Lesbiam, in hisce duobus prestantissimis Medicamentis, Theriaca & Mithridatio, & eorum exemplo in alijs quoq; similibus Antido-

P R A E F A T I O.

tis componendis, rectè & utiliter sequi possint. In quibus tam necessarijs praeceptis, si qui paulò negligentius, vel etiam non adeò bona fide versari (quemadmodum superioribus temporibus cum magno hominum damno saepenumero factitatum fuisse scimus) non verentur, quantum non solum egrotantium saluti, sed Medicorum etiam peritissimorum existimationi incommodent, quis non videt? Et certè, si Hippoc. noster i. de ratione vitæ in morbis acutis, textu 31. in Ptisana quoq; paranda tantam diligentiã requirat, ut eam, nisi exquisita prorsus fiat eius præparatio,

P R A E F A T I O.

ratio, saepe etiam noxiam & detri-
 mēt osam esse dicat: quid statuen-
 dū erit de istis precipuis & sum-
 mis remedijs? de quibus etiā Ga-
 lenus lib. .i. de Antidotis affirmat,
 earum, nonnunquā uno tantū
 simplici Medicamēto perperam
 adhibito, totam compositionem
 immutari vel labefactari: quod
 eo in loco multis exemplis probat.
 Magna igitur sunt meritò gra-
 tia habenda doctissimo Maran-
 ta, & diligentissimo Imperato
 (quorum utriusq; dum Neapo-
 li fui, doctrinam & multarum
 rerum cognitionem excellentem
 admiratus fui, & humanitatem
 & benevolentiam in me expertus

P R A E F A T I O.

sum singularem) qui nullis laboribus, neq₃ sumtibus parcentes, eò tandem feliciter rem perduxere, ut in hisce Antidotis, ex tot simplicibus quibus constant, non amplius hodie quàm sex ἀντιβαρμόμενα Medicamēta requirantur, cū ante centum annos vix totidem vera & legitima in illis haberentur. Neq₃ dubium apud me est vllum, Imperatum Pharmacopolam Neapolitanum exercitissimum (Maranta enim cum magno dolore doctorum virorum in vivis esse desijt) & alios illi similes brevi adhuc ad minorem numerum ista ἀντιβαρμόμενα redacturos, vel etiam planè omnia

FR A E F A T I O.

omnia ablaturus esse. Atq; hinc
 etiam questio illa à doctissimis
 viris in utramq; partem variè
 agitata & disputata, Vtrum
 tanquam legitima & omnibus
 notis cum veterum descriptione
 conueniente, Theriaca nostra,
 vel potius illius loco alijs recen-
 tioribus, ut magis compertis &
 efficacioribus remedijs uti de-
 beamus? facile explicari atque
 dissolui, meo quidem iudicio, po-
 terit. Si enim conferamus elabo-
 rationem & compositionem u-
 triusq; Antidoti, qualis nimirum
 retrò aliquot annis elapsis ab ho-
 minibus plerunq; imperitis, &
 rerum naturalium cognitione

P R A E F A T I O.

exigua imbutis, & quod magis est
(utinãq; hoc nostro seculo quoq;
amplius nõ frequens esset,) lucro
potiusquã comòdis aliorũ dedi-
tis, tanquã ex dissolutis scopis ma-
le concinnata fuit: & contrã, qua-
ratione hodie tam in alijs regioni-
bus, quã ipsa quoque Germa-
nia, à viris in sua arte peritis, ac
probis, quibus potius hominum
salus, quã pleonexia cordi esse
solet, sedulò & fideliter paretur:
statim unicuique manifestum
fiet, hæc posteriora proximè ad
veterum imitationem acceden-
tia Medicamenta, ambabus, ut
dicitur, manibus accipienda:
priora verò tanquam inutilia
& nul-

P R A E F A T I O.

Et nullius momenti reijcienda esse.
 Sed cum de his in ipso libro sa-
 pius copiosè Et grauter differa-
 tur, longiorem illorũ disputatio-
 nem hoc loco instituerè necesse nõ
 est. Hãc verò versionis meæ qua-
 lem cũq; opellam, vobis clariss. Et
 doctissimis viris dedicandam esse
 putavi, duab. potissimum de cau-
 sis. Quarum prima Et quidem
 precipua est, quòd singularem hu-
 manitatẽ, Et in me propẽsam ad-
 modũ voluntatẽ vestrã, qua me
 aliquoties apud vos vel transeun-
 tem vel per aliquot dies commo-
 rantem complecti dignati fuistis,
 satis predicare nequeam, ideoq; q;
 memoria gratissimi animi studia
 Et of-

P R A E F A T I O.

Et officia vestra plurima semper
prosequi debeo, Et propter excel-
lentem doctrinam, Et vestram
humanitatem eximiam, ea qua
par est, fide Et diligentia vos co-
lere perpetuò, non intermittam.

Cumq; nihil hoc quidem tempo-
re sese mihi ad declarandum eui-
dentiùs hoc meum studium offer-
ret, saltem hac mea exigua προσφω
μισει προσφωμισει animum meum vestri nomi-
nis studiosissimum aliqua ex par-
te testatum vobis reddere volui.

Quod quidem meum factum
vos in bonam partem acceptu-
ros, Et in eadem benevolentia in
posterum quoque erga me persti-
turos esse, omninò confido. Altera
verò

P R A E F A T I O.

verò causa fuit, recordatio præ-
 clari admodum atq; inprimis ne-
 cessarij in Repub. vestra inclyta
 instituti, in qua liberali stipendio
 publico, Medicus aliquis pecu-
 liariter conducitur, qui omnibus
 compositionibus, quæ alicuius
 momenti sunt, parandis apud
 Pharmacopœos ipse assit, earūq;
 administrationem, vel ut Hip-
 poc. loquitur, διαχειριστὸν sua do-
 ctrina & diligētia gubernet atq;
 regat. Quam quidem tam egre-
 giam & nunquam satis lauda-
 tam provinciam clarissimus vir
 & eximius Medicus, vester Col-
 lega D. Adolphus Occo, amicus
 meus obseruandus, feliciter &
 cum

P R A E F A T I O.

cum magna utilitate aliorum
iamdudum obire solet. Eumq;
non dubito, quin huius libri ver-
sionem latinam diligenter sit
Pharmacopœis vestratibus
commendaturus. Optandum
autem esset profectò summopere,
ut in alijs locis similiter ita, ut
apud vos imprimis prudentissi-
mè fieri solet, hæc per quam ne-
cessaria res quoque instituere-
tur, & magis serio, eiusmodi
negocia ad artem Medicam pro-
mouēdam pertinentia curarent
ij qui maximè hoc facere debe-
rent. Ne cum comico Aristoph. in
Pluto dici necesse esset: τίς δ' ἦ τ' ἰατροῦς
ἐσὶ νῦν ἐν τῇ πόλει, οὔτε γὰρ ὁμισθὸς οὐδ' ἐμψί-
ουδ'.

P R A E F A T I O.

MDCLXXVII. *At de his querelas instituere nimis longum foret: Et fortassis alibi fiet rectius. Vos clarissimos Et doctissimos viros diu feliciter viuere, Et benè valere, Et erga me pristinum amorem Et beneuolentiam vestram conseruare opto Et cupio.*

Norimb. Calend.

Ianuarij,

CIC. IO. LXXVI.

FERDINANDO IM-
PERATO PHARMACOPOEO NEA-
politano, rerum Simplicium in Arte
medicæ peritissimo,
S.

SEPIVS à me efflagitasti plurimum, vt commentarios aliquos de Theriaca & Mithridatio diligenter tua causa conscriberem. Quem sanè in me laborem, vt qui semper gratificari tibi in primis cupierim, nō inuitus quidem suscepi: quanquam facilè conijcere potuerim, non hæc abs te facta esse, quòd magnopere in his duobus Antidotis, nostris admonitionibus indigeas, vt qui iam aliquoties cum aliorum nō mediocri admiratione illa Medicamenta composueris: sed potius vt tanquam in tabula quapiam omnia præcepta de illis tradita copiosè tam à Galeno quàm alijs celeberrimis Medicis breuiter ante oculos ponerentur. Quapropter quicquid temporis
alijs

alijs grauiſſimis meis occupationibus
detrahere licuit, id omne huc confer-
re volui, vt tuæ potiſſimùm petitioni
ſatisfacerem. Atque vix huic operi ſu-
premam manum impoſueram, tum
doctiſſimus Ioannes Antonius Piſa-
nus, Regni Neapolitani Protophyſi-
cus (vt hoc tempore vocant) digniſſi-
mus, orat, inſtat, & mandat, vt propter
aliorum vtilitatem in publicum hæc
omniñò edere vellem. Cuius ſummi
viri autoritas, quamuis apud me, ſicuti
omnes ſciunt, tanti ſit, vt nunquam il-
li repugnare deceat, nihilo tamen mi-
nus hac in parte non putauit illi aſſen-
tiendum eſſe, exiſtimans, cùm exigua
nominis mei fama poſſe publicari om-
nibus eum librum, quem ad priuatum
ſolummodò vſum minus fortaiſſis ac-
curatè conſcripſeram. Tandem verò
poſt multam diſceptationem ſuper
hanc rem, quemadmodum aliàs ſem-
per facere ſolet, ipſe ſuperiores partes
obtinueit. Cùm itaque conſentaneum
 fuiſſet, vt liber illi quoque dedicare-

tur præ alijs , & vt præcipuo patrono
commendaretur : & , tanquam patres
facere solent , qui filias suas carissimas
maritorum fidei tantùm commit-
tunt , sic quoque omnem ego defen-
sionem huius mei scripti ipsius hume-
ris imponerem , planè mihi persua-
dens , quòd propter ipsius patrocini-
um nemo illud calumniari ausurus
esset : (nam si vnicam solummodo
drachmam ex alterutra Antidoto illis
præberet , facile omnem venenatam ra-
biem ex corpore extirparet ,) Attamen
ex altera parte , qua ratione vel Pisano ,
vel alteri cuiquam hæc lucubrationes
donare possim , cùm ita dubius sim , an
perhibendum ? Nam quid aliud in hoc
libro tractatur , quàm illud quod inter
Antidoti vtriusque compositionem
præparandam à te factitatum observa-
uerim ? Nec hîc aliud discrimen inter
nos reperio , quàm inter Architectum
& Cementarium , nam quantò ille hoc
est præstantior , tantò maiorem tu quo-
que

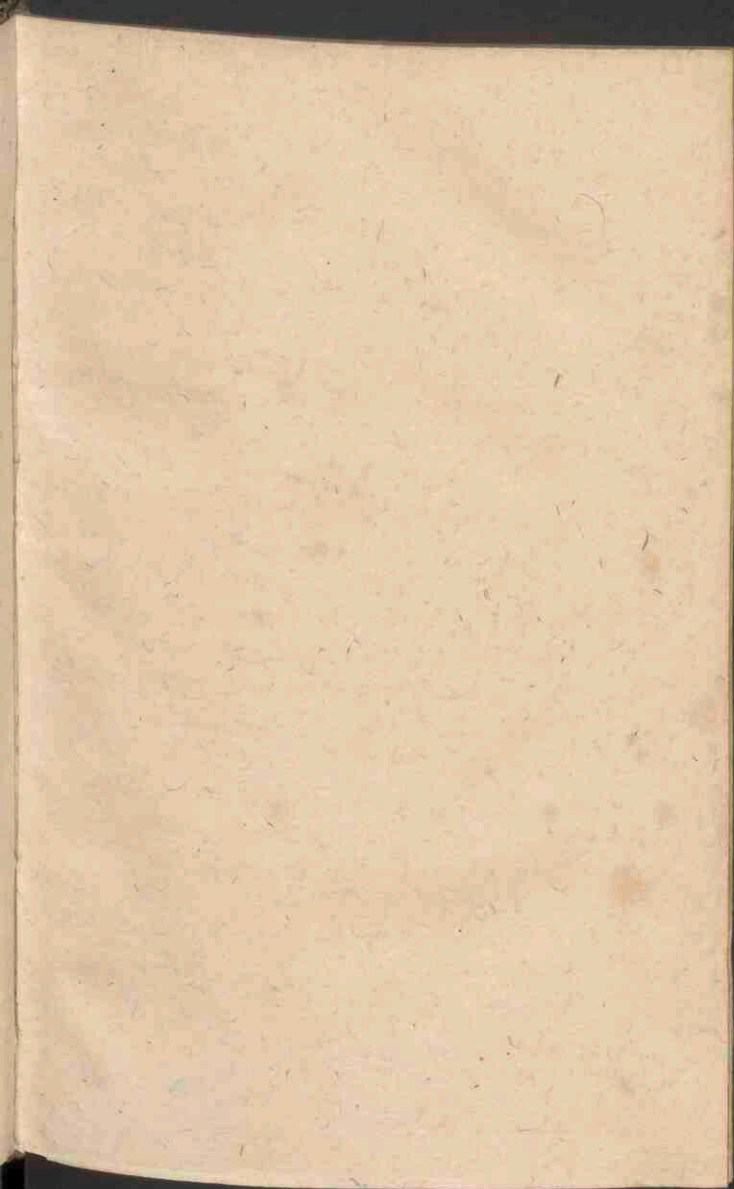
que partem in hac re tibi vindicare
meritò potes , ad eò vt verear ne sub
meo nomine publicando hoc opus,
tandem illud tibi , veluti furto abla-
tum cogar restituere . Quare vt mihi
alijsque satisfieret , hanc solam inue-
nire potui viam , vt librum hunc non
iam , amplius veluti meum sed tan-
quam tuum , vt eum quemadmodum
aliquam rem tuam propriam de-
fendere tibi necesse sit , tibi dedica-
rem . Nec tamen propterea nobis
deerit Archiatri D. Pisani patrocini-
um , imò vos ambos rogatos velim ,
vt , sicuti fuistis mihi autores , vt hosce
commentarios ederem , ita quoque
defensores illorum vos præbeatis con-
tra peruersitatem calumniatorum .
Quod si à vestra humanitate , vt spera-
mus , impetrauerimus , non dubitamus
quin non solùm ad doctos Pharmaco-
pœos , sed etiam Medicos , vtilis & bo-
ni futuri sint . Nihil autem iam dicam
de tuis laudibus , cùm non tantùm
Neapolis , sed reliqua Italia vniuersa
* 2 illas

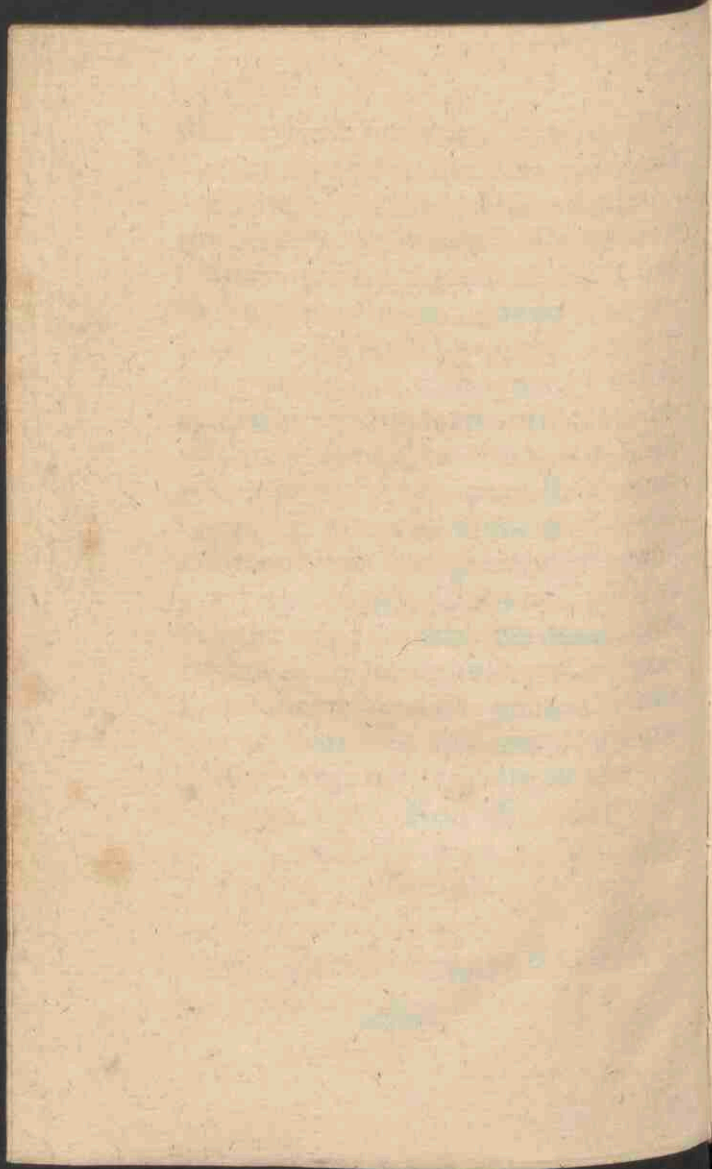
illas optimè nouerit , & pauci dies
abeant , in quibus non à diuersissimis
locis literas habeas doctissimorum vi-
rorum , qui de materia Medica sen-
tentiam tuam tanquam hominis hac
in parte peritissimi , cognoscere cu-
piunt. Vnde etiam præter ætatem
inter præcipuos octo viros in vestra
arte celebres Magistratus noster te eue-
xit, quem sanè honorem multis seni-
bus contingere non potuisse scimus.
Quæ tui nominis fama clarissima,
cùm omnibus sit cognita, nihil de his
præterea addam : solum hoc petens,
vt hunc exiguum laborem meum tuo
rogatu potissimùm susceptum , qua-
lis cunque quidem sit , beneuolo ani-
mo accipias , & amorem pristinum
tuum erga me , vt facis , confer-
ues. Vale. Neapoli, Anno

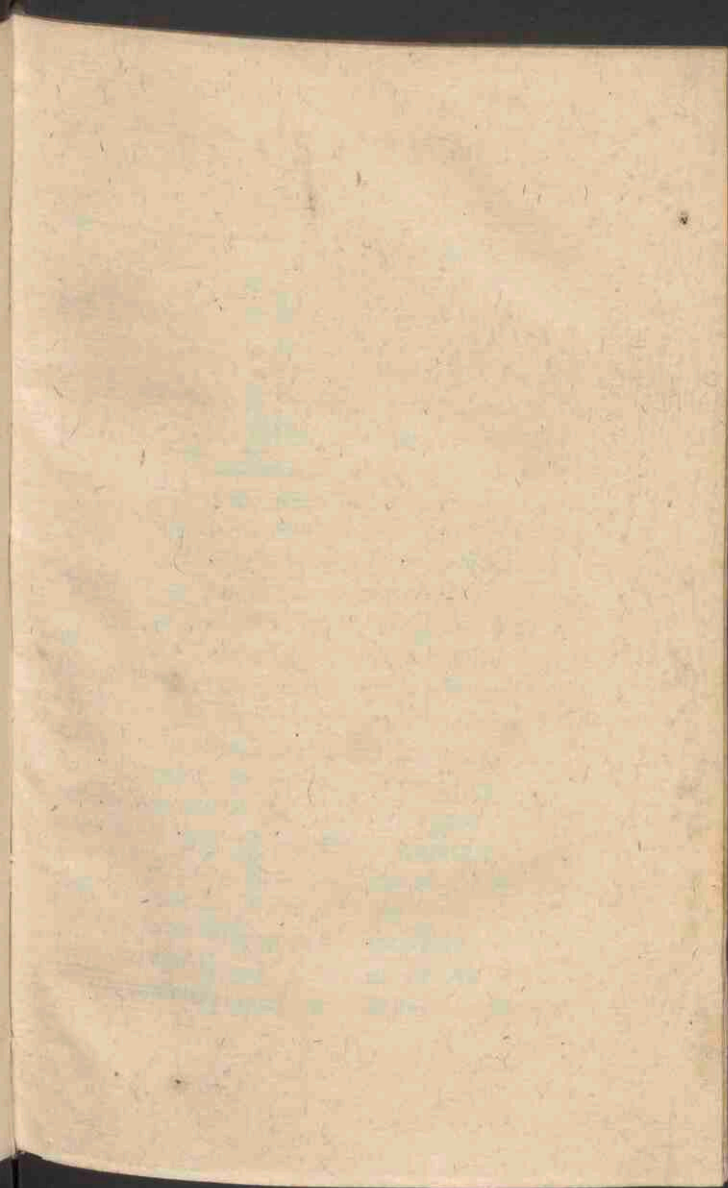
Christi 1570.

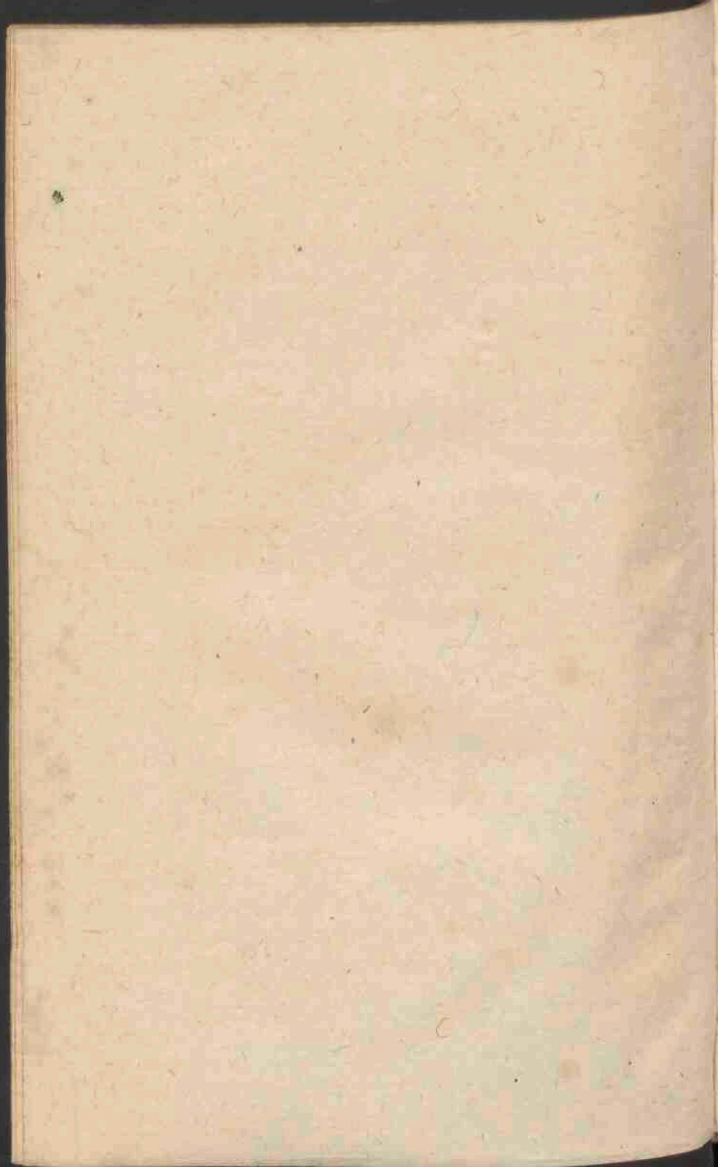
30. Octob.

Bartholomæus Maranta
tuus.

PROOEMIUM
AVTORIS.

EMPER has duas Antido-
tos Theriacam & Mithri-
datium consueui comparare
duob. fortiss. Heroibus, qua-
les olim fuerunt Hercules &
Theseus, quorum vterq. ni-
hil aliud sibi proposuit nec
egit, quam vt Mundum à

multis rebus humano generi perniciosis purgarent.
Quid verò aliud hæc duo celeberrima Antidota præ-
stant, quam vt homines à venenatarum bestiarum
seuitia, & venenorum malitia, ac tyrannide morbo-
rum liberent, ac sanitatem illis conseruent? Verè
etiam similia sunt duobus potentissimis regibus, qui
sicuti potentia & virtute multa millia hominum an-
tecellun, & diuersis populis imperant, ita hæc supe-
rant alia Medicamenta à varijs celeberrimisq. Me-
dicis excogitata. Et certè opus fuit animo regio, qui
inventionem operis tam expectati aggressi sunt.
Cum Medici qui vsq. ad tempora Mithridatis regis
vixerunt, sibi persuadere minimè ausi fuerint, reperiri
posse arte quadam tale quippiam, quod non vt huma-
num sed sermè diuinum præsidium omnibus morbis
feliciter posset opponi. Quare rex ille tam illustris
& magnanimus propter inuentam singulari successu
A hanc

P R O O E M I V M

hanc compositionem, maiorem gloriam sibi comparavit, quam ex quouis alio praelio, quod suo tempore victor obtinuit. Cui etiam tantopere placuit, quasi inde presagiens suam immortalem memoriam, vt suo imposito nomine celebrari voluerit. Atq; ideo, ratione nobilitatis Theriacam precedit, quanquam hac artificio & efficacitate illud superet. Secutus enim est eum Andromachus Medicus praestantiss. qui postea ex preceptis suae artis ad eundem finem respiciens, Antidotum illud multum auxit, meliusq; reddidit, & mutato nomine Theriacam appellauit. Satis itaq; laudare eos nequeo, qui summa diligentia has duas Antidotos omnibus nece sarijs reb. diligenter perpensis componere studuerunt. In primis vero diligentiam & industriam Ferdinandi Imperati ingeniosiss. Pharmacopaei, qui vnus ex illis octo habetur, qui Neapoli hanc artem gubernant, commendandam esse putauit. Cui cum nihil aliud sit propositum quam hac in parte prodesse non solum huic vrbi, sed toti regno Neapolitano, & alijs insuper remotiorib. locis, tandem ab illo multis argumentis persuasus, constitui de vtroq; Medicamento aliquid commentari, proferendo ea omnia in medium quae ad ipsorum perfectionem necessaria esse videbuntur. Quid vero praestiterim, & quam feliciter tam illi qui ad hoc me impulit quam ceteris hac mea legentibus satisfecerim, iudicabunt alij. Cum autem mihi potius cum Artis pharmacopae peritis viris quam Medicis
ipso

Ipsi sermo futurus sit, conatus sum tã in verbis quã
 rebus ipsis esse quantum fieri potest perspicuus, & me
 ad ipsorum captum accommodare studui. Interdum
 quidem verbosior fui, vt omnia plenius intelligeretur
 cum in eiusmodi disputationibus perspicuitas magis
 expetatur quã breuitas: quã non solùm rudib. sed
 doctis quoq; obscuritatem sepe affert, vnde hoc meum
 consilium nemo debet reprehendere. Placuit quoque
 multa loca ex Galeno, vt verba sonant, adducere: vbũ
 cunq; vltior scilicet explicatio non requirebatur.
 Contra verò obscurioria eiusdem autoris, eo vsq; do-
 nec manifesta fierent expositione mea prosequi volui.
 In paucis nonnullis à Galeni sententia discessi, non
 quod mea natura, vt multi faciunt, delectetur pra-
 ceptoribus contradicere, sed potius vt egregia ingenia
 excitentur ad nouas & accuratas contemplationes,
 relinquendo liberum vniuscuiusq; iudicium ad appro-
 bandum vel reuocandum. Quod si alijs hac mea opera
 aliquid vtilitatis attulero, mihi hoc erit pergratum.
 Sin minus, voluntas mea quã semper cupijt
 ea quã hominib. vsui & honori es-
 sent prestare, saltẽ boni
 consulatur.

DE THERIACA,
DE THERIACA
BARTHOLOMEI MA-
RANTAE VENVSINI,
LIBER PRIMVS.

De nomine Theriacæ.

CAP. I.

VOCATUR hæc celebris & om-
nibus nota compositio, THE-
RIACA, quòd efficaciss. sit re-
medium contra fera anima-
lia, quæ Græci communi vo-
cabulo nominarunt *Θύρα*. At cùm maior
pars venenotarum bestiarum sint Serpen-
tes, apud Galenum legitur, causam esse hu-
ius denominationis, quòd morsib. omniũ
serpentum medeatur. Sed præter serpentes
alia quoque sunt animalia fera & venenata,
vt canis rabiosus, species araneorum, pha-
langium dictum, Scolopendra, pastinaca
marina, mus araneus, & similia. Quamuis
etiam Galenus dicat, quòd aliam ob cau-
sam hoc nomen Theriacæ sit impositum,
quod inter alia multa Medicamenta vipe-
ra,

ra, quæ species est feræ bestię, admisceatur, manifestum tamen est hoc illum dicere vt potius Etymologiam Theriacæ confirmet, quàm quòd reuera ita sit. Nam ipse docet, quo pacto ante tempora Andromachi senioris in vsu erat hæc cõpositio absq; viperis, aitq; fuisse efficax remedium cõtra omnia animalia quorũ morsus aliquid venenati haberet, ideoq; vocatum esse Theriacam. Postea cum Andromacho in mentem venisset, si viperæ adiungerentur, fore eam efficaciorẽ, & experientia hoc comprobasset, semper postea viperæ impositæ fuerunt. Quanquam itaq; (vt multi existimant) originem sumserit ex Mithridatio, tamen cum maior eius vis esset deprehensa, illud ita obscurauit, vt eo posthabito, passim Theriaca vsurparetur. Vnde apparet casu potiùs hanc Etymologiam accessisse, cum ipsius compositio & denominatio, vt dictum est, longè fuerit antiquior. Præterea satis esset hæc ratio nominis longè petita, à *Θηρίων*, cum vna tantum species accipiatur, vnde potius Echidnia dici debuisset id est, viperina, quia Græci viperam *ἰχιδίω* vocant. Atq; ideo multæ aliæ compositiones Theriacæ nomen apud veteres habuerunt, quòd nimirum

DE THERIACA,

contra venena, quæ à moribus serpentum
 fiunt, vtilis sint. Sed in hac sola iam reli-
 qua mansit appellatio per Antonomiam,
 cum maiori artificio & cura quam alix o-
 mnes fuerit composita. Et propterea
 Dioscor. in 6. libro, cap. 24. sermonem
 quem instituit de bestijs venenum eiacu-
 lantibus vocat Theriacum, & alterum de
 veneficijs, id est, venenis, quæ incautis in
 potu vel cibo ingeruntur, Alexipharma-
 cum. Vnde non est necesse, vt similes com-
 positiones, quæ nomē Theriacæ sortiuntur,
 valeant contra omnes morsus bestiarum
 venenosarum, sed satis est vt vni solùm spe-
 ciei opponantur, cum veteres olim hoc
 generale vocabulum imposuerint ratione
 serpentum, siue omnium simul, siue non-
 nullorum, seu vnus tantùm. Et ob hanc
 similitudinem fortasse voluit Galenus,
 hanc Theriacam ita fuisse appellatam, quia
 in se continebat vnã tantùm speciem ser-
 pentis. Sed consuetudo istorum tempo-
 rum respexit ad facultatem & virtutem
 potius, quam ad ea simplicia quæ illam
 conficiunt. Propterea Antipater Theria-
 cam vocauit illud antidotum, quod solùm
 valet ad morsus aspidis, & describitur à Ga-
 leno 2. de Antidotis, cap. 10. in quo loco &
 alix

alia duæ sunt antidoti Elij Gallij, eiusdem
 cognominis: quæ promittunt sanationem
 morsus Scorpionis, & omnis venenati ani-
 malis, itemq; alia antidota eiusdem no-
 minis in eodem loco. Poterit itaq; hæc
 nostra antidotus vocari Theriaca & Alexi-
 pharmacum, quod non minùs valeat in
 Veneficijs, quàm in morfib. venenatarum
 bestiarum. Verùm tamen obtinuit nomen
 Theriaca, quod bestiarum venena pluris
 sint quodammodo momenti, quàm alia
 quæ non ex animalibus oriuntur. Ideoq;
 satis inepte nostro tempore & à quibusdam
 Medicis Neapolitanis, & pharmacopæis,
 Vipera nominatur Tirus, credentes cum
 Theriaca sit dicta à *θηρίων*, quod ita pro-
 priè vocari possit Vipera, & quod à græca
 voce hoc vocabulum sit deductum, in quo,
 vt superius dictum fuit, decipiuntur: Nam
 Vipera in græco vocatur *ἔχιδνα*, mas, & scæ-
 mina *ἔχιδνα*, & alterum vocabulum potius à
 barbaris scriptoribus est desumptum, qui
 sine vltiore consideratione ita solent no-
 minare. Vocatur hæc compositio quoq; An-
 tidotus Theriaca: Nam propriè Antidoti
 sunt omnes istæ compositiones, quæ per os
 sumtæ expellunt ex corpore humano ve-
 nena, vel illud ab eo præseruant: quan-

DE THERIACA,

quam postea Medici magis generaliter transfulerint ad eas compositiones, quorum scopus est, ut corrigant morbos corporis, qui oriuntur à causis interioribus.

*RATIO QVARE
tantus numerus simplicium
ad Theriacam acci-
piatur.*

C A P. II.

Ed non parum mirantur aliqui, quòd ex tanta copia simplicium Theriaca componatur. Hocque multis Medicis quoque dubitationem attulit, cum in ore omnium sit vulgare dictum: Quod perfici potest perfectè à paucis, sine ratione ad id plura accipiuntur. Quare cum ad venena validè pellenda compositio non tam magna, (quales multæ apud celebres Medicos reperiuntur) excogitari potuisset, videtur potius hoc inventum esse superflue curiositatis, vel potius ostentationis, quàm alicuius necessitatis quòd tam numerosam Theriacæ composition-

positionem instituit. Sed responderi potest: dum veteres considerauerunt, nullam rem esse difficiliorem, quàm cauere sibi à serpentibus & venenis, hominesque sæpenumero iam propter hoc vel illud moriantur, neque possent hæc pericula mortis alio modo vel effugi vel euitari, voluerunt vt hac Antidoto ad similes casus extremos, in quos vel propter morsus bestiarum, vel venena, incidissent in certissimum periculum vitæ, haberent aliquid quo illud subito à se repellerent, & absque periculo eua-derent. Sed quia natura & temperamenta hominum ita sunt diuersa, vt multa sint remedia, quæ vni alicui manifestè prosint, alium verò planè nihil iuuent, sed potius noceant, voluerunt illi hac multitudine Medicamentorum consulere omnibus naturis & proprietatibus corporis humani, vt si vno quopiam modo contra venenum nequeant iuuare, hoc faciat alio vel etiam pluribus. Et sic hæc copia effecit eam magis securam & luculentiorẽ, nec periculum fuit, quod in aliqua re deficeret. Hancque ob causam Theriaca singulare est Alexiterium omnium venenorum, in singulis naturis & temperamentis hominũ. Quòd si aliquando accidat vt non iuuet, hoc solum

DE THERIACA,

lūm est imputandum malæ compositioni
 ipsius, quæ oritur ab ignorantia & ignauia
 Medicorum vel pharmacopæorum. Quæ
 verò de diuersitate temperamentorum hu-
 manorū dicuntur, plenius cōfirmantur in
 3. lib. Methodi nostræ. Mouit in super primū
 autorē huius compositionis Theriacæ, vt
 multa simplicia in ea accumularet, varietas
 venenorū, nam etsi vnū simplex sanat mor-
 sum viperæ, non tamen conueniet in mor-
 su Dryini vel aspidis. Itemq; sunt quæ con-
 tra morsum canis rabidi profunt, nihil au-
 tem iuuant illos, qui à Scorpione aut alio
 animale fero sunt icti. Eadem ratio est de
 venenis, quæ per os sumuntur. Cū mani-
 festum sit, si vnum simplex curet Canthari-
 des epotos, tamen non conueniat in illis
 qui deuorauerint Ephemerum, Colchi-
 cum, Aconitum, Opium, vel Gypsum, &c.
 & illud quod vtiliter datur ei, qui lithar-
 girum deglutijt, parum prodest qui for-
 tē Cerussam, aut Agaricum nigrum, aut
 simile quippiam ingesserit. Ad faciendum
 itaque medicamentum quod idoneum es-
 set contra omnia genera venenorum, mi-
 scuerūt quoq; cūcta genera simpliciu, quæ
 cōtra illa vsurpātur. Altera deinde fuit cau-
 sa, vt hæc ratioe scilicet ad alia genera mor-
 borum

borum quoq; utilis esset, nō solūm ad uenena: Cumq; in paucis medicamentis facultas ista, quæ respiciat infinita genera morborum includi non posset, opus fuit tot & tam varia imponere, quæ possent tam amplæ promissioni satisfacere. Vnde non parum admirari vnà cum Galeno debemus istius ingenium, qui primus studuit tam varia medicamenta in hoc Antidoto commiscere. Idq; eo maiorem admirationem meretur, quòd non temerè illa miscuerit, sed diligentiss. habita consideratione & maturo & bono iudicio adhibito, vt nullū planè in eo sit simplex, quod si mutetur, auferatur, aut in quantitate uarietur, si non uniuersam, saltem aliquam partem compositionis labefactet. Hinc etiam accidit, quòd olim Imperatores (nam ipsi potiss. habebāt commoditatem, vt ipsis à Medicis celebrioribus quanta fieri posset diligentia pararetur) obseruarunt admirandos illius effectus: nec cōpertū fuit quempiā illis temporib. mortuū esse, qui ictus vel morsus etiā ab mortifero & exitiosiss. serpente statim Theriacā assumserit, quod Gal. etiā cap. 2. de Theriaca affirmat. Quæ facultas eius cū non minus in præcauendo, q̄ curando appareret, factū est, insuper vt quicunq;

DE THERIACA,

cunq; prius illā bibisset, & paulò post à serpente læsus fuisset, nullū symptoma veneni sentiret. Quod sæpenumero à principib. & alijs iudicib. in illis, qui ad vltimū suppliciū fuerunt condemnati, certa experientia fuit obseruatū. Atq; à Medicis quoq;, qui hanc commoditatem explorandi eā non potuerunt habere, in varijs animalibus idem depræhensum est; accipientes præsertim gallos gallinaceos extra domos enutritos (vt essent ficciores temperaturæ) quos serpentibus obijcere solebant, vbi semper illi, quibus Theriaca data fuit, manserunt superstites, alij verò quibus non fuerat exhibita, subito extinguebantur. Quod si hodie isti effectus in ista Theriaca, quæ in officinis venditur, non depræhendantur, non facile iudicare sit, quare hoc fiat, nisi ab illis qui ingenio præditi sunt haud vulgari. Quod ego in progressu harum disputationum ita planum faciam vnicuique, vt etiam digitis tangi possit, cumque propositurus sim verum & debitum artificium præparandi hoc Antidotum, confido me illi amissas vires propter negligētiam Medicorum & Pharmacopæorum, ita esse redditurum, vt rursum tam efficax reipsa, qualis fuit apud veteres Imperatores & Medicos esse incipiat.

Q V A R E

QVARE VIPERÆ

Et non alia species serpentum

ad Theriacam acci-

piantur.

C A P. III.

AM vt ea quæ in medium pro-
tulimus planè intelligi pos-
sint, causam indicabo, quare
viperæ & non alia serpentes
ad eam conficiendam eligā-
tur: quo intellecto, facile quoque de alijs
erit iudicium. Nam nimis prolixum foret,
velle differere quare singula eiusmodi simi-
plicia & non alia assumerentur. Dicendum
itaque primo est, in quem finem serpentes
ad composita Medicamenta accipiantur,
Propriè autem in causa est natura omnium
rerum, quæ res per similitudinem libenter
coniunguntur, & quasi instinctu naturali
sefe mutuo appetunt. Cùm itaque vene-
num est ingressum corpus humanum, vt
posset ab eo loco, vbi iam se firmavit, aut
paulò se firmabit, dimoueri, existimarunt
Medici rationales, si aliud venenum intra
corpus

DE THERIACA,

corpus præberent, quod illud facile moue-
retur, cum simile appeteret. Sed quia illa de
loco motio non satis est ad conseruandum
hominem, ideò tam varia addiderunt illi
veneno Alexeteria, vt si ad alterũ iam in-
tra corpus sumtum perueniret, hoc postea
domaretur & superaretur, atque etiam ex-
tra corpus expelleretur: quòd si Alexeteri-
um aliquod solũ adhiberetur, ad magis
interiora loca venenum repelleret, nimi-
rum contrarium fugiens, & ideò prius-
quam vis Antidoti necessaria eo perueni-
ret, homo extingueretur. Sed quia pericu-
losum esset dare venenum intra corpus ad
expellendum aliud venenum, nam facile
posset accidere, vt dum vnum conaremur
eiicere, duo ibi permanerent, ideò prospere-
ctum fuit, vt carnes viperinæ sine noxa in-
tra corpus sumi possent, eas scilicet præ-
parando cõctione tanta diligentia, de
qua postea dicitur: & corrigendo insu-
per tam multis Alexiterijs. At quemad-
modum Galenus in lib. de Theriaca, 8. cap.
dicit, voluit Andromachus potius elige-
re vipersas quàm aliud animal venena-
tum, propterea quod hæ respectu aliarum
serpentum habent facultatem minus exi-
tialem. Quæ postea etiam propter præpa-
rationem

rationem & correctionem quasi planè ob-
 literatur, cuius rei multa exempla proponi
 possunt. Nā Basiliscus serpens est tam vehe-
 mentis veneni, & tantùm videntes eū, vel è
 longo audiētes sibilum eius, celeritate ad-
 mirabili interficiat. Imò dicitur quodcūq;
 animal etiam mortuam illā serpentē attin-
 gat omnib. modis necare. Dryinus. i. quer-
 cinus, quia ad radices quercuum viuit, ser-
 pens tam venenata est, vt pedes eorum,
 qui ipsum calcant, excoriet, & crura faciat
 intumescere, nec vllus Medicus sine peri-
 culo excoriationis manuum in ipso quo-
 que ista queat curare. Sed ne sim longior
 in exemplis recitandis, manifestum est,
 quòd maior pars sit multò venenosior, &
 citius occidat, quàm faciant viperæ. Quòd
 si aliquæ ex illis ad Theriacam assumeren-
 tur, credibile esset, nulla præparatione,
 aut copia aliorum medicamentorum po-
 tuisse, ita earum perniciosam facultatem
 retundi, quin aliquid relinqueretur, quod
 vehementer corpori humano obesset, cum
 etiam inter tangendum & tractandū ipsas,
 illis qui pararent Theriacam plurimùm
 damni afferre possent. Quemadmodum
 igitur ad hanc rem non sine magna causa
 vipera reliquis est prælata, ita quoque sen-
 tiendum

DE THERIACA,

tiendum est de alijs vniuersis simplicibus. Nec puto opus esse, vt in singulis hoc demonstremus, sed satis erit ea exponere, quæ ad captum pharmacopæorum sufficere videbuntur. Quod si fortassè vltèrius progrediemur, fiet hoc propter illos pharmacopæos, qui doctrina præditi sciunt se explicare ex ijs difficultatib. quæ in hac professione incidunt, quales ego in Italia multos nostris temporibus noui, inter quos primo loco semper nominare soleo Ferdinandum Imperatorem Neapolitanum, cuius precibus impulsus potiss. hos Commentarios conscribere cepi. Sed primùm ipsam compositionem exponamus.

COMPOSITIO

Theriaca.

C A P. IIII.

VARIÆ sunt à diuersis Medicis compositiones descriptæ, sed cùm Andromachus senior autor fuerit primus, vt viperæ admiscerentur, Medicus certè suorum temporum & ratione & experientia summus, qui pro Nerone Imperatore

peratore sapius illam pararit, & feliciter v-
 surpanerit, præterea quòd versibus sit de-
 scripta, vbi propter numeros magis inte-
 gra seruatur proportio, postremò quòd
 Galenus eam descriptionem alijs omnib.
 prætulit, mihi quoq; videtur (idq; etiam
 alijs horum temporum Medicis præstan-
 tiorib. placuit) quòd eam debeamus vsur-
 pare, atque ideo meritò ridendi sunt ali-
 qui Pharmacopæi & Medici, quòd quas-
 dàm compositiones à quibusdam Barbaris
 desumptas accipiant, in quibus plures sunt
 errores quàm verba. Describit itaq; eã Ga-
 lenus ex sententia Andromachi versibus
 elegiacis, quàm nos ita in prosam oratio-
 nem transtulimus.

I.

Accipe Trociscorum de Scylla. drach.
 xlvij. id est, vnc. vj.

II.

Trociscorum de vipera.
 de Hedychroo.
 Piperis longi.
 Opij. Singulorum dr. xliij. id
 est, vnc. iij.

III.

Rosarum rubearum purgatar.

Iridis.

B

Succi

DE THERIACA.

Succi Glycyrrhizæ.

Seminis Napi dulcis.

Opopalsami.

Cinamomi.

Agarici. Singulorū dr. xij. id est,

vnc. i. ꝑ.

IIII.

Myrrhæ.

Costi.

Croci.

Cassia.

Nardi indici.

Schœnanthi.

Piperis nigri.

Thuris pellucidi.

Dictamni Cretici.

Rhapontici.

Stœchados.

Marrubij viridis.

Petroselini.

Calamenthi.

Terebinthinæ.

Zingiberis. Singulorū dr. vj.

V.

Quinquefolij.

Polij Montani.

Chamæpyteos.

Nardi Celtici.

Amor

- Amomi.
Styracis.
Mei.
Chamædryos.
Phu Pontici.
Terræ Lemniæ.
Folij Malabatri.
Chalcitidis vstæ.
Gentianæ.
Succi Hypocistidis.
Carpobalsami.
Anisi.
Seselis.
Cardamomi.
Fœniculi.
Acaciæ.
Thlaspi.
Hyperici.
Ammios. Singulorū dr. 4. id est,
VI. (vnc. f.
Sagapeni.
Castorei.
Aristolochiæ.
Bituminis.
Sem. Dauci.
Opopanacis.
Centaurei.
Galbani. Singulorum dr. 2.
B 2 Vini

DE THERIACA,

Vini veteris quantum satis est ad dissoluenda simplicia humida, qualia sunt gumi, liquores & lacrimæ. Mellis antiqui quantum satis sit ad incorporanda sicca, prius tamè tenuissimè trita. Non definit Andromachus senior mensuram vini aut mellis, sed hoc committit solertiæ periti artificis. Verùm Andromachus iunior hoc definit in sua Theriaca, accipièdo mellis drachmas 960. id est, vncias 120. vel libras 10. & vini drachmas 320. hoc est, vncias 40. vel libras 3. & tertiam insuper partem. Et hæc quantitas ab omnibus recentioribus tanquam sufficiens obseruata fuit, accipientes scilicet drachmas octo pro vncia. Reijcienda autem est cõsuetudo minimè bona Neapolitanorum, qui vnciam ex decem drachmis constituunt, quoniã manifestissimũ est Galenũ & antiquos oēs tãtũ eã de octo drachmis constituisse, & si decẽ sumantur totam compositionem corrumpi. Quanq̃ in hoc Antidoto forsitan hæc difficultas non ita accidere possit, cum omnia drachmis definiãtur nõ vncijs, attamè facile error inde contingere posset, si quispiam tantum numerum drachmarũ in vncias restringeret, quæ 10. drachmis definirentur. Hoc etiã hic consideratione dignũ est, cum

vinum

vinum tantum in eum usum adhibeatur, vt simplicia, quæ nequeat cõuerti in puluerẽ, optimè terantur, satis esset ad hoc multò minorẽ copiam illius accipere: & quantitas diligenter mensurata sæpius ab Imperato, vini, quæ requiritur, nõ excedit pondus eorum quæ debent dissolui, quæ cum pendent, libram & vnciam vnã. Sequitur tantundem vini ad Theriacam parandam satis esse. Quæ igitur causa est, quod Andromachus iunior triplũ accipiat? Ad hoc responderi potest, Massam Theriacæ non esse considerandam in ea consistentia quam statim accipit, cum iam est parata, sed respiciendũ esse quoq; ad mutationem, quam progressu temporis solet subire: atque ideo partim ad præsens tempus, partim ad futurum respicientes, cum sufficienti consistentia paranda est eius massa, vt toto tempore illius durare queat. Consideramus autem eius ætatem non tantum quantũ ad vires & efficacitatem, quæ solet esse maior vel minor, prout iam est huius vel illius ætatis, sed etiã secundũ consistentiam. Nam cum in principio nonnihil sit liquida, postea exhalant partes euaporabiles vi caloris sui naturalis excitati per fermentationẽ, quod si accidit, breui tẽporis spacio fit nimis sicca, & quasi

DE THERIACA,

senectutē acquirat consistentiē, prius quā sit in infantia, vt ita dicam, quoad suam efficacitatē, vnde concluderunt triplū vini esse addendum, quod hic liquor esset magis idoneus, vt insensibiliter euaporaret, prius quā fermentare desineret. Quod si certi fuisset, massam permanfurā ita semper esse, sicuti initio fuit, procul dubio cum tertia parte vini, secundū Andromachū iuniorē, rectē potuisset fieri hoc Antidotū. Et quia vniuersa massa 16. libris debet consistere, (sic enim voluit Andromachus, vt dicemus suo loco,) tamē primū 18. accipiuntur, nam propter euaporationē rursū ad quantitātē definitā 16. lib. redit. & hoc maximē spectat ad vinū, quā non nihil quoque ad mel & succos, & fortāse etiā species alias pertineat. Ob hanc itaq; causam, vt inter fermentandū consumi posset, Andromachus iunior posuit vinum in tripla quantitāte. Senior verō cū animaduertēret hoc consistere in eo quod magis & minus est, non definiens mensuram, industriā Pharmacopai id permisit, idque propter duas verisimiles rationes: Quarum prima est, quod ea quæ dissolui debent, non semper vnius consistentiæ esse soleant, sed cū saepenumero sint nimis solida, plus vini requirunt,

quirunt, aliquando verò, cùm teneriora & magis mollia sunt, minus illius postulant, ideoq; difficulter iusta mensura ad pondus definitum accipi potest. Altera est ratio, quoniam preparatio fieri poterat plurib. modis, quod oēs sunt ab eo idonei habiti, quorum aliqui necessario plus vini, alij verò minus requirunt, quòd si certam mensuram illius sumisset, non oēs potuisset approbare, sed vnum eorū tantum alijs exclusis, de quo paulò post dicemus in modo præparandi Theriacam plura. Neque de vino id fieri poterat quod de melle, vbi certa mensura potest definiti, quia materia est aridorum, & iam longo usu constat, quòd iusta proportio sit quadrupla, priusquam simul misceantur, & post mixturem in quincupla, quare si diuiserimus species & mel, in singulis libris mellis imponuntur tres uncia puluerum, quæ faciunt quartam partem vnius libræ. Sed cùm omnia sint commista, vniuersum constat 15. vncijs, cumq; 3. tantum uncia sint aridorum, quintam partem eorum esse patet. Quam regulam Pharmacopæi hodie adhuc in omnib. alijs obseruant, sumentes eam ex Mesue in plurib. locis, præsertim in Philonio primæ descriptionis & in Diamosco, vbi quadruplum mellis præscripsit, quare si

DE THERIACA,

Mesues, vel alij, qui componunt medicamenta, non definiunt illius quantitatem, sed quantum satis est addunt, hanc proportionem obseruant pharmacopæi. Vini autem alia est ratio, nã cum accipiatur ad res quæ difficulter in puluerem redigi possint, & maiorem vel minorem in se retineant humiditatem, vinum quoq; copiosius vel parcius accipitur, modò dosis earum eadem seruetur, & quia vinum facilius euaporat quàm mel, ideò sepè iterum exiccantur gumi & succi, si non id de nouo addatur: quare in hoc Antidoto triplum accipitur, quod si non fieret, duo absurda sequeretur, vnum quòd exhalarent partes essentielles eorum quæ liquari debet: alterum quòd tota massa progressu temporis fieret nimis arida, tuberosa & inæqualis, & ideò integram fermentationem non consequeretur, sed de his deinceps plura erunt dicenda.

DE

DE PROPORTIONE
 Theriacæ, & quomodo corrigi
 debeant in eius descriptio-
 ne aliquot mendosa
 loca.

CAP. V.

Vm disputatio de proportio-
 ne, qua vsus est Androma-
 chus in Theriaca, requirat do-
 ctrinam de gradibus, & po-
 tius spectet ad Medicum
 quàm pharmacopæum, ideo constitui eam
 hoc loco omittere. Sed cùm descriptionem
 meam variauerim ab aliorum descriptio-
 nibus, nam (exempli causa) Quinq; folij &
 Sagapeni pondus mutatum est, si nihil de
 hoc artificio dicerem, huius mei facti nulla
 appareret ratio, & simul cùm de his rebus
 sermonem instituero, sic quoque aliquot
 errata quæ sunt in hac descriptione corri-
 gentur. Dabo autem operam vt hæc ita
 tractentur, quo à pharmacopæis quoque in-
 telligi facile possint. Et profectò qui dili-
 gentiam

DE THERIACA,

gentiam Andromachi in hoc Medicamento componendo perpenderit, non solum non admirabitur eum plurimum, sed etiam tanquam certam regulam quoque in alijs compositionibus parandis arte & non casu, imitabitur. Primum enim is constituit sex distinctas doses vel classes, obseruans perpetuo veram & accuratam tam in numero simplicium, quam ponderum proportionem. Quantum enim ad simplicia, proportionem quaternarij obseruat, quem numerum nunc simplicem, nunc in duplo accipit, & etiam duplum reduplicat, quadruplicando quaternarium, & interdum triplicat duplum. In ponderibus vero proportionem libræ accipit, cum ex sex classibus proposuerit sibi quatuor efficere, easque vnus libræ, deinde vnã classẽ dimidiæ libræ, & aliam de sextante, id est, de sexta parte vnus libræ, quod pondus si adiungatur dimidiæ libræ & partì illi liquoris, qui Theriace imponitur, aliam integram libram, sicuti dicemus, efficit. Et vt declarem rationem diuisionis in sex partes, vna tantum est, quæ habet proportionem de solo pondere, & non de numero simplicium, aliæ vero habent vniuersa vtramque proportionem, cuius rationem paulo post expo-

exponemus. Relicta itaq; nunc prima classe, seu pondere, quod pondus constituunt Trocisci de scylla, clarum est Andromachi fuisse mentem multiplicare eo modo, quod dictum est quaternarium numerum: Quapropter si aliquod simplex videamus hanc proportionem non retinere, & vel abundet, vel deficiat aliquid, omnino iudicabimus illud esse ex vna classe in alteram translata, & confidenter poterimus in locum proprium, quem illi conuenire existimauerimus, illud simplex rursus collocare.

Secunda classis quatuor habet simplicia, (ponentes vnamquamq; speciem Trociscorum pro vno simplici, non respicientes iam ad compositionem,) Nam compositum ex multis rebus, vnam naturam acquirat: & vnam formam habet aptam ad diuersas actiones, estq; arte effectum, vt sit vnum quippiam, quemadmodum videmus vnum simplex quoque ad diuersos, imò contrarios quoque effectus valere, quoniam suam vnionem habet à sua forma naturaliter comparatam.

Tertia classis habet octo simplicia, quod duplum est ad priorem.

Quarta sedecim complectitur, idq; rursus

DE THERIACA,

sum duplum est ad priora octo, & quadruplum ad quatuor.

Quinta 24. continet, quod est triplum ad octo, & sexcuplum ad quatuor.

Sexta & vltima habet rursus octo simplicia.

Manifestum itaque est, quod eo consilio Andromachus pondera diuiserit, vt scilicet constitueret debitam proportionem, quantum ad numerum simplicium attinet. Sed nos reperimus hanc proportionem mutata in duabus classibus, quia vltima habet 7. simplicia, & quarta habet 17. Vnde facile affirmari poterit, simplex aliquod ex vna classe in aliam translatum esse, & istud quod abundat in 16. simplicibus, oportere coniungi cum 7. vt fiant 8. in hac, & in altera classe 16. & hoc pacto tota constabit proportio. Hæc sanè mutatio, an fieri debeat nec ne, multum refert vt sciatur. Nam Antidotus vel perfectior vel imperfectior euadet, prout meliora vel deteriora eligamus simplicia. Quod autem mutari debeat, & obseruari proportio, quæ oritur à quaternario numero, nobis persuadebit secundum genus proportionis quod oritur à pondere. Nam si collocemus in primam classem, in qua Trocisci de Scylla soli sunt
48. drach-

48. drachmas, quæ faciunt 6. vncias, vel dimidiam libram: in secunda classe in quatuor simplicibus duplum reperiemus, vnam nimirum libram: in tertia octo Medicamenta similiter vnam libram faciunt: & in quarta itidem, quanquam Medicamenta sint sedecim. itemq; in quinta, tametsi simplicia sint 24. In sexta continetur libræ vnus sexta pars in 8. simplicib. Coniectura itaq; manifestiss. est, & admodum verisimilis, minimè Andromachum voluisse in quarta classe pondus constituere vnus libræ & sex insuper drachmarum, quod accideret, si in ea 17. simplicia collocemus. Eodem modo ineptum videretur in sexta classe esse vnam vnciam & sex drachmas, quæ pondera sunt eiusmodi, quæ sæpius in compositiones, quæ casu fiunt, conspiciuntur: non in illis quæ sunt tā celebres, & qualem Andromachus omnibus suis numeris absolutam conficere studuit. Præterea illud consilium Andromachi de quaternario fuisse apparet, quòd tota Theriacæ massa sedecim libris compleatur, nana vt nos rationem subduximus, omnia quæ ad illam accipiuntur, libras 4. & bessem constituunt, quæ sunt vnus libræ duæ tertie partes, id est, 5. libræ excepta tertia illius parte.

Quam

DE THERIACA,

Quam tertiam partem vinum in quo gummi & lacrimæ dissoluuntur, implet, sed quia tantum vini non satis est, sed requiritur adhuc vna libra (nam vini erit omnis vna & dimidia libra, vel circiter, secundum peritiam Pharmacopæi) & ita in vniuersum erunt sex libræ, ad quas, si addamus 10. libras mellis, habebimus numerû 16. librarû, in quo si aliqua erit varietas, in causa vinum est, cuius pondus ita exquisitè definiri nequit, sed solertia artificis hoc committitur, qui plus illius quidem addere debet quàm existimat mediocrem Antidoti consistentiam requirere, propter causas superius indicatas, & ita varietas sedecim librarum non adeò est magni momèti. Verùm tamè hoc loco aliquis dubitare posset, tametsi Andromachi fuisset institutû obseruare istâ quaternarij proportionem, nõ tamen verisimile esse, quòd statim de quarta classe in sextam hæc transpositio fieri debeat, quoniã in medio adhuc relinquitur magnus numerus simplicium, nec vnû iuxta alterum positû est. Quæ sanè dubitatio non omnino ratione carere videtur. Sed respondemus, hanc transpositionem non esse factam ex quarta in sextam, sed ex quarta in quintam, & deinceps ex quinta in sextam classem. Quod inde probari

bari potest, quòd in omnibus Theriaca descriptionibus, vnica hac excepta, Sagapenum collocatum sit in vltima classe, & peculiariter in Theriaca Andromachi filij descripta à Galeno, quam etiam descriptionem multi ex recentioribus sequuntur, & demonstratur Aëtium quoque hanc secutum esse, qui 13. libro eam exponens, in vltima classe collocavit Sagapenum, quod in sua quoque Theriaca facit Damocrates. Cumque Sagapenum postremum simplex fuerit in catalogo 24. quintæ classis, facile potuit dimoueri ex primo loco sextæ retrocedendo ad finem quintæ, cum hæc duo loca postrema sint finitima, & se mutuò attingant: & hoc modo classis octo simplicium 7. tantum permanfit, & altera de 24. creuit in 25. Atque hoc ita fieri posse, ex ipso met Galeno colligi potest, qui inter se comparans descriptionem Andromachi patris & filij, ait, filium eam descripsisse de versibus patris, & in solutam orationem reduxisse, vt obscuritas vitaretur, & omnia fierent euidentiora, ac docet nullam inter vtramque esse aliam differentiam quàm dosim piperis longi & nigri, cum pater longum collocet in secundam classem

DE THERIACA,

classẽ illius ponendo 24. drachmas, nigrum autem coniungat cum ijs quæ sunt in quarta classe accipiẽdo 6. drachmas. Andromachus verò filius contrarium facit sumendo 6. drachmas de longo, & nigri 24. Nec in alijs inter se differre videntur, nisi quòd Galeno mirum videtur, quare Andromachus filius nominauerit Calamentum more Romano Nepetam, cum aliàs vbique secundum consuetudinem patriæ suæ, Græca vocabula vsurpet. Quòd si Sagapenum in descriptione senioris Andromachi debuisset in 5. classẽ poni, esset in hoc quoque differentia ponderis inter ipsum & iuniorem, quia hic in sextam classẽ reponit, & ex sententia illius Sagapeni quatuor erunt drachmæ, de huius verò tantum duæ. Quòd si tempore Galeni alia prætereà differentia in his duabus descriptionibus fuisset, proculdubio ipse quoque eam silentio non præterijisset, cum plura sæpius alia non tanti momenti notauerit. Sicuti nomen Romanum Nepetæ, inter alias græcas voces vsurpatum. Dicendum itaq; si in alijs rebus nullis præterquam in pipere longo & nigro discrepent, manifestiss. signum esse quòd in reliquis sint concordẽs. Quòd si verò varietatis plus adhuc reperia-

reperiatur, necesse est vnam vel alteram descriptionem non esse perfectam. Andromachi autem senioris descriptionem non esse mendosam, nequit alia ratione affirmari, quàm eam versib. elegiacis esse conscriptam, qui, vt Gal. quoque asseuerat, minus possunt deprauari quàm soluta oratio. Non esse quoque mendum in iunioris descriptione ratio comprobatur, desumpta ex veritate duarum proportionum iam dictarum. Vnde potius dicerem errorem esse in senioris Theriaca, nec admitto, versus non posse facilè mutari. Nam qui versatus est in lectione Latinorum & Græcorum poetarum, non solum vnam atque alteram dictionem, sed integros sapè versus à propria sententia auctoris esse mutatos, facilè deprehendet, sicuti apparet quoque in Mithridatio Damocratis vnum versum esse mutilum, & ob defectum vnius dictionis Medicamentum quoddam esse sublatum, & alij sunt ibidem in quib. post paucos versus eadem simplicia repetuntur. Facilè itaq; contingere potuit, vt in versibus Andromachi similis accideret mutatio, cum in carta alicubi rubra vel rasa forte fortuna sit versus restitutus, ex imaginatione Græci alicuius hominis curiosi, & quòd Galeni tempore

C adhuc

DE THERIACA,

adhuc correctior textus legeretur, ita p-
cto, vt Sagapenum in sexto ordine ponde-
rum conspiceretur. Nec solùm ita in The-
riaca iunioris Andromachi posita est, sed
in illa quoq; quam Gal. describit in lib. de
Theriacæ vsu ad Pamphilianum, secundum
sententiam senioris, vbi hæc verba legun-
tur. Sed hæc antidotus, cui nomen Galene
impositum fuit, id est, Tranquilla, à pri-
mo autore Andromacho, hoc modo de-
scribitur. Hoc dicit Galenus, & describens
postea Theriacam, reponit Sagapenum in
sextam classem, & cùm dicat hoc fieri ex
sententia Andromachi, qui primus eam cõ-
posuerit, nõ potest intelligi, nisi de seniore:
quia hic vocauit eam Galenem, id est, tran-
quillã, vtpatet ex initio suæ elegiæ, in 3. versu

*Tranquilla hæc, hilarisq; suo pariterq; serena
Nomine, &c.*

Cùm igitur tot testimonia Galeni habea-
mus, quibus nostra coniectura cõfirmatur,
nullam video subesse causam, quare vltimus
ordo nõ debeat consistere ex octo simplici-
bus, ponendo in eum Sagapenum & non in
quinto. Sed hoc facientes vltimã quidẽ pro-
portionẽ restituunt, sed contra quinta labe-
factabit, quia cù ea constet ex 24. simplicib.
auferentes vnũ restabunt tantùm 23. Quare
necessẽ

neceffe est vt vnū illi reddatur, idq; accipie-
tur de fine quarti ordinis, in quo loco abun-
dat, quia affunt 17. Quòd si videatur non-
nihil durius ita emendare duas res in textu
græco, attamen si non apparet à vero abhor-
rere, propter multas rationes, in Sagapeno,
idē quoq; in hoc altero nō propter causam
fieri poterit: eritq; illud simplex Quinq; fo-
lium, quia in græco textu Andromachi repe-
ritur vltimū ex 17. Non tamē negauiero hāc
secundam transpositionem esse potius in
coniectura positū, sed cū ratio quoq; nō de-
sit, eaq; satis efficax, inde reddet quoq; con-
iectura satis certa. Hoc etiam confirmat de-
scriptio Aëtij lib. 13. quā ex Galeno sumfit.
Qui quidē describens Theriacā Androma-
chi acceptam ex libris Galeni, non tamē in
omnib. cōuenit ea neq; cū illa Andromachi
patris, neq; altera quoq; filij. Verūtamen,
quantū suspicari licet, eā potiss quā Andro-
machus filius posuit, cogitat describere, di-
uersam tamen ab ea quæ hodie sub hoc no-
mine apud Galenum reperitur. Nam inter
hanc & alterā patris nō solū differentia est,
quoad piper longū & nigrū (quā solā agno-
uit Galenus, ac de ea suprā locuti sumus,
sed etiam in alijs differunt. Nam in 4. classe
Aëtius adiungit piper albū, aut ipsius loco

D E T H E R I A C A,

tertiam partem illius quod maximè nigrum est, faciendo hanc 4. classem de 18. simplicibus. In quinta verò adijcit Acorum, quæ duo simplicia apud Galenum nec in senioris nec junioris Andromachi descriptione reperitur. Præterea simplicia eo ordine apud Aetium, nō sunt disposita quemadmodum apud Galenum. Sed si hæ rationes alicui non satisfacerent, sunt adhuc aliæ desuntz ex varijs fundamentis, quorum vnum oritur ex proportionibus, quæ accipiuntur à gradibus primarum qualitatum medicamentorum, quæ ad Theriacam accipiuntur: alterum est ex proportionibus quæ sumuntur ex secundis qualitibus: tertium ex proportionibus quæ circa consistentiam vel massam totius Antidoti considerantur, tametsi præter hæc & alia sint fundamenta, ad quæ diligentiss. respexit Andromachus. Sed nos relictis prioribus duobus tanquam difficilioribus, & quæ alibi tractari debent, agamus de tertio, quod facilius intelligi poterit. Notandum itaq; est, cum Andromachus voluerit vnius formæ efficere totam massam Antidoti, neue in posterum esset vel liquida nimis vel compacta sed mediocris consistentiæ, atq; simplicia ideò partim arida, partim dissolubilia essent vsurpanda, dili-

da, diligenter admodum obseruauit, vt inter vtrumq; genus simplicium idonea retineretur proportio, eaq; in singulis classibus erat obseruanda planè eodem modo, nam absq; hoc si esset, non æqualis massa Antidoti, quæ esset formæ mediocris haberi potuisset, quòd artificium tanti est momenti, præsertim in Antidotis celeberrimis, vt sine negligatur, nunquam fermentatio integra absolui, aut vna quædam similis forma de tot simplicibus, per quam vnum altero non præualeat, sed tertium quippiam inde emergat, constitui potest. Existimauit itaq; Andromachus semper mediocrem inde consistentiam posse extare, si omnia simplicia Theriacæ ita partirentur, vt quarta eorum pars esset ex dissolubilibus, & reliquæ partes aridorum. Vt si postea fieret illa inter omnia simplicia actio & reactio, liquida penetrâdo quasi per ipsam substantiam massæ, secû adherentes traherent quoq; pulueres, & ferentes ad diuersas partes hinc inde, debito tempore ad iustam fermentationem peruenirêt, & quasi omnis minima portiuncula naturam saperet vniuersi, & totum compositum nouam appellationem, qua exprimeretur ipsius Natura simplex, vna, &, vt ita dicam, similis.

DE THERIACA,

laris, ascisceret. Commiscuit itaque Andromachus farraginem simplicium cum proportione quadrupla inter dissolubilia & arida, non solum considerans totum simul corpus, sed ad eam quoque accommodando singulos ordines vel classes huius compositionis: quam proportionem præterea obseruauit in ponderibus & in numeris simplicium. Nam omisso iam primo ordine, quod tantum vnicare, Trociscis nimirum Scylliticis constat. Secundus ordo, cuius pondus ascendit libram vnã, continet tres vncias Opij, succi dissolubilis, quæ est quarta pars libræ, & in totum habet quatuor simplicia, de quib. vnum, id est, quarta pars est ex liquidis, & tria sunt quæ teri debent. Tertius ordo habet 8. simplicia, de quibus duo, id est, quarta pars, sunt succi, nimirum succus Glycyrrhizæ & Opobalsamum, & reliqua sex sunt arida: & hoc quidem ad numerum pertinet: Quod si pondus perpendimus, duo isti succi conficiunt simul tres vncias, & tota classis est vnus libræ, itaq; in hac classe eadem proportio, quæ in secunda obseruatur. Idem patet in quarta: nam de 16. simplicib. in illa, quatuor, Myrrha, Crocus, Thus, Terebinthina dissoluuntur vino, duode-

duodecim verò reliqua in mortario teruntur, quia sunt arida, & ista quatuor, quæ dissolui debent singula sex drachmas complent, quare pondus constituunt 3. vnciarum, cum tota quantitas 16. simplicium sit vnius libræ, quare & hic eadem proportio resultat. Venientes igitur ad quintum ordinem, qui 24. simplicibus definitur. Eadem in illa quantitas conspicitur, nam sex sunt humida, & 18. arida. Humida sunt Styraç, Gummi, succus Hypocistidis, Acacia, Thlaspi, Hypericum, quæ cum faciant quartam partem ex 24. sunt etiam quarta pars ponderis, nam cum vniuscuiusque 4. drachmæ sumantur, similiter constituunt 3. vncias, cum in vniuersum 24. simplicia libram vnâ conficiant, quemadmodum superiores alij ordines. Nec impedit dubium de Thlaspi & Hyperico, quia hæc duo teri nequeunt, ipseque Galenus dicat, ea in vino instar aliorum succorum dissoluenda esse. Quanquam de Hyperico non ita expressè hoc ponat Galenus, manifestè tamen resinofum esse ex odore percipitur, quemadmodum dicit Dioscorides, atque etiam ex tactu, sicuti vnusquisque potest deprehendere, & forsitan Dioscorides quoque idem

DE THERIACA,

intellexit, succulenta enim planta est, sanguinei liquoris plena, nec ipsius Cimæ, semine & flore refertæ, comprimere possunt, quin manus inficiant lentore simili resinæ, unde non tantum propter odorem, sed illam viscositatem quoque, veteres vocarunt Chamæpytîn, id est, paruum pinum: propter hanc igitur qualitatem Hypericum non potest numerari inter res aridas & quæ teri debent: sed quæ inter contundendum reddunt aliquid liquoris, & tametsi Gal. non separet ab aridis Medicamentis, fortasse in causa id fuit, quod consideratis omnibus suis partibus terrestres visæ sunt superare resinosas, quare putavit posse arte inter terendum attenuari, cõmiscendo nimirum cum alijs reb. siccis: sed nihilo tamen minus tantum liquoris in se habet, vt rectè adiuuare posset proportionem dictam. Reliquus est sextus & vltimus ordo, in quo sunt 8. simplicia, ex quibus quatuor dissolui debent, & alia quatuor sunt arida: cumq; singula drachmas duas contineant, conficiunt vniuersa duas vncias: liquabilia sunt, Sagapenum, Bitumen, Opopanax, & Galbanum, reliqua verò teri debent. Et in hac vltima classe dimidium proportionis accepit, tam in numero quàm pondere, recordans in prima classe,

classe, in qua est vnum solum medicamen-
 tum, scilicet, Trocisci Scyllitici, contineri
 sex vncias earum quæ teri debēt sine admi-
 sione alicuius liquidi, vnde propter istam
 ariditatem, in hac parte voluit augere li-
 quida. Iam si in 4. ordine relinquamus 17.
 simplicia, pondus 6. drachmarū erit super-
 fluum, & proportio nō constabit, cū ari-
 dorū plus absint, quàm illa admittat, quod
 etiam in 6. ordine accidet, si auferamus sa-
 gapenum. Vtque melius cognoscatur, An-
 dromachum solitam fuisse suas composi-
 tiones conficere cū mensuris certis & ma-
 nifestis, neq; respicere ad minutas diuisio-
 nes, examinare poterimus insuper Tro-
 ciscorum, qui Hedychroi vocant, composi-
 tionem, qui summo artificio sunt facti, in-
 primis quod attinet ad aridorum mistio-
 nem cum alijs quę liquantur. Et hæc descri-
 ptio desumpta est ex versibus Hexametris
 lib. i. de Antidot. cap. 10. vbi Gal. dicit, An-
 dromachum esse ipsius autorem, & per ma-
 nus quasi continuo peruenisse ad eos, qui
 pro Cæsare componebant istos Trociscos,
 tametsi multæ aliæ circumferrentur descri-
 ptiones, quæ à Galeno non fuerunt appro-
 batak. In his igitur Trociscis primum omni-
 um simplicium pondus exquisitū, est nouē

DE THERIACA,

vnciarum, nā vinum, quo in pastā redigū-
 tur, voluerunt circiter tres vncias consti-
 tuere, quæ omnia complent integram li-
 bram, quod sanè autor voluit. Proportio
 autem inter terēda & mollia ita reperitur,
 vt ex nouem vncijs, duæ sint liquidorum, &
 septem aridorū. Liquida autem sunt Opo-
 balsamū, Myrrha, Crocus, Mastiche, quæ di-
 uerso pondere cōstituunt 16. drachmas, re-
 tinēdo tamē pportionē quartę partis, vt in
 Theriaca, quanq̄ nonnihil varietur, assumē-
 do vnā partē, scilicet duodecimam plus ari-
 dorū, q̄ est vna vncia de nouē. Quod factum
 est, q̄a requirebant isti Trocisci consistentiā
 aliquanto duriorē: quoniā mellis quod re-
 tinet massam mediocriter in se vnitā, nihil
 additur. Sed diligenter hoc loco notandū
 est, in tā multiplici cōpositione variorum
 simpliciu, quanq̄ omnis diligētia adhibea-
 tur circa tot differētias proportionū cōsti-
 tuendas, non tamē exquisitæ, & vt planè ni-
 hil desit, illas posse exprimere. Quod tamē
 nos impedire non debet, quominus Anti-
 dotū efficacē esse putemus, fieri. n. nequit,
 vt penitus exquisitā reperiamus mensurā:
 sed saltē quantum arte consequi possumus,
 & quanq̄ in hoc studiū omne adhibeat arti-
 fex, tamē nō omnino vitare pōt exiguos a-
 liquot

liquot defectus, qui tamē nō culpa artis vel artificis, sed natura ipsarum rerum accidūt. Ideoq; si in his nostris obseruationib. dubium aliquod emergat, nō oportet ppter leuē aliquē scrupulū, rationes manifestas & solidas, ppterea negligere, sed tum ratione, tū experientia, quādo tale aliquid cōtingit instructi, rectē nostro arbitrio aliqua vel ad iūgere vel auferre possumus, & satis superq; Medico esse debet, si ab vno aliquo simplice fortē requirat decē diuersas actiones, & ille tantū octo vel nouē obtineat, vt (exēpli gratia), cupimus medicamētū calidū & siccū in gradu tertio, acre item & simul dulce, aromaticū, subtiliū partiū cū leui aliqua astrictiōe, quod sua pprietate profit capiti, stomacho, & epati, quod calculū vesicæ frāgat, sanet dolores ischiadicos, resistat venenis, & peculiariter viperæ, & accipiētes Cassiam, nō eā propterea reijcimus, quia caret ea facultate, qua calculū curat, & ischiadicū dolorē, quoniā reliquas omnes vires in se continet. Nam difficilē est vnū medicamētum inuenire, quod vniuersa hęc exquisita præstet, atq; fatius est retinere hoc quod in duob. deficit, quæ tametsi auxilio alterius simplicis possimus cōplere, illud tamē præterea aliquid habebit fortasse vitium, quod
potius

DE THERIACA.

potius impediatur quàm promoueat nostrum
 propositum, & si hoc quoque velimus corri-
 gere, hæc emendatio in infinitum posset
 produci: quod ut fugiamus, cogimur saltè
 ita agere, ut contenti simus, si quod adhuc
 deest, non sit magni momenti. Atque hæc,
 quæ diximus de simplicibus, accommo-
 danda sunt quoque ad omnem vniuersalem
 considerationem compositi, ut si (exempli
 causa) Andromachus cogitauerit totam mas-
 sam Theriacam conficere 16. librarum, & for-
 tè dimidia libra adijceretur, non propterea
 Antidotus fuerit deterior. Sic etiam diffi-
 cile est omnes circumstantias in singulis
 proportionibus posse obseruare, nam quã-
 quam in duobus simplicibus habeamus par-
 tes subtiles & penetrabiles, & gradum quo-
 que quem requirimus in primis qualitati-
 bus, facilè tamen continget, ut sint sicca
 forsità, cum desideremus humida: & si duo
 simplicia humida cum his conditionibus
 reperiantur, facilè tamè fieri poterit, ut aliæ
 qualitates, quas requirimus, illis desint:
 quòd si proportionem omnium simplici-
 um in siccitate & humiditate collegeri-
 mus, fortè fortuna in qualitatibus partium
 aliarum aliquid deesse poterit. Quare ita
 statuendum est, quòd si in potioribus com-
 positi

positi partibus proportionales constant, propter exiguum defectum, ideò non esse illud reiiciendum.

*QVÆ SIT PROPOR-
tio rerum aridarum &
mellis in hoc Anti-
doto.*

C A P. VI.

MULTAE dubitationes oriuntur de vino in hoc Antidoto. Quia verò antea à nobis dictum est, quòd hoc eam ob causam solum modo accipiat: ut res que non faciliè possunt pulverisari, in eo dissoluantur, primùm queri potest, quam proportionem inter mel & res aridas voluerit Andromachus observare. Ad quod expressè responderi nequit, nisi prius videamus, quid debeat in Theriaca vinum præstare. Ac si consideremus ea medicamenta, quæ per se dissolui possunt, non opus est vino hac in parte: nam vinum non reddit ea validiora: nec fuit auctoris præcipuum consilium

DE THERIACA,

filiū vinū Theriacæ adijcere, neq; etiā mel, quoniam vis & facultas huius Antidoti cōsistit in simplicib. ex quib. componitur, nō in hisce duob. liquorib. Atq; mel quidē tātūm ad conseruandū vigorē eorū additur, nam alioqui euaporarēt: & insuper ad adiūvandā fermentationē, quæ fieri non posset, si pulueres soli adessent: nullas tamen mel Antidoto communicat facultates, quæ essent alicuius momenti. Vinū quoq; non alia de causa huic compositioni additur, nisi vt instrumentum tritum eorum, quæ dissolui solent: quæ si potuissent ad perfectam subtilitatem per se redigi, eo nihil opus fuisset: cuius officium est tenacem eorū substantiā contēperare, & aptam efficere, vt ea per totā massam misceri facilē queāt: quod quidem assequitur, si tantum illis tribuat humiditatis, quantum hæc actio requirit. Prætereā multum facit ad Antidoti mistionē, quæ semper eò melior habetur, quò est liquidior: cum experientia doceat electuaria formæ liquidioris esse efficaciora, quam quæ in orbiculis, aut alia forma solida parantur: nam eiusmodi non solū non faciliē per corpus distribuūtur, sed sunt etiam minus durabilia. Sed hoc loco duo consideranda sese offerunt circa proportionem
totius.

totius compositi. Vnū est, quod in hoc Antidoto obseruetur eadem generalis regulamissionis, quæ vbiq; in vsu est, vt mellis quaduplum sit ad pulueres nondum commistos cum alijs (nam post eorum missionem eadem quantitas facit vt mellis sit quincuplum) id est, ad singulas mellis libras aridorum sumuntur vnciæ tres: Quæ missio mediocris est, & compositionem nec nimis debilem vel validam reddit. Nam notum est omnibus, quòd in compositionibus varia adhibeatur proportio, aut imponendo minorem quantitatem specierum, idq; tamē nimirū quādo cōpositio debet esse delicatior, aut maiore, si eā cupimus esse validissimam. Quod etiam consequimur ponendo plus minusve mellis ad eandē quantitatem pulueris: de qua varietate oritur secunda consideratio, quòd Andromacho scilicet propositum fuerit, addere quatuor vncias Aridorum, & forsitan etiam plusculū singulis libris mellis, vt Antidotus fieret non nihil validior. Vbi animaduertendum est, quòd dissolubilia nō comprehendantur sub numero specierum, quia in fermentatione redduntur liquida, & possunt cōsistentiā potius mellis augere in quāritate, cum & ipsum sit liquidū, quāam quantitatem aridorum: quod sanè

DE THERIACA,

sanè obseruatum est in omnibus compositionibus Græcorum & Arabum: modò vera arte & methodo sint conscriptæ. Valdè itaq; hucusque errarunt aliqui pharmacopœi Neapolitani, (quod pace ipsorum dictū fit) qui accipientes dissolubilia eodem numero vnà cum speciebus propter generalem regulam, quantum satis est: addebant quadruplum mellis, hoc est, pro singulis libris mellis tres specierum vncias: cumque vniuersa simplicia Theriacæ consentent quatuor libris & duabus trientibus, necesse illis erat paulò minus quàm decem & nouè libras mellis adijcere: quod quasi duplum erat mensuræ debitæ: nec aliter sanè hac ratione Theriaca confici potest, nisi accipiantur duæ vnciæ, & paulò plus aridorū pro vna libra mellis. Et ita isti quidem propter suum commodum eam pararunt, quandoquidem massa fit multa & copiosa: sed parum utilis illis quibus datur, cum non prædita sit multis viribus. Hæc itaque duo in considerationem cadunt propter vinum, quod in mensura certa, & secundum artificis iudicium potest addi, quemadmodum superius diximus. Quod vt melius declaratur sciendum, si Andromachus voluisset tantum vini accipi quantum satis fuisset ad

ad dissoluendū ea, quæ dissolui debent (ta-
 met si primò nō expresserit dosin vini) pos-
 set aliquis dicere, ipsius propositum fuisse
 quatuor vncias specierū pro singulis mellis
 libris. Cū. n. illa potuissēt dissolui in mul-
 to minori quātitate q̄ est ea quā ponit An-
 dromachus iunior: illudq; quod adijcitur
 (vt dictū est) vltra illam quantitatem fit re-
 farciendi causa, eius quod verisimile est ex-
 halare: ita Antidotus iustā mēsuram 16. lib.
 habebit. Sequitur altera consideratio apud
 Andromachū: si ponamus, quòd mellis su-
 mi debeant libræ decem, (quod etiam spe-
 ctat ad primam considerationē) hoc facile
 monstrari pōt ex respectu aridorū cū mel-
 le. Nam arida vniuersa pōdus quadraginta
 vnciarū conficiūt, id est, tres libras & dimi-
 diā cum vna vncia: quæ cū diuidantur in
 decē partes, secundū mellis decē partes, ex
 40. vncijs ad singulas libras pertinent 4.
 vnciæ, & supersunt adhuc tres, quæ etiam in
 decē partes sunt diuidendæ, ex quibus ad v-
 namquamq; partē veniūt 7. scrupuli & duo
 grana: Itaque proportio erit in hoc, quòd in
 vnaquaque libra mellis addantur quatuor
 vnciæ puluerum, & paulò minus quā vna
 tertia pars: quæ proportio cū maior sit q̄
 debita illa, quam diximus esse mediocrem,

D

facit

DE THERIACA,

facit vt nobis persuadeamus autorē huius Antidoti voluisse eā reddere satis validā per copiosam quātitatē specierū, sic tota massa cōprehendit 16. lib. relicto vini pōdere vnius libræ, & insuper triēte, tātum enim de eo superfluo exhalauit. Verūm si velimus vini certā definire mēsurā, & eū sumamus respectu 40. vnciarū, quēadmodū fecit Andromachus iunior. Possēt aliquis credere, autorē Theriacæ respexisse ad primā considerationē, quòd scilicet cogitarit tres vncias rerū puluerisatarū iniicere vni librę mellis, & cōficere Antidotū secundū cōem vsūm eleuaturiorū mellis cōsistentiæ: & tamen necessariò dicemus, q̄ succi in vino dissoluti, & in liquidā consistentiam reducti, qualis est mellis, habeant duplicem cōsiderationē in Antidoto: vnā, quæ principalis est, vt adiuuet eā sua pprietate: altera verò, quòd materiæ loco sit ad recipiendas & incorporandas res aridas, quando adijciātur & ad massam, & officium mellis. Nam liquabilia cōstituunt vnc. xiiij. vinum, vnc. xl. & omnia, vnc. liij. quæ faciunt libras 4. & 5. vncias: quæ omnia addita decem libris mellis, liquida omnia ascendent ad libras 14. & vncias 5. Et hanc fuisse mentē Damocratis in sua Theriaca verisimile est, qui dissoluit succos &

& lacrimas, eo vsq; donec mellis crassitiem acquirūt, quanq̄ postea quod metalla in vi- no dissoluit, ab alijs discrepat. Iam cū arida, quæ 43. vncias attingunt, debeant distribui in libr. 14. & vncias 5. liquidorū proportio, inde oritur trium vnciarum ad libram: nam libr. 14. liquidorum adsument vncias 42. aridorum, & quinq; vnciæ liquidorum, reliquam adhuc vnciam: atque colligendo omnia liquida & arida simul, massa exquisitè erit librarum 18. Nam addendo tres libras, & septem vncias aridorum ad libras quatuordecim, & vncias quinque liquidorum, ascendet numerus ad 18. libras: quæ tamen propterea q̄ satis multū de vino exhalet, & aliquid quoque de melle, succis & speciebus absimitur, tandem verisimile est ad 16. libras redigi, quod sanè primum fuit autoris consilium. Quia si species tum demum ponderarentur secundum descriptionem, posteaquā tritæ essent, proculdubio haberetur dosi vera, restituta quantitate amissa inter puluerisandū: Sed cū fermè omnia simplicia simul puluerisentur, cogimur ea prius ponderare: nec aliter fieri pōt, quin inter pistandum aliquid decedat, cū experientia planè constet, omne simplex post puluerisationem leuius esse, q̄ cū adhuc

D 2 esset

DE THERIACA.

esset integrum. Ac præterea mel quoque & ipsos succos euaporare, manifestum est, quia dum succi percolantur per lineum pannum desum, vino iam dissoluti: aut quemadmodum Imperatus facere consuevit, per cribrum scateum vel stamineum, ut vocant, expressi, quod depurentur à festucis & sordibus. quæ illis facile adhærent: quæ quidem in causa sunt, ut pondus diminuatur. In melle quoque idem accidit, quia ob calida quædam quæ injiciuntur: non nihil ipsum etiam exhalat. Hoc etiam habetur ex Aëtio & Damocrate, qui Theriacam aridam factam renouant adiectione plusculi mellis: & tradunt Theriacam hoc modo rursus ad vigorem pristinum reduci: quod non fieri posset, nisi illa ariditas ab exhalatione mellis accideret. Hæ igitur duæ rationes possunt considerari circa massam & proportionem totius huius Antidoti: quarum vtra sit verior, non volumus nostrum interponere iudicium: cum ambæ sint probabiles: At duo alia tamen silentio prætermitti non debent: primum, quod cum nostris temporibus non possunt haberi omnia simplicia vera & genuina, proportionem non nihil etiam mutari posse propter succedanea: Nam & apud veteres, cum non ita facile Cinamomum reperiretur: dupli-

Cassia

Calsiæ pro illo accipiebant: quæ duplicatio
 efficit vt crescant arida dr. xij. vel vnc. i. s. q
 pondus requirit etiam insuper dimidiam
 librâ mellis: vnde toti massæ adduntur vnc:
 vj. s. Et hoc eò magis contigit, quò opinio-
 nes magis diuersæ de succedaneis quantita-
 tem pulueris maiorem vel minorem red-
 dût: vt (exempli causa,) si nōnulli loco Ca-
 lami Aromatici vellent accipere tertiam
 insuper partē Agalochi, vel si alij loco sim-
 plicis alicuius liquabilis, acciperent aridum
 quoppiam, vbi duplici ratione varietas exi-
 steret. Nā primò aridum adderetur, quod
 antea ibi nō erat, deinde decederet aliquid
 deliquido: qui modus substituendi medi-
 camenta antea multis rationibus à nobis
 improbatus fuit. Alterū est, si diligenter rē
 perpenderit, de duobus modis iam di-
 ctis facillè apparet, Theriacæ massam vali-
 diorem esse q̄ alia vsitata medicamenta cō-
 posita. Nā tametsi dicamus, vnc. iij. pulue-
 rum recipere vnam mellis libram: nihilo-
 minus quia liquabilia, quæ adiuuant quan-
 titatem mellis, etiam suam habeant effica-
 citatem, fit Antidotus tanto validior,
 quantum ipsorum propria vis
 melli commu-
 nis fit.

DE THERIACA,
ADMONITIO DE
*multitudine simplicium quæ
substitui veris so-
lent.*

C A P. VII.

NTEQVAM incipiã declarare simplicia Theriacæ, visum mihi est admonere lectorem de re quadã admodũ necessaria: q̃ nimirũ in paucis medicamentis succedaneis vtendum esse existimemus, neque illa indicabimus, nisi vbi ea non facilẽ occurrãt. Et si aliqua in ea re difficultas offeratur, satis est, si mediocri aliqua diligentia possint haberi: nã in omnib. medicamentis vsurpare velle succedaneis, parit nimiã negligẽtiã circa inuestigationẽ verorum & priorũ simpliciuũ. Vnde etiã accidit, q̃ Theriacam nondũ habeamus omnib. numeris perfectam & absolutã: nam qui illam composuit, omninõ voluit, vt ex istis simplicibus, quæ in descriptione pponuntur, ea cõponentur & nullo modo ex alijs. Ac propterea ita sollicitã & laboriosam
de

de illis considerationem susceperunt: nec
 vlla ratio permittit, vt aliquod simplex ali-
 ud ab eo diuersum, quod in ipsa indicatur,
 ad eam accipiatur: nunquā enim fieri po-
 test, vnum simplex esse, ita prorsus simi-
 le quoad temperamentum alteri, vt non
 sit in quibusdam partibus quoque diuer-
 sum. Attamen si necessitas hoc postu-
 lat, Medici permiserunt succedaneis vti,
 quæ nihil aliud sunt quàm quædam substi-
 tutio, vt si aliquis propter egestatem no-
 uam vestem comparare non posset, vete-
 ri nonnihil rursus concinnata vteretur.
 Attamen propterea erit Theriaca imperfe-
 cta, & non penitus integra. Veruntamen in
 tanta copia simplicium, ex quib. hæc Anti-
 dotus cõponitur, quinq; aut sex accipere,
 quæ parum absunt à natura eorum, quæ a-
 lioqui adesse debent, quamuis aliquam va-
 rietatem leuem pariant, tamen adhuc con-
 cedi hoc potest. At si perueniatur ad quin-
 decim vel viginti, tãtò debilior erit Theria-
 ca, quantò numerus eorū quæ substituuntur
 erit maior, imò, vt planius dicā, nō erit am-
 plius Theriaca, sed quædā res alia. Hocq; eā
 ob causam volui referre, q̄ viderim aliquot
 ex nostris, q̄ ex simplicib., q̄ circa Neapolim
 reperiuntur, conati fuerūt hãc Antidotū cõ-
 ficere,

DE THERIACA.

ficere, quasi exotica planè non requirerènt, atque spacio trium dierum integram Theriacam parare possent. Quod si tamen cõparare vera simplicia cum succedaneis, atq; insuper planè etiam falsis vellemus, vix credo ad numerum denarium vera esse ascensura. Jam videamus, an talis compositio possit rectè Theriaca Andromachi appellari: & certè si ille in viuis esset, & in illam fortè incideret, neutiquam illam agnouisset, nisi fortassè ex titulo appareret ipsius esse debere. Ideoq; illos in ius quoque vocare potuisset, de iniuria & crimine falsi ipsos accusans. Nam tempore Galeni ne vnum quidem succedaneum accipiebatur: sed omnia erant legitima & vera, vno excepto Cinamomo, ob cuius penuriam Cassiæ duplum sumebatur. Sed sequentibus annis tantopere crevit abusus substituendi medicamenta in omnibus rebus, vt etiam inuenerint quod substituerent Trociscis viperinis, cum eorum loco componerent Trociscos de Tormentilla & Dictamno albo amobus simul mistis. Quæ res, quam absurda & stulta fuerit, quamuis nihil de eo disputem, vnusquisque ipse poterit considerare. Sed cum nostro tempore multa medicamenta haberi nequeant, cogimur

familia

similia accipere quoad facultates : quan-
 tum fieri potest, quoniam si in Indias aut
 Arabiam etiam nuncios mitteremus, ea
 habere vix possimus. Contra si (exempli
 gratia) verum Ammi, Rhaponticum, Tere-
 binthinum, Phu, Terram Lemniam, & alia
 plura scribendo in Orientales regiones,
 Alexandriam, aut Venetias, vel in alias vr-
 bes, vnde afferri solent, nancisci permitte-
 retur, quare aut quadam præpostera festi-
 natione, aut obstinatia vellem alia accipe-
 re sub prætextu substitutionis? Non itaq;
 cessauero exhortari vniuersos pharmaco-
 pros, quibus sanitas hominum commis-
 sa esse debet: itemque pariter alios,
 qui hæc meas lucubrationes legere di-
 gnati fuerint, & hanc Antidotum compo-
 nere rectè cupiunt, ne vnquam cogitent
 de Theriaca ritè paranda, nisi prius bene
 sint instructi omnibus illis simplicibus,
 quæ quidem haberi possunt: nec solùm ijs
 quibus in Italia caremus, sed quoque alijs
 quæ nos habere possumus, attamen ex
 alijs regionibus meliora acquiri possunt.
 Quis enim esset tam demens, qui expetens
 Iridem ex Illyria, illam non sibi comparet?
 quandoquidem in regno Neapolitano ad
 illam regionem crebræ sunt negotiationes

DE THERIACA,

mercatorū, & sic de alijs quoq; idem sentierum
dum. Siq; in hoc labore aliquot temporis
requiratur, parum referret, etiam si vel bien-
nium aut triennium infumeretur, modò vo-
ti nostri omnino compotes fieri queamus.
Atq; ego quidem recordor, quando Impe-
ratus prima vice Theriacā cōponere in ani-
ma habuit, non minori spacio quàm trium
annorum laborasse, donec omnia quæ ne-
cessaria essent colligere posset, ideoq; mul-
tos suos amicos in varijs vrbibus interpel-
lare non destitit. Vnde tandem omnibus
constitit, ipsius Theriacam reliquas vniuersas,
quæ in hac vrbe (taceo de alijs) longè
antecelluisse: quam etiam postea bis re-
petens semper adhuc meliorē effecit, quan-
quam tamē etiam non minori tempore in-
diguerit quàm antea, in omnibus diligen-
ter colligendis, quibus illi in prima ea opus
fuit, quam parauit Anno 1557. quo tempor-
e cū quædam vera simplicia inueniri ne-
quiuisent, coactus fuit illorum loco decem
alia accipere: At in secunda præparatio-
ne Anno 1561. meliorem eam reddendo in
pluribus, tantum octo substituit simplicia
pro veris: & in tertia, quā nuper composuit
sex eorum solummodo illi opus fuit, atq;
etiā peruenit, vtpostea alia duo insuper eò,
vel tria

vel tria simplicia vera consecutus sit, attamen non in ea copia, ut ad Theriacam satis essent. Quanquam bonam habeat spem, quandoquidem iam alijs ea monstrare possit, se auxilio amicorum, maiorem quantitatem eorum consecuturum breui esse, ut tandem eam reddat perfectissimam. De quo hoc loco plura volui dicere, ne illū sua laude defraudarē, & aliorū, exemplo ipsius, in hoc Antidoto conficiendo diligentiam excitarem.

REGVLAE OBSERVANDA, in Medicamentis artificiosè substituendis.

CAP. VIII.

UM ceperim sermonem nostrum instituere de Medicamentis succedaneis: ideo quantum necesse erit, ulterius de illis disseram, utileq; hoc loco fore spero, ut in posterum vera arte & non ita temerè talis fiat substitutio: atq; etiā ad intelligendos aliquot errores, qui committuntur saepe hac in parte propter oscitantiam quorundam Medicorum recentium.

Sciendum

DE THERIACA,

Sciendum itaque primùm, quòd varijs modis vnum simplex pro alio sumi, aut illius loco substitui dici solere, potiss. tamen bifariam intelligi: primum admodum latè & impropriè: secundo magis propriè, de quo hìc agemus. Priore modo succedanea, vt vocant, ea omnia appellantur, quæ æquali ratione aliquem morbum sanare possunt, quanquam in alijs rebus admodum sint diuersa. Vt (exempli causa) sibilum aurium aut dolorem earum à causa frigida ortum curat Aloe instillatum cum liquore aliquo: quod si Aloe non sit in promptu, poterimus non minori successu accipere Chalcitum: atque si horum alterutrum deficeret, Nitrum esset idoneum, sicuti quoque Aristolochia, & alia multa. Ad hunc itaq; affectum sanandum Chalcitis loco Aloes vsurpatur: quanquam simplicia sint diuersarum virinum & graduum: quemadmodum etiam Aristolochia loco Nitri: & sic in reliquis omnibus. Neque in alijs morbis ita conducet vnum alterius loco substituire. Nam tametsi propter exiccationem & absterisionem qua præstant vtilia sint ad humores tenaces & crassos consumendos & abstergendos, & discutiant flatus crassiores collectos circa aures, nihilo tamen minus

sam

cùm Aloë sit calidum in primo gradu, & sic-
cum in tertio, Chalcitis autem forsitan ca-
lida in 4. gradu, quia erodit carnem, in alio
morbo vnū alterius loco accipi minimè pos-
set. Cùm in super & substantia & sapore pla-
nè sint diuersa. Vbi etiam nobis in men-
tem reuocare debemus, quod suprà dictum
est, quantum scilicet intersit ponere Medi-
camentum aridum aliquod loco humidio-
ris in compositionibus tam celebribus. Sic
etiam tametsi Helleborus loco Sulphuris ac-
cipi posset in curanda scabie vel impetigi-
ne, intra corpus tamen sumi non consul-
tum esset, sine vehementi agitatione cor-
poris, quod Sulphur non faceret. Quare
si alibi in Galeno reperimus, quòd Medica-
mentum aliquod accipiatur alterius loco,
diligenter debemus animaduertere, an in
vno aliquo tantùm morbo hoc fiat, an verò
generaliter in omnibus. Quod cùm nō nul-
li non obseruassent, aut Galenum irrise-
runt, quòd substituatur vnā rem planè
diuersæ qualitatis pro alia, aut non
tantillum considerantes consilium Ga-
leni generaliter ad vniuersos substitue-
runt Medicamentum, quod tantùm ad v-
num morbum particularem pertinebat,
vel tantùm simile erat in vna aliqua facultate, con-

DE THERIACA,

te, conueniente cum morbo: quanquã inter illa Medicamenta plures eaq; nõ solùm diuersæ, sed etiam contrariæ facultates reperirentur. Hocq; contigit istis, qui cum vidissent Galenũ pro Cardamomo substituere duplum Sinapis, vbiq; postea quando Cardamomũ non esset in promptu, pro illo acceperunt Sinapi: non animaduertentes quod Galenus in 7. libro, de compos. Medicamentorum secundum loca cap. 2. circa finem, in cõpositione quadã Asclepiadis contra tussim, vbi assumitur quoq; Cardamomũ, addit, quòd si tempus fuerit verum, & æger sine febre, duplũ Sinapis pro Cardamomo accipi potest, nõ tamen voluit esse regulam omnino vniuersalẽ: cum neutiquã eiusdẽ facultatis sint Cardamomũ, & duplũ Sinapis: imò in eodẽ pondere Sinapi sumtum illo calidius sit: quod apparet ex eo, quoniã foris appositũ carnẽ exulcerat. Ideoq; ex eo reuulsiones fieri solebant, quas Dropaces & Sinapismos vocarunt. Cõtra Cardamomũ, quemadmodũ vult Galenus, quanquã sit satis calidũ, non tamen exulcerat, cũ in ipso odor iste sit mistus qui remittit caliditatẽ. Iam si vtriusq; equale pondus sumat, & Sinapi longè superet Cardamomũ, quantò magis superabit, si illius duplũ accipiatur. Sed
 Galenus,

Galenus, cum vellet compositionem reddere
 validiorē, dicit, quòd tempore veris pro Car-
 damomo duplū Sinapis accipere possimus.
 In hac opinione aliquādo quoq; fuit Syluius
 Medicus & Professor Parisiensis: q̄ multū il-
 lustrauit artem componendi Medicamēta:
 Qui de succedaneis loquens in 3. lib. Metho-
 di suæ, volens aliquid loco Aristolochiæ sub-
 stituere, inquit de trib. illius speciebus que-
 cunq; ad manum fuerit vsurpari poterit si-
 ne discrimine: & affert testimonium Gale-
 ni ex 3. libro de comp. Medic. secund. loca.
 Quòd si Galeni sententia rectè perpenda-
 tur, non ibi accipitur pro vniuersali suc-
 cedaneo, cum ibi loquatur de dolore
 aurium orto ex crassis flatibus aut humo-
 ribus viscidis & crassis. Ad quem affectum
 requiruntur Medicamenta incidentia, ab-
 stergentia, & resoluentia eiusmodi mate-
 riam. Quod quidē omnes tres Aristolochiæ
 efficiunt ob facultatē sibi insitā penetrandi.
 Sed quoniam inter ipsas est aliqua differen-
 tia, quemadmodum ex Dioscoride patet,
 non video quo pacto ex ipsis vniuersale suc-
 cedaneum possit constitui. Alij plures ex
 libro de succedaneis, qui falso sub no-
 mine Galeni (quemadmodum Syluius
 quoque affirmat) quædam assumunt,

quæ

DE THERIACA,

quæ planè nō congruūt cūm vera ratione. De quo primo modo substituendi Medicamenta etsi plura differi possent, tamen differamus ea ad aliud tempus, in quo copiosius ista tractabimus. Alter verò modus proprie nostro proposito quadrat, vbi sciendū est multa requiri ad verā & absolutā rationem substituendi vnum pro altero. Primus autem scopus est, quòd duo Medicamenta in omni morbo, & vnaquaque compositione possint sine discrimine, & reciproca ratione vsurpari: vt planè nulla res sit in vno quæ non sit quoque in altero: primum que sint in gradu qualitatis conformes, deinde in substantia seu essentia partium. Exempli gratia, si vnum sit partium subtilium, idem sit & alterum: si liquabile, idem & alterum: prætereà conueniat in odore, & sapore, & occultis quoque proprietatibus, & tandem in omnibus qualitibus: quòd si forte fortuna vnum esset altero paulò validius, defectus emendaretur alterius maiore vel minore quantitate, aut cum alio artificio ingenioso. Apparet itaque certior & meliorem substituendi viam esse inter illa, quæ sunt eiusdem generis, quoniam exigua inter ipsa est varietas. Vt (exempli causa) Nardum montanam possumus accipere

pere loco Celticae propter similitudinem inter utramque; quia ab utrisque colliguntur radices, quae sunt tam substantia quam sapore & odore similes: & quoniam Dioscoridi non fuit curae seorsim loqui de facultatibus Montanae, voluit ut ille in Celticae expositae ad eam transferrent. Hanc quoque ob causam tuta & legitima est substitutio Cassiae duplae pro Cinamomo, nam inter sese non solum viribus sed figura etiam & in planta ipsa conveniunt: idque tanta similitudine, ut nostri maiores observaverint, saepe unum transmutari in aliud. Solaque haec differentia remaneat, quod Cinamomum omnibus suis partibus & conditionibus sit efficacius, quare dupla Cassia resti vi potest. Qui itaque pro Opobalsamo substituunt oleum Hyperici, mea quidem sententia falluntur, nam similitudo inter haec in nulla alia re quam valida eorum penetratione consistit. Quanquam enim Hypericum odorem Resinae habeat, non tamen Opobalsamo respondet, quoad odorem illum Aromaticum, cuius facultate non parum recipiuntur spiritus uniuscuiusque membri principalis. Atque ideo substitui quidem commode Hypericum potest in vno tantum morbo, ubi requiritur penetratio (qui pri-

E mus

DE THERIACA,

mus est modus) sed non generaliter in omnibus par ratio est eorum qui semen Hyperici pro Carpobalsamo reponunt. Sic quoque falsa est hæc substitutio, qui calamum Aromaticum pro Myrrha accipiunt: tamen enim in primarum qualitatum gradibus conueniant, cum utrumque sit calidum & siccum in 2. ordine, & præterea quod ambo sint odorata: in alijs tamen rebus minimè conueniunt: nam Myrrha subtilioris est substantiæ, Calamus verò lignosior & terrestrior, nec decet pro lacrima radicem accipere duram, aut Medicamentum quod teri aptum est, pro eo quod dissolui solet: sed lacrimam unam pro altera lacrima, & radicem pro radice alia, modò conditiones omnes iam enumeratæ absint, sumere decet. Præterea Myrrha prædita est facultate coquendi & maturandi humores, quod non facit Calamus: ut omittamus iam multas differentias alias. Sed hoc succedaneum desumptum est ex isto libro, qui sub nomine Galeni circumfertur, qui multis nimium fidem tribuentibus, imposuit, quem admodum etiam factum est ab ijs, qui pro Calamo aromatico ponunt Sphagnum, quod secundum Plinium & eius sectatores Muscus est arborum, quanquam neque apud Galenum in alijs

in alijs locis in hac significatione, neq; apud Dioscoridem legatur. Hocq; vocabulū Sphagnus, in notis nominib. attribuitur nō Musco sed Aspalatho, Sefeli Malsiliēsi, & Saluie: At Gal. 7. lib. de compos. sec. genera, in vna eademq; cōpositione in cap. 14. accipit Aspalathū & Sphagnū, tanq̄ res diuersas. Hi itaq; meo iudicio, dupliciter errāt, primò, quòd ita facilè sibi persuadent Sphagnum esse Muscum arboreum, cū neq; ex Galeno nec Dioscoride quicquā certi de eo habeamus, quia, vt diximus, multis plantis commune hoc vocabulum est. Deinde quòd vsurpent Muscum, qui facultatem à Calamo odorato planè diuersum habet: nam secundum Galenū hic est calidus & siccus in secundo gradu, quanquā paulò ficcior quàm calidior: sed Muscus est quasi téperatus, & potius declinat ad frigidū, sicuti ipse quoq; Galenus dicit. Iā quàm malè res téperata ponat loco alterius, quæ à medio recedit per duos gradus, facilè vnusquisq; deprehendere potest. Vnde nonnulli Medici meritò deridendi sunt, qui sine vlla ratione, vel diligentiore inuestigatiōe statim fidē adhibēt, illis omnib. quæ absq; discrimine à quocūq; autore scripta reperiūt. Huc etiā referendū est magna ex parte id quod diximus in quinto capite,

DE THERIACA,

de proportione Theriacæ. Nam si succedaneum non eligatur, quod sit eiusdem consistentiæ, ac similis naturæ, statim labefabitur proportio triturabilium, & dissolubilium, aut liquabilium: itemq; eorum, quæ crassarum sunt partium, aut subtilium & penetrantium: & sic de proportionibus statuentes idem erit iudicium de alijs. Hanc sæpe ob causam etiam accidit, ut vniuersa massa Antidoti deterior reddatur, cum absq; accurata harum rerum obseruatione reddatur vel nimis liquida, vel solida magis quam conueniat: Nam humidior facilè putrescit, siccior verò facilè exhalat, & eam ob causam forsitan facta est aridissima Theriaca ista, quæ Romæ fuit parata ante multos annos, præsentibus pluribus Medicis præstantissimis, vnà cum excellent. Hieronymo Calestano Parmensi, & istis patribus de Ara Cœli, sicuti ipsemet Calestanus affirmat in suis obseruationibus, quas ille accuratè composuit de omnibus compositis Medicamentis quæ in vsu sunt. Verùm quidem est, non fieri posse ut vnum aliquod simplex reperiatur, quod per omnia penitus simile sit alteri, sed semper aliqua differentia adest: Quare in hac quoque re magis quàm alijs vllis natura summâ meretur admirari-

admirationem, quòd indiuidua omnia cum tanta varietate ordinauerit, vt non solum in alijs rebus cõpositis, verùm etiam in manibus humanis vel aliorum animalibus per omnia nullum planè cum altero conueniat. Vnde Auicenna ait: Deum vnicuique indiuiduo tribuisse suum Temperamentum, quòd in ijsdem qualitatibus omnibus in alio etiam quopiam reperiri nullo modo queat. Quantò magis verò hoc in specie accidit? quod verum esse constat in Cinamomo & Cassia, inter qua talis quidè est similitudo, qualis omnino inter duas species esse potest. Nihilo tamen minus differentia non exigua relinquitur, cum Cassia non nihil astrictionis in se habeat, cuius planè est expers Cinamomum: quod ex Dioscoride desumitur, istam facultatem tribuens Cassiæ, & nõ Cinamomo, tacitè inuenens in illo nõ adesse. Et Galenus in 4. lib. de Medic. sec. loca cap. 4. in quo loco proponit simplicia contra oculorũ asperitatem, de Catalogo quorundã Aromaticorũ Medicamentorũ, quę sunt, Cassia, frondes Malabatri, Amomum, & Cinamomum, differens, postea subiungit, ita hæc differre, quòd Cinamomum habeat vim discutiendi, reliqua autem vnà cum facultate discutiendi quo-

D E T H E R I A C A,

que astrictione nonnulla prædita esse discuf-
 sionem soli Cinamomo tribuēs, & hac nota
 ab alijs quæ simul discutiunt & astringunt,
 distinguens. Atq; eam ob rem regulæ supe-
 rius positæ de substituēdis Medicamētis, in-
 telligi debent in ijs, in quib. quàm maximè
 similitudo duarū specierū reperiri potest.
 In quare etiam videtur mihi cōsideratione
 hoc dignum, quòd quantū ad simplicia at-
 tinet, non erit multi negotij talia reperire,
 sed videndum vt eiusmodi in qualitate acci-
 piatur simul & substantia, atq; satis est quòd
 genere conueniant. Vtq; hæc rectius intelli-
 gantur sciendū, quanquā sit melius, vt loco
 radicis accipiat alia radix, aut seminis aliud
 semen, & sic de alijs partib., nihilominus ne-
 cesse est, vt in essentia conueniant, id est, vt
 loco triturable & aridi aliud accipiat, q̄
 etiam in puluerem facilè redigi possit, & nō
 loco triturable diuersum quippiam quod
 facilius in liquorē dissoluatur. Vtq; insuper
 succedaneū habeat eandem facultatē cū
 principali Medicamento in primis, secūdis,
 & tertijs qualitatibus: nā hac ratione consi-
 stentię mediocritas in tota massa nō corrū-
 pitur, nec vis ipsius vel qualitas totius cōpo-
 sitionis minuitur. Nō minus quoq; sciendū
 est, si de altero modo (qui quidem proprius
 est)

est) substituendi simplicia loquamur, tum potius respiciendū esse ad ipsam cōpositionem quā ad simplex aliquod per se. Volo autem hoc dicere, si iudicauerimus vnum simplex posse alterius loco accipi, hoc intelligendū esse, si in aliquo Antidoto vel cōpositione, in qua assumuntur medicamenta multa, vero aliquo careamus, & alterū eius loco accipiamur: & propterea non omne id quod in compositis obseruatur, statim simplicib. quoq; conuenit. Cuius rei exemplum ex Galeno sumi potest in lib. I. de Antidotis cap. 14. vbi respondet: quinto deridenti eos qui pro Cinnamonomo accipiebāt duplū Cassiæ, & dicēti eos idē facere, ac eos q̄ pro Phalerno, si fortē eo carerent, duplū vini ex aliqua taberna acciperēt: aut si aliq̄ nō haberet panē albū, duplū nigri comederet, ac dicit rē esse diuersam, quoniā hęc difficultas habet locū, quādo vti volumus vno simplice solo, nam tum nō licet pro aliquo perfectiss. accipere aliud debile in duplo pondere: quia non solū nihil iuuabit, sed in duplo noceret tam exterius applicatum quā per os exhibitum. Sed quia compositio ex multis reb. idē conficitur, vt augeatur vis compositi, si aliquod simplex admodum validum cum multis alijs debuerit misceri, cuius auxilio

DE THERIACA,

vires aliorum intenduntur, & illud validum
 simplex non haberi potest, non deterius
 fiet compositum, si loco istius perfectissi-
 mi, accipiamus duplū pondus alterius simi-
 lis naturę: quanquam virib. sit inferior isto
 priori. Et quod de Cinamomo & Cassia di-
 cit Gal. idē de alijs succedaneis intelligi de-
 bet, cū loquatur propriē de secundo mo-
 do: quandoquidem nunquā aut rarō saltem
 accidit, vt aliquod simplex vsurpare cupien-
 tes omnes eius facultates, quanquā multis
 sit præditū, requiramus: sed tantū vna vel
 duæ sufficiunt, quæ ad morbi curationem
 conducunt, reliquis posthabitis quæ nihil
 ad eum faciunt. Vt si curare vellem dysente-
 riam, in qua factis vniuersalib. euacuationi-
 bus, opus esset Medicamēto exiccāte vlcus,
 & corrigēte putredinem (si qua ibi esset) &
 astringente fluxum, neq; mihi ad manus es-
 set Quinquefoliū, quod mirificē hæc omnia
 præstat, acciperem pro eo Lentiscum: quæ
 non minus efficaciter sanat dysentericos,
 nō curans quòd Quinq;folium habeat alias
 multas proprietates, quæ in lentisco nō re-
 periuntur: vt sanandi dolorem coxarum, vi-
 tia pulmonum & epatis, circuitus felium,
 comitiales, cōmotionē bilis, & alia, de quib.
 nihil dico, quoniā hoc loco nō requirūtur.

At si

At si in Theriaca aut alia celebri compositione vellem substituere aliud simplex pro Quinquefolio, non potero sine graui errore accipere Lentiscum, quoniam Quinquefolium ad Theriacam adhibetur, non quod vna aut altera sua facultate, sed omnibus simul iuuat, vt vim & efficacitatem aliorum simplicium sua facultate augeat, quia consilium fuit eius qui composuit primum, eiusmodi Antidotum, quæ bona esset ad omnes affectus se cõficere velle: quapropter necesse est nos inuenire simplex, quod omnes facultates Pentaphilli, aut, (si hoc fieri nequeat) maiorem saltem illarum partem, & exquisitè eas quæ sunt maioris momenti repræsentet. Atq; vt breuiter dicam, hæc substitutio, quæ fieri solet in vno simplici tantum, quocunque modo id fiat, necesse est, vt iuxta primam illius speciem, quã diximus nominari impropiam, sumatur. Et si de succedaneis non aliter, quàm in cõpositis medicamentis intelligi debent, sermo instituitur, opus est, vt omnes regulæ superiores obseruentur, ne aliquid in illa substitutione desideretur. Quare si tale ali- quod simplex occurrat, in mixtione cum alijs non attendendum ad illam similitudinem desumptam à pane & vino, quam Gale-

DE THERIACA,

nus indicat disputans contra quintum, sed potius ad alteram, quæ ab actionibus humanis sumitur, ubi in naue ædificanda, aut aliqua machina transportanda, si non vnus aliquis satis robustus ad eam rem exequentem reperitur, illius loco decem vel plures, qui illius locum suppleant, substituuntur.

DE TROCISCIS

Viperinis.

C A P. IX.

NTE paucos annos nondum cognoscebatur vipera, & propterea, vt supra diximus, maiores nostri Medicos barbaros sequuti, pro illa sumebant Tormentillam & Dictamnium, quorum alterutrum redigebant in pastillos: sed nostro tempore adeò innotuerunt, vt etiam ab omni circulatore colligi possint. Ideoq; nõ ero longior in enarrandis notis quibus cognoscitur: idq; eò etiam magis quod excellentiss. & doctiss. Petrus Andreas Matthiolus in suo libro isto, quod in omnium manibus versatur, certis omninò notis eã descripserit. Quare tantum addam, quo pacto eligi debent laudabiles & idoneæ pro Theriaca

riaca paranda. Debent itaq; viperæ nō quo-
 uis anni tempore capi, multò minus in me-
 dia æstate, quemadmodum nonnulli faci-
 unt. Nam Theriaca ex eiusmodi viperis cō-
 fecta, illis qui eam assumunt magnam sitim
 affert. Neque etiam statim, posteaquam ex
 ipsorum cauernis (in quibus toto tempo-
 re frigidiore se abscondunt, & quasi stupi-
 dè vix se mouent) rursus proserpere solēt,
 nam quamdiu intra terrā latēt, retinent in-
 tra se quandam venenatam & perniciosam
 qualitatem, quæ postea alijs temporib. so-
 let exhalare, & præterea tamē sicciore & fri-
 gidiores sunt, & magis extenuatæ quàm a-
 lio vlllo tempore. Quare antea illis permit-
 tendū est, vt aliquantisper in liberiore aëre
 obambulent, & vescantur cibo illis consue-
 to, vt sunt nonnullæ herbæ, & inter alia ani-
 malcula, Cantharides, Buprestis, & Eruca
 pini. Et præ alijs omnibus Galenus in li-
 bro de vsu Theriacæ ad Pamphilianum tra-
 dit meliores esse, recenter captas & nō diu
 inclusas: nam hæ vt famelicæ sunt veneno-
 siores, quod facile etiam conijcitur à morfu
 hominis ieiuni. Aliæ verò saturæ adueniunt
 ex campis. Legitimum igitur & magis con-
 ueniens erit capturæ tēpus circa finē veris,
 nō tamē attingat initiū æstatis, nisi veris cō-
 stitutio

DE THERIACA,

stitutio magna ex parte fuerit frigida & hiemi similis. Vipera præterea grauida tâquam inutiles sunt abijciendæ. Color earum debet habere nescio quid de luteo aspersum, & sint agiles & promptæ ad mouendum, & potiss. quæ de vniuerso corpore sæpè caput extollant, oculi sint rubedine tincti, inter serpendum obliqua, torua & elata. Præterea caput debet esse latum, venter rotundus & prominens, & totum corpus sinuosum: locusq; vnde emittit excrementa sit prope extremam caudam, quæ etiam non sit in gyrum circumuoluta, sed non nihil contorta. Et si haberi poterunt fœminæ omnes, melius erit quàm mares accipere. Dignoscuntur autem à maribus ex ingressu earum magis firmo & quieto, & in dentibus quoque caninis, quorum masculinum duos, fœmina autem, vt scribit Nicander, plures habet. Critonis fuit sententia (quemadmodum Galenus refert in libro de vsu Theriacæ) viperas esse capiendas, aut in fine veris, aut in autumno, & eas quidem quæ essent corpulentiores & grandiores. Cùm igitur viperas eiusmodi, quales iam descripsimus, habuerimus, primum ad 4. digitos, & nõ plures, caput & cauda amputetur, idque si grandiores fuerint: nam minoribus

noribus minus quoque est auferendum. Quæ partes propterea abijciuntur, quia paucam habent carnem. eamque duram, & quod sint reliquis venenosiores. Animaduertendum quoque est, eas esse validiores, quæ postquam caput & cauda resecata sint, per aliquod tempus sese adhuc moueant, & satis multum sanguinis emittant, eumque non statim effluere sinunt: ideoque istæ quæ statim moriuntur, neque se mouent quicquam, nullius sunt momenti. Post istam amputationem, interiora viscera sunt auferenda, & reliquum corporis diligenter à pelle separandum, quemadmodum etiam omnis pinguedo, & posteaque diligenter bis terve ex aqua semper recenti mundatæ fuerint, imponantur in ollam fictilem, aut aheneum puriss. cum sufficiente parte aquæ fontanæ, & ad ignem ex carbonibus paratum, aut alium expertem fumi, (sunt qui sarmenta vitium hic max. probent.) Inijcito quoque in vas parum salis recentis, additis aliquot frondibus Anethi viridib., quod commode eo tempore reperiri solet: Vbi etiam est obseruandum, si viperæ in æstatis initio sint captæ, tum nihil salis esse imponendum, alioqui Theriaca sitim excitabit, sicuti etiam illa, ad quam assumptæ sunt viperæ colle-

DE THERIACA,

collectæ in locis maritimis & siccis: aut in
 paludibus aquæ salis. Quod si fortè for-
 tuna inter ebulliendum aqua efflueret, sta-
 tim aliquid frigida est aspergendū, tam diu
 quoque coqui debent, donec facillè caro
 de spinis separari possit, si edendo esse so-
 lerent, diligenterque cauendum, ne intra
 carnem aliquid de spinis remaneat: id-
 que si fieret, omni studio est auferendum,
 quanquam si viperæ ita vt optimè coctæ
 fuerint, non facillè hic error committatur.
 Propterea laborandum est, vt vniuersæ vi-
 peræ sint grandes: quod si fieri semper ne-
 queat, coctio debet fieri per gradus, pri-
 mum ex olla sumendo iuniores, nam sic
 per longiorem coctionem grandiores fi-
 ent magis friabiles, & caro facillè à spi-
 nis decidet. Nam hæc cum planè similes
 sint carni, vix ab ea possunt discerni:
 quanquam postea in siccis pastillis faci-
 lè appareant. Atque omnia hæc secun-
 dum commemoratum modum, primum
 vidi obseruari ab Imperato, qui solebat
 idoneo instrumento sæpius iuuenes vipe-
 ras inspicere, & statim cum coctæ essent ex
 olla extrahere: hocque si obseruetur, vni-
 uersæ spinæ adhærent sceletis, & trunco
 maiori medullæ spinalis, nihilque ex ipsis
 carni

carni admiscetur. Obseruauit autē ex vipe-
ra quātumuis magna nō plus carnis quam
pondere 2. drachmarum colligi posse, &
si illius affuerit copia maior, suspicio est
illum aliquid in se spinarum adhuc con-
tinere. Hęc coctio ita ritē facta, tanti mo-
menti est, vt in ea omnis consistat aut bo-
nitas aut imperfectio Antidoti. His eo-
modo peractis, postea caro collecta dili-
genter in mortario contunditur, addito
parum panis benē cocti & fermentati, ex
recenti & purissimi farina facti: cuius cer-
ta mensura definiri nequit: quanquam a-
liqui accipiant æqualem quantitatem cum
ipsa carne: nonnulli minus nimirum tan-
tū dimidiam, alij tertiam solummodo
partem: sic Galenus interdum etiam po-
nebat quartam partem, & alibi quintam:
prout animaduertebat illius satis esse ad
carnem contundendam. Quam etiam mē-
surā Bononienses vsurpare soliti sunt, quē-
admodū P. M. Lucas Ghinus olim Præceptor
meus mihi significauit. Crito, sicuti Gal. re-
fert, carni ex decem viperis collectæ adde-
bat panis vnciam vnam. Sed hīc animad-
uertendum est, Theriacā fieri aridā, si pa-
nis nō fuerit benē coctus: quare melius est
ille rectē coctum per duos aut tres dies
ponere

DE THERIACA,

ponere in loco perflabili, vt exiccetur non
 nihil: & non simul cum carne contundere,
 sed vtrumq; seorsim: atque postea miscere
 simul. Hic panis ita siccus in puluerem re-
 digi & per cribrum angustissimum cribra-
 ri, ac deinde misceri cum carne debet. Cū-
 que vtrumque fuerit diligenter tritum &
 com mistum, vt ne minima quidem porti-
 uncula amplius de vipera, quæ non sit be-
 ne contusa, appareat, ex ista postea massa
 parentur Trocisci aut Pastilli, qui debent
 esse tenerrimè & optimè subactæ, idq; si
 fieri potest, sine iusculo, aut saltem cū ipsi-
 us exigua quãtitate, hoc enim modo mul-
 tò celerius exiccãtur. Contrà, si panis in ius-
 culo viperarum maceretur, & postea simul
 cum carne tūdatur, tales Trocisci difficul-
 ter exiccantur, & sunt in causa, vt postea
 caro putrescat, & panis fiat acidus. Trocisci
 ita parati solent in aliquo cōclauis superio-
 ri collocari ad exiccandum, versus meridi-
 em, vbi sol maiori parte diei versatur, non
 tamen radij eius Trociscos attingant, vtq;
 penitus exiccari possint, crebro verti de-
 bent: nam si aliqua exigua illorum portio
 humidior restet, facilè putrescunt. Quando
 ita benè sunt siccati, remoueantur paulo
 longius ab illo loco priore, (attamen in
 eodem

codem relinquuntur conclauī) ad quem sol peruenire potuit, atque semper vertantur, ad quod quidem vtrumque satis erunt dies quindecim. Aëtius quoq; laudat versus septétrionē eos poni. Tandē si omnes sicci fuerint, vngantur parū contra putridinem cum Opobalsamo: quam curā adhibuerūt Medici Bononienses, admoniti ab Aëtio, q̄ etiā voluit, vt Opobalsamū dum formātur Trocisci adhibeatur. Postremò asseruentur in vase stanneo, vitreo, aureo, vel argenteo puris. Quanquam plumbum candidū vel stannū (vt vulgò vocant) improbetur quando admistum habeat plumbi, quia in eiusmodi vasis quædā rubiginis species solet colligi, quæ malam qualitatem illis conciliat. Ideoq; optimum est, vt Theriaca quoq; quamprimum Trocisci ad manū sint, ipsa quoq; conficiatur, quanq̄ etiā si rectè asseruent tres annos & paulò plus durare soleāt, modò sæpius cū linteolo mudentur à puluere, & situ albo, qui progressu tēporis obducuntur, vnde solent exedi & cariem sentire, & priuari suis omnibus viribus. Præterea quoq; propter ipsam Theriacam, illa statim parari debet, nam cū per quadraginta dies, quemadmodū paulò post dicet, quotidie aliquid miffionis fieri necesse sit,

DE THERIACA,

quo fermentatio sequatur melior, ideò admodum idoneum ad hanc actionem est tēpus calidum, Quod si in autumno conficiatur, & superueniet tempus hybernum, simplicia omnia quasi ignaua permanebunt, & multò tardius calor naturalis in illis excitabitur.

DE TROCISCIS Scylliticis.

C A P. X.

MULTAE & quasi infinitae animaduerti res, & diligenter considerari debent, si volumus hanc Antidotū quemadmodum fieri potest, diligentissimè præparare. Occurrunt autem tam multæ difficultates, vt ex illis ob eorū multitudinem vix nos possimus extricare. Nā Galenus & reliqui vniuersi, qui docēt Theriacæ compositionem secundum sententiam Andromachi, volunt Scyllam non accipi nimis inueteratam sed recentissimam, & quæ iam primum è terra eruta sit: reijciantes tanquam inutilem & malam quæ paulò ante sit collecta: præterea colligendum

dum esse tradunt, quando caulis vel scapus fit siccus: nam eo tempore omnis vis in radice retinetur: idque fieri nequit, nisi media æstate aut saltem tempore mæsis: nam ante hoc tempus vel florem fert vel etiam semen. Iubent postea, pastillos viperinos fieri debere, quando iam omnia ad Theriacam parandam sint in promptu: Nam Trocisci viperini propter istum pulverem, qui sæpè in illis quasi efflorescit, faciliè aliquid de suis viribus amittunt. Cum verò illi quoque ipsi dixerint, hosce pastillos esse parandos in fine veris: videntur hæc inter se discrepare, quòd statim post Trociscorum viperinorum præparationem fieri debeat Theriaca, & quòd assumenda sit Scylla recens ad faciendos istos pastillos, cum hi fieri non possint, nisi media æstate, illi verò in fine veris. Hæcquæ difficultas eò maior est, quòd Aëtius etiam ex sententia Galeni vult hosce de Scylla Trociscos ex alijs omnib. primò fieri debere: quoniam vt benè exsiccentur multos dies requirunt. Necessè est itaque, vt vel in æstatis fine Trocisci de Scylla parentur, & asseruentur vsque ad vernum tempus sequentis anni: nam quamprimum alteri de vipera sunt facti, Theriaca

DE THERIACA,

paratur: vel viperinos Trociscos ad finem
 æstatis transferre, quando Scyllitici bene
 fuerint exiccati: & quocunque modo hoc
 fiat. quædam præcepta ex autoribus præci-
 puis non obseruabuntur. Et videntur mi-
 nus errare illi qui Scylliticos factos æstate
 elapsa accipiunt, ad parandam postea The-
 riacam in æstatis sequentis principio: cum
 viperini fuerint præparati in fine veris: quo-
 niam multum refert, quemadmodum su-
 præ monuimus, ad Theriacam iam paratã
 adhibere tempus calidius, vt per quadra-
 ginta dies quotidie misceri & agitari pos-
 sit. At si ita agamus, Scyllitici hac ratione
 inueterascent: atque in super pharmacopo-
 la nimis erit incertus, an ita per longa in-
 terualla in Theriaca paranda versari, donec
 hoc atque illud fuerit in promptu velit, cum
 alioqui satis moræ obijciatur, dum colligã-
 tur ex tã diuersis & remotis locis tot sim-
 plicia. Quid igitur erit statuendum? Censeo
 optimum esse, vt primum pastilli viperini
 stato tempore fiant, id est, in fine veris: Nec
 nos impedire debet, quòd tam diu asser-
 uandi sint, donec fiant & exiccantur quoq;
 Scyllitici. Nam tametsi Galenus cap 7. lib.
 1. de Antidotis dicat, quòd multò melius sit
 conficere Theriacam paulò postea quàm
 parati

parati sint viperini Trocisci propter causam iam indicatam : nihilo tamen minus ipsemet in eodem loco affirmat, eos posse sine corruptione euidenti per integrum quoq; annum asseruari: imò si fuerint benè ficcati & diligenter sepositi, solent etiam in quartum annum durare, quare in tam breui tempore, quod intercedit inter finē veris & mediū vel finem æstatis corrumpi nequeunt. Hoc tamen obseruandum est, vt quamprimū fieri possit, habemus Scyllam, hoc est statim posteaq; caulis & folia exaruerint, quo Antidotus in vna æstate absolui possit, nec calidiore tempore carere cogatur, quod diximus necessariò requiri, idque 40. dierum ad fermentationem totius massæ: & quanquam tum principiū autumnī subsequatur, parum hoc refert, cū notum sit omnibus, initium autumnī æque atq; finē æstatis esse calidum. Nec multum refert etiam, quod Aëtius dicit, pastillos Scylliticos primo loco fieri debere: nā hoc non aliam ob causam voluit obseruari, nisi propter accuratam exiccationem: quoniā plus temporis in his exiccandis q̄ viperinis requiritur. Et apparet Aëtiiū ideò hoc tradere, vt scilicet satis tēporis supersit, vt (interea dum Scyllitici primum facti exiccantur)

DE THERIACA,

tur) eodem tempore ad Antidoti præparatione viperini quoq; haberi possent. Atque ita omnes dubitandi occasio, quem admodum unicuiq; hæc consideranti patebit, facile adimetur. Ut igitur ad rem reuertamur, Scyllã benè succiplenã è terra erues, quando folia & caulis erunt omninò arida, idq; exquisitè, tum quãdo uti illa iã volueris: sicq; mediocriter grandis, à qua auferatur exterior cortex, & omne lignosum & aridum: postea fermento duriore, & ex frumento recenti, quod etiam maturum fuerit, facto, totam inungas, non creta aliqua, què admodum nonnulli facere consueuerunt. Nam primum hæc est sordida, deinde ad se nescio quid boni ex ipsa massa trahit, & citò coquitur. Sic itaque cooperta optimè in cineribus calidis recondatur, & supra eos imponantur carbones accensi, & nò prius inde auferatur, quàm apparuerit etiam totam massam esse benè coctã, & assatã instar crustæ. Quod tamen idem fieri potest in furno, in quem panes sunt impositi, si in olla benè cooperta imponatur: & ubi pasta fuerit sicca, rursus eximatur. Quòd si non satis esse coctã existimauerimus, rursus eadem Scylla pasta obduci, & eodem modo coqui debet. Nam quæ imperfectè ita fuerit to-

rit tosta, non sine periculo graui membrorum interiorum exhiberi potest, quemadmodum Dioscorides quoq; monet. Cognoscitur autem, quòd rectè sit cocta, si pūgendo eam cum festuca aliqua, illa facilè penetret: aut comprimendo duobus digitis sine difficultate aliqua dissoluatur. Tradit autem Dioscorides alterū quoq; modū coquendi: nam eius frustra iubet ebulliri, & toties aquā illius mutari, donec in Scylla nihil amaritudinis aut acrimoniæ relinquatur, accipiēdo solū partes interiores, & auferendo tunicas exteriores vsq; ad viuum, & abijciendo satis multum de primis corticibus. Hæc Scylla ita diligenter cocta, benè in pila tundatur, & deinde admisceatur farinæ Erui albissimi (quoniam minus albicans, nimis est amarum) quæ per cribrum angustissimū trāsierit, ea quantitas, vt ad tres partes Scyllæ sumantur duæ Erui, quæadmodū quoq; Andromachus tradit. Hoc Gale. i. de Antid. scribit: cui plus fidei adhibēdum quàm libro de Theriaca ad Pisonem: in quo duplū Erui sumitur: cū ibi in alijs multis reb. quædā retractet, de quibus aliter in libro ad Pisonē sensit. Sed hoc experientia quoq; melius pōt depræhendi. Nā Aëtius de Theriaca secundū Galeni sententiam

DE THERIACA,

tentiam differens, atque coniungens simul quoq; cum eo Andromachū, vult etiā ad tres Scyllæ esse accipiendas duas farinæ Erui partes: & postea addit, quod interdum æquale pondus vtriusq; sumatur. Atque eam quidem differentiam inde ortam, quòd interdū Scylla humidior vel ficior, quā vt in Trociscos redigi queat, atque ideò opus esse plus aut minus farinæ Erui admiscere. Attamen si cum duab. partibus solum parari semper potuerit, procul dubio minus errabimus: nā ita fiet vt Scylla sit istius qualitatis, & ea arte cocta, quæ admodum esse decet: quæ si erit eiusmodi, non opus erit supernacaneā humiditatem ipsius cum maiore quantitate Erui corrigi: & hanc credo fuisse causam, quòd Gal. aliter senserit in libro de Antidotis, quā in lib. i. de Theriaca ad Pisonē. De hac igitur massa benè cōtusa & cōmixta fiunt rotulæ exiguæ, & inter formandū digiti vngendi sunt oleo Rosaceo, sicuti docet Aëtius: quam aliqui hoc omittant. Postea in illis exiccandis & reponendis ea, quæ diximus de Trociscis viperæ omnia sunt obseruāda. Mesue quoque monet, Scyllam quæ planè sola absq; altera in agro reperiatur, abijciendum tanq̃ venenosam admodū: & illam accipien-

accipiendam esse quæ plures habet alias vi-
cinas : quæ admonitio propter maiorem
securitatem non est negligenda.

DE TROCISCIS HE- dychrois.

CAP. XI.

VARIAS appellationes hi Tro-
cisci Hedychroi sortiuntur,
nam interdû vocantur, Rotu-
læ, & pastilli Hedychroi, inter-
dum generaliter Hedychroi:
nonnunquam Magma Hedychroum. Tro-
ciscorum & Pastillorum quidem appella-
tio est clara, Magma verò nomen græcum
est, & nõ adeò vsitatû, quapropter nonnihil
obscurius, sed nihil aliud significat, quàm
vnguentum condensatum, aut pastam vn-
guenti: nam generaliter omnia vnguenta
sunt consistentiæ mollis: quæ si in solidam
formam redigantur, vocantur Magmata:
Et hinc factum est, quòd feces vnguento-
rum vniuersæ hoc nomen fuerint sortitæ,
quemadmodum apparet ex libris Gal. de
compos. Medicament. secundum genera, in
F 5 quibus

DE THERIACA,

quibus crebrò inuenitur Magma de Ma-
 lobatro, & Magma de Myrobalano. Nam &
 in vnoq; simplice, modò esset Aromaticū,
 duram eius consistentiam solebant vocare
 Magma. Et hoc pacto isti Trocisci nostrates
 quoq; qui à Neapolitanis sceminis nomi-
 nantur Pezzeti, id est, frustula, Magma vo-
 cari possunt, cùm sit suffumigium redu-
 ctum ad formam solidam. Magma itaque
 dicitur hæc compositio odorifera, quia ex
 rebus aromaticis constat, & consistentiam
 aridam habet: ideoque spissamentum quo-
 que nominabant. Hedychroi verò nomen
 acceperūt, à suavi & grato colore. Huius de-
 scriptionem Andromachus versibus cōpræ-
 hendit heroicis: & eo modo Galenus quo-
 que describit: eamq; formā præ alijs omni-
 bus probat, quòd non solùm mutari aut la-
 befactari nequeat, propter versuum ratio-
 nem: sed etiam, quia in aliorum descriptio-
 nib. quædam simplicia omissa sunt, quæ in
 hac reperiuntur: vt sunt Amaracus, & Ma-
 rum: cùm in super magnum in ponderib. sit
 discrimen. Vnde conijcitur, quòd Gal. for-
 sitan non amplius probauerit istos Hedy-
 chroos, quos descripsit ex sententia Magni
 in libro de Theriaca ad pisonem: quia sunt
 longè quoad pondera diuersi, ab illis quos
 Andro-

Andromachus proponit. Quanquã in ipsis simplicib. ex quib. parantur nulla sit differentia. Pari ratione non habet pro veris & bonis, quos descripsit in libro ad Pamphilium, de vsu Theriacæ: quandoquidem diuersi sunt: tam quoad simplicia, quàm pondera. ab illis, & ab Andromachi Hedychrois. Prætereà relinquamus illos etiã quos Aëtius composuit, quanquã dicat eos secundum Andromachi sententiam conscriptos, & desumptos ex Galeno: Nam ab omnib. iam enumeratis variant: Et retineamus illos vnã cum Galeno, qui describuntur i. lib. de Antidot. conueniuntq; cum illis, quos Andromachus versibus exposuit: nam suprã nobis ostensum est, quanto artificio præ alijs omnibus fuerint compositi. Est autem talis eorum compositio.

Accipe Aspalathi.

Asari.

Mari.

Amaraci. Singulorum, dra, ij.

Calami odorati.

Schænanthi.

Costi.

Phu pontici.

Cinamomi.

Opobalsami.

Xilo-

DE THERIACA,

Xylobalsami. Singulor. dr. iij.

Folij.

Nardi indici.

Cassia.

Myrrhæ.

Croci. Singulorum dr. vj.

Amomi, dr. xij.

Mastiches, dr. j.

Misceantur omnia simul cum vino phalerno dulci, & fiant Trocisci, ferramento aliquo, aut alio instrumento idoneo, quod dum formantur rotulæ crebrò vngi debet, quemadmodū & manus, Opobalsamo posito in descriptione, cuius quantitas in hac actione tota insumi debet. Trocisci postea facti ad similitudinem priorum, de quibus iam diximus, quoad magnitudinem & subtilitatem, siccentur & asseruentur, sicut de alijs dictum est. Possunt tamen confici eo quoque modo, quem tradit Aëtius, qui iubet arida contundi in pila, & cribrari subtiliter. Crocus verò cum vino contunditur: & deinde adiunguntur illi Myrrha & Mastiche, & diligenter dissoluuntur, postea iniicitur Opobalsamum, & deniq; quæ in puluerem sunt redacta, & vinum ad formandos Trociscos ultimo loco addetur.

De modo

DE MODO PRÆPARANDI Theriacam.

CAP. XII.

SARTIS iam diximus de Trociscis, restat vt de modo & artificio parandi Theriacam disseramus. Primùm itaq; eligendæ sunt radices firmæ, quæ habeat cortices æquabiles, & sine rimis, (nam rugosæ si sint indicio sunt esse obsolescetas,) retineantq; colorem natium & viuidum, sint bonæ substantiæ, & quæ inter rumpendum non emittant aliquid pulueris, itemque numerosæ & æquales, nam si grandes & parvæ commistæ sint, non peruenerunt ad suam maturam perfectionem: & potiss. quando non habeat propriam & vsitatam magnitudinem. Idem dicendum de corticib., de inuolucris, & alijs rebus similibus, quibus semina inuoluuntur. Semina autem debent esse solida, cortice claro, non rugoso. Flores quoque vegeti & qui ficcati suum retineant colorem, ac si essent adhuc virides. Succi & lachrimæ,

DE THERIACA,

chrimæ, & alij liquores, non exusti aut nimis inueterati, & quantum fieri potest sint efficaces, quoad proprium odorem & saporem: quod idem & de alijs omnib. iam commemoratis intelligi debet, sed paulò post explicabimus exquisitè bonitatè vniuscuiusq; simplicis, & quo pacto adulterata & illegitima rectè inter se dignosci possint, itemque quæ pars ex vnoquoque sit propriè accipienda: vt planè nihil eorum quæ ad harum rerum cognitionem necessaria sint, omittatur: Nunc verò præparationis rationem expediamus, sumantur itaq; vniuersæ radices, virgulta, folia, cortices, flores, fructus, semina, succi & aliæ plantarum partes, quæ in puluerè redigi possunt, & simul contundantur: talia sunt, Scordium, Calamenthū, Marrubium, Stæchas, Dictamnus, Polium, Chamædris, Hypericū, Centauriū, Zingiber, Iris, Rhaponticum, Quinq;foliū, Costus, Nardus Indica, & Celtica, Gëtiana, Meum, Phu, Aristolochia tertia, Petroselinum, Ammi, Anisum, Sefeli, Fœniculū, Daucus, Cardamomū, Trocisci Scyllitici, Viperini, Hedychroi, Piper longū & nigrū, Rosæ siccæ, Crocus, Terra Lemnia, Chalcitis vsta, Amomum, Cinamomum, Cassia, Carpo-balsamū, Acacia, (si non fuerit humida.) Castoreum,

Floreum, Bitumen, Schcenáthos, folia Malo-
 batri. Hac omnia iam enumerata contun-
 denda sunt in pila vel mortario æneo, sæpius
 antea vsurpata, qui nihil contraxerit in late-
 ribus æruginosi, vel in lapideo ex saxo du-
 rissimo, ex quo inter contundendum non
 frustula aliqua exiliant, & cum Medicamen-
 tis misceantur. Atque existimo quod ex sa-
 xo illo, quod Italicè vocatur Pietra de mi-
 schia, erant facta mortaria illa, quæ Galenus
 Aegyptiaca vocat, nam porphireticum mar-
 mor ex ista regione apportabant Romani
 ad faciendas columnas grandissimas & alia
 architecturæ opera: quia lapis est duriss., qui
 propterea à pictoribus quoque ad teren-
 dos subtiliter super eum suos colores expe-
 ritur. Quòd si contusa iam fuerint omnia,
 per cribrum subtilissimum cribrant, & rur-
 sum de nouo partes grossiores contūdun-
 tur, & iterum per cribrum traijciuntur, do-
 nec omnia optimè cribrata fuerint.

Agaricum per se solùm debet cõtundi &
 cribrari, & postea pōdus debitū accipi & mī-
 sceri cū alijs reb. iā dictis, ita enim venæ istæ
 lignosæ in partib. interiorib. nō comprē-
 dentur in ipsius pōdere, sed vt inutiles abij-
 cient, cuius rationē afferemus in examine
 paulò post, q̄ de omnib. simplicib. Theriac
 insti.

DE THERIACA,

instituemus, quando particulatim de Agarico nob. sermo fuerit.

Semen Thlaspi & Napi, si simul contundantur, solent in fundo mortarij propter ipsorum tenacitatem in vnam massam coagmetari, quare vnumquodq; per se in alio mortario contundi debeat, & postea in vino macerari donec optimè dissoluantur, & ita dissoluta cum gummis & succis commiscentur, quæ ipsa quoque in vino dissoluuntur, vt est Myrrha, succus Hypocistidis, & Glycyrrhicæ, Sagapenum, Opopanax, Opium, & Crocus quoque, si tibi videtur ita conuenientius esse cùm sit humidus, & non potius volueris eum siccare, vt in puluerem redigi possit. Hæc enim omnia propterea in vino macerentur, quo facilius contundi & dissolui possint.

Hypericum quoque cùm sit resinosum rectius per se solùm contunditur, & in vino dissoluitur.

Quemadmodum etiam Acacia & Bitumen.

Thus insuper leuiter per se solùm contundi debet, nam si ad alia adijciatur, fit tenacius quàm vt possit teri, sed cùm ita fuerit contusum, postea addendum ad illa quæ in vino sunt dissoluenda. Gummi simul
cum

cum Thure potest contundi, aut per se so-
lùm, aut in vino macerari sicuti reliquili-
quores.

Vtq; vno verbo dicam, omnia humida in
vino dissoluuntur, & sicca in puluerem sub-
tilissimam rediguntur, & asseruantur seor-
sim in duobus vasculis: vbi obseruare debe-
mus, humida prius per pannum lineum an-
gustum esse percolâda, quo omnis immun-
dities, quæ in lacrymis, gummis & succis so-
let reperiri, auferatur, aut per setaceum ex-
primenda, quem modû in vsu habet Ferdi-
nandus Imperatus, quoniam minus de illis
perit, cùm pannus semper imbuatur liquo-
re aliquo.

In rebus quoq; quæ teruntur obseruandû
est aliud præceptum diligēter, quod laudat
Galenus plurimum, estq; inuentum Crito-
nis Medici. Sumantur duæ Membranæ, &
vna strictiss. ligetur supra mortarium in quo
sunt ea quæ teri debent, in cuius medio fora-
mē fiat paulò maius, quod sit capax cochlea-
ris perforati ferrei grandis, atq; etiam vnus
manus, vt possit eximi illud quod iam est tri-
tum ad cribrandum, supra istam cartam vel
membranâ ligetur altera similis, quæ in me-
dio habeat foramē angustius, vt tantum pi-
stillû immitti possit, quod ideò fit, ne inter-

DE THERIACA,

terendū puluis in aërem euolet, quoniam
 semper inter contundendam sursum agita-
 tur. Quæ secūda carta non debet remoueri,
 donec nihil pulueris in altū sublatis amplius
 adhærent, & si quid adhæserit in parte illius
 inferiore, digito potest decuti. Deinde re-
 mota secunda carta, per foramen primæ cū
 cochleari eximatur, omne id quod tritū est,
 & imponetur cribro ad cribrandum, quod
 etiam dum tractatur cum alia carta cooper-
 tum esse debet: & si putauerimus aliquid
 adhæsisse, digito aliquoties decutiendum,
 & postea carta auferenda, pennaq; anatis
 aut gallinæ carta & cribrum inferius & su-
 perius expurgandum, vt omnis puluis de-
 cidat, & deinde rursus partes grossiores re-
 runt, quæ per cribrum transire non potue-
 runt, postea secūda carta iterum imponitur
 & vt antea pergendum. Postremo penna
 prima & secunda carta, mortarium & cri-
 brum simul mundari diligenter debent.
 Dum ita trita seorsim, ab humidis antea dif-
 solutis in vino, fuerint ad miscendum in-
 promptu, necesse est vt Terebinthina lique-
 tur in balneo Mariæ, deinde simul accipia-
 tur Galbanum & Styra, & cum pistillo fer-
 reo mundo contundātur, addendo parum
 mellis crudi & benè agitādo cum manibus,
 viden-

videndum vt benè vniantur & misceantur. Quo factò adiungatur aliquid quoque mellis ad Terebinthinam liquefactam, adhuc in balneo Mariæ existentem, & si conspiciantur benè esse simul vnita, in idem vas Terebinthinæ imponatur Styrax & Galbanum, & simul liquefiant in vase isto quod in aqua ebulliente consistit, & aliquantisper bulliant, ne utiquam tamen aliquid præterea mellis adijciendo.

Quadruplex itaq; ratio erit earum rerum, quæ misceri debent, quòd cùm difficulter exprimi possint, quatuor vasis inter se distinctis, totidem quoq; notas attribuemus: sitq; primum vas album, in quo recondantur pulueres: nigrum alterum in quo dissoluta in vino: Terebinthina verò, Styrax & Galbanum, quæ colliquata sunt in balneo Mariæ, habeant tertium vas cæruleum: melli deniq; despumato, quod requiritur ad incorporandum reliqua omnia, quartum vicide attribuatur: & sit etiam loco quinti vasis mortarium magnum, in quo misceri possunt quatuor ista omnia. His ita ordinatis, sic deinceps, pergamus, vt dum vas cæruleum in balneo positum est, omnia ea quæ sunt in nigro vase in mortarium quod est quintum vas, transferantur, & accipiatur

DE THERIACA,

portiuncula ex albo vase in quo sunt pulueres, & misceatur in mortario cum illis quæ fuerunt in vase nigro, quæ vino sunt dissoluta, & quantitas puluerum eò augeatur, donec fiant satis crassi, & omnes bene misceantur: Deinde circiter tertia pars illorum quæ sunt in vase ceruleo fumatur eaq; tepida sint, (nam aliter de nouo indurescent,) & misceantur bene in mortario cum alijs: ad quam quidem operam exequendam homo robustus & validus requiritur. Si viderimus omnia bene mista, & in vnũ corpus esse redacta, & incipiant ea non nihil condensari, tum imponatur tertia pars ex vase viridi, in quo est mel leuiter coctũ, & despumatum, vt ab eo vniuersa illa pars cerea sit separata: deinde rursum parum imponatur ex albo vase, postea nonnihil mellis, & rursum aliquid ex ceruleo, idque tepidè semper, & vltimo loco quod reliquum est in vase albo, atque in viridi: semper circumagitando & miscendo omnia validissimè, cum bacillo grandiore. Quod si vniuersa bene inter se fuerint vnita, eximantur ex mortario, & in vas grande recondantur, in quo de nouo teruntur cum pistillo ferreo sine intermissione, vngendo sæpius illud Opobalsamo, quod alioqui ad

The-

Theriacam accipitur: ne scilicet in circum-
uoluendo aut eximendo illud, propter te-
nacitatem specierum, is qui hunc laborem
in se suscepit: impediatur: & hoc modo
Opobalsamum vniuersum insumi potest.
Hæcque omnia ad Solem fieri debent, nam
ea ratione Medicamenta citius vniuntur.
Vas tamen in quo est Theriaca regi debet
carta quæ habeat foramen, ad eum mo-
dum, sicuti suprâ interendis speciebus di-
ximus. Et ita hæc confectio Theriacæ ab-
soluta est, nec aliud restat agendum, nisi vt
diligenter tegatur, & singulis quinque die-
bus, aut septem de nouo ad Solem contun-
datur & agitetur, eo modo quemadmo-
dum antea diximus, idque ad minus per
quadraginta dies factitantem. Aëtius vult
hanc miftionem semel omni triduo vel qua-
triduo ad summum fieri debere, & pro-
pterea pistillum parari iubet ex ligno pon-
derosissimo, & leuigatissimo, præterea in-
ter vnam atque alteram trituram vas bene
fitectum: requirit etiam tritura spacium
horarum trium, & robustissimos iuuenes.
Vas insuper Theriacæ destinatum, sit du-
rissimum, vt in contundendo resistere pos-
sit. Et quanquam ad illam asseruandam o-
ptimum sit vitreum, aut terreum inuitrea-

DE THERIACA,

tum vas, nihilo tamen minus ne rumpatur, non ita validè audebimus miftionem instituere, quod in causa est, ne compositio fiat penitus bona. Ideoque veteres Principes & Imperatores hac quoque commoditate inter alias abundabant, quod vasa hæc iuberent fieri ex purissimo argento, et forsitan etiam auro. Sed cum pharmacopola his destituantur, licet illis, (vt Aëcius docet,) in quodam mortario marmoreo grandi hanc trituram quadraginta dierum spacio absolueret: & postea quando non opus fuerit ulteriore agitatione, recondatur in vase vitreo, quod cum pauco melle despumato interius sit inunctum. Imò Aëcius nō improbat, vt in plura vasa vitrea Theriaca iam præparata reponatur: ego tamen arbitror fermentationem fieri multo meliorem, si tota massa integra simul asseruetur. Poterit igitur in vase aliquo terreo diligenter inuitreato quoque reponi: quod tamen ipsum prius melle illiniatur. Damocrates vase argenteo, stanneo, vitreo, corneo, aut terreo vtitur. Obseruandum autem ne omninò totum vas impleatur ad summum vsque, sed spacij aliquid relinquatur vacui, quo melius possit nonnihil exhalare & transpirare, hoc enim multum condu-
cit ad

est ad accelerandam fermentationem. Imò
 post illos quadraginta dies singulis septem
 diebus aperiri debet, per aliquod tempus,
 idque multis mensibus obseruandum pro-
 pter eandem rationem. Quamobrem meri-
 tò illi sunt deridendi, qui statim posteaquã
 pararunt Theriacam, vel aliud opiatum An-
 tidotum, sigillo id obsignât, nec intra certũ
 tempus aperiunt. Qui abusus, quem admo-
 dum prius frequens fuit inter pharmaco-
 pos Neapolitanos, propter antecessores
 eorum parum prudentes, ita hodie incipit
 omnib. innotescere, diligentia & studio ex-
 cellentiss. D. Ioannis Antonij Pisani proto-
 physici regni Neapolitani. Tanta autem
 vis est inueteratæ consuetudinis, vt de hac
 re Imperatĩ nostri peritissimi suæ artis ho-
 minis, nondum apud quosdam amicos
 suos, in diuersis partibus Italiae, pharma-
 copolas, admonitio locum habuerit.
 Animaduertendum quoque est, si Theria-
 ca conficiatur in autumno aut vere, vel
 tẽpestate frigidiorẽ, necesse erit vt ultra spa-
 cium quadraginta dierũ agitetur, propter ra-
 tionẽ supra allatam. Quod tamen iudicio
 Medici vel pharmacopœi pmittit. Propter-
 eã vnusquisq; operã dabit vt in æstate confi-
 ciatur. Cum etiam interdũ accidere solet,

DE THERIACA,

vt propter constitutionem temporis massa reddatur siccior, atque ideo Theriaca in-
 grator fiat ad sumendum, Damocrates in
 sua Theriaca, & similiter Aëtius, reme-
 dium tradunt, quo modo ad priorem suam
 vigorem reduci possit: quod fit, si satis acci-
 piatur mellis despumati, & cum benè fue-
 rit pistillo tota massa rursus subacta in mor-
 tario, affundatur mel & commisceantur
 omnia benè simul, ac postea asseruentur.
 Hocque repetere licet quoties contigit fie-
 ri esse Theriacam nimis siccam. Præterea
 obseruandum est, cum in Trociscis Hedy-
 chrois duplum Cassiæ loco Cinamomi ac-
 cipiatur, propter id mutari proportionem,
 vt si (exempli gratia) sumantur Trociscorū
 drachma vna, reliqua simplicia remane-
 bunt in minore quantitate quam fieri de-
 bet. Vnde si proposito autoris satisfacere
 voluerimus, cogemur paulò plures quàm
 24. drachmas Hedychroorum (quod alio-
 qui eorum est pondus) Theriacæ impo-
 nere. Eandē ob causam considerandum, an
 nō etiam mellis aliquanto plus accipi oporteat in vniuersam Theriacam quàm 10. librę
 sunt, propter aridorum accrementum, non
 tantum ratione Hedychroorum, sed etiam
 propter duplum Cassiæ loco Cinamomi in
 compo-

compositionem sumtæ. Existimarem autem, si adderetur, ʒ. drachma in super de Hedychrois, parum à iusto pondere aberrarem.

DE COLORE

Theriaca.

C A P. XIII.

MAIORES nostri non sine magno studio tribuere voluerunt Theriacæ colorem nigrum, nō quòd ex eo aliquid viriū illi accederet. Sed quia ita in more erat positum: & qui illi alium colorem tribuerent, habebātur pro imperitis, quasi hoc præstare nesciissent, & propterea deridebantur. Nam Chalcitis vsta nullam aliam ob causam imponitur, quam vt illi conciliet hunc colorem, quòd si aliquis imponderet Chalcitin, & non assequeretur hoc quod voluit, idem erat ac si non addidisset, ideoque decidebatur. Vt itaque nigram reddamus Theriacā, necesse est, vt benè aliquis Chalcitin sciat adurere. Ars aut vrendi Chalcitin, vt fit utilis ad medicamē-

D E T H E R I A C A,

ta conuenientia vlceribus & oculis, ex Dioscoride potest desumi: nam ille nihil curat, modò sit benè vsta, siue nigro colore seu alio tingat. Sed qui expetit nigrum colorem, obieruare debet alium modum à Galeno propositum. Nam si Chalcitis vsta facta fuerit flaua, aut aurei coloris, nunquam reddet Theriacam nigram: sed suo illo colore tinget: quanquam exigua imponatur eius copia: quo respiciebant Dioscor. & alij omnes periti Medici, qui solùm facultatem eius expetebant, & non curabant colorem propter alia Medicamenta. Quæ causa fuit errandi in illis qui nihil prætereà considerantes, existimabant quocunque modo illa fuisset vsta, posse eam nigro colore Theriacam inficere. Sed verus modus secundum Galenum erit talis. Accipiantur Chalcitidis crudæ dra. lx. nec minus: & in ollula antea non vsurpata coquatur ad prunas carbonū purissimas sine operculo, & cum videbitur Chalcitis esse dissoluta, & aliquid spumosi & leuis herere in parte superiore, auferatur ab igne & in terram reponatur, animaduertentes, ne inflemus in eam, nam hac ratione non sine admiratione solet illa fieri flaua, deinde in vmbra non in Sole exiccetur. Postea dexteritate aliqua quod in superfici-

cic ma-

cie magis est spumofum colligatur, expers coloris rubicundi, aut flauī, nec pallidi, imò vt magis certa res fit, fumatur aliquid de isto spumoso, & rumpatur vel fricetur digitis, vel supra cartam albam, vt cognoscatur, an aliquid de istis coloribus in se contineat nec ne, & omne id quod apparet esse viride vel cinereum seruetur pro bono. donec collectæ fuerint 4. drachmæ destinatæ ad Theriacam, nam de 40. drachmis post vſionem valdè parum relinquitur. At non desunt nonnulli hac ætate, qui existimant, nulla ratione in hac Antidotum Chalcitin esse recipiendam, idque propterea quod si tantummodo ad tingendam colore nigro Theriacam adhibeatur, parui momenti erit, cum non sit ex illis quæ præcipuam adiuuent actionem compositi, quæ est sanare diuersos morbos, nec multum refert qualis sit illius color, modò teneamus verum vſum. Et eo minus debemus nostro tempore esse ita curiosi de isto colore, quòd non vbique Chalcitis inueniatur: quare sæpenumero necesse fuit illius loco accipi succedaneum aliud, Calcanthū scilicet Cyprium vſum. Addūt prætereà, si absque Calcithide vel suo succedaneo paretur Theriaca, minus ingratum & hor-

DE THERIACA,

& horridum habebit saporem. Contra has rationes non volo nimis pluribus contendere: sed afferam vnā tantummodo rationem natam ex regulis quas suprā tradidimus, quæ talis est. Si sustulerimus omninò Chalcitin, proportio massæ totius Antidoti destruetur, quàm diximus factā esse tā magna diligentia, oporteret itaq; adiungi aliud quoppiam simplex ex illis quod teri posset, vt hoc inconueniens fugeremus: sed si hoc fieret nimis audaces essemus. Ita enim proportio facultatum totius compositionis labefactaretur. Et cū Galenus, qui optimè hoc cognoscebat, eam Theriacam quemadmodum ab Andromacho descriptam inuenerit, retinere voluerit, simus & nos ea contenti, & illum hac in parte, sicuti in alijs omnibus artis Medicæ, sequamur. Quòd si aliquis subtilius adhuc hæc tractare vellet, posset dicere Chalcitidem sua facultate valere quoque ad quædam interna mala, vt est sputum sanguinis, & alij omnes affectus, qui requirunt astrictionem: & ad alia externa, vt sunt vlcera malitiosa & difficilia, & ita impertiri suas vires vniuerso Antidoto iam fermentato, & eas in affectibus iam enumeratis ostendere, cū certè Theriaca (quemadmodum dicemus, vbi

ubi de ipsius facultatibus loquemur) extē-
 dat suam vim emplastri vice adhibita ad
 multa mala externa. Sed quoniam Gale-
 nus non videtur hos vsus in Chalcitidē a-
 gnoscere, ideò, ne pertinacius contradi-
 camus, primæ responsioni insistamus: de-
 clarantes tamen hoc, quòd cùm Galenus
 dicat Chalcitin non ad aliud vtilem esse,
 quàm vt colorem nigrum Theriacæ con-
 ciliet, non intelligit, nec potest intelligi de
 gradu caloris & siccitatis quam continet,
 quia inter alias proportionēs in Antidotis
 celebribus, is qui ea componit, considerat
 quoque, vt ex mistione multorum simpli-
 cium resultet certus & determinatus gra-
 dus calidi & frigidi, aut duarum aliarum
 qualitatum primarum: cumque Chalcitis
 sit calida & sicca forsitan in 4. ordine, non
 potest abesse, quin de his duabus qualitati-
 bus aliquid communicet proportioni, &
 saltem hanc ob causam venit in considera-
 tionem, & ea sublata, non id fiet sine gra-
 dus illius, quem voluit Andromachus
 in Antidoto resultare, di-
 minutione.

DE THERIACA,
DE DIVERSIS MO-
dis preparationum Theriacæ,
ubi colliguntur nonnullæ du-
bitationes de tritura
specierum in
ipsa.

C A P. XIII.

MEMINI me superius recepisse, ubi de quâtitate vini, quod ad hanc Antidotum accipitur, locuti sumus afferêtes rationem quare Andromachus iunior certi aliquid in eius quantitate definiisset, senior verò reliquisset eam in arbitrio artificis : prætereà aliam quampiam rationem me allaturum esse, quæ tamen explicari eo loco nequirit planè, nisi differeremus prius de diuersis modis, quos veteres vsurparunt in præparanda Theriaca, atque ideò huc volui eam tractationem trãfere, ubi de ea commodè ageretur. Dico itaque quòd vltra illum modum, quem col legimus

legimus ex Galeno, & nos vt optimum re-
tinemus, habebantur alij quoque nonnul-
li non parum differentes à priore, hi que à
nonnullis pro præparanda Theriaca magis
commendabantur. Nos verò omisis alijs
dicamus de vno tantùm, cuius Aëtius facit
mentionem ex sententia Galeni: quanquã
in ipsius libris, quæ ad nostras manus per-
uenerunt, nullam illius mentionem fieri
videamus. Vult itaque Aëtius, vt primùm
Cassia per se contundatur vniuersa nimi-
rum tam 6. drachmæ ista, quæ principaliter
in eam accipiuntur, quàm 24. alia, quæ loco
Cinamomi adduntur, vniuersa trita per
cribrum (vt vocant) setaceum. Postea per se
Crocus teritur cum vino, subtilissimè dis-
solutus, cui adijcitur Cassiæ puluis tenuis-
simus, & de nouo addendo plus vini, ambo
benè contunduntur: deinde cùm Cassia be-
nè dissoluta fuerit, terra Lemnia cum pau-
co vino per se sola in alio mortario teritur,
idemq; fit de Bitumine, quòd postea vnã
cum terra Lemnia additur Cassiæ & Croco,
& rursus aliquantisper omnia simul terun-
tur. His factis omnia herbacei generis cum
tribus Trociscis & Castoreo simul contun-
duntur, & per tenuissimum cribrum excu-
tiuntur, Succi verò & gummi omnia prius
vnum

DE THERIACA,

vnum diem maceranda sunt, in iusta quantitate vini, & tales sunt Acacia, Myrrha, Opium, Thus, succus Hypocistidis, & Glycyrrhizæ, Opopanax, Sagapenum, Galbanum, & Gummi, excepto Styrace, qui coniectus in mortarium magnum & amplum cum Opobalsamo teritur, & simul per se vniuntur. Succu verò antea macerati in mortarium alterum amplum & grande imponuntur, & iterum teruntur & miscentur, addendo paulatim, si opus fuerit, aliquid præterea vini: cumq; benè fuerint triti, Styra præparatus quoque addendus, & insuper Cassia, Crocus, & alia quæ cum illis commista fuerunt, & de nouo omnia subigendo in vnum corpus rediguntur. Postea bonæ Chalcitidis vnc. vj. aut amplius in ollulam nouam orificij largioris imponuntur, & ad ignem carbonum accensorum ponuntur, semperq; rudicula agitantur, cumque ceperint liquefieri, & quandam lutosam subsidentiam acquirere, statim ab igne remouentur, & deposita ollula in terram, benè miscentur & vniuntur: accoagmentata aliquantulum ita relinquuntur. Deinde ablato illo & abiecto in superficie sicco & rubro, tãquam inutili, sumitur illud medium coloris viridis, & mollis consistentiæ, pondere

pondere 4. drachmarum, quod in mortarij medio, in quo reliqua continentur repositum, in eius aliqua parte cum pauco vino dissoluitur, & cum alijs miscetur, addendo nonnihil mellis despumati. Posteaquã ita Chalcitis cum reliquis trita fuerit, & admista, & omnia colorem nigrum acquisuerint, tandem etiam additur Terebinthina modico melle prius dissoluta. Hæc iam vniuersa enumerata si apparuerint inter se benè esse commista, tandè adduntur omnia arida puluerisata, & paulatim quod mellis est reliquũ quoq; affunditur, quo facto subactis omnibus diligenter grãdiore pistillorã, & cõmistis, donec simul optimè fuerint vnitã, transferuntur tum in mortarium, & cũ pistillis ligneis, duriss. & politissimis contũdunt & agitantur ad Solẽ, & postea diligẽter contecta ita sinuntur: atq; post triduum vel quadriduũ rursum per tres horas continuò tunduntur & teruntur: hocq; repetitur vsq; ad diem quadragesimũ. Postremò excipiuntur & recõduntur in vas vitreum prius melle modico imbutum. Obseruandũ autem ne vas ad summum vsq; impleatur, sed aliqd in illo spacij relinquatur quo massa liberius possit transpirare: & ita probè contectũ & obligatum asseruetur. Hunc modũ tradidit

H Aëtius,

DE THERIACA,

Aëtius, adiungens etiam hoc: si nō adhibeatur diligentia in vrenda Chalcitide, Antidotum non acquirere colorē nigrū: idq; contingit, cū nimium exuritur, si enim parum supra debitum modū vratur, fit Antidotū rubicundū: sin verò penitus adurat, nō iam colorē rubicundiorē, sed partem à proprio distantē, efficiet. Per integrum quoq; mēsem postea sepius respici ad Antidotū, & cū radícula parua & mūda leuiter agitari oportet, vt ita quicqd in superficie est & vasi adhæret, quoq; exiccari possit. Tempus verò quod requirit ad concoctionē & fermentationē post q̄ ad vsum idonea sit, non exigū est: nam vt plurimū spacio vnus anni abfoluitur, nisi occasio sit magni momenti, & necessitas vrgeat: nam tum etiam post mēsem vsurpari poterit. Hæc omnia scribit Aëtius de præparatione Theriacæ, qui tamen modus quantū differat ab illo, quē idē Auctor ex Galeno desumit, vnicuiq; aduertenti manifestū est. Differentia autē inter vtrumq; in duob. potiss. cōsistit. Primò, Galen. dissoluit in vino solo succos & lacrymas, atq; ea semina q̄ cōmodè teri nequeunt: Aëtius verò nō solū succos & lacrymas, sed multa alia arida Medicamēta in vino liq̄facit. Secūdo, Aëtius quasi per gradus instituit triturā, Galenus

tenus verò simul omnia terit. Exprima diffe-
 rentia nascit, q̄ copia vini maior requiratur
 ad modũ obseruatum ab Aëtio q̄ Galeno:
 & inde ratio reddi potest, quare nonnulli au-
 tores certam quantitatẽ vini cõstituant, alij
 verò arbitrio Pharmacopai hoc relinquãt:
 nam qui ex sentẽtia Galeni eam parauerit,
 certam illius potest definire quantitatem,
 cũ nihil aliud respiciamus, nisi ad dosin cer-
 tam istam dissoluendorũ quantũ vini requi-
 ratur, quæ proportio facillẽ haberi poterit.
 At si Aëtium sequamur, qui p̄ gradus progre-
 ditur in tritura, semperq; aliquid vini adij-
 cit, non ita certã quantitatẽ illius conseque-
 mur: nã statim, si quid plus minũsve vini fue-
 rit additũ, hoc varietatẽ nõ exiguam pariet,
 cum fieri nequeat vt oculorũ acie hoc exqui-
 sitẽ constituatur. Vnde facillẽ quoque colli-
 gitur Andromachum seniore non solũ
 vsurpasse in preparando Antidoto modum,
 quò vsus est Galenus, sed probasse etiã Aëtij
 rationẽ, eumq; propterea nõ definiisse vini
 quantitatẽ: qđ si fecisset, vni soli se addixis-
 set. Cõtrã verò Andromachus iunior, solũ
 modò vt Galenus præparauit, & ideò vini
 quantitatem expressẽ definiuit. In quo ta-
 men coniecturis nitimur, cum non ita pla-
 nè cõstet, qua ratione vterq; Andromachus

DE THERIACA,

certò eam pararit, & senior in suo carmine sit nimis brevis: tametsi Gal. postea verbo, sè modum exposuerit. Et hæc quantum ad primam differentiam.

De secunda verò alia oritur difficilior quæstio, de eo, quòd ratio reddenda sit, quare Galenus eodem tempore, Aëtius verò paulatim, & per gradus instituat trituram: nam omninò credendum est, vtrumq; habuisse probabiles rationes, quarum fundamenta si reperire possemus, instructiores ad parandam hanc Antidotum accederemus. Vt autem aliquid dicamus: sciendum est, primùm, duabus de causis simplicia, quæ ad compositionem aliquam versantur, probè conteri, & quàm subtilissimè cribrari solere: Vna est causa, respectu ipsius compositi, altera propter affectus corporis humani. Hæcque postrema est manifesta: nam si volumus rectè curare internum vel externum morbum, necesse est, vt Medicamenta ad locum affectum, quò suas vires illi communicare queant omninò penetrent: quod tamen vix fieri potest, si sunt minus subtiliter trita. Verum quidem est, Medicum interdum peculiari quodam consilio minus subtilem trituram imperare: de quo hîc non
opus

opus est pluribus differere, sed potius de prima causa disputemus paulò verbosius.

Causa itaque quod subtilissimè simplicia terantur respectu compositi, nulla est alia, quàm quòd sit consilium illius qui compositionem eam parat, ex multis simplicibus diuersæ naturæ formam efficere ita vnitam, vt non amplius priora Medicamenta nominari, sed aliquid tertium diuersum à singulis appellari possit, quod perficere nō potuisset, nisi ita vnirètur Medicamēta, vt minima vniuscuiusq; particula alterius minimā particulam, quatenus sanè ars permittit penitus attinget, nam hæc species mixtionis propriè non nisi Natura effici potest. Si itaq; subtiliss. fuerint trita species, facilius hoc assequemur, quemadmodū si dissolubilia per aliquem liquorem, aut ignem, ad maiorem quantum fieri potest subtilitatem reducātur. Hic igitur est scopus vniuscuiusq; qui compositum aliquod ordinat.

Aduertendū tamen ne tritura vel coctio, aut alia ratio quæ adhibetur ad Medicamentum attenuanda, excedat modum: nā nimia tritura aut coctio facit vt magna ex parte ipsorum vires exhalent, & compositū inde fiat debile & nullius efficacitatis: Quod in coctione manifestiss. est, nam non solum in

DE THERIACA,

Medicamentis, sed cibus quoque mediocri
 coctio requiritur: quæ si deficiens fuerit,
 manent omnia cruda: si nimia, omnis vis
 evanescit. Hoc in tritura aridorum quoque
 usu venit: nam illa iterata percussio, quæ
 fit pistillis, calefacit simplicia, & ob calorem
 illum exhalant & debilia redduntur, præter
 id quod minutissimæ partes tanquam ato-
 mi, in aërem dissipentur: nec unquam tan-
 ta diligentia adhiberi possit, quin aliquid
 ex ijs deperdatur. Quam ob rem autores
 compositionum accuratiores, quædam
 præcepta generalia constituerunt, quibus,
 prout durum aut molle est, id quod teri de-
 bet, pro eo imperarunt longam aut bre-
 uem trituram: Et quia radices ut plurimū
 sunt durissimæ & flores mollissimi, tribue-
 runt hisce paucum, illis verò longū terendi
 tempus, semina verò in medio illorum col-
 locarunt. Distinguentes, itaq; rationem
 conterendi in tres partes, vnam scilicet flo-
 ribus, alteram seminibus, tertiam radicibus
 assignantes, modò compositum sit eiusmo-
 di parandū, ad quod hæc tria genera simpli-
 ciū sunt accipienda, iubent primū contun-
 di radices, & si ad tertiam partē temporis tri-
 tura peruenerit, & addūt illis semina, conti-
 nuando triturā vsq; ad secundum tempus,
 post

post quod adiungūt quoq; flores, & hoc pacto paulatim ad verā præparationē eorum perueniūt. Quod nō fieret, si vnā omnia cōtunderent: nam radices parū, reliqua verò duo nimiū tererent: atq; ideò suā vim amitterent: idq; multò adhuc magis cōtingeret, si adhuc alia adessent simplicia, magis q̄ sunt radices terrestria & crassa, quemadmodū sunt metallica omnia. Quo respiciens Mesues, studuit tradere in pluribus simplicibus, quæ multam aut paucam triturā ferre possent. Atq; hinc occasionem nōnulli sumserunt Galenū repræhendendi, in præparatione Theriacæ, quasi neglecta hac cautione omnes herbas, semina, flores, radices & metallica simul coniunxerit, Quam confusione m euitans Aëtius, aut quicumq; fuit, à quo ille hunc modū præparandi accepit, vnum post alterū terere voluit multa etiam per se tantam ob quā sanè diligentiam ipsius, præparandi ratio Galenicæ videt̄ esse anteferēda. Accedit ad hoc, quòd quedam arida in vino teri iubet, ad fugiendū istud incōmodum, cuius paulò ante fecimus mentionē: nā ita dissipari in aērē pars puluerulēta quæ interterendū attollit è Medicamentis nequit, res terenda propter humiditatem vini: nam etsi succi & lacrymæ, & similes res, in aliquo

DE THERIACA,

liquore dissoluuntur, magis propter necessitatem quàm commoditatem aliquam (nam sola teri nequeunt) nihilo minus arida quoq; cum liquido quopiam teruntur, non quidem necessariò, quia per se sola quoque teri possunt minutissimè: sed propter commoditatem iam cōmemoratam. Vnde pharmacopæi periti cōtundūt Muscū & Ambram cum modica aqua rosacea, non quòd per se quoq; non possent puluerisari, sed ne partes tenuiores exhalent, id quod in alijs multis rebus similiter observatur, ea iam in vino, iam oleo, aut aqua vitæ, vel alia aqua conueniente ad affectum, cuius causa compositum conficitur, terentes. Quæ tamen diligentia in metallicis Medicamentis nõ requiritur: nam magna ex parte sunt partium similiū & æqualium, quanquã dura & terrestria sint: Neq; verendū est, ne partes subtiliores exhalēt, tametsi Damocrates in sua Theriaca metallica quoq; in vino terat.

Quòd autem verum sit contundendo partes subtiliores exhalare, argumento est Euphorbium & Helleborus albus, quorum vtrumq; nõ sine magna molestia illius, qui in eo cōtundendo laborat, cōteri potest: nã ex illis concitari solent innumera sternuta, mèta, & potiss, Euphorbiū sanguinè quoq;
è nari-

è naribus elicit, & inflammationem oculorum, & dolores non exiguos capitis excitat, idque propter acrimoniam quam secum attollunt partes inter terendum in aërem sublatae. Cui rei pharmocopæi occurrentes, simul terunt nonnulla Amygdala, aut aliquid olei instillant, ut propter lentorem istarum partes nimis aëreae quasi retrahantur. Sic Dioscor. laudat Iridem istam, quae inter terendum excitat sternutationem. Ex his omnibus manifestum esse videtur per modum ab Aëtio propositum consequi nos illud, quod diximus potissimum requiri ad necessariam trituram Medicamentorum, id est, ut ea fiat sine iactura aliqua virium in ipsis: quae quidem consistunt in duobus, in quantitate & qualitate: quorum utrumque; necessariò obseruandum est: Nam qualitas in eo seruetur, ne terantur ultra quam oporteat, de quo loquitur Mesues, dicens, superfluum trituram dissoluere vires Medicamentorum, exemplum sumens de Rhabarbaro, quod ait amittere facultatem suam purgandi, si radix ipsius rarae & peruae substantiae, subtilissimè teratur, cuius rei rationem supra reddidimus.

His itaque; de causis iam allatis Galenus meritò reprehendi posset. Sed, ut par est,

DE THERIACA,

nos illius defensionē suscipiamus: neq; cogitandū, istā per gradus quasi triturā ipsum latuisse, sed rationes nō contēendas quare hoc neglexerit habuisse. Prōcul autē dubio Galenum nihil aliud nouisse constat, quā q̄ ille attentissimē ad magis necessaria respexerit: qđ in cōpositionib. ad perfectā mīstionē & vnionē omniū simpliciu in cōposito p̄cipuum caput est, vt suprā etiam diximus: quā tametsi multū iuuēt puluerisatione subtiliss. Medicamētorū, nihilo minus tamen plus etiam cōfert, si omnia simul terantur: nā omnia melius p̄miscentur, & vnū alterū magis cōtingit, quādo simul teruntur vniuersa, quā si seorsim puluerisata postea vniant. Imaginemur enim nobis partes crassiores alicuius simplicis cōtingere aliorum partes, q̄ semp̄ cum ictib. pistilli minutiores reddite aliqd̄ assumūt de multis simplicib., & de nouo attritæ cōtingentes sese cū alijs, tandē talē mīstionē constituūt, vt nullus atomus nō sit particeps multorū simplicium, & commisti rursū simul & postea redacti in puluerē (q̄ mīstio sola inest in altero modo) ista vnio, q̄ de primo modo oriēt, reddet fermentationē multō faciliore, quoniā vna minima particula cōtingit particulā vniuscuiusq; ex alijs. Quare credibile est, si Galeno licuisset omnia simplicia nullo penitus excepto, simul

simul terere, eū hoc quoq; fecisse, ideoq; solummodo ea seorsim cōtudit, q̄ nō cōmodē poterāt simul cū alijs teri, vtsunt succi, gūmi, lacrymę, & nō nulla alia, quę ppter suū lentorē impedijissent vniuersam trituram. Atq; inde colligit ipsum voluisse, vt Crocus & A-cacia, cū alijs simul terātur, si modò hoc eorū humiditas non impediāt: quare si nō fuerint arida, iubet cū vino cōtundi: quod manifestissimū signū est nō commoditatē, sed potius necessitatem coēgisse illū quędam seorsim terere: qđ cōfirmatur quoq; ex cap. 15. li. 1. de Antidotis, vbi semē Napi & Thlaspi, prius simul cū alijs in mortariū impōit, sequēdo cōmunem consuetudinē pparationis. Sed recordans postea, quòd fundo vasis propter innatā visciditatē adhærescāt, existimauit melius esse vino dissoluere, & p se terere, & postea cū alijs in vino dissolutis coniungere. Quod cū etiā in Thure & gūmis requiratur, seorsim illa quoq; trita exhibet. Hoc itaq; iam ita esse abūdē cōstat, & satis superque à nobis declaratum est, quid Galenum mouerit, quòd omnia simul teri voluerit.

Verū tamen adhuc dubij aliquid non contemnendi restat. Nam si regulas de terendis simplicibus, traditas à Mesue, veras esse iudicauerimus, abesse non poterit, quin multa simplicia vltra debitum modum terantur,

DE THERIACA,

rantur, (de illis loquendo quæ sine iactura aliqua suæ qualitatis longam trituram non possunt sustinere: Nã si oportet plantas fructuosas (quemadmodũ eodẽ loco iubet Galenus) accipere, quo tempore simul in sese continent semen cum calicibus flores, virgulta & frondes, vt est Scordium, Stœchas, Marrubium, Nepeta, & nonnullæ aliæ, quas ipse nominatim indicat, certè illa non possunt eiusmodi terendi modum quem sustinent radices perferre: Quod si expectandum erit, donec radices in puluerem conuertantur, absque dubio intereã flores, frondes & calices planè quoad ipsorum vires, euanescent. Huic verò dubitationi (vt facere consuevit Imperatus ingeniosè & appositè admodum: cuius etiam ideò hunc laborem meum dedicare volui, quod plurima ex ipsius obseruationibus huc sint trãs lata) ita respondebitur: Multos in eo deceptos fuisse, quod naturam & proprietatem trituræ non benè intellexerint, qui respicientes tantum ad superficiem præceptorum, à bonis autoribus traditorum, facile in nonnullos errores incurrerunt. Primum enim considerata est substantia vel essentia massæ compositæ: Quòd si eius primus autor illam voluerit esse partium subtilis-

sima-

firmarum, vt omnia benè vniantur, necesse est cuncta illa ex quibus constat esse subtilissimè trita, quod Mesue etiam animaduertens, dicit, in Theriaca vniuersa esse probè terenda, quò mistio fiat melior. Accidit tamen, vt sæpenumero tritura non omninò subtilis fiat, quod nimirum ita proposito auctoris conducatur. Iam si necesse est vniuersa redigi contundendo in tenuissimum puluerem, sicut hoc loco accidit, ad eum modum omnia teri debent, neque respiciendum, an sint flores, frondes, semina, radices, herbæ, metallica, succi, aut alia genera simplicium. Nam tum præceptum illud, quòd in puluerem redigi debent, maioris est momenti quàm alterum, de dura & molli eorum substantia. Et ratio est, quod primum nostrum propositum est, simplicia in vnâ formam redigere, quod fieri nequit, nisi eo modo quo dictum est, terantur.

At aliquid decedere de simplicibus, aut non, secundariò consideratur: Quòd si illa vnio non posset fieri sine iactura aliquius rei, vel in qualitate vel quantitate, cogermur quidem eam accipere cum ista iactura: nam dum de illo quod decedit nimis sumus solliciti, terendo interea minus subtiliter simplicia, illud amitteremus
quod

DE THERIACA,

quod maioris est momenti, nimirum, perfectam unionem. Attamen si quis illam unionem sine vlla iactura consequi posset, esset proculdubio pro artifice præcipuo habendus, (qualem fuisse Galenū existimabimus) idq; fiet si proprietates trituræ nobis benè erit cognita. Quod ut fiat, sciendū, debitam itemq; superfluum terendi rationem, accipi dupliciter: primus modus est, ut in simplici quod puluerisandum est, statim postquam in pulverem redactum est, à terendo desinamus, nam per ipsam continuam trituram pulvis fit languidior & exhalat. Alter modus est, si simplex non potest ferre tot percussiones quot requiruntur ad puluerisandum sine virtutis iactura, tū eò vsq; teri debet, donec in crassiorem pulverem fuerit redactum: & hoc postremum intellexit Mesue, ubi dicit, Rhabarbarum quò purius & ponderosius, puluerisatam subtiliter, eò efficacius: & contra, quò rarius & leuius, & si nimium cōtundatur, eò retinere imbecilliorē vim purgandi: qui secundus tamen modus in Theriaca non obseruatur. Omnes itaq; in eo conueniunt, quòd simplicia subtilissimè sint conterenda. Et quanquam Agaricus medio-crem trituram ferat, ut Mesues quoque vult, nihil minus tamen in hac compositione

tionem ipse quoque subtiliss. teri debet, nam
 autor huius Antidoti respexit ad facultatem
 Agarici, quantum nimirum illius
 post subtilissimam trituram adhuc restat:
 nam tametsi facultatem purgandi amittat,
 eius tamen loco acquirit aliam, aperien-
 di videlicet membra interiora & liberan-
 di, ab obstructionibus, quæ auferri ne-
 queunt nisi à Medicamentis quæ facile di-
 stribuuntur in corpus, quæ actio partium
 subtilitatem ferme semper sequitur.

Primus itaq; modus hic solummodo
 observatur habentes pro superflua tritura,
 eam quæ fit ulterius, cum medicamentum
 in tenuissimum pulverem iam est redactum.
 Qua in re multi pharmacopæi inconside-
 ranter errant, qui ut suam diligentiam osten-
 tent, nesciunt manum de mortario tollere,
 non animaduertentes hoc modo potius
 pulveres debiliores quam validiores effici:
 Perfectæ enim trituræ optimum & verissi-
 mum indicium haberi potest ex angustissi-
 mo cribro, quod post sufficientem teren-
 di actionem adhibetur.

Eò usq; igitur flores teri debent, quò in
 pulverem redigantur, idemq; de frondib.,
 seminib. & radicib., & alijs cuiusvis cõsisten-
 tiæ simplicibus statuendum; & secundum
 hanc

DE THERIACA,

hanc rationem flores paucam ferunt triturationem, quia sunt tenerrimi, & cū paucis numero percussionibus pistilli, in puluerem conuertuntur: contrā radices multas percussiones postulant, medio verò inter hæc modo se habent frondes & semina: ideoq; medium quoque tempus ad terendum requirunt. Vt autem verisimile non est Andromachum nesciuisse hos terendi modos, ita verisimile quoque, eum pariter quod inter terendum floribus aut alijs partibus decessisset, arte quadam alia recompensare potuisse: vt si propter motum pistilli, vehementiorem aliquid virtutis de calore exhalaret, illud rursus per maiorem quantitatem Medicamentorum restitueretur.

Vnde generalis quoque regula in compositis nata est, quæ in locum alicuius validi Medicamenti accipi iubet duplum alterius, eiusdem tamen generis: sicuti fit in Cassia sumta loco Cinamomi. Quid verò magis est eiusdem generis, quàm idem Medicamentum sibi met ipsi? Si itaq; simplex quopiam non nihil exhalat inter præparandam, adiuuari potest cum pondere exuperante, vt tertia eius pars vel dupla, vel alia mensura, prout artifex opus esse iudicauerit, addatur:

datur: & hoc quantum ad ipsam qualitatem simplicium deperditam.

Quod si in composito aliquo quantitati quippiam etiam decedere soleat, cum inter terendum atomi in aëre dissipentur, alia quantitate quoque rursus compensabitur: idque facilius fit quam prius; quia minus hic perit. Hæc itaque duo perpendens Andromachus talem simplicium Medicamentorum dosin constituit: quæ compositionem totam redderet perfectiorem. Quemadmodum verò non vituperanda, sed plurimū laudanda est, eorum diligētia, qui inuenerunt instrumenta quædā ad retinendā qualitatem & quantitatem Dosis propositæ, aliqui conterentes ea secundum præcepta Critonis, alij in vino nonnulla Medicamenta contudentes, nonnulli alijs modis vtentes: ita non adeò magnopere curandum est illud exiguum, quod deperditur, quoniam (nisi Andromachum velimus dicere fuisse negligentiss.) huic rei ab inuentore huius compositionis fuit diligenter prospectum. Non tamen ideò pharmacopæus aliquid de solita diligentia remittat, cum quantum fieri potest, id quod perit non multum sed omninò debet esse exiguum. His itaque de causis Galeni modum

DE THERIACA,

dum in simplicibus omnibus simul contem-
rendis, quia finem principalem non negli-
git, rectè obseruare licet: non multùm soli-
citi de altero, qui fit gradatim.

Quod si benè perpendimus negotium,
quando vnũ simplex per se tantùm sit teren-
dum, idq; esset herba aliqua fruticosa, nun-
quam poterimus ita terere, quin aliquid de
qualitate ipsius deperdatur: nã regula quæ
traditur de colligendo simplici aliquo, non
nihil repugnat cum ipsius exquisito terendi
modo: nam ex vna parte plantas fruticosas
quæ ad Theriacam sumuntur, eligere debe-
mus, quando sunt in maiore vigore: quod
accidit, cùm in planta simul flores, semina,
calices, folia & virgulta apparent, quemad-
modum docet Galenus cap. 15. lib. 1. de An-
tidotis. Ex altera parte, istæ partes omnes si-
mul sunt terendæ, & priusquam semina &
virgulta sint contusa, florum vires consum-
tæ erunt. Ac tametsi Diosc. in sua præfa-
tione vult, vt plantæ eligantur, quando se-
minibus sunt refertæ, hoc tamen Galeno
non repugnat: nam si nimis angustè hoc
intellexerimus, non solùm Dioscoridi, sed
sibi ipsi, in eodem erit loco contrarius.
Eo enim tempore, quo planta semen pro-
fert, florem non retinet, imò frondes
quo-

quoque tum vt plurimum deciderunt, aut sicca saltem & flaccida sunt reddita.

Itaque cum dicit Galenus simul frondes, flores & semina esse accipienda, intelligit quando semina non omnino sunt matura, & retinent aliquam partem florum, quo tempore frondes quoque adhuc sunt in vigore: idque facile in Stœchade, Hyperico, Chamædry, & similibus observari potest. Sic Dioscorides ab eo non discrepans, intellexit semina non plane matura, sed propinqua maturitati, & quando adhuc flores quoque assunt. Nam si de maturis intelligi voluisset, nullius vus frondes & virgulta, cum iam sicca sint, amplius essent. At si sola semina in planta requirantur, vt in Cumino, & Fœniculo, tum omnino matura colligenda sunt, & expectandum donec planta exarescat, modo non sint plane caduca.

Ex his omnibus cum iam constat, in vno aliquo simplici non posse vitari, quin non nihil inter terendum de sua qualitate decedat: quanto magis hoc continget in aliquo composito? Attamen hæc difficultas illi, qui diligentius de ea considerauerit, non adeo magna esse videbitur:

DE THERIACA,

quoniam parum differre depræhendemus, consistentiam seminum adhuc tenerorum, florum iam maturorum, & frondium non-nihil aridarum.

His itaque de causis omnibus iam enumeratis Ferdinādus Imperatus, cuius antea fecimus mentionem, statuit talem esse instituendam, qualem iam exponemus, terendi formam. Accipit primū omnia ea, quæ ad terendum idonea sunt, & simul contundit, donec in crassum pulverem nonnihil diminuantur, postea per cribrum largius excutit, & rursus terit, donec ut primum factum est, diuidantur, & sic per vices contundendo & sæpe cribrando, per idem largius cribrum omnia ad æqualem consistentiam reducit. Deinde iterum in mortarium simul omnia conijcit non nimis diu conterens, & per cribrum angustissimum cribrat, & quod transire nequit, rursus brevi tempore terit, & repetit cribrationem, & hoc vtrumque tam diu agit, donec omnia per angustissimū cribrum transeant: hocque pacto consequitur id, quod alij qui omnia simul vno tempore terunt, obtinere nequeunt. Nam cum necessariò id quod priore loco teritur, primū redigatur in pulverem, statim cum bene est tritum,

tum, à reliquis quæ diutius teri debent, separabitur, nec relinquetur penes cætera, quia contunderentur supra modum: quare flores, vt qui primùm triti sint, primùm quoque cribrantur, adiunctis tamen illis partibus quæ facilè dissoluuntur, ex alijs duris simplicibus: vnde inter primas percussiones semper decidunt quædam minutissimæ particule: præterea cum sæpe cribratione iterata examinentur simplicia trita, inde fit, primùm, quòd non vltra modum simplicia teruntur, deinde, quòd maior vino inde acquiritur, qui quidem principalis est scopus.

Possent etiam aliæ quæstiones afferri de modo ab Aëtio proposito, sed ne simus longiores, illas hic prætermittamus: atque satis sit scire modum Galeni pro optimo esse retinendum: vnum tantùm addendum: Aëtium ipsum quoque non exquisitè obseruasse in omnibus rebus, hunc per gradus modum à se propositum, sed solùm in illis paucis quæ quidem potissimùm eum requirere videbantur: nam & ipse omnia herbacea simul tundit, non separans semina à floribus, frondibus & virgultis. Itaque non quidem Aëtium repræhendo: sed Medici aut pharmacopole arbitrio permit-

DE THERIACA,

to, an velit eum sequi nec ne, qui etsi sapius terendi operam repetat, in iisdem rebus tamen non videtur multum perire posse, cum addatur aliquid de vino, qui liquor quasi simul colligatas partes, ne exhalent, continet, & presenti sua frigiditate calorem pistilli, à quo aridorum vis expirare solet, temperat. Cumque Aëtius scribat se in Theriaca componenda sequi Galenum, alterutrum necesse est ut dicamus, aut quod Galenus aliquando illum modum quoque observauerit, sed postea illum reliquerit, magis amplectens alterum tanquam commodiorem, librumque in quo de eo tractauerit, iniuria temporum intercidisse: aut cum Aëtius dicat ex sententia Galeni se Theriacam describere, tantum de eius compositione esse intelligendum, non de preparatione quoque, quam quidem de suo ipse addiderit: quod etiam verisimile esse inde apparet, quod Galenus tribus diversis locis de Theriaca agens, in libro ad Pisonem, & altero de eius usu ad Pamphilianum, & in tertio, in primo libro de Antidotis, illum ratio habuerit, aliam insuper tractationem de ea instituere: quod si præterea alium librum qui perisset, de ea composuisset, saltem

tem in istis tribus mentio eius aliqua facta
reperiretur.

*QVAM NECESSA-
rius sit delectus simplicium
in Theriaca.*

C A P. XV.

RESTAT vt loquamur de sim-
plicibus ex quibus Theriaca
componitur, atq; indicemus
quantū referat, scire quæ sint
vera, quæ verò falsa. Vbi scien-
du est tanti momenti omnia Medicamen-
ta esse perfecta & legitima, vt nulla res alia
Theriacam reddat præstantiorem, quàm
hæc ipsa. Nam cùm post fermentationem
huius compositi efficiatur aliquid tertium,
in quo propter certam in eo proportionem
non apparet amplius euidentior facultas v-
nius quàm alterius herbæ, imponatur quæ
aliquod simplex optimis conditionib. prædi-
tum, & in sua specie perfectissimū, alia verò
sint viribus debilia, propter vetustatem, vel
aliam quâpiam causam, Theriaca ista reti-
nebit facultatem peculiare istius simplicis,

DE THERIACA,

neque cum alijs ita miscebitur, vt fiat, quem admodum diximus, aliquod tertium: sicuti quendam fecisse Galenus dicit, qui omne studium adhibuit, vt haberet Opium præstantissimum, atque ideò Thebis ex Aegypto, vbi colligitur efficacissimum afferri curauit: sed postea non eandem adhibens diligentiam in alijs simplicibus, Theriacam viribus & sapore similem Philonio, propter Opij narcoticam & stupefacientem facultatem, superantem alia, præparauit. Alij in eundem ceciderunt errorem, quòd tantum hunc delectum quæsiuerint in Myrrha: alij in Croco, nonnulli in Galbano, quidam in Bitumine, quidam in alijs duobus tribusve, aut pluribus rebus, quarum vis & facultas in illis Antidotis reliqua omnia vincebat.

Et ego memini quendam pharmacopæum, qui tamen Neapoli erat in præcipua autoritate, ante aliquot annos vendidisse Theriacam quandam, quæ nondum etiam naribus admota, fœtorem quendam molestum Castorei, qui omnem alium odorem vincebat, præberet. Quapropter prius vniuersa simplicia diligenter debent examinari, an scilicet sint collecta in illis regionibus & locis, in quibus sunt efficaciora, habeantq;

beantque omnes illas notas, quæ indicant illorum perfectam naturam: nam sæpe vnum aliquod simplex deprauatum, instar ouis quæ totum gregem inficit, omnia alia corrumpit & labefactat. Quod non fit in alijs Antidotis ex paucis simplicibus constantibus, vt est Philonium, in quo etsi non omnia simplicia selectissima habentur, id tamen non ita multum refert. At si Theriacam aut Mithridatium, vel similem compositionem, quæ accipit magnum numerum Medicamentorum, parare voluerimus, & imprimis, vbi Cinnamonum, quod validiss. & tam subtilium partium, vt vix aliud simile reperiatur, vsurpatur, necesse est nullum simplex assumi, quod non sit perfectissimum. Quod quantò est difficilius cognitu, tantò maiorem requirit diligentiam. Nam ferè omnia simplicia exotica ita adulterantur, vt sæpe etiam numero illi, qui in hac parte sunt exercitatissimi decipiantur: ideoque oportet nos habere in diuersis locis amicos fidos, quorum opera vera simplicia nancisci possimus. Nam & Galeni temporibus hac in re aliquid erat difficultatis: atque ideò ferè nusquam alibi poterat parari Theriaca, nisi Romæ, quò ex

DE THERIACA,

omnibus nationibus quasi rarissima simplicia quotannis afferebantur, & quod magis est, vix sine Imperatorum auxilio, omnia quibus opus erat, in promptu erant.

Instituemus autem nunc vniuersorum simplicium, ex quibus Theriaca componitur, particulare examen, incipientes ordine ab illis, quæ sunt prima in compositione, relictis istis regulis vniuersalibus, de Medicamentorum simplicium delectu, ne scilicet simus nimis longi, & quoniam de illis abundè in 3. libro Methodi nostræ disseruimus.

*EXAMEN EORVM
simplicium, quæ sumuntur ad
tria genera Trociscorum, nimirum
Erui, Aspalathi, Asari,
Mari, Amaraci, Calami
odorati, & Iunci
odorati.*

PRINCIPIVM compositionis huius constituunt Trocisci de Scylla, de qua quomodo tantum interior pars, quæ magis est tenera, & alij medullam vocant, nonnulli cor sumenda fit, arbitror satis patere ex illis quæ diximus antea in illorum compositione.

Eruum, siue Orobus, haberi potest Ferraria, Mantua, & alijs in locis Lombardia, in quib. copiosè crescit, & adhuc ibi antiquum nomen retinet, atque ista pauca nota quas Diosc. illi attribuit, probè illi conueniunt. Alij, non sine magno errore, illius loco accipiunt Vicia quandam speciem. Aëtius ad Theriacam iubet sumi Eruum coloris rufi, & quod sit recens. Galenus in sermone de Theriaca vult ipsius farinam esse albissimam. Attamen in i. libro, de facult. Alimentorum, cap. 29. commendat magis flauum, vel quod ad pallidum colorem declinat, quasi magis sit medicamentosum quam album: inq; eo cum Aëtio consentit. Neq; repugnat, ex flauo aut ruffo Eruo haberi posse albiss. farinam, cum isti colores in superficie tantum illud inficiant, q. si farine quoq; comuni carent, fieret illa amarissima, & propterea nullius

DE THERIACA,

nullius vsus effret, quemadmodum in Trociscis indicauimus.

DE TROCISCIS VIPERINIS
nis satis antea locuti sumus.

IN Hedychrois primùm occurrit Aspalathus, cuius secundum Magnum, cortex radicis sumi debet: Sed hoc neque Dioscorid. neque Galenus dicit: quare si quis lignum eius ex trunco, modò sit graue, densum, amarum, & odoratum, habeat, rectissimè illo vtetur. Huc vsque existimauerunt verum Aspalathum esse lignum quoddã coloris flauì, quod Venetijs & Florentia fuit apportatum, in quibus locis ex eo globuli pro recitandis precibus parantur, atq; interdum Neapolim quoque afferunt, vbi vocarunt Santalum nonnulli, alij lignum Aloës, quanquam ab vtroque multùm differat. Imò aliqui volunt lignum esse Thures. Sunt præterea qui pro Aspalatho accipiunt speciem illam ligni Aloës, quæ ex Rhodo affertur, quod quidem arbitror, si non legitimum fuerit lignum Aspalathi, illius tamen loco saltè rectè accipi posse. Non diu quoque est, quòd ad me Melchior Guilandinus, peritissimus, si quis
alius,

alius, rerum simplicium, frustum ligni Aspalathi ad me miserit præditum omnibus notis, quibus illud autores describunt, idque peculiariter spirabat nescio quid odoris de Castoreo, sicuti Plinius quoque vult. Idque si haberi vbiq; posset, non nobis de succedaneo esset multum laborandum. Neque dubito quin alij quoque ab isto præstante inuestigatore simplicium impetrare possint, nam ego prius quoque specimen eius vidi apud Imperatum.

Afarum notum est: de quo radices solum accipiuntur, abiectis frondibus: quod multi, cum non obseruent, plurimum errant: nam Galenus quoq; vult frondes esse nullius momenti. Sint autem radices firmæ, odoratæ, acutissimæ, quoad gustum, & non obsoletæ: reperiuntur autem quouis loco.

Marum species est Maioranæ istius, quam vulgò gentilem vocamus: alij Persam gentilem. Neapoli in fictilibus ante fenestras culta reperitur: Cuius Cimæ sumuntur quando plenæ sunt seminibus, cum nonnullis etiam adhuc floribus, & in umbra per aliquot dies siccantur.

Amaracus, & Maiorana vulgaris, vna herba est: cuius pariter Cimæ cum floribus & seminibus siccatis ad umbram sumuntur,

voca-

DE THERIACA,

vocatur adhuc passim vulgò, sanfico, quia Latinè Sampsuchum dicitur.

Calamus odoratus non affertur, vtendū itaq; eius succedāeo. Diximus autē suprā, cū ageremus de regulis succedaneorū de quibus dā simplicibus, q̄ non sine errore illius loco assumūtur. Nūc verò hoc addendū, in eodē libro de succedaneis, q̄ Galeno attribuit, loco Agalochi sumi Calamū odoratū; cōtrariū itaq; fieri etiā potest, sumēdo Agalochū pro Calamo, q̄ substitutio ceteris pręferēda tanquā melior: Nam Agalochū quoq; calidū & ficcum est in secūdo gradu, vt ex Serapione colligit, & pariter astringens, amarū, & odoratū, quēadmodū etiam Calamus: pręterea vt plurimum est lignosum: quare omnes partes similes sunt: & tamen si nescio qd acrimonię in se Calamus cōtineat, quod in Agalochō nōdeprehendit, nihilo tamen minus cū propterea gradus nō mutent, & tantū hoc augent subtilitatem partium, in q̄; alijs omnib. pprietas sit eadē, hoc nō multū curandū est, donec aliud simplex sese offerat, quod hac in parte illi adhuc magis simile sit: nā rarò admodū omnia simul inueniuntur. Potest eqdē augeri nō nihil pōdus, vt ēquet id qd in Calamo virium pręterea reperitur, quēadmodū cum Cassia fieri solet p Cinnamonomo:

momo: At nō duplū accipiāt (quoniam nō ita lōgè differūt suis facultatibus) sed tertia pars tantū, qđ etiā fecit Aētius in sua Theriaca, sumendo nouem drachmas Piperis nigri, loco sex drachmarum albi.

Bononienses p̄ vero Calamo receperunt in suā Theriacā Calamū vulgarē: Nā iudicārūt, quanq̄ nō ipsemet sit Calamus, obtinere tamē in calido & sicco, gradū quoq; secundū, & alias de qb. diximus, pprietates, quod sanè à me quoq; nō improbatur, nō solūm quia veris rationib. innititur, sed etiam quia facilius Agalochū pro Xylobalsamo substituere possimus, vt paulò post dicet. Nam nō conuenit vt bis vnū simplex accipiatur, cū p̄sertim id necessitas minimè req̄rat, quē admodū etiā multi p̄stātiss. Medici sentiūt.

Schoenanthos est res nota. Apud veteres in vsu erant flores eius & summitates iunci, atq; etiam radix, vt Dioscorides docet. Flores tamen in maiore erant precio: Qui tamē cū rarius haberi potuerunt, nō ideo quod olim Cameli in Arabia eos depascerent, sicuti vult Galenus i. lib. de Antidotis cap. 14. sed quia nō erat vsitatum illos ad alia loca deferri. Nūc verò copiosè afferri ceperunt, qui tamen depræhēduntur esse exigui odoris & respectu ipsius iunci quasi nullius:
quare

DE THERIACA,

quare simplicium periti omnes potius vsurpant iuncos quàm flores, quanquam illorum copia in promptu sit. Galenus quoque laudat Cimaseorum: sed videndum vt sint odorati: nam si nonnihil veteres sint, amittunt odorem: quod non difficulter deprehenditur. Ad nos quoque ex Arabia, quales Andromachus commendat, afferuntur.

DE COSTO, PHV,
& Cinnamomo.

C A P. XVII.

OSTVS, quo vulgò in officinis vtuntur, falsus est, cuius loco ante aliquot annos Bononienses & Patauini Zedoariam officinarum acceperunt: quæ olim quoque non pro Zedoaria, quia oblonga est, habebatur, nam Zedoaria, secundum Serapionem erat rotunda, similis Aristolochiæ. Sed quantum ego sciam, nõdum experientia cognitum est, an exterioribus membris apposita exulceret carnes, quod Costus, vt Galenus tradit, solet facere. Inde

re. Inde enim graduum conformatio con-
 flitui posset. Verumtamen cum in vulgari
 Zedoaria appareat satis magna acrimonia
 & notabilis amaritudo, videtur satis prope
 accedere ad qualitatem Costi, & credibile
 est apud me, quod applicata exterius exul-
 cerare etiam posset carnes: cumq; sit simili-
 ter radix vt Costus, & pariter odorata, sub-
 stitutio hæc non caret ratione. Sed hæc du-
 bitatio sola relinquitur, quod postea cogni-
 tum est, longam Zedoariam esse veram.
 Quanquam enim longa est radix, appendi-
 ces illius tamen rotundæ sunt, quemadmo-
 dum apparuit in quibusdam frustis, in qui-
 bus adhuc simul colligatæ erant, partim lon-
 gæ, partim rotundæ, cum rotunda Zedo-
 aria, quæ paulò ante hæc tēpora afferri cepta
 est, pro vera haberetur, cum diuersa specie à
 vulgari longa minimè esse certum sit. At
 dubium est, quod Serapion dicat Zedo-
 ariam esse calidam & siccam in secundo or-
 dine: sed Costus cum exulceret carnem,
 erit potius in numero eorum qui excedunt
 gradum tertium, quare dici posset quod de
 vera hoc intelligatur & non de vsitata, quæ
 tanquam diuersa soleret substitui, quemad-
 modum aliqui dicebant: quanquam nos
 indicauimus esse vnam eandemque rem.

DE THERIACA,

Sed hinc etiam responderi posset, regulam illam, quod ea quæ exulcerant carnem, sint calida in quarto gradu, non esse semper veram: cum sæpe illa qualitas calida sit alijs partibus, quæ saporē dulcem & aromaticū in se continet, cōtemperata: sicuti possum pluribus, si locus hic esset, demonstrare. Sed cum verus Costus haberi queat, non opus est disputare de succedaneo: hūc ego primū vidi apud Ferdinandum Imperatū omnibus illis signis præditū, quæ Galenus & Dioscorides illi attribuant, & præsertim Arabico, quæ Ferdinandus aiebat se nactū esse opera amicorū Patauinorum. Quod si aliquis diligentiam adhibeat, Venetijs quo sub nomine Costi affertur, habere poterit: cuius etiam ante paucos menses excellens Melchior Guilandinus specimen misit.

Phu verum crescit in regno Neapolitano, in Polino monte Calabriae, & alijs locis, & Romę ubi in multis hortis colitur, ab eadē haberi potest. Radix est longa, & crassa vniū digitū, & in circuitu villosa ex obliquo instar Hellebori, & in vno loco reperiuntur multæ radices interdum ad 30. inuicem sese oblique cōtingentes, odore planè refert Valerianam, attamen multò efficaciore. Andromachus ponticum eligit. Quod si ad manus nostras
perus-

peruenerit solida, non exesa, odore fragrantissimo, perfectissima erit, & que ac ea que in Ponto crescit. Vulgaris Valeriana nō debet illius loco accipi: cūm veræ copiam modo diligentia mediocris præstetur, haberi possit.

Cinamomum, aut quia non affertur ad nos, aut in tam exigua copia, vnâ cum Cassia aduehitur, ideo fit vt non ita cognoscatur. Cūm verò Cassiæ magna copia in promtu sit, optimam facillè eligere, & ipsius duplum accipere possumus, propter eam rationē, quam supra attulimus, eligēda verò est subtilior, modò sit gustatū acuta admodum, & odorem rosarum referat, colore in purpureo nigrescente, quale illud fuit quod olim ab incolis Zigit appellabatur. Bona etiam illa est, quæ non nihil habet rubescens coloris, vel potius coloris elegantis instar Corallij, vini odorem referens. Debet autem omnis Cassia esse cortice crasso, sed angusta per se, & subtilis, & benè contorta, habēs plures quàm vnâ cannulam, leuis, non aspera, aromatica, modicæ astrictionis, & in primis sapore acutissimo prædita.

Faciamus autem Cinamomi quoque nonnullam mentionem, quo lectores eò maiorem habeant occasionem de eo cogitan-

DE THERIACA,

di: vnde fortasse aliquando continget, vt verum tandē exploretur. Galenus i. lib. de Antidotis ca. 13. inquit, Adrianū Imperatorem iussisse varia genera Cinamomi ex Arabia cum integris plantis apportari, & quòd tempore Seueri, qui & ipse Theriacam parari voluit, ipse coactus fuerit propter penuriam alterius, illud antiquius Cinamomum accipere, cuius formam describens, ait, simile esse Helleboro, vel potius Damasonio, quod etiam Alisma vocatur, vnde conijci potest, illum de albo Helleboro locutum esse, quia tam huius quàm Alismatis frondes Dioscoridi repræsentant plantaginem. Imò ambæ plantæ, Helleborus & Alisma, caules ferunt admodum similes. Vnde arbitror rectè nos posse affirmare, quòd frondes istæ, quæ à pharmacopæis vocantur Folium Indū, aut Malabathrum, sint Cinamomi: cum satis similes sint folijs Hellebori albi, Damasonij, aut Alismatis, vel Plantaginis. Quod confirmatur quoque ex sapore tam frondium quàm pediculorum, potissimùm vbi trunco annectuntur: cum planè gustu Cinamomum vulgare referant, nisi velimus dicere, esse frondes Cinamomi, hoc antea ponentes, quòd Cassia frondibus & fructu similis sit Cinamomo, quem-

quemadmodum etiam sapore & viribus. Et cum Galenus dicat Cinamomum mutari in Cassiam, intelligendo hoc de similitudine virgultorum, intelligit in alijs quoque similia inter sese esse. Quæ coniectura quoque confirmatur ex eo, quod videamus de folio iam dicto copiam afferri, quemadmodum, etiam Cassiæ: & si Cinamomi folium esset, verisimile esset in tanta abundantia frondium simul etiam virgultorum, aliquid aduehi. Quicquid sit, hæc nota certè nos in cognitionem Cinamomi perducere poterit, spemque aliquam facere, ut illud aliquando inuestigemus. Galenus etiam ait, vnamquamque Cinamomi plantam instar parui fruticis producere, ex vna radice sex vel septem, plura paucioraque virgulta, inter quæ maximum non excedat mensuram pedis Romani.

DE OPOBALSAMO,

& Xylobalsamo.

C A P. XVIII.

ON ero longior hac in parte, quoniam omniferme spe priuati sumus, nos aliquando Opopobalsamo vero frui posse, cum

DE THERIACA.

Galenī quoq; temporib. rarissimum fuerit
 & modicū etiam illud quod afferabat, mul-
 tis modis erat adulteratum, idq; tanto artifi-
 cio, vt fraus à peritissimis vix deprehende-
 retur: Quid igit̃ hoc tempore fiet, quo ma-
 litia hominū & multiplices fraudes tanto-
 pere creuerunt. Dolendum itaq; quod for-
 tuna tam vtile & rarū Medicamentū nobis
 abstulerit, & diligenter cogitandū, quid il-
 lius locū adimplere possit. Diximus autem
 suprarationes, quare oleum Hyperici illius
 loco substitui non debeat. Atq; hīc illorum
 opinionem quoq; non recipiendū esse exi-
 stimo, qui Asarū pro eo accipiunt, innitētes
 quadā autoritate Galeni 9. libro de comp.
 Medic. secundum loca, cap. 3. vbi Archige-
 nes describit Medicamenta sua contra hy-
 dropem: in quorum compositione quadā
 ait, interdum loco Asari assumi Opobalsa-
 mum. Sed eo loco non tanquam succeda-
 neum pro Opobalsamo intelligitur, sed po-
 tius vt variaretur facultas compositi: nam
 ratione Opobalsami minus calidum & ma-
 gis penetrans quā Asaro redditur. Nec
 probatur ille modus substituendi, quando
 Opobalsamum calidum in 2. gradu, pro A-
 saro calido in tertio vsurpatur: taceo alias
 diuersas facultates quas ambo habent: nam
 Asarum

Asarum in potu exhibitum euidenter admodum corpus purgat, quod Opobalsamum planè nō facit. Nec mihi etiam videtur conueniens, succum aliquem pro radice substituere, recordantes eorum præceptorum quæ suprà de substituendis Medicamentis tradidimus. Aliqui pro Opobalsamo accipiunt oleum Caryophyllorū, quod si extractum fuerit ex propria substantia ipsius fructus, & non per macerationem in oleo simplici paratū, nō est rationi contrariū, cum illa pars expressa sit subtilior & magis penetrans atq; odorata, & Caryophyllū quoq; habeat calidū & siccū in fine secundū gradus, quemadmodū Opobalsamum. Sed multò melius, meo quidē iudicio, succedaneum est oleū expressum Nuce vnguentaria, vulgò Moscata dicta, nam ex Caryophyllis oleum sine magna vi ignis per Alembicum, & nisi prius maceretur in vino destillato, elici nequit: cum insuper ignis multū de subtilioribus ipsius partibus auferat. Quod si liquorem ex ipsius planta exudantem habere possemus, optimū esset. Oleum verò Nucis Moscatæ tantū extrahitur per vaporem vini, sine opera ignis, quare seruat proprietatem eam quæ est in ipsa nuce, eaque est quoque in 2. gradus sine calida

DE THERIACA,

& sicca: & eiusdem facultatis, vt vult Serapion, cum Caryophyllis. Efficacius itaq; erit hoc oleum, cum non sit ita mutatum, magisque sit aromaticum & penetrans, & planè qualitates Opobalsami retineat. Venetijs nonnulli acceperunt oleum expressum ex seminibus pomi Citrij, alij oleum vetustiss. autoritate Auicennæ: sed in hoc nihil prorsus est aromatici, in illo verò admodum parum: sunt qui illius loco sumant Balsamum artificiale, quæ tamen substitutio videtur mihi esse nimis affectata, accipiendo mistionem multorum simplicium loco vnus, quæ absq; dubio multas continent facultates alienas, quæ nulla ratione cum Opobalsamo quadrant. Quare contenti simus oleo Nucis vnguentariæ quanta fieri potest diligentia ex ipsis nucibus expresso, quod non deprauatum sit cum alijs oleis, nucibus contusis & cera, quale est illud quod Neapoli passim, admodum vili precio vendi solet. Eligendæ verò sunt nucee recentes, pingues, ponderosæ, non adustæ, quæ non sint sine succo, & à vermicibus exesæ.

Xylobalsamum quoque requirit succedaneum, nam ne hoc quidem in Italiam importatur, & forsitan lignum Caryophyllorum

lorum non malè substituetur, quemadmodum etiam pro Carpobalsamo non perperam fructus Caryophyllorum accipietur, propter rationes superius commemoratas. Nam sicuti tota planta Caryophyllorum habet magnam similitudinem cum tota planta Balsami, ita quoque fructus vnus cum fructibus alterius, liquor cum liquore, & lignum cum ligno, eandem seruant proportionem. Sed omnes periti rerum simplicium in hoc concordés sunt, quòd loco Xylobalsami Agalochum sumi debeat, id est, lignum Aloës vulgare, non tantum propter graduum in primis qualitatibus similitudinem, sed etiam conformationem partium, cum vtrumque lignum sit odoratum, & ambo habeant partes terrestres, & in facultatibus peculiaribus quoque conueniant.

Hic etiam aliquid differamus de Carpobalsamo, quanquam ad hosce Trociscos non pertineat, ne tamen rursus in simplicibus Theriacæ de eo nobis sermo sit faciendus, hic propter eandem materiam aliquid de eo dicetur. Perperam autem fit, quod veri Carpobalsami loco vulgare accipiat, nam illud idem est quo tempore Diosc. ipsum adulterabatur: atque affere-

DE THERIACA,

batur de quodam castello Petra dicto, semenq; simile planè erat Hyperico, & saporem referebat Piperis. Quare multò facilius illius loco Cubebam substitui possunt, non quòd illæ sint veræ Arabum Cubebæ, & propterea Carpesium Græcorum, sed quia ex sapore & odore eorum apparet, magnam inter hæc esse similitudinem: atque in hac sententia fuerunt Medici Bononienses, Patauini & aliarum celebrium civitatum. Sciendum tamen tres esse species Cubebarum, quæ peritis simplicium notæ sunt, quanquam in officinis vna solummodo cognoscatur, è quibus melior illa erit, quæ adhuc in siliquis continetur: nam sapore & odore alijs præstantior habetur.

DE FOLIO, NARDO
Indica & Myrrha.

C A P. XIX.

N Folium & Malabathrum sit vna atque eadem res, pluribus posset disputari: Nam si descriptionem Dioscoridis inspiciamus, nullam esse differentiam inter hæc duo apparet. Ait enim
Mala-

Malabathrum esse frondem quandam quæ
innatans aquæ in paludibus Indiæ sine ra-
dice, quemadmodum Lens palustris viuat.
Vnde cum tota planta nihil aliud sit quàm
frondes, videtur potuisse absolute appella-
ri Folium, & hac ratione Medici nunc hoc
nunc illud nomen vsurparunt, idq; eò ma-
gis, quòd neque Dioscorides neq; Galenus
peculiarem de Folio mentionem fecerint,
quod patet ex descriptione Theriacæ: nam
in ea quam exponit Galenus in 17. cap. lib. 1.
de Antidot. versibus hexametris, accipitur
Folium, in alijs nonnullis Folia Malabathri,
& in ea quæ secundum Andromachi iunio-
ris sententiam describitur, absolute Mala-
bathrum nominatur. At cum in Diosc. lib.
11. cap. de viperis, reperiam, ad concilian-
dum odorem viperis adijci aliquid Folij vel
Malabathri, dubium me reddidit an sint res
diuersæ: cum præsertim Galenus libro 7.
& 8. de simplicibus Medicamentis, in duo-
bus locis vocet Folia Malabathri. Sæpius
quoque videmus in compositis Medica-
mentis veterum, assumi frondes Malabathri.
Vnde satis certum esse videtur, alias etiam par-
tes præter frondes habere, quemadmodum
patet ex multis compositionib. Theriacæ, &
peculiariter ex illa, quæ est Andromachi se-
nioris,

D E T H E R I A C A,

nioris, item Damocratis, & Aëtij, in quarum vnaquaque accipiuntur frondes Malabathri. Sed hîc non est locus vt hanc dubitationem soluamus, nam quicquid sit, hac inuestigabimus: quoniam nec vnum nec plura simplicia afferuntur ad nos, quæ indicare nobis verum Folium aut Malabathrum possent.

Actametsi video esse quosdam excellentissimos viros nostro tempore, in ea opinione, quòd istæ frondes, quæ afferuntur instar plantaginis, sed cum tribus solummodò neruis, sapore & odore aromatico, sint veræ Malabathri frondes, adducti nõ leuibus rationibus, quæ confirmantur autoritate istius Garziæ, qui nuper librum de Aromatibus Indiæ cõposuit, qui & ipse hoc asseuerat, & se ipsum vidisse recentes ipsius plantas dicit: nihilo minus ego huic opinioni assentiri nequeo, nam gustus necesse est vt sit verus huius rei iudex. Cumque Diosc. velit, Malabathrum esse odore & sapore simili Nardi Spicæ, & Galenus quoque dicat, similitudinem facultatem cum Nardo habere, 7. & 8. lib. de simplic. Medicamentis, imò tanta sit eius cum Nardo similitudo, quòd nonnulli (sicuti Diosc. vult) hanc solam

lam ob causam existimauerunt hæc Folia esse ex planta Nardi Indici. Sed si verum fateri volumus, cum non reperiatur in hisce Folijs trineruijs, vt ita dicam, quæ vulgò sub nomine Folij Indici circumferuntur, neq; sapor nec odor Nardi, non video quo pacto mihi persuadere possim, has frondes esse veri Malabathri dicendas.

Quod verò Garzias suam interponat fidem, volo quidem ipsius causa hoc non negare, sed tamen hac ratione, vt de mea sententia non recedam. Nam cum depingat ille frondes Cassiæ eadem forma prorsus cum illis Malabathri frondibus, dicam propterea eas quæ huc afferuntur esse Cassiæ? quod confirmat sapor illarum, planè similis sapor Cinamomi vulgaris, quem admodum antea in Cinamomi expositione indicauimus, & quòd frondes Malabathri, quæ debent saporem & odorem Nardi referre, remaneant adhuc in finibus natalis Soli, & communiter ad nos non afferantur. Garziam verò, qui eas in Italia vel Hispania videns, postea in India frondes Malabathri quoq; conspexerit, deceptum ista similitudine, existimasse, eas quæ in Italiam apportantur, prouenire ex ista planta. De qua tamen re cogitabo diligentius, si librum ipsum

DE THERIACA,

ipsum Garzia, quem nondum videre licuit,
nactus fuero.

Ferdinandus Imperatus mihi monstravit duo genera istarum frondium, quæ vulgò Folium Indicum nominantur: quorum vnũ, vt diximus, saporem habebat Cinnamonomi vulgaris: alterum diuersum planè ab illo priore, quanquã & ipsum aromaticum, formam autem habebant simillimam. Nec tamen dici potest, alterum genus esse Malabathrum, cum sapor Nardi non adsit, quare existimo potius esse speciem Cinnamonomi minus boni.

Cùm itaq; careamus & Folio & Malabathro, (si fortè sint res diuersæ) necesse est nos ad succedaneũ cõfugere: & ponentes modò esse res diuersas, cùm Galeno dicamus, rectè illic loco accipi Nardum, propter maximã similitudinem quã habent in sapore, odore, & facultatibus cæteris, ex quibus omnes necessariæ cõditiones in substituendis Medicamentis hauriuntur. Liber de succedaneis Galeno adscriptus rectè putat pro Malabathro Nardum accipi: quãquam postea quãdam omittat. Nam cùm dicat Dioscorides Malabathrum quidem habere facultatem Nardi, attamen esse in omnibus validius & efficacius, ac imprimis ad ventriculum roborandum

randū & prouocandum vrinam: (quod procul dubio ex ipsius caliditate maiore orit:) ideo melius succedaneū quā Nardū Celticam habere non poterimus: cū idē Dioscorides illi attribuat in corroborando venetriculo & prouocanda vrina easdem vires, & Galenus quoq; asserat esse non nihil calidiorē. Vnde colligi potest Celticam esse calidam & siccam in 2. gradu, in quo etiam Malabathrum ab Auicenna collocatur.

Præterea eò rectius in hisce Hedychrois hoc loco Nardus Celtica vsurpatur, quia si Indica acciperetur, bis in hac compositione ipsa quoque poneretur. At in Theriaca, quoniam Malabathrum quoque reperitur, accipi posset Nardus, addendo tamen aliquid ponderis, vt ex æque & hoc esset fortasse tertia insuper eius pars. Et quanquam hic Nardus rursus assumatur, necesse est tamen nos facere quod possumus, quoniam aliud nihil rectè substitui potest, nisi Nardus montana fortasse inueniretur, qui loco Celticæ, cū sit eiusdem facultatis, secundum Diosc. accipi possit: quæ si esset non nihil debilior, (vt ait Galenus) nihilominus addi posset dupla, tertia, aut quarta insuper eius pars, vt par

DE THERIACA,

vt par esset eorū vis, sicuti fieri solet in Cassia loco Cinamomi. Nec impediatur nos, quod frondes vnius, alterius verò radices sint, nam vtrumq; potest teri, & de Celtica quod in vsu sunt cauliculi, (vt Dioscorid. scribit,) vnà cum folijs eiusdem naturæ.

Fieri etiam potest, vt pro Malabathro substituatur eadem ratione Phu: nam ita refert Nardum, vt nonnulli propterea Nardum syluestrem vocauerint, calidum que & siccum sit in 2. gradu, quemadmodum & Malabathrum, sicuti nos manifestis argumentis declarauimus in nostris Commentarijs in Dioscoridem, ad quos remittimus lectores. Vnum hoc addamus, Galenum 8. de simplicib. Medicament. voluisse facultates Phu colligi de ijs quæ dicta essent de Nardo Indico, simili planè facultate prædita, nec in alio differente, nisi quòd Phu sit validius.

Vnde colligitur Phu & Nardum Celticam, esse eiusdem gradus, & similis naturæ: & pariter pro Malabathro posse accipi.

Superioribus annis Veneti & Bononienses loco Malabathri acceperunt Macim, illud reticulum quod inuoluit Nucem Muscatam: Quæ tamen substitutio non ita videtur esse approbanda, quia multum

tum hæc inter sese differunt. Malabathrum enim multas habet partes terrestres, quæ si leuiter coquantur, omnem odorem amittunt: Macis verò est oleaginosum & pingue, & bulliendo parum vel nihil de illo absumitur. Vnde videtur, quòd in substitutione planè nõ sint eiusdem generis. Omitto aliorum opinionem, qui affirmant Macis esse calidum & ficcum in tertio ordine, idque ex sua acrimonia conijciunt: quare vno gradu superabit Malabathrum: cum insuper Macis habeat nescio quid Nardini, id est, saporem & odorem iucundum, cõmittum, cum aliqua tamen ingrata qualitate, vt in Phu & Nardo Celtica, Indica, & Montana quoque depræhenditur: vnde proximè ad Malabathri naturam accedunt. Hanc eandem ob rationem illos quoque non probamus, qui pro Malabathro substituant Cassiam græcorum, quam tamen ipsam non ita facile reijceremus, si aliter facere non possemus.

Sequitur Nardus Indica, quæ tam perse quàm succedanei loco in Theriacam accipitur: quare opus est consideratione hac in parte diligenti, & videndum, an Spica Nardi, quæ in officinis habetur, sit vera necne: quæ tametsi radix sit, propter similitu-

L dinem

DE THERIACA,

cinem tamen vocatur Spica, secundum Galenum lib. 1. de Antidotis, obseruandum quoque ne coctione de sua integritate aliquid decesserit & adulterata ad nos afferatur. Nam olim vnguentarij quoque per decoctionem id quod optimum erat, expresserunt, reliquum verò rursus planè expresserunt saporis & odoris vendebant. Idque nostro tempore facilè etiam posset contingere. Quapropter tutius erit de eo accipere, vbi adhuc aliquid terræ odoratæ adhæret, non tametsi ad illud coctum quoque aliquid iterum terræ addi queat, ea tamen omni odore destituta est.

Dubitari etiam potest, an Nardus vna eademque res sit cum Spica, quia à Galeno 9. libro, de compositione Medic. secundum loca, cap. 4. vbi tractat de Medicamentis colicis Andromachi, in vnam eandemque compositionem accipitur Nardus & Spica, tanquam res diuersæ. Et in principio 8. libri, de compositione Medic. secundum loca, vnguentum Spicatum & Nardinum, tanquam inter se diuersa ponuntur. Sed propter vnum vel alterum huius locum, ab eo quod tamen multorum aliorum autoritate receptum est, recedere non debet.

debemus, quanquam non improbandam
 sit, talibus quaestionibus excitari ingenia,
 & offerri occasionem cogitandi de multis
 vtilibus rebus accuratius.

De Cassia satis multum diximus in Cinamo-
 170.

MYRRHA, & Bdellium, quæ in v-
 su habentur, tam similia inter se
 sunt colore, sapore, & substantia,
 vt communiter omnes vtrumque id
 vnam speciem faciant. Huius partes pu-
 riores sub nomine Bdellij, minus verò
 puras sub Myrrhæ ad nos miserunt mer-
 catores. Vnde postea opinio fuit vtrum-
 que Myrrham esse, & Bdellium hoc
 tempore ad nos non afferri: cumque
 opus esset Myrrha, Medici puriorem
 partem Bdellij, falso ita dicti, sume-
 bant. Et quanquam hoc legitimum fuis-
 set, nihilo minus vna atque altera species
 est arida, nec apparent in illo venæ illæ al-
 bicantes per medium transeuntes instar vn-
 guium. Postea tamen ceptum est apportari

L 2 aliquid

DE THERIACA,

aliquid de Myrrha succulenta, pingui, & bona, cum omnibus illis notis, quas perfectę assignat Dioscorides.

Sapore enim est amaro & acri, bono odore prædita, quæ fracta interius habet venas quasdam albas instar unguium, & color est splendens & pallidus, & hæc est seligendæ ipsius ratio. Nam, quemadmodum Rondeletius quoque rectè annotavit in capite de Gobio pisce, græca dictio ὑπόχλωρος, intelligi potest de colore subviridi, & etiam pallecente.

Hic autem in secunda significatione accipi debet: nam si Myrrham subviridem quæreremus, nunquam eiusmodi inueniremus. Talem speciem bonæ Myrrhæ primùm vidi apud Ferdinandum Imperatorem, qui pro suæ officinæ vsu, non sine labore, Venetijs eam sibi curauerat apportari: atque idem quoque mihi Opocarpasum, repperit inter Myrrhę frustra monstravit. Ideoquæ dicit Galenus 1. lib. de Antidotis, cap. 11. Myrrham transmutari in Opocalpasum, suscipiendo non solùm ipsius figuram, sed venenatam quoque eius qualitatem: quapropter Diosc. de Opocarpaso, hoc est, de succo Carpasi (nam ita vocat illud, non Opocalpasum, vt Galenus) loquitur inter venena

nenam in 6. libro. Cùm verò multi vidissent hanc Myrrhæ speciem mirabiliter prodesse in morbis oculorum, putantes eiusdem facultatis esse in interioribus affectibus, in causa fuerunt, quòd multi, qui illum assumerint, inde mortui fuerint. Hanc itaque transmutationem Myrrhæ in Opocalpasum, antea non à me visum fateor primum Imperatum mihi monstrasse.

Quamquam autem non ubique verum Opocalpasum ad manus sit, cum quo Myrrha cõferri possit, nihilominus si in Myrrha animaduertimus multas esse glebas diuersas admodum, quoad odorẽ & saporem, differentes à vera, non absque ratione indicabimus eam mutatam esse in Opocalpasum; nam etsi tam colore quàm substantia representet speciẽ præstantissimæ Myrrhæ, cum venulis quoque interioribus albis, instar vnguium, tamen qui diligentius illam examinauerit, non habebit amplius Myrrham; apparent tamen puncta quædam rubescentia & lucida: & cùm non sit Myrrha, quamuis primo intuitu esse videatur, statuatur esse succus iste per transmutationem ex Myrrha factus Opocalpasum.

Vnde diligenter est aduertendum, ne dum Myrrham probam existemus nos accipere,

DE THERIACA,

capere, similitudine hac decepti eligamus hoc venenum. Quod antiquis temporibus ad ocularia Medicamenta vsurpabatur, propter facultatem consumendi saniem, & quia initio suffusiones curabat, quanquam intra corpus venenatum planè esset.

At certè magna vis est naturæ, quod rem quandam ita efficacem contra venenum, transmutet in perniciosissimum venenum. Ita quoque Galbanum mutatur in Sagapenum, & Cassia in Cinamomum, quemadmodum Galenus dicit in loco iam commemorato: vbi differit, quo pacto nunquam species quædam in alteram commutetur. De quibus admirandis certè transformationibus verbosius locutus sum in 2. libro, meæ Methodi, cap. II. Vnde ad primum nostrum propositum reuertentes, dicimus Myrrham succiplenam, & pinguem ad hos Trociscos Hedychroos accipiendam, & adhibendum esse diligens studium, vt Venetijs, vbi non ab vnoquoque cognoscitur, possit comparari. De Bdellio autem loquemur in Mithridatica Antidotario, ad quod etiam vsurpatur.

DE CRO-

DE CROCO, AMO- mo, & Mastiche.

C A P. XX.

QUANTUM nos nō habemus
 Crocum Corycium, id non
 tamen parum refert: nam ta-
 metſi Galenus dicat, quōd ſit
 illud magis vegetum, non ta-
 men quoq; odoratus alijs: propterea ſi Cro-
 cum habuerit odorem perfectum, & longo
 tempore durantem, parum intereſt an ſit
 vegetum vel aridum: quōd ſi iſtud etiam af-
 fuerit, eō erit melius, ſit itaq; recens, colo-
 ratum, & habeat in ſuis filamentis nonnihil
 albicantis, ſit longum, integrū, non fragile,
 plenum, & quod madefactum benè tingat
 manus, non ſitum oleat, neque ſit humi-
 dum & nonnihil acutum. Quod ſi has no-
 tas non habuerit, aut erit exoletum, aut ma-
 defactum: cumq; ita ſoleat ingenioſè adul-
 terari vt vix depræhendi fraus poſſit, ideō
 per aliquot dies prius neceſſe eſt vt ad uſum
 transferamus: & ſi tum viderimus illud reti-
 nere colorem & odorem quem primum
 L 4 habe-

DE THERIACA,

habebat, tenebimus pro bono: sin minus, pro adulterato, nam tale neque odorem neque colorem bonum diu retinere potest.

Amomi planta est ignota, cuius loco collocabimus Acorum: nam Galenus 6. lib. simplic. Medicament. hæc similis esse facultatis scribit: nisi quòd Acorus fit illo ficcior, hoc verò magis concoquat: quam in exigua differentia hoc præstent: cumque nullum aliud magis conueniat, cogimur intereà hoc vsurpare. At quid sit Acorus, non parum inter se dissentiunt periti simplicium: ego tamen existimo esse eam radicem quam Seplasiarij vocant Galangam maiorem, quia acuta est quoad gustum, & nonnihil amara, & alias quoque notas habet quas illi Diosc. attribuit.

Alij putant esse Calamum aromaticum vulgarem: sed anteà vnà cum illis conclusimus pro Calamo odorato, hunc Calamum vulgarem esse accipiendum, qui etsi non esset ille antiquorum Calamus, gradibus tamen & viribus satis similis est: quare hac in parte illis consentire non possum: nam cum Acorum sit calidum & ficcum in 3. gradu, Calamus verò non vltra secundum, necesse est fateri, aut substitutionem
non

non esse probam, aut Acorum non esse istum Calamum. At hoc quia vnà cum ipsis pro vera substitutione idque veris rationibus probauerimus, relinquitur Calamum vulgarem non esse Acorum. Quare substituiamus pro Acoro Galangam maiorem.

Et, si forsitan aliquis diceret, hanc esse radicem, Amomum fructum, in hoc quoque iuncti poterimus auctoritate Galeni. Sed & nos dicemus fructus quoque habere in se aliquid duri & terrestri, pariter atque illa radix habet: quanquam ego in ea sum opinione, quòd lignum Amomi, quando nondum fructus aut racemi sese explicuerint, sit vsurpandum, quod ex Diosc. colligitur, & rationes exposui in 3. lib. Methodi nostræ de simplicibus, quas tamen non abs re erit hic repetere.

Prima itaque est, quòd Diosc. scribit, adulterari Amomum cum simili quadam herba, quæ nullum habeat fructum: iam si fructus in vsu fuisset, quare cum eiusmodi planta sine fructu falsificari potuisset? vnde colligi potest lignum & stipitem fuisse in vsu. Deinde non vult accipi fragmenta sed furculos integros & vegetos, quod de fructibus intelligi nequit. Præterea eligitur odoratius, & quod non sit cariosum. Caries

D E T H E R I A C A,

verò magis propria est lignis quàm fructibus. Erant autem vix quoque Amomi in usu, sicuti ex multis locis Galeni apparet. Et Damocrates in sua Theriaca Amomi racemos accipit. Sed Andromachus Amomum racemosum non racemos, quia inter se differunt, habet. Nam intelligi potest de furculis, qui in notam bonitatis haberent semen vel vix appensas: quare in Græco legitur *Βότρυοειδής*: & in Latino racemiferi: quanquam propriè magis racemosi dicatur. Quod si ita est, similitudo substantiæ magis inter ea confirmabitur, cum & Galanga maior, & furculi de Amomo sint lignosæ naturæ.

Mastiche omnibus nota est: eligitur ea quæ candida est instar ceræ Venetæ, pellucida, syncera, plena, sicca, fragilis, odorata, & stridens: Nigra, viridis, liuida, aut impura nullius est momenti. Adulteratur Thure, & Resina ex Pini corticibus, sed odore fraus statim depræhenditur.

De vino Falerno, quo omnia in Hedychois Trociscis miscentur, postea in Theriacæ examine loquemur: Hec iam satis sint ad declarationem omnium

Trociscorum.

EXA-

EXAMEN SIMPLI-
cium Theriacæ, quæ collocan-
tur in secunda classe, Pipe-
ris nimirum longi
& Opij.

CAP. XXI.

N 2. ordine Theriacæ qua-
tuor erāt Medicamenta posi-
ta: duo genera Trociscorum,
de quibus satis multū dixi-
mus: Restant reliqua duo,
de quæ hinc iam sermonem instituemus.
Primum est Piper longum, quod tempo-
re Galeni dupliciter adulterari solebat, vt
trahit 4. libro de conseruanda bona valetu-
dine cap. 5. & 6. qua ratione hoc nostro secu-
lo faciliè quoq; poterit adulterari. Quare
animaduersione diligenti opus est. Primo
modo adulterabatur Alexandriæ nescio qua
mixture, quæ proximè accedebat ad legi-
timū Piper, nam & longitudine & crassitie
planè erant similia, ad saporem verò acrem
illi con-

D E T H E R I A C A,

illi conciliandum, miscebant aliquid Pyrethri, aut seminis Napi. Alter modus erat, quod pro eo aliud germen cuiusdam herbæ ex regionibus longinquis allatum, formam quidem planè referens Piperis, sed non saporem eius vendebant. Ratio autem dignoscendi hæc erit. Primùm gustu diligenter est deprehendendum, an saporem habeat Piperis: nam facilè internoscitur an acrimonia eius sit à Pyrethro, aut alia herba acris saporis, aut ab ipso Pipere, cuius ob continuum usum in ciborum condimentis sapor omnibus est cognitus. Neque hæc nota contenti, in aquam insuper infundamus: Nam vel primo vel secundo modo adulteratum, non vnum integrum diem in ea perdurat, sed statim liquefcet, quod in vero Pipere non accidit. Prætereà pediculi considerentur, nam facilè apparet an naturaliter vel artificio aliquo parati adhæreant. Eligantur itaque pro legitimo integrum, & vegetum, boni odoris & non cariosum. Nam facilè solet exedi.

Opium quod communiter in usu est, potius Meconium quàm verum Opium representat: Quæ autem sit differentia inter hæc duo, Diosc. exponit, vocans Meconium succum Papaueris extractu ex capitibus

bus & frondibus, qui contundatur & exprimatur torculari, & rursus in mortario cōtus in Trociscos formetur. Tametsi Plinius dicat capita & frondes Papaueris coqui, & inde succum densatum nominari Meconium: At quocunque modo fiat, certum est esse multò infirmius Opio. Quod secundum Diosc. hoc pacto paratur. Cùm in eos ros euanuerit, cultro stellam in parte suprema capitis Papauerini, non tamen profundè incidamus: deinde superficiem capitis decussatim quoque cultro aperiamus, & digito in concham liquorem resudantem exprimamus: idque sæpius paruo interiecto temporis spacio repetendum est, propter humorem qui statim congelatus reperitur: idemque sequenti die factitandum: hocque omne tandem in mortario contundendum & inde formandi pastilli, sed quando Papauera inciduntur, altergo accedendum est, ne vestibus liquor erumpens auferatur.

Cùm itaque maxima frustra nostro tempore Opij conspiciantur, non aliter possumus dicere quàm illud aut per expressio-
nem aut decoctionem esse factū: idque eo magis quod notas à Diosc. illi assignatas non habeat. Nam optimum debet esse densum,

DE THERIACA,

sum, graue, amaro gustu, somnifero odore, quod in aqua facilè dissoluatur, leue, albū, non grummosum aut granis simile: quod inter colandum non instar ceræ coëat, & soli expositum lique scat, atq; accensam nõ flammam atram emittat, extinctumq; retineat odoris pristini vires. At vulgare nigrum est, & impurum, asperum, inæquale, refertum frondibus, è quibus expressum vel decoctum est: & insuper multæ aliæ notæ suæ perfectionis desunt: prætereà suspicandum est, ne aliud insuper quippiam quàm ex Papauere illi admistum sit: nam tempore Dioscoridis cum Glaucio, cum gummi, & succo Lactucæ syluestris adulterabatur. Nonnulli eo quoque dementiæ peruenerunt, vt seuum admiscuerint.

Vnde videndum diligenter vt lacrymam Papaueris, & non succum, iam dictis modis extractū adipiscamur: cum Opium sit vnum ex præcipuis Medicamentis, quæ Theriacam constituunt: & ob eam causam attentionem magnam requirat. Quod si omnibus iam enumeratis notis præditum Opium haberi poterit, non multum de Thebaico solliciti simus, nam Papauer quod in Apulia crescit, regione sicca & arida, in qua rarò pluuiæ cadunt, perfectissimum

fimum esset, ad lacrymam parandam, mo-
 dō diligenter secundum doctrinam Diosc.
 colligeretur. Seritur autem copiosè ibi po-
 tissimum in ducatu Barcensi non quidem
 nigrū, vnde vult Dioscorides fieri Opium,
 laudabile, sed album, vnde lacrymam col-
 ligunt, quam tamen ipsemet colligi non
 viderim, nihilominus conspiciuntur omnia
 capita albi Papaveris quibus in officinis
 nostris vtitur, esse notata quadam sectio-
 ne in quatuor partibus eo modo quo so-
 lent secari Pepones, ad lineas parallelas.
 Vnde colligi potest inde ablatum esse la-
 crymam. Cū verò ex albo Papauere sit
 desumptum, aliquæ notæ illi deesse viden-
 tur, quas Dioscorides legitimo Opio
 attribuit, quanquam & ipsum sit
 validum somniferum, sicut
 ti experientia te-
 statur.

DE SIM-

DE THERIACA,

DE SIMPLICIBVS

tertiæ classis, qualia sunt Rosa,
Iris, Glycyrrhiza, Napus,
Scordium, Opobalsamum,
Cinamomum, & A-
garicum.

C A P. XXII.

ROSAE optimæ haberi possunt
Neapoli, aut Salerni. Sunt
autem præstantissimæ ruberæ,
quinque folijs constantes,
coloris viuidi, nonnihil in
purpureo nigrescentis: suntque omnium
primæ quæ aperiuntur. Debent autem à cal-
cibus mundari, & cum forcipe ablata par-
te illa prius albicante, quem vnguem voca-
mus, in umbra siccare, sæpius vertendo: nam
facile mucorem contrahunt.

Iridem ex Illyria accipi vult Andro-
machus non sine ratione: nam si eam con-
feramus cum altera quæ in Africa crescit,
reperietur secundum Gal. i. lib. de Antido-
tis, vnum alteri præstare quantum vinum
corpus

corpus cadaueri. Quanquam quæ crescit in alijs quibusdam locis, non multum Illyrica est inferior, & ex nostris Florentina est præstantissima: nec in Illyriam eam ob causam necesse est nos mittere, cum alibi quoque laudabilis reperiatur. Quod si quis eam diligentiã adhibeat, vt ex Illyria afferendã curet, proculdubio multum proderit: at si ex alijs regionibus eam accipere necesse sit, operam det, vt hæc notas habeat: nimirum vt sit densa, dura, rubescens, breuis, odorifera, gustu mordax, sine mucore, & quæ inter terendum sternutationem excitet, quod de Iride absolutè ita dicta intelligendum est.

Sciendum quoq;, quantum ad colorem Florentinam esse albam, quemadmodum & aliæ quas hucusq; in Italia vidi, vnde non nimis sollicitè colorem rubescentem, qualis in sola Illyrica apparet, nos requirere oportet. Neque refert quod Galenus cap. 23. lib. 4. de simpl. Medic. quasi generalem regulam tradat, omnia quæ colore fuluo, aut flauo aut rubro sint prædita esse calidiora albis: & exemplum affert de Iride, quoniam Damocrates, vt patet ex eodem Galeno libro 8. de compos. Medic. secundum loca, cap. 10. vbi ad quoddã Malagma quod

DE THERIACA,

pro Epate conficitur . accipit Iridem albam.

Succū Glycyrrhizæ, si quis dubitaret an esset adulteratus qui aliò affertur, ipsemet parare posset, acceptis radicibus quæ crescunt in Apulizæ aridis locis in magna copia. Extrahitur autem hac ratione. Primum radices tunduntur, deinde aliquot dierum spacio Aqua macerantur, & coquantur: post coctionem eximuntur, & liquor ille rursus tam diu coquitur donec instar mellis crassescat.

Napus, qui alio nomine Bunias vocatur, differt à Bunio, nam Dioscorides de Buniade loquitur in lib. 2. inter plantas oleraceas, & Galenus inter Raporum genera recenset 2. libro de Alimentis: ubi ait nihil interesse, siue Buniadem, siue Gongylidem, quod Rapum significat, vocemus. De Bunio vero agit Dioscorides 4. libr. attribuendo illi folia Apij. Vnde manifestum discrimen apparet: idque eò magis confirmatur, quia loquens de Pseudobunio, ait esse simile Bunio vero. Quare videtur Plinius rem non benè intellexisse, ubi Buniadem cum Bunio confundit: nam solam Buniadem (de qua Andromachus hinc agit) legimus valere contra venena,

uena, eamque ob causam sæpè Antidotis
 admisceri. Bunium verò diuersam obri-
 net facultatem. Non itaque mirum esse
 debet, si reperiatur ad quasdam Theria-
 cas Rapum syluestre vsurpatum fuisse, in al-
 tera verò, sicuti in ista, Napus siue Bunias,
 nam prorsus eiusdem generis plantæ sunt:
 & credibile est, Galenum semen Rapi ad su-
 am Theriacam vsurpasse: cùm nullã diffe-
 rentiam inter Buniadem & Gongylidem
 constituat; & quoniã admodum difficulter
 sciri potest, quæ planta propriè sit Napus,
 ego quoq; assererem, accipi posse sine peri-
 culo semen Rapi: non tamen propter au-
 toritatem tantummodò Galeni, sed quia
 & ipsam prodest contra venena lethalia.
 Atque eam ob causam sæpius Antidotis, &
 præcipuè Theriacæ admiscetur, vt Diosco-
 rides docet.

Sed eundem quoq; iudicasse Napum esse
 Rapi speciem, inde manifestum est, quòd
 statim post Rapum de eo sermonem infe-
 rat. Hoc semen debet esse sapore acris:
 nam suprà diximus vnà cum Galeno, quod
 cum ipso adulterabatur Piper longum,
 propter saporem acrem illi conciliandum.
 Cùm verò nonnulli pro Napo accipiant,
 quos vulgò vocamus Naenos, & Neapoli

DE THERIACA,

Rapum Catalonense, quanquam nonnihil verisimile sit: tamen quia semen eius parum acre est (aut propter nimiam culturam, aut quia verus Napus non est) videtur melius esse, accipere semen Rapi satis noti, de quo nulla dubitatio ut de altero incidit.

Sed quid velit Andromachus quod dicat Buniadem dulcem, non facile assequi possum, cum apud alios nullam differentiam saporis in Napo reperiam. Et quinque istæ species, quas Plinius enumerat, potius differentia sunt Raporum, nam apparet cum illa omnia convertisse ex 7. libro Theophrasti de Historia Plantarum, quæ non de Napo, sed Rapo loquitur. Interq; illas quinque species Beoticum dulce est: quod tamen de hoc non intelligi possit, indicat ipsius radix, quæ brevis & rotunda est, non oblonga, quemadmodum Cleoneum. Napo autem longa radix attribuitur. Nisi dicamus Andromachum quoq; eiusdem cum Galeno fuisse opinionis, neque discrimen fecisse inter Napum & Rapum: in eaq; sententia quoque Plinium fuisse, qui propter eam non curaverit Napum vocare, quem Theophrastus Rapum nominaverit. Quod fortassè non à vero erit alienum, cum videamus alibi nusquam Bumadis mentionem

nem facere Theophrastum, vnde conijci potest sub nomine Gongylidis comprehendisse: & quia insuper Andromachus iunior in sua Theriaca (quæ in pondere excepto Pipere longo, eadem est cum Andromachi senioris) accipit semen Napi syluestris, quæ differentia quidem inest Rapo, nam syluestre & hortense reperitur, sed nõ in Napo, quemadmodum ex Dioscoride manifestum est.

Scordium si ex Creta vel Ponto haberi posset, esset valdè bonum: attamen in alijs regionibus quoque illo non multò deterius crescit, modò eligatur id, quod in montibus non palustribus locis prouenit, & in regionibus ficcioribus quemadmodum est Apulia. Colligatur autem quando floribus est refertum, & iam incipiat semen producere, estque vniuersa planta in vsu præter radices & lignosam partem quandam illis proximam: quoque magis Allium redolet, eò melius est. Hæcque herba vulgo nota est.

De Opobalsamo & Cinamomo in Trociscis Hedychrois satis multa diximus.

Agaricum, vt Galenus vult, & experientia docet, non admittit fucum. Hoc vnum itaque obseruandum est, vt seligatur illud

DE THERIACA,

quod intus habeat venas rectas: sitq; leue, raræ contextionis, tenerum, friabile, album & splendens, quale est quod fœmina vocatur. Densum, ponderosum, lignosum, rotundum, durum & nigrum, non solum laudabile non est, sed potius à Dioscoride inter venena in 6. libro recensetur. Quod medium est inter hæc duo, quanto pluribus notis vel ad hoc vel illud accedit, tantò maiores habebit vires. Dioscorides ait, quòd in Galatia, Asia & Cilicia in Cedris crescit, esse infirmum & friabile. Vnde videtur illum repræhendere friabile, quod tamen antea vt bonum elegimus. Itaque hæc vox friabilis rectè intelligi debet: vt scilicet Agaricum sit tenerum, non tamen eo modo, vt quasi aliquod marcidum per seipsum aut leuiter manum admouendo in multa frustra decedat. Debet ergo hoc modo compactum esse in seipso, vt digito, aut pistillo, aut lima facilè in puluerem reducatur: maiorq; illius pars constat expulpa, non neruis & venis, hoc enim durius & grauius: & insuper ne pauca istæ venæ, quæ in medio illius apparent, non sint quoque flaccidæ vel friabiles, quia hanc ob causam quoq; Agaricus facilè diuellitur: & ita Dioscorides & Galenus intelligi debet.

Atque

Atque ideò non sine ratione ex sententia Galeni superius diximus in præparatione Theriacæ, Agaricum per se solum terendum esse, quo istæ venæ tanquam nullius usus abijci possint. At tametsi illi qui Agaricum propterea tundunt cum vino illum irrorâdo, ne subtiliores eius partes euanescant, non sint improbandi, nihilo tamen minus hallucinari mihi videntur, quòd postea simul accipiant partes quoque lignosas & inutiles, quæ hacterendî ratione non abijciuntur, sed ibi remanent vt bonæ. Nec satis est dicere quòd si accipiamus Agaricum fœminam, non adesse istas venas: nam etsi Galenus eligat fœminam, vult tamen in ea separari istas fibras. Imò si non adessent, Agaricum non esse probum, quemadmodum diximus eius probationis indicium esse. Ne verò deperdatur particula subtilissimæ inter terendum, cauere id possumus eo modo quem Crito docet, de quo antea locuti sumus.

DE THERIACA,

DE SIMPLICIBVS

quarta classis, Pipere nigro,
Thure, Dictamno, Rhapontico,
Stæchade, Marrubio, Petro-
selino, Calamentho, Tere-
binthina, & Zin-
gibere.

C A P. XXIII.

De Myrrha, Costo, Croco, Cassia, Nardo Indico,
& Iunco odorato, abundè satis tractauimus supra in
Trosciscis Hedychrois.

PIPER nigrum, quod ab Actua-
rio vocatur Piper commune,
debet esse ponderosum, cras-
sius, cortice subtili, non nimis
crispum, plenum, non friabi-
le, nigerrimum, & selectum ab illis granu-
lis marcidis & leuibus, quæ in illo reperiū-
tur, quæ apud veteres Brasmi nominaban-
tur, vt Dioscorides tradit. Nostro tempore
inuenitur quasi perfectum, sine omni ruga,
& facilè comparari potest.

Nitor

Nitor Thuris ab Andromacho accipit, quam dictionem perpendens Galenus, tandem concludit potius esse Epithetum aut proprietatem aliquam, quam speciem Medicamenti. Nam in duabus descriptionibus Theriacæ Andromachi patris & filij, nullum discrimen apparet, nisi quod 12. drachmæ Piperis longi in 6. drachmas Piperis nigri sint mutata: & in Theriaca Andromachi iunioris, Thus accipitur nulla facta mentione de Nitore. Sed quia Andromachus senior versibus describebat suam, voluit addere ad Thus, Nitorem: quod nihil aliud significat quam Thus purum, syncerum, sine omni immunditiâ: notas nimirum perfecti Thuris. Quæ figura à Græcis vocatur ἐπὶ δ'ιῶ δ'υο: cum vna aliqua res per duo exprimitur: qua utitur quoque Petrarcha in illo versu:

Vnde ruebant in maximum periculum viri & arma.
Id est, armati viri.

Sic hoc loco Nitor Thuris idem est, ac si dixisset Thus nitidum: quod ita clarum est, ut non sit necesse pluribus de eo disputare. Adulteratur Thus cum Resina Pini & Gummi. Quod tamen facile dignoscitur, quia Gummi admotum igni non præbet flammam, & Resina statim in fumum dissipatur.

DE THERIACA,

patur. Depræhenditur præterea fraus ipso odore diuersum aliquid redolente à Thure legitimo, præstantissimum est masculum, quod natura rotundis granis concretum est: Tale est integrum, album, & si frangitur quasi pingue: idque ex Arabia affertur. Quod verò ex India venit, rubescit, & aliquid liuidi coloris habet, atque arte quadam ita in rotunda grana formatum est: cognoscitur autem ex colore, quia inueterascens planè rubescit.

Dictamnium ex Creta ante paucos annos ceptum est copiosè cum omnibus illis notis, quas Dioscorides illi attribuit apportari: detecto errore isto pharmacopœorum, qui eius loco sumebant Dictamnium album vulgò dictum, quo vtimur intra cortem ad vermes necandos. Afferuntur autem ex vera planta tam frondes quàm folia. Nec nos moueat quòd Dioscorides scribat, Dictamnium nec florem neq; semen producere: quia locus ille mendosus est, vt nos probauimus 2. lib. nostræ Methodi cap. 16. & cum Theophrasto diximus legendum esse, Dictamnium quoad flores & semina in medicina non usurpari. Quod nos admonet de hac planta esse sumendas frondes: & sic pharmacopœi facere solent.

In Rha

In Rhapōtico, cuius radix sola in vsu est, ait Galenus quoq; fraudem cōmitti solere: Nam in locis illis vbi crescit, quamprimum ex terra erutum fuerit, excoquant ad extrahendum succum, quo facto succum quasi ex Rhapontico sine adiecta aqua per se extractum, & radicem ita coctam antea tantquam adhuc crudam & bonam vendunt; vnde opus est magno iudicio, quo natiuam à cocta discernere queamus. Quod facile potest ab illo fieri, qui semel tantum crudam diligenter contemplatus fuerit: cocta enim per totam substantiam magis rara, nec ita densa & compacta est, & in gustu non præbet tam validam astrictionem qualem habet cruda. Prætereà breui tempore solet foraminibus exedi. Idem de Rhabarbaro Mesues dicit: vnde nonnulli existimarunt Rhaponticum Græcorum, & Rhabarbarum Arabum esse vnam eandemque plantam. Sed hic locus non est vt hanc controuersiam discutiamus. Satis est scire, Rhaponticum legitimum ceptum esse afferri cum illis notis omnibus quæ Dioscorides illi assignat, & differre à Rhabarbaro vsitato. An verò hæc differentia inde tantum oriatur, quòd distent ratione soli, & alioqui sint eiusdē generis,

DE THERIACA,

aut quòd sanè specie sint differentes, nunc tanquam nimis longam disputationem o-mittamus. Neque opus est hic de succeda-neo loqui, quando quidem verù sine mul-to labore, qui modò velit, Venetijs inuesti-gare poterimus. Quòd si eius loco Rhabar-barum etiam substitueretur, parum, meo quidem iudicio, aberraremus. Nam tamet-si magis aluum soluat quàm Rhapsonticum, non tamen in tanta copia hìc accipitur, vt hanc suam facultatem exerere possit, quemadmodum in Agarico quoque acci-dit. Hęc aliàs, secùdum Paulum & Auicen-nam, magnam inter se similitudinem ha-bent.

Optimum est non cariosum, & quod in-ter mandendum sit mucilaginosum, & le-uiter astringens, colore pallido, aut propè accedat ad colorem Croci. Crudum Rha-ponticum affertur radicibus oblongis, non adeò crasis vt Rhabarbarum, sed colorem fermè similem obtinent. Vulgus pharma-copæorum pro Rhapsontici radice accipi-unt Centaurium maius Dioscoridis: quod idem fit apud nonnullos, qui nimis perti-naciter Barbarorum sententiæ inhaerent Neapoli, sed eò magis reprehendendi sint, quò minus peritorum Medicorum hac in parte

parte monitis obtemperare volunt.

Stœchas præferebatur alijs quæ proueniebat in Insulis Stœchadibus dictis Galliæ, vnde etiam nomē accepit: similiter & Cretica commendabatur, quāquam hanc magis quā illam Gal. i. de Antid. libro probauerit. Nunc præstantissima habetur Arabica, vnde etiam consueuerunt Medici nostro tempore in suis compositionibus eam vocare semper Stœchadem Arabicam. Quare si hæc ex Arabia recens, odorata, subamarefscens, & acris, quoad gustum haberi poterit, potius hanc quā aliam vsurpare debemus. At si eiusmodi ad manus nō sit, saltem aliam paribus conditionibus accipiamus. Vt imur autem Spicis ipsius, quādo inter flores & semina maturefscunt: itēque frondibus & ramusculis tenerioribus, quemadmodum fieri solet in alijs omnibus fruticosis plantis. Est autem vbique cognita, & passim reperitur.

Marrubium apud Andromachum viride accipitur, quod ob quam causam factum fuerit, equidē non habeo dicere, cū Galenus non meminerit viridis, & Dioscorides velit eius frondes siccas esse accipiendas vnā cum semine, aut succum ē viridicollectum. Fortassis existimandum est, Androma-

DE THERIACA,

dromachum viridis nomine recens, id est, non obsoletum, sed statim exiccatum voluisse intelligere: Quanquam hoc non a deo multum referat. Damocrates accipit suos verticillos, in quib. semē continetur. Sed ego quasi secundū regulā vniuersalem acciprem de omnib. plantis fruticosis, totā herbam, quando semine est referta, abiectis radicib. & magis lignosis partib., & cū semen protulerit forsitan frondes pauca aderunt, sed maiore ex parte tantū verticilli in circuitu caulis, ideoq; Damocrates voluit, illos tantum esse sumendos, existimans caulē vtpote lignosum esse nullius vsus, quanq̄ ideo frondes nō implet.

Petroselinū cōmendabatur allatum ex Macedonia, quod à natiuo loco vocabatur Estreaticū, & sub hac appellatione ad omnia loca deferebatur, quanquam ex Epiro, in quo copiosiss. crescit, in Macedonia apportantur, & inde tanquam Macedonicum & Estreaticum omnibus distribuere, nam cū exiguus locus esset in Macedonia, vbi colebatur, non poterat sufficere omnibus alijs regionibus. Et si autem vero Estreatico careamus, nihilo tamen Theriacam deteriolem fore existimabimus, si alio vsi fuerimus: nam, vt Galenus

cap.

cap. 14. lib. 1. de Antidotis tradit, quanquam ad venena, & serpentum morsus Estreaticum fit efficacius, alterum tamen ad alios morbos non minus est utile, vt ad ventriculi debilitatem, hydropem, tormina ventris, colicos dolores & similes alios, quos secundario quoque Theriaca promittit curare. Cùm insuper Estreaticum tam amarum & acre sit, vt etiam alia omnia simplicia Medicamenta Theriacæ superet, atque eam ob rem compositionem reddat nimis amarum & gustui ingratum: potissimum si semen eius (quod quidem in usu est) recens & non siccum imponatur: nam tametsi frondes & radices eandem habeant facultatem, sunt tamen nimis debiles.

At quid nam verum sit Petroselinū, hucusque apud peritos simplicium fuit incertum: veruntamen ante paucos annos in multis hortis colere ceperunt quandā plantam, quæ multorū iudicio verū Petroselinū representat, & Neapoli copiosè floret in horto, quem excoluit multis & varijs simplicibus refertum in monasterio S. Severini Vicentius Lucensis, & in fictilibus quoque Ferdinando Imperato provenit, seminaque acceperat à Marco Enario

DE THERIACA,

Enario pharmacopæo Veneto. Reperitur nunc etiam Patauij, Veronæ, Romæ, Venetijs, & in alijs locis. Et certè si consideremus diligenter omnes eius partes, nihil dubitationis nobis relinquitur, nisi quòd semen eius non adeò sit acreatque amarum, què admodum Dioscorides vult, & Galenus quoque in commemorato loco scribit esse amarissimum & acerrimum: quod et si ipse de Estreatico dixit, tamen & alia quoque quanquam non tam validè, acria & amara esse debent. Cumque hoc semen (quod ià pro vero habetur) ideò fortasse minus acris saporis sit, quòd alia culturæ ratio adhibita fuerit, non audeo tamen me opponere sententiæ tot doctorum virorum: atque ideò vnà cum illis suadeo pharmacopæis, vt interea ad Theriacam accipiant.

Non prætermittam etiam in medium afferre quandam meam opinionem, quam ante multos annos de Petroselino concepi: nam non existimaui eos errare, qui pro Petroselino vulgarem acciperent Saxifragam, habentem omnes eas notas, quas Dioscorides & Galenus Petroselino attribuerunt: Nam folia sunt Petroselino similia, & nascitur in petris, vnde & nomen obtinuit, semen quoque conuenit cum semine Ammi veri,

mi veri, atq; insuper est amarissimum, acre & odoratum. Quanquam omnes plantas quas ego viderim montanis locis allatas Neapolin, depræhenderim in hisce duobus saporibus fuisse validiores, quoad radices quàm semina: tametsi in Macedonia contrarium accidat, cuius rei causa est, quòd ibi nunquam planè perfectum eius semen viderim, sed vt plurimùm cariosum. Vnde eorum imperfectio apparet, & fortasse in nostris regionibus ad summam perfectionem perueniri nequit, ideoque cum semen hoc tam efficax non reperiatur, eius loco collocari poterunt illius radices, quæ secundum Galenum eiusdem sunt facultatis: quamuis semen ipsum si haberi posset, propter rationem in regulis substitutionis enumeratis esset melius. Accedit præter hasce notas & hoc, quod hodie Saxifraga in doloribus colicis exhibetur, itemque ad provocandam vrinam & calculum frangendum, admodum feliciter, quemadmodum olim Petroselinum præbebatur.

Quod si aliquis exquisitius hæc discutere, & non pro vero Petroselino accipere vellet, saltem pro illo substituere posset, quoniam ex sapore conijcitur in 3. gradu esse calidum & siccum. Vnde quoque in a-

DE THERIACA,

Nam deueni coniecturam, Saxifragam nimirum eam quam vulgò propter odorem Hircinam vocamus, esse Dioscoridis Oreoselinum: semper enim prouenit in montibus & ipsa quoque inter saxa: in quibus ait Dioscorides, hoc crescere: quare nonnulli statuerunt esse Petroselinum, quod tamè Diosc. repræhendit. Hæc Saxifraga semen profert ita simile Ammi semini, vt vix inter se discernantur, & nisi loco boni odoris Hircum vleret, posset hoc Petroselinum, & illud Oreoselinum appellari. Quod si hoc regioni in qua nascitur imputaretur (quod tamen ego non affirmauero) hæc opinio eò melius consistet, quamuis magis ad alteram inclinem. Hæc Saxifraga hircina, folia habet Apij, acris est & amara, & mirabilis in frangendo calculo & prouocanda vrina: quemadmodum multorum recentium experientia id testatur.

Nonnulla Collegia celebrium ciuitatum pro Petroselino substituerunt Petroselinum vulgare, quemadmodum aliquando Bononiæ factum est, & ni fallor collegium Patauinum eiusdem fuit opinionis. Sed hic modus substituendi videtur qui in disputationem cadere. Nam sicuti Serapio sentit ex sententia Asclepiadum, Apium cali-

calidum & siccum est in secundo gradu, & Petroselinum Galeni in tertio. At non conuenit substituere Medicamenta, quæ in primis qualitatibus non sint eiusdem gradus.

Calamentum tamen tres species habeat, nihilo minus indifferenter quæcumq; ex illis in promptu sit, usurpari poterit: ac propterea Dioscorides confusè facultates omnium trium exponit, sicuti Galenus quoq; facit: vnde contigit, quod Andromachus senior assumit Calamentum, & Iunior retinens Latinam denominationem vocat Nepetam, nam nulla est inter hæc differentia, & quia passim Nepeta sese offert, accipi debet collecta in locis siccis, & suo tempore, nimirum quando floret & semen incipit producere. In usu est planta vniuersa, excepta radice & lignoso stipite, quæ abijciuntur.

Terebinthina vera Venetijs haberi potest, quo cepit iam afferri: nec, qui diligentia & sumptibus, non parcunt, eam desiderare amplius possunt. Quanquam ante annos paucos Episcopus Caraniensis Caraccio lus, ex Sicilia quoque attulerit, vbi ipsemet de Terebinthis, quibus abundat ea insula, collegit: quo nomine illi magnæ gratiæ

DE THERIACA,

Sunt habenda: nam hoc modo cōsultuit multis, ne ita ex longinquis regionibus illa sola esset petenda. Cognoscitur autem bona, (quæ vulgò, ad differentiam vsitatae, passim Terebinthus & non Terebinthina vocatur,) sapore & odore referente Terebinthum: quæ arbor apud nos multis in locis reperitur, imprimis verò circa Casilinum, Montem viridem, & Mineruinum. Andromachus laudat Terebinthinam Africam vel Lybicum. Galeno verò magis placuit Chia, quia odore & sapore alias omnes superabat. Nunc Sicula quoque inter postremas non est habenda.

Zingiber quidem notū est, sed quòd bonitatem summā præ se ferat, in exigua copia ad nos affertur: sed est penitus cariosum, & infectum pallida vel rubra aliqua terra, qualis est Bolus Armenus falsus, quod non tam fit conseruandi sui causa (facile enim propter humiditatem excrementitiam cariem & teredinem suscipit,) quàm occultandi eius defectum, & obturandi illius foramina. Eligendum itaque est album, sine carie, & quod sapore & odore admodum sit acre. Quod si ita perfectum haberi non queat, laudarem illud quod conditum ad nos affertur: modò certissimus quòd viride sit col-

fit collectum, & statim Saccharo imposi-
tum, non quòd prius siccum & rursus co-
quendo emollitum fuerit, nam propter co-
ctionem melior eius facultas in aqua re-
manet.

DE SIMPLICIBVS

quinta classis: *Quinquesolio,*
Polo, Chamæpyti, Nardo Cel-
tica, Styrace, Meo, &
Chamadry.

CAP. XXIII.

QVINQVEFOLIUM vulgaris
est notitiæ: neque fraudem
admittit: nisi quòd fortasse
aliquis peculiariter Tormen-
tillam vsurpare pro eo velit,
existimans verum esse *Quinquesolium*:
cum dubium non sit, vsuratum illud esse
legitimum. Eligitur collectum in monti-
bus aut collibus: & in vsu est radix eius in
umbra siccata: quanquam & folia quoque
vtilia sint.

DE THERIACA.

Polium montanum quoque ab omnibus cognoscitur. In usu sunt Cimæ cum frondibus, quando seminibus refertæ sunt unâ cum floribus commistis. Neq; adulterari potest: de montibus tamen siccis & petrosissis: & regione pariter sicca & calida est colligendum. Amaro & acri sapore & odore valido debet esse præditum.

Chamapytis vulgò Iua, quoq; notiss est: nec solcite ex Creta est quærenda. Nam Galenus quoq; affirmat, eam quæ prope Romanam crescat, Cretica esse odoratiorem, & saporis validioris: hancq; omnes Medici ad Theriacam pro Cæsare parandam accipiebant: neque dubium est in alijs apud nos locis æque præstantem atq; Romanam reperiri posse: modò non sit de crebris & continuis pluvijs nimis madefacta. Nec diræ est, quod ego in Apulia eandem perfectissimi odoris & saporis collegerim: unde eius maxima copia haberi potest. In usu est plantæ uniuersa, quando floruerit, abiectis radicibus & stipitibus durioribus.

Nardus Celtica iam aduehitur ad nos, quanquam à multis nondum cognoscatur. Obseruandum autem est tantùm radices & stipites accipiendas abiectis frondibus tanquam inutilibus, vt Dioscorides docet.

docet. Præstantius quoque est magis recens, odoratum, multis radicibus cohærens, fractu contumax, & plenum. Quod ut diutius asseruari possit, Dioscoridis tempore ita præparabatur. Radices & caules contundebantur, & cum vino in pastam redigebantur, vnde Trocisci facti in fistili recenti benè cooperto seruabantur. Hoc tamen non solum hodie non obseruatur, sed etiam frondes & radices quæ magna ex parte sunt fragiles & flaccidæ vnâ accipiuntur. Et credibile est ideò in pastillos fuisse redactum, ut vires ipsius, quæ alioqui facilè & celeriter exhalabant, diutius integræ seruariètur, ideòque vinum addebant. At si recentes radices haberi possent, illæq; statim vsurparentur, non opus esset prius Trociscos formari: His itaq; de causis magna diligentia, quam huc vsque non puto esse adhibitam, in hac planta colligenda opus esse videtur.

De Amomo diximus in Trociscis Hedychrois.

Styrax qui cõmmuniter in vsu est, for-
dibus planè est inuolutus, & in se bonitatis

DE THERIACA,

parum retinet. Tempore enim Diosc. furfuraceus Styrax pro malo habebatur: & nostra ætate signum ex deteriore defumentes, accipimus massam furfuraceam Styraçis: quanquam ita puluerulentum olim quoque facere solebant; nam cum ruffus esset propter quædam, ut scribit Plinius, animalcula alata, in superficie gummosæ ipsius partis generabatur pulvis aut aliquid furfuraceum: apparebat tamen magna ex parte esse gummi: cum alterum planè ex furfuribus constet, & tantum in interiori parte sint exigua frustula gummi ipsius. Quare de ista crusta tantum interior pars quæ verum est gummi vel lacryma accipienda est: idque colore pallido esse debet, eiusmodi enim odoratus est & saporem validissimū retinet. Talisque olim in Cannarum calamis ex Pamphylia apportabatur, ideoque Styrax Calamites vocabatur: quanquam exigua eius copia reperiebatur: & quemadmodum Galenus dicit, à vulgari tantum differebat, quantum vinum Falernum ab altero quod in tabernis venditur.

Eligit Dioscorides pinguem, flavum, & resinofum, quod granulis albicantibus, qui diu odoris bonitatem retineat præditum sit, & inter emolliendum liquorem similem

lem mellis fundat: atque talis fuit Catabal-
 litis, Pissidiacus, & Cilicius. Vitupera-
 tur niger, furfuraceus, friabilis & situ obdu-
 ctus. Vidi equidem apud Ferdinandum
 Imperatum magna frustra Styracis, quæ pro
 cui dubio erant ex illius genere, quod etiam
 tempore Galeni & Dioscoridis in pauca
 copia reperiebatur: eratque pellucidum,
 Myrrham ferè representans, vel gummi-
 liquod. Quod à quodam mercatore Alep-
 pino dicto, Venetijs comparauerat. Et si
 alij quoque voluerint esse diligentes, for-
 tasse in magnis saccis, qui Venetias adue-
 huntur pleni Styrace, talem etiam inue-
 nient, priusquam cum scobib. ligni aut ca-
 ric ipsius adulteretur, quam egregiam o-
 peram nauare solent in eiusmodi mercibus
 adulterandis illius loci Iudæi.

Meum, ex sententia plurium perito-
 rum in simplicium cognitione, existimant
 eam plantam esse, quam Herbarij Cala-
 brenses appellant Imperatricem: cuius co-
 pia in monte Calabria Polino prouenit.
 Radix nigricans est, numerosa, & subtilis,
 boni odoris, & sapore, vt ego quidem ob-
 seruaui, initio dulcis, deinde amaro, & in
 fine acri: Folia habet Anethi, & in summa,
 omnes notas à Diosc. illi assignatas. Vide-
 tur mi-

DE THERIACA.

tur mihi quidem eadem esse planta quam depingit Matthiſolus, modò non sit malè repræſentata. Vtimur radicibus ſiccatis in vmbra, non marcidis, aut leuibus, nec cariſis, ſed plenis, grauibus & odoratis.

Chamædryſ vbiq; nota eſt, & reperitur in iſdem locis in quibus diximus Chamæpytin prouenire, quæ præſtantior eſt magiſq; odorata, & melioris ſaporis quàm Cretica: quare illum quoque nobis in noſtris regionibus naſcentem tanquam bonam comparabimus. In vſu eſt integra herba poſteaquam flores emiſerit, & ſemen affuerit, excepta radice, & cauliculis durioribus. Naſcitur quoque in monte Gargano prope Neapolin, laudabilis & præſtans. Nec nos impedire debet, quod dicit Andromachus, accipiendum eſſe ſemen Chamædryos: non ita more Poëtico locutus eſt: intelligit enim Chamædryn ſemine plenâ, eo modo quo antea diximus. Quod Galeus explicando Andromachi deſcriptionem confirmat.

De Phu dictum eſt in Trociſcis Hedychrois.

DE TER.

DE TERRA LEM-
 niæ, Chalcitide, Gentiana, Gum-
 mi, Hypocistide, Aniso, Sefeli,
 Cardamomi & Fa-
 niculo.

CAP. XXV.

LEMNIA Terra, quam alij per-
 peram Rubricam Lemniam
 vocant, vt docet Galenus i.
 de Antidot. cap. 14. (Nam
 Rubrica Lemnia alia res est
 in Lemno proueniens, ad alios vsus ido-
 nea quàm est sigillum Lemnium,) putatur
 communiter esse ea, quæ in officinis vo-
 catur Bolus Armenus orientalis: quod no-
 men illi à mercatoribus Venetis imposi-
 tum fuit, itemque ab istis qui Venetias
 eum apportant: tametsi verus Bolus Arme-
 nus orientalis alia res sit. Hæcque opinio ap-
 probata fuit ab omnib. simplicium peritis:
 cum certum sit, eam non ex Armenia, sed ex
 Insula Lemno afferri, de eodem planè loco,
 quem Galenus 9. lib. de simplicibus Medic.
 describit. Quodque verus Bolus Armenus
 esse

DE THERIACA,

esse nequeat, color etiam in causa est, qui nimis ruber est, cum Bolus sit colore pallido: & elapsi sunt octo anni, quod quidam Græcus satis magnam copiam attulerit Neapolin, unde longo tempore officinas suas pharmacopæi instruxerunt. Quamquam suspicio quidam accesserit, de impostura eiusdem Medici Materatensis, qui multas cistas Materato ex regno Neapolitano Venetias aduexit, & asseuerans esse verum Bolum allatum ex Armenia, multis mercatoribus eum vendidit, qui postea in idem regnum rursus intulerunt: utque omnia veritati magis essent consentanea, opera cuiusdam Græci ad eam rem adhibita curauit illum distrahi. Cum nihil aliud reuera esset quam Bolus qui reperitur prope Materatam: & iste locus postea mandato regio fuit occlusus. Quæ suspicio eò magis confirmatur quod Bolus ille à Græco diuenditus alteri qui hodie Materatæ effoditur ita planè assimiletur, ut etiam exercitissimi in hac parte inter vtrumque nullam differentiam reperire queant.

Sed relicto Bolo Armeno vero, loquentes de vulgari altero dicto Oriëntali, constat eum ferè ab omnibus non solùm accipi pro succedaneo Terræ Lemniæ, sed etiam
pro

pro ipsa vera Terra Lemnia. Quanquam multi viri præstantes in arte Medica afferant hunc vulgarem Bolum esse Rubricæ, & non Terram Lemniam: idq; se scire aiunt ab hominibus fide dignis qui ipsum locum conspexerint, & qui sciunt quoque in quo loco ipsa Terra Lemnia colligatur, quæ olim nullo alio quàm Sacerdote tractabatur, & qui insuper norunt vbi Rubrica effodiatur, quam dicunt esse illum rubrum Bolum Armenum, quem Orientalem vocamus. Quod si illis fides non adhibeatur, addunt aliud argumentum, quòd scilicet nemo ausus fuerit affirmare, experientia comprobatum esse, hunc Bolum, dictum Orientalem, sanare eos qui à Serpentibus sunt demorsi.

Nec satis est dicere, ex Lemno Insulæ afferri, nam in ipsa tres differentiæ terrarum reperiebantur: prima erat præstantissima, contra omnia venena remedium certum: altera Rubrica, quam vsurpabant fabri, & perhibent isti esse Armenum Bolum Orientalem: de quo loquimur. Tertia est qua vtebantur ad pannos lauandos, quia abstergendi vim habebat. Ex his postremæ duæ in Medicamentis nullum vsu habebant, ideoque concludunt, Bolum vulgarem

DE THERIACA,

rem Orientalem non solum non esse Terram Lemniam, sed ipsius loco quoque non esse accipiendum. At cum in hoc Bolo depræhendatur nonnullus odor, & sapor aromaticus, multi, imò maior pars Doctorum, non ita facile istorum sententiæ assentiri voluerunt, sed potius existimarunt, eius usum esse in Medicina idoneum, & quod re vera sit Terra Lemnia. Quod tamen nemo nisi qui proprijs oculis locum viderit, certò affirmare potest. Sed & nos cum maiore parte doctorum hominum ponamus hunc loco Terræ Lemniæ.

Non tamen silentio prætereundum est, quòd aliqui impostores, quo eum vendibiliorem reddant, imbuant prius instar pastæ cum aqua Aromatica, quæ in ea quantitate additur, quòd fraus facile occultetur cum non sit verisimile, tantum odorem & facultatem per se esse in ista terra: quæ interdum ex Cinamomo quoque illi conciliatur: quemadmodum vidi Romæ ante biennium, tale fructum missum à Cardinale Granuellano ad Castilioneum Cardinalem, propter aduersam eius valetudinem, qui tamè paulò post obiit, cui itaq; hic Bolus suspectus esset, tutius substituere posset Terram istam albã, quæ ex Malta affertur, quoniam
 sapis-

ſapientiſſimè non ſolùm à circulatoribus, ſed etiam Medicis experientia probatum eſt, eum mirificè contra venena ſerpentum & aliorum animalium valere: cùm propter eandem cauſam Terra Lemnia quoque aſſumatur.

Nec forſitan errabit qui eius loco verum Bolum Armenum acciperet, modò de legitimo eum haberi poſſe certi eſſemus: nam ſicuti ad peſtis malignam vim prodeſt, ſic etiam non abs re dici poſſet contra maligna alia venena quoq; omnia vtilitatè eſſe. Cuius tamen rei, cùm nondùm experientiam habemus certam, ſecurius erit interea accipere fuit Melitenſem terram: in qua opinione, quoad vixit, Præceptor meus piæ memoriæ Lucas Ghinus.

De ſigillo ſiue Terra Sigillata vulgaris nō dicam plura, cùm iam omnib. manifeſta ſit fraus q̄ cum illa cōmittitur, atq; vnusquiſq; iam ſciat, nullo modo eam eſſe uſurpandā. Neq; etiam poſſum probare uſum Boli Mæteranenſis, nam tametiſi propter ſuas qualitates manifeſtas, ꝑculdubio vtilis ſit, nimirũ in conſtringendo corpus, & in omnib. illis affectib., in quib. opus eſt exiccatione, aut facultate emplaſtica & aſtringente, non tamen certi ſumus quod in malignis morbis ſit

DE THERIACA,

fit efficax: cùm hæc virtus ab ipso climate proficiscatur: nec possit superficialis similitudo in Materatensi Bolo polliceri quoq; occultas & interiores proprietates.

De Malabathro dictum est in Hedychrois.

Sequitur Chalcitis, quæ quo modo fit vrenda, supra docuimus, quando de præparatione Theriacæ locuti sumus. Iam dicamus solummodò, qua ratione eam inquirere possimus, nam parum illius, & rarò Neapoli reperitur, quanquam Puteolis quoque reperiatur, sed in pauca quantitate. Quod si quis diligenter Chalcanthum admodum vetustum nactus fuerit, is in eo inueniet efflorescens Misy, & Chalcitidem, quæ Chalcitis cognoscitur, quòd colorem habeat æris, eumq; lucidum. Suntque penes me multa frustra Chalcanthi, quæ iam quasi vniuersa mutata sunt in Chalcitin, itemque alia in Misy, de qua mutatione Galen. in multis locis differit. Hæc Chalcitis, tametsi in se contineat adhuc reliquias aliquot Chalcanthi, nondum omnino transmutati, nihilo minus accipi potest illa tota pars, quæ iam mutata est, relicta ea quæ in medio integra remansit. Præterea Venetij

netijs de natua Chalcitide & non transmura
 rta haberi poterit, ab ijs qui amicitiam
 contrahunt cum peritis huius rei homini-
 bus, qui illam à diuersis locis ad ipsorum
 vsum solent curare afferri.

Gentiana est notissima cuius radice
 vtimur, quæ debet esse plena, densa, non
 rugosa, & sapore amarissimo, quæ sit col-
 lecta in montibus, non in palustribus locis:
 Talis ab vnoquoque Herbario facilè ha-
 beripotcrit.

Gummi illud quod in officinis voca-
 tur Arabicum, est quædam miscella varij
 gummi ex pluribus arboribus collecti,
 quod ex coloris diuersitate apparet, atque
 etiam ex descriptione Galeni, qui absolutè
 Gummi vocat eam lacrymam quæ exit ab
 illis arboribus omnibus quæ sunt resinife-
 ræ: Hocque manifestum est, & à max. parte
 peritorum rei herbariæ receptum, (nam
 pauci sunt qui vulgare Gummi Arabicum
 existiment esse Acaciæ gummi,) vt multis
 rationibus non indigeat. Hoc vnum confi-
 deratione dignum est, quod tametsi in
 omnibus alijs compositionibus Theria-
 cæ, gummi simpliciter accipiatur, in ea ta-
 men quam Aëtius describit, fit mentio
 gummi vermiculati: vnde videtur illum
 O voluif.

DE THERIACA,

voluisse intelligere Gummi Tragacanthæ.
 Hoc enim secundum Diosc. debet esse sub-
 tile, & apparet esse instar vermiculorū illud
 quod communiter pro Tragacantha habetur,
 & vulgò dicitur quoq; Gummi Traga-
 cantha. Sed hoc non multùm refert, quo-
 niam Galenus 8. simpl. Medic. dicit, Traga-
 cantham easdem habere cum Gummi vi-
 res. Potest quoq; ab Aëtio ista vox vermi-
 culata addita esse per electionem Gummi
 simplicis, & non propter distinctionem
 quod Tragacantham voluerit intelligi.

Succus Hypocistidis ab vnoquoque
 pharmacopæo facilè acquiri potest: eius-
 que in primis Neapoli magna est com-
 moditas. Nascitur enim Hypocistis co-
 piosissimè Puteolis in locis siccis, ad radi-
 ces Cisti fœminæ initio æstatis. Modus ve-
 rò extrahendi talis est: Hypocistis tun-
 ditur, & succus exprimitur, densa-
 turque in umbra, quemadmodum in Aca-
 cia fieri solet. Aut sicca & trita maceratur
 per biduum vel triduum in Aqua, dein-
 de parum ebullit Aqua, quæ postea cola-
 tur, & fortiter exprimitur quod resedit.
 Rursum coquitur donec instar mellis aut
 paulò durius crassescat.

De Carpobalsamo egimus in Hedychrois.

Anisi semen vsurpatur siccum sed recens: plenum optimi odoris, sapore acri, & dulci, non surfurosum: præstantissimum crecit in Creta: Potest tamē commemoratis iam notis præditum aliud ex nostris accipi.

Seselis radices in vsu sunt & semen, secundum Dioscoridem. Nostra tamen ætates potius semen vsurpatur: quando ita simpliciter reperitur scriptum. Liberum autem est unicuique sumere ex quacunq; specie quæ in promptu fuerit, excepto Cretico, quod etiam Tardylum vocatur: nam Malsiliense, Aethiopicum & Peloponnesense eiusdem sunt naturæ. Quique studiosè inuestigabit, is Malsiliensis semen facile habere potest: quare de eius succedaneo non est necesse loqui: cum istud in multis Officinis legitimum reperiatur. Aëtius nominatim Malsiliense accipit, addens, debere esse incorruptum.

Cardamomū arbitror apud Græcos esse filiquam quandā formā & magnitudine instar ficus, pediculo crassiore & duro, cortice anguloso & solido, interius sine nō nihil rotūdo, colore in superficie, inter rubescens & fuscū medio, & albo in parte interiore,

DE THERIACA,

acri gustu, cum nonnulla amaritudine, suavi odore, & non ingrato sapore: cui semina in membranis vnà cum medulla fungosa & alba adhærente insunt. Cùm itaque ex pluribus locis Galeni colligatur, Cardamomum Folliculis vel Siliquis esse inclusum, & huic iam à me descripto conueniant omnes notæ à Dios. allatæ, videtur mihi, rectè nos asserere posse hoc esse verum Cardamomum, & aliæ species esse Cardamomum Arabum, cùm istud Græcorum Cardamomum ab ipsis vocetur Cordumeni. Primitus quidem generis nullum vidi nisi duas aut tres Siliquas apud Ferdinandum Imperatorem, quæ illi reliquæ adhuc erant de alijs quas ad Theriacam vsurpauerat: quæ satis magnam similitudinem habent cum Nigella, alio nomine Melegetta dicta, & de alijs Grana paradisi: quæ non in folliculis sed extra illos in granis afferuntur. Vnde aliquis concludere posset, quòd illa sit semen huius Cardamomi. Qui tamen cautius agere velit, studere debet, vt ipsas Siliquas, si fieri possit, cuiusmodi iam descriptissimus, acquirat, modò copia earum ad manus sit. In quarum tamen penuria è duabus speciebus officinarum, (quas credo esse Arabum Cardamomum, quemadmodum

modum alibi prolixius demonstrauius,)
 minus vocatum Cardamomum assumatur,
 quod alij granum Paradisi vocarunt (quan-
 quam in officinis hoc nomen confuse &
 huic attribuatur, & Nigellæ, alio nomine
 Melegetta dictæ, quæ nos putamus semi-
 na esse, vt diximus, veri Cardamomi) quæ
 est Siliqua alba, non nihil rotunda, & angu-
 losa: in reliquis maiori similis. Sed quia
 acrius est & validius maiore, & inter gu-
 standum aliquid amari quoque saporis
 depræhendatur, magis videtur conuenire
 quàm maius.

Fœniculi quasi omnes partes in vsum as-
 sumuntur, Attamé semen siccum & recens
 magis est efficax & vsitatius: de quo etiam
 ad Theriacam accipiatur. Hocque intelle-
 xit Galenus libro 7. de simplicibus Medi-
 cament. vbi constituit calidum in 3. gra-
 du. Nam semen eius alijs omnibus parti-
 bus est acrius. Ac tametsi Andromachus
 senior in hac compositione id non expli-
 cæet, Iunior tamen, & Damocrates, &
 Aëtius, in suis Theriacis hoc manifestè
 dicunt. Debet autem semen esse benè
 maturum, non furfurosum, granorum
 æqualium, odoratorum & in gustu acrium.
 Obseruandum quoque, ne accipiamus

DE THERIACA.

eam speciem saporem quæ mistū habet cū
aniso: vnde dicitur sceniculo anisum: sed
alterum quod & ipsum seminatur, & vul-
go vocant sceniculum amarum: quo etiam
vtimur in multis condimentis.

DE ACACIA, THLA-
spi, Hyperico, Ammi: & de
sputatur an conducat An-
tidotos versibus
describi.

C A P. XXVI.

ACACIA, tametsi nondum
ad nos afferatur, ideoq; non
cognoscatur, videndum ta-
men est si ipsius succus aut sa-
ne gummi, quod sua spon-
te ex trunco sua arboris resudat, ad Theria-
cam sit accipiendum: cum enim hæc duo
sint diuersa, quemadmodum ex Diosc. col-
ligitur, aliud succedaneum pro succo, &
aliud pro ipso gummi esset reponendum.
Et quantum ex Andromachi patris descri-
ptione

ptione conijcitur, videtur ipsum gummi esse
 se fumendum, quod ipse aliter vocat lacry-
 mam, in isto versu:

Atq; atram lacrymam Nili quam spina remittit.

Liquor enim eiusmodi qui aut solus per
 se, aut per incisionem arboris effluit, vocari
 iam lacryma solet, iam gummi. Quod
 etiam pariter ille qui versibus Heroicis The-
 riacam conscripsit, quam Galenus expo-
 suit, in finelib. 1. de Antidotis, confirmavit,
 hoc modo:

Atq; Paratonium fudit quem spina liquorem.

In quo loco apparet illū intelligere eum
 liquorem qui sua sponte ex spina Aegyptia
 exit, & nō de ipso succo, qui nō per se effluit,
 sed arte vel tritura, aut igne condensatur. Ex
 altera parte videmus Damocratē in sua The-
 riaca accipere succum & nō gummi ipsum.
 Statuimus tamē esse accipiendum succum:
 nam varias magis & validiores facultates
 quā gummi obtinet, vt patet vnicuiq; ex
 Dioscoride. Nec verisimile est voluisse An-
 dromachū ad tam celebrem compositionē
 eligere plantæ alicuius debiliorem partem,
 & relinquere potentiorem. Idq; confirma-
 tur ex Andromachi filij compositione, quā
 Acaciam simpliciter ita nominatam adhi-
 bet: quod si sit, nec alia vox illi adiungitur,
 O 4 semper

DE THERIACA,

semper de succo est intelligendum: quem admodum ipse quoque intellexit. Huic rei fidem facit Plinius lib. 24. cap. 12. scribens, Acaciam vocari succum in pastillos redactum: huc transferentes nomen arboris, unde paratur: quanquam hoc in quibusdam exemplis non legatur. Præterea succus semper in usu fuit, nec unquam vel raro admodum gummi acceptum est: quod apparet in omnibus libris Galeni de compositionib. Medicament. secundum genera & loca: & nos in Commentarijs nostris ad Dioscorid. in Acacia notauimus. Quod cum omnibus notissimum sit, non laborandum in hoc est ulterius: quanquam & aliarum rationes in medium afferri possent: Tantum respondebo ad duas illas autoritates versus adductorum, qui videntur expressè accipere gummi. At quæ melior responsio, ut verum fatear, afferri potest, nisi quod ratio carminis, aut, ut rectius dicam, gratia Poëtica Andromachum, & alterum quicumque fuerit, mouerint obscure exponere hanc rem, nominando lacrymam id quod verius succus erat dicendum? Quæ licentia non solum à Poëtis, sed qui prosa quoque oratione scripserunt, videtur esse usurpata, & peculiariter à Dioscoride nomi-

nominando succum, quæ erat lacryma, & contra lacrymam qui erat succus: sicuti nos ex multis locis in libro I. nostræ Methodi, cap. 7. demonstrauius. At certè in compositionibus magni momenti non conuenit talibus dubijs implicari: ideoque quanquam commoditatem ex eo genere scribendi quod versibus constat, secundum Galenum istam recipiamus, quod non facilè mendis deprauari possint, sicuti fit in prosa oratione, potissimum quò ad pondera, tamen contra incommoditas hæc illis inest, quòd propter stylum Poeticum multæ res tam obscure sæpe exponantur, vt sæpenumero Oedypo ad diuinandum opus sit, & interdum dubium prorsus quem dimittant inprimis si allegoricè vel per metaphoras (vt Poëtis est peculiare) loquuntur. Quod in ipsa Theriaca in multis rebus apparet: interque alia in Aristolochia, quæ cum eligenda sit sarmentosa aut subtilis, nihilominus Andromachus simpliciter nominat: quare potius de altera quauis specie quam de illa intelligi solet: & sicuti alibi à me demonstratum est, videretur rotunda esse semper accipienda, quia non flectitur: ideoque qui non consideraret alias composi-

DE THERIACA,

tiones Theriacæ, facilè decipi posset in accipienda rotunda, cùm tamen sarmentosa sit accipienda. Idem apparet in Centaurio, quod simpliciter ita nominat Andromachus (quemadmodum ipsemet Galenus notavit) cùm addi debuisset, minus, sic idem dicit, eum obscurè locutum esse de Melle Cecropio, cùm clarius Atticum dicere potuisset. Obscurissima verò est illa descriptio Acaciæ, quam indicavit dicendo lacrymam, quam fundit spina Nili, & alibi, spinam quæ fundit liquorem Parætonium. : qui locus est in Aegypto.

Sed reuertentes ad rem ipsam, concludamus quòd succus Acaciæ sit recipiendus in Theriacam, qui cùm non afferatur, necesse est vt aliud quippiam pro illo substituat. Bononienses loco illius posuerunt succum Rhois, aut Sumach, Quod etiam mihi plurimum probatur, cùm Diosc. dicat, eandem vim cum Acacia habere Sumach, & Galenus vtriq; assignet tertium gradum siccitatis, & secundum frigiditatis. Alij sumunt Lentisci succum : at cùm ille sit in primis qualitatibus æqualis temperiei cum illa, sed in siccitate minus efficax, alter erit illi præferendus : quoniam eiusmodi simplicia Medicamenta & similia, non propter aliquam

aliquam actionem occultam, vel aliam præcipuam facultatem in Theriacam accipiuntur, sed ob ipsorum manifestam astringentem & refrigerationem: & tametsi parum inter sese dissent, notabilem tamen mutationem propterea Theriacæ non introducunt: ideoq; visum mihi est, cum Dioscoride pro succedaneo Acaciæ usurpare succum Rhois: quanquam Gal. Acaciæ lotæ frigiditatis secundum gradum, quemadmodum & Rhoi, sed non lotæ, attribuat, quod quidem nonnullam affert varietatem: quia Acacia sine lotionem in Theriacam assumitur, & ita non erit ultra primum gradum frigida. Poterimus tamen donec melius quippiam inueniatur, hoc esse contenti: nisi si quis succum prunorum sylvestrium, quæ est Acacia vulgaris, usurpare velit: quod quidem non adeo improbo.

Thlaspi semen est in usu: cuius tempore Galeni ex Creta quædam species formæ rotundæ, colore inter rubescentem & flavum medio, minor quam est milium, afferebatur. Quod tamen passim etiam crescebat, & arbitror esse illud ipsum quod hodie ab omnibus pharmacopæis accipitur, quoniam omnes eiusmodi

DE THERIACA,

eiufmodi notas habet. Sed Galenus multo magis laudat illud quod colore nigricante ex Cappadocia habebatur, & non ita rotundum erat ficuti prius: præcipuè quod in monte Tauro nascebatur: non parum diffimile à Cretico, quod ubiq; proueniebat: & ex alijs Cappadociæ partibus quoque afferebatur. Sed istud ex monte Tauro erat grandius, & ex vno latere habebat nescio quid compressi, vnde etiam nomen Thlaspi obtinuit: & eiufmodi Thlaspi (qui diligentiam adhibent) in regno Neapolitano quoque haberi potest: & ego ex monte Polino Calabriae, atque etiam ex montibus in eo latere quod Amasi vocatur, accepi, cum omnibus notis quas illi Galenus attribuit, quod initio mihi à Luca Ghino felicissimæ memoriæ, dum Bononiæ esset, fuit transmissum. Sapore est amaro, & acerrimo, & cum terræ mandatur, facillè prouenit: quanquam non ita sit validum quemadmodum quod sua sponte in montibus nascitur.

De Hyperico, quod vulgò vocant perforatam, secundum Galeni sententiam cap. 15. lib. 1. de Antidotis, accipiendum est semen vnà cum virgultis, folijs & floribus: quod idem dicit 8. de simplicibus Medicamentis.

camentis. Hæc herba ab omnibus cognoscitur & passim obuia est : & electio tantum consistit in ætate , de qua diximus antea.

Ammi paucis cognitum est: nec diu est quod Venetijs primùm ceptum est afferri. Antea propter similitudinem saporis cum Origano aliud minutissimum semen accipiebatur odoratum & acre, cuius magna copia vndique in Apulia crescit, estque ea planta quam doctissimus Andræas Matthiolus in suis primis libris depinxit, quanquam ipsemet non habeat pro vero Ammi: quemadmodum etiam non est. Sed legitimum admodum simile est semini Saxifragæ Hircinæ dictæ, & Cimino quoque: quanquam satis sit minus. Odoratum est & sapore tam proximè ad Origanium accedit, ut vix ab eo discerni possit. Hocque ad Theriacam, non aliud accipiendum est.

DE SIM.

DE SIMPLICIBVS
*sexta classis, Sagapeno, Casto-
 reo, Aristolochia, &
 Bitumine.*

CAP. XXVII.

X Sagapeno, vulgò Serapino, in vsu est succus, qui ita vocatur ex planta eiusdem nominis vnde colligitur. Tametsi, vt Galenus notat, conuenientius esset illud nominare succum Sagapeni, & nomen simplex Sagapeni relinquere ferulæ suæ: sed hoc alijs multis quoque succis accidit, qui sibi vendicarunt simplex nomen ipsorum plantæ. Verum Sagapenum Neapolin apportatur, modò qui curet emi non parcat sumtibus, nam admodum crebrò adulteratum affertur. Qui etiam diligenter inquiret, Venetijs habere poterit. Adulterabatur autem Galeni quoque tempore Galbano: quemadmodum ipse tradit,

fit, cap. II. libro I. de Antidotis. Imò
dicit aliud præterea, quod admiratione
dignum, est, Galbanum nimirum in Sa-
gapenum transmutari. Sed facile inter-
noscitur à vero Sagapeno, cum, siue sit
transmutatum, seu adulteratum arte, ali-
quid odoris retineat olentis hircum, quod
Galbano proprium est. Nec potest vni-
uersum Galbanum transformari in Sa-
gapenum: sed tantum pars eius magis
spumosa, leuior, & candidior, & quæ in
aquam posita facile dissoluatur. Hoc, uti
diximus, odorem hirci refert, & tametsi
pro Sagapeno vsurparetur, non adeò mul-
tum noceret, in quamcunque Antido-
tum adhiberetur: nam, ut Galenus ait,
facultate simili admodum prædita est cum
vero: & tam Galbanum quam Sagape-
num vtiliter vsurpatur contra morsus fer-
pentum & alia venena: Nosque de simili
transmutatione locuti sumus in exposi-
tione Myrrhæ. Sed etiam cum alijs mi-
stionibus solebat adulterari, quod de-
prehendebatur ex eo, quia in Aquam
vel Vinum posita non dissoluebatur, si-
cuti in vero fit, sed integrum permane-
bat. Hoc equidem nostro tempore diligen-
ter est attendendum: nam tum sumebant
Galba-

DE THERIACA,

Galbanum, & formabant ex eo certas pillulas instar lacrymæ, cuius magnitudinis solebant esse illos ex Sagapeno. Præstantius itaq; Sagapenum erit durum, granulis minutis, colore Myrrhæ, sapore acri, & quod digitis adhæreat, purum & mundum, foris fuluo, intus albo colore.

Castoreum rarò & difficulter verum reperitur: quod non sit adulteratum: Nã quod affertur, quanquam odorem retineat, atamen ex alijs partibus neq; tantùm ex testibus constat: aliqui dicunt ex renibus, nonnulli ex sanguine, alij ex alia corporis parte: utq; maiorem similitudinem cum vero seruet, & legitimo, quod colorem ceræ representat, addunt gummi aut Ammoniacum: sicuti quoque Dioscoridis tempore facere solebant: commiscentes gummi priora & aliquid ipsius sanguinis cum exigua quantitate boni & perfecti Castorei, sed necesse est nos esse hac in parte cautos. Quod facilè illi consequentur, qui verum semel diligenter inspexerint, aut saltem obseruarint notas illas quas Dioscorides plenius illi ascribunt, inter quas potior illa est, quod oriuntur ab vno eodemq; principio, quare si geminũ erit principiũ & origo diuersa, statim suspicio oritur, ne sint illius animalis renes in

nes in vesicas inuoluti: quod etiã ex magnitudine eorum apparet: nam testiculi sunt, vt Plinius tradit, multò minores. Quòd si non ita grandes essent, & tamen principium esset diuisum, erunt & ipsi ita concinnati: sed cum Gūmi vel Ammoniaco & sanguine, vt antea diximus: non enim fieri potest, vt duæ vesicæ reperiantur, vnica tunica inclusa, & præterea nullum animal reperitur, quod istius figuræ haberet testiculos.

Legitimi Castorei liquor est resinofus, graui & ingrati odoris, validi & mordacis saporis, fragilis, & circumdatus pluribus tunicis natiuis. Fugiendum est nigrum & rancidum: nam, (si verum est quod Auicenna scripsit) hoc spacio vnus diei, eum, qui intra corpus sumsit, interficit. Nonnulli perhibuerunt, genuinum tam acuti esse odoris, vt vnà tantum vice naribus appositum sanguinem eliciat: Dioscorides vero sterilitatem ciere dicit: quod etiam signum est eius vehementiæ, quemadmodum patet in Helleboro albo, dum contunditur. Nec mirari debemus, inter tam multa alia Medicamenta hoc vnicum, quod Opij frigiditatem summam retunderet, fuisse selectum: nam præter id quòd calidam habeat facultatem, partium quoque est subtilium.

DE THERIACA,

vt forsitan magis quàm alia omnia Medicamenta penetret, & Opio in æquali efficitate opponatur: Quod si illi alia quædã calida & aperiens res adderetur, vt est Crocum, Piper, aut simile quippiam, tantũ adiuuaret penetrationem, & dilataret vias Opii, at non ita validum esset, vt Opii vires euidenter frangeret: quod tamen vtrunq; Castoreum potenter præstat: quanquã magis propter alteram causam, vt nimirũ refrenet suã malignitatẽ illi addatur: ne aliàs (quod nonnulli faciunt) Opiũ necesse sit leuiter comburi, vt eius vis non nihil minuat. Quod tamẽ etiam Gal. lib. 3. de comp. Medic. secundum loca reprehendit cap. 1. vbi examinat Apollonij compositionem addolores aurium. Cũ itaque Castoreum tanti momenti sit, nec reperiatur aliud quippiam quod illi substitui possit, curandum vt optimum & maximẽ genuinũ habeatur, ne ipsius respectu Antidotus non assequatur suam perfectionem.

Andromachus Aristolochiã accipit, sed propter necessitatẽ versuũ: vt in Acacia quod diximus. Sed Gal. illũ interpretans, ait tenuem esse assumendum, perq; eam intelligit sarmentosam, quæ radices habet magis

gis subriles quæ longa, & genicula quædã, qua-
 lia in Sarmentio vitium apparent, atq; et-
 iam ita longa est, vt inde nomen quoq; ac-
 ceperit. Hæc ex Sicilia mihi allata est odore
 valilissimo & plurimi pro longa Aristolo-
 chia habuerunt, quoniam legitimã longã
 nõ viderunt, quæ ni fallor, in Hærruria & plu-
 ribus alijs loci crescit, & existimatur esse
 longa cum sit tenuis; nam longa radice
 habet ramosam cum quibusdam appendi-
 cibus similibus illis, quæ ad radices Aspho-
 deli reperiuntur, & illa est crassior multo,
 cuius satis elegantem habeo picturam ex-
 pressam ab ea quæ crescit in Apulia, vbi plu-
 rima prouenit, cum Sarmentosa quoque
 magna copia haberi possit in regno Nea-
 politano ex multis locis: itemque de her-
 barijs qui illam circumferunt. Abundẽ
 verò prouenit Serræ Capriolæ in ditione
 Illustrissimi Principis Cæsaris Gonzage, v-
 bi in vineis ita copiosa est, vt quamuis dili-
 genter eradi eratur, ne i. es suffocet, non ta-
 men omnino extirpari possit. Vidi etiã cir-
 ca Molfetã, in angusto quodam loco, quod
 oppidũ eidẽ Domino paret, sitũ in littore
 Adriatici maris. Eadẽ ex Sicilia opera ami-
 corũ, vbi sub nomine longæ Aristolochiæ
 quoq; vsurpatur: (nam in cæteris partibus,

DE THERIACA,

id est, quoad folia, flores, caules & semina, reliquis duabus similis est,) vel ex Hetruria aut alijs locis haberi poterit. Damocrates eligit Aristolochiam subtilem, & benè siccam, ac pariter Andromachus filius, declarantes id quod Andromachus pater obscurius dixerat.

Bitumen Iudaicum alijs omnibus præfertur: colligiturque in mari mortuo: quod Galeni tempore adulterari non poterat, sicuti. lib. de Antid. scribit: forsitan quia in tanta copia afferrebat, & propter splendorem ipsius ita erat notum, ut quicquid illi commistum fuisset, facilè illius viuidum quamuis nigrum colorem immutare potuissent: ideoque cum Dioscorides quod Pice solebat adulterari, dicat, hos duos Auctores manifestè inter se discrepare videbitur, nisi eo pacto quo diximus, eos intellexerimus. Imò relicto Galeno hac in parte potius Dioscoridi erit adhærendum. Cum videamus nostro quoque tempore ita adulterari, ut admodum parum boni & legitimi aduehatur: idque ex eo patet, quod nō colore illo splendido instar purpuræ, sicuti vult Dioscorides, sed potius nimium nigro, & quasi emortuo præditum sit. Animaduertendum autem est, quando Dioscorides

rides istud laudat quod splendet instar pur-
 puræ, non accipiendum esse quasi Bitumen
 esset purpureum: sed quòd tantum habeat
 illam viuacitatem coloris, & quod ita splē-
 deat quemadmodum purpura: Nam pur-
 pureum propriè significat illam gratiam &
 viuacitatem, quæ in vnoquoque colore quæ
 gratus est oculis & delectat visum, inesse
 potest, & vulgò nunc Chremesinus color
 vocatur. Quæ vox non vni tantum colori
 destinata est, sed multis, aut fortassè omni-
 bus. Habemus enim nos Chremesinum
 rubrum, purpureum, quod Pauonazzo vul-
 gò vocant, & incarnatum: & non diu est q̄
 Chremesinum etiam albo, & viridi colori
 fit attributum. tam in pannis quàm serico
 ipso: & si modum repererent, etiam alijs
 coloribus poterit adiungi hoc vocabulū,
 vt dicatur, luteum Chremesinum, nigrum
 Chremesinum. Et sic possumus dicere Pur-
 pureum rubrum, Purpureum rufum, siue
 (vt vulgò vocant) incarnatum, Purpureum
 phœnicium, & Purpureum nigrum, nimi-
 dum si istis coloribus concilietur ille splen-
 dor gratus oculis: quem hac voce exprime-
 re voluerunt. Vnde Horatius Cygnos vo-
 cat purpureos: nam præter istam albedinē,
 accedit illa splendoris venustas, qua simul

oculos & animam oblectant: & ab alijs nix
 purpurea vocatur, & Virgilius dicit crines
 purpureos item Cicero in suis Academicis
 quaestionibus ait: Mare esse Caruleum: sed
 quando aqua remis agitur, fieri purpu-
 ream: cuius rei in promptu ratio est: quia a
 qua commota ex illa parte luminis aliquid,
 quo antea carebat, recipit: & ita illuminata
 hoc nomen sortitur. Non tamen est negan-
 dum, ut plurimum hoc nomen purpureae
 attribui rubro, & pavonaceo, ut Italico
 quuntur, quia hi duo colores tam arte quam
 natura expressi obtinent istam gratiam.
 Hocque non nihil à proposito diuertentes
 pluribus exponere volui, ne dubius lector
 remaneret, quo modo Bitumen vocaretur
 purpureum, & fortasse conijceret esse vio-
 laceum aut rubrum, idoque Pice nigra a-
 dulterari non posse. Redeuntes itaque ad
 Bitumen, videmus communiter non re-
 periri laudabile: qui tamen diligens fuerit,
 in Venerijs quod Dioscoridis descriptio-
 ni planè conuenit, compara-
 re poterit.

DE DAUICO, OPO-
panace, Centaureo, &
Galbano.

CAP. XXVIII.

DAUCVS non est pastinaca syl-
uestris, quemadmodum vul-
gus pharmacopœorū & Me-
dicorum existimat, & decepti
fuerunt eò, quod Galen. dicit
Daucum à nonnullis vocatum esse pastina-
cam, non. n. propterea re ipsa est pastinaca,
quãuis à quibusdã ita fuerit vocatus, idque
cõfirmatur ex eo, quod Diosc. & Gal. seor-
sim de vtraq; herba loquantur: imò Dauci
tres species Diosc. cõstituit, cum pastinacæ
syluestris tantũ vna reperiatur: Abijciendũ
itaq; semẽ est pastinacæ syluestris, q̄ passim
Neapoli crescit, & tantum laboris subeun-
dum, vt Venetijs aut alijs ex locis verum se-
men Dauci conquiratur, quod sapius ha-
bui communicatum mihi à Luca Ghino,
pusillum, album, hirsutum, acri sapore, &
inter mandendum suauissimi odoris. Se-
men eius in vsu est, quanquam secundum
Diosc. radix Cretici quoque Dauci acci-
piebatur.

DE THERIACA,

Opopanax aduehitur ad nos, & in officinis ubique habetur. Panaces quoque planta, unde hic succus exprimitur, nota est, & in multis locis regni Neapolitani reperitur, quanquam ibi succus non inde colligatur: & tamen tres sint huius nominis plantae, ea tamen Opopanaxem praebet, quae cognominatur Herculea. Mesues ubi de Opopanace loquitur descriptionem plantae confundit, partim Herculei Panacis, partim Asclepij notas adducens, nisi dicamus textum esse mendosum, in eo loco, ubi ai Mesue, plantam unde colligitur Opopanax, folia habere Ferulae sed minora. Quod admonendum duxi, ne diuersitas inter Dioscoridem & Mesuem aliquem dubium reddat. Opopanax tempore Dioscoridis adulterabatur Ammoniaco aut Cera. Quod annunc etiam fieri soleat necne, haud scio, cum adulteratum ipsum saepius quoque apportetur. Sed bonum cognoscitur ex colore interno albo aut rubescente, & exterius croceo: sit leue, pingue, friabile, & tenerum graui odore, & gustu amarissimum, & quod in aqua facile dissoluatur. Improbatur nigrum, & molle, & ut fraus deprehendatur, digitis in aqua emolliendum erit, quod si syncerum est, non tantum dissoluitur,

uitur, sed lacteum colorem insuper emit-
tit.

Centaurium hic minus est accipiendum: quod Andromachus quemadmodum Galenus notauit, respectu versus non addidit. Herba est notissimum, & accipiuntur, ut Galenus tradit flores, frondes, & cimæ caulium simul, idque statim quando florere cepit. Radix est nullius usus. Notandum tamen quod in freto Neapolitano quædam alia herba nascatur, quæ ita penitus Centaurium minus refert, ut qui non diligenter distinguat, facile decipiatur, immo multi pharmacopæi loco Centaurei usurpant. Differunt tamē in eo, quod in vero sit caulis quadrangularis, in altero rotundus, & sicuti verum est amarissimum, atque eam ob causam Fel Terræ vocatur, ita in altero nihil planè apparet amaritudinis.

Galbanum ubique cognoscitur: quamquam rarò laudabile se offerat: sed ferè eiusmodi quod omni lignorum & lapillorū immundiciæ plenum est, & alijs quoque reb: immundum: quod imprimis eius odore, qui non adeò est grauis & ingratus, proditur. Sed & hoc Venerijs selectum conquiri potest: optimum autem est granulis refertum, ut alij omnes interpretes verterunt, exce-

pro Ruellio, qui Plinium imitatus Cartilaginofum interpretatus est. Sed quoniam Dioscorides addit, simili esse debere Thuri, quod ipse quoque Plinius adiungit, aut Ammoniaco, videtur potius, granorū instar, legendum esse. Nam quo pacto potest esse Galbanum Cartilaginofum, & prætereà simile Thuri & Ammoniaco? Accipiamus itaque instar granorum, syncerum, & simile Thuri aut Ammoniaco (quod in lacrymis rotundis affertur) pingue, non lignosum, quod in se retineat nonnihil ex suis seminibus, & ipsis ferulæ sarmētis, grauis & ingrati odoris, non nimis humidum aut siccum, & sapore, vt alij adiungunt, retro & ingrato. Hoc Dioscoridis tempore adulterabatur Faba fresa, Resina & Ammoniaco. Itaque Galbanum ab omnibus sortibus tam natuum, quam arte factum purgari debet, si modò hoc postremum coacti fuerimus assumere, quod tamen neutiquam probo. Modus deputandi talis est: Galbanum in linteo mūdo & raro suspenditur in vase aliquo fictili, aut æneo, ne tamen fundum contingat: & postea vas bene cooperatum in aquam feruētē collocatur, & hoc modo syncerum liquefactum extillabit, & lignosum in ipso linteo remanebit. Hoc Gale-

Galenus tradidit 3. libro de Medicamentis, secundum genera, cap 5. ubi dicit Galbanum in duplici vase esse liquefaciendum, quod vulgo vocamus Balneum Mariæ. Vnde etiam aliud signum minimè fallax colligitur, ut verum dignoscamus: nam Galbanum in nullo liquore frigido, siue aqua, siue vinum aut acetum fuerit, quemadmodum maior pars succorum facit, atq; potissimum Ammoniacum, Sagapenum, Opopanax, & Myrrha dissoluitur: sed semper indiget ignis opera, ut Propolis quoque, Ladanum, Cera, & Resina. Hancque ob causam supra diximus, Galbanum liquefieri debere in Balneo viri cum Styrace & Terebinthina, quæ exempli causam quasi in vas aliquod cæreuleum collocauimus: seorsim in vino resoluentes Myrrham, succum Hypocistidis, Glycyrrhizam, Sagapenum, Opopanacem & Opium, quibus vas nigrum assignauimus. Ideoque Medici & pharmacopæi diligenter obseruent, ne succum, aut vnum pro altero accipiant.

DE

DE THERIACA.

DE VINO QVOD
ad Theriacam ad-
hibetur.

C A P. XXIX.

IXIMVS de omnibus simpli-
cibus Medicamentis, restat vt
de Vino, & Melle quoque ali-
quid addamus. Androma-
chus senior iubet accipi vinū
vetus, sed quale id sit non explicat. At iuni-
or Andromachus eligit vinum Phalernum,
quemadmodum etiam Damocrates, & al-
ter qui heroicis versibus Theriacam de-
scripsit. Hocque factum est, non quòd eius-
modi genus vini in se tale aliquid contine-
at, quod in alijs reperiri nequeat, sed quòd
omnes boni vini complectantur conditio-
nes, quæ si in alio quoque genere reperi-
antur, illud pariter accipi potest: cùm præ-
sertim Phalernum non vbique locorum in-
promptu sit: in primis nostris temporibus,
quibus difficulter sciri potest, an adhuc il-
lud extet nec ne. Sufficit itaque tale acci-
pere quod Phalerno simile sit, id est, validis-
simum

simum & potentissimum, & quod per multos annos duret integrum. Atque tale eam ob causam ad Antidotos eligebatur, quia vt per se non peribat, ita in istis compositionibus quoque permanebat integrum: ideoque Theriacæ quoque non mutabatur natura, neque sapor: nam si spacio temporis vinum fieret acidum, aut amarum, aut alterius saporis, tali sapore quoque Theriacam imbueret, & hac occasione Medicamenta alia quoque facillè corrumperentur. Qualia vina sunt tenuia, & vt Galenus nominat, aquosa, quæ breui tempore veterascunt, id est, ante tempus notas veteris vini accipiunt: quarum prima est acrimonia, deinde progressu temporis amaritudo: nã tenuia vina, modò non prius acescant, si tertium vel quartum annum attigerint, fiunt acida & amara: quare ad Theriacam nõ sunt idonea. Cùm sæpe vsque ad tricesimũ vel forsitan etiam sexagesimum annum illam seruare cogitemus: & ista cum tenui vino parata tantũ spacio trium vel quatuor annorum nobis vsui esse queat.

Assumatur itaque vinum non solũ validissimum, sed etiam quod longa experientia obseruauimus, suum retineat primum saporem: quam ob causam non laudandum

DE THERIACA,

dandum vinum Græcum à Neapolitanis vo-
 catum, potissimū de Monte Veluio, nam
 quanquam potentissimum est, tamen cū
 ad octauum annum peruenerit amarescit,
 quemadmodū in eo quod in arce S. Hermi
 asseruatur, sapius deprehendi. Præter eā est
 fumosum, & facile petit caput, idque va-
 poribus implet, & grauedinem affert: quod
 Galenus plurimum repræhendit, & monet
 nequaquam eiu/modi vinum esse acci-
 piendum ad Theriacam, sed potius ad
 emplastra. Reperiuntur quoq; vina admo-
 dum valida, sapore austero, & astringente:
 quæ longo tempore durant, & nihilo ta-
 men minus post decimum vel duodecimū
 annum ob leuissimā aliquā occasionem in-
 acetum mutantur, aut progressu temporis
 plane veterascunt: quæ pariter sunt fugien-
 da in Theriaca: nam vinum requirit quod
 diu in sua natura integrum persistat. Gale-
 nus laudat Surrentinum, non vsq; ad an-
 num 20. crudum vocare licet. & eo anno
 in suo vigore consistebat, estque aptissi-
 mum vt longissimo tempore asseruetur,
 nec amarescit, quare phalerno hac in par-
 te non cedit. Sed nostris temporibus à
 paucis, vinum ultra quartum vel quintum
 annum reponitur, imò quotannis ferme
 reno-

renouatur, & de priore vix per aliquot menses in altero anno retinetur. Quare iudicare de aliquo vino an triginta vel quadraginta annos perduret, nec ne, difficile possumus, excepto quodam Græco quod in locis nonnullis munitis afferuatur: quod tamen ipsum quoque duodecimum vel decimum quintum annum vix attingit.

Cum autem Græci antea quam fama de phalerno apud ipsos increbuerat, idonea quædam vina ad Antidotos selegerint, videamus an nos eiusmodi aliquod vel saltem illi simile habere possimus. Inquirebatur itaque in Asia vinum quoddam colore aureo, (nam nigrum, aut rubescens, aut album nam nigrum, aut rubescens, aut album semper in minore fuit precio) præterea quoad essentiam eius debet esse subtile, clarum, pellucidum, non crassum aut turbidum, odore aromatico & grato, sapore non austero neque amaro, sed quod aliquid dulcedinis habeat. Aetate quantum fieri potest sit vetus, modò non incipiat amarum vel acre fieri: potentia validissimum, sed non fumosum, aut quod facile caput perat. Huius generis repertum est à nobis triplex vinum in Græcia. Primum est Chium: quod Andromachus in suam

DE THERIACA,

in suam Theriacam, quam describit Galenus in initio secundi libri de Antid. assumfit. Alterum est Aruifium, de loco eiusdem nominis ita appellatum. Tertium Lesbium, addebatur his & aliud quoddam ex monte Tmolo Ciliciæ, in quib. omnibus eligendis obseruandum est, ne sint astringentis facultatis, sed leniter dulcia, atque odoratissima. Quod, vt Galenus monet, in omnibus Medicamentis, quæ per os sumuntur diligenter est obseruandum, & in primis in Antidotis, quæ vt plurimum ex amarissimis rebus, vt in Theriaca & Mithridatio apparet, conficiuntur: nam experientia constat, omnia simplicia Medicamenta contraria morsibus serpentum esse amarissima, ideoque aliquid grati saporis illis fuit conciliandum. Atque ideò cum duum generum Phalernum reperiatur, vnum dulce, alterum medium inter dulce & austerum, quod discrimen etiam in Tmolite erat, Galenus semper elegit dulce, quod cum vsq; ad 20. annum, quamuis natura sua dulce esset, crudum erat, & non nihil adhuc acerbum, non accipiebat ad Theriacam, nisi post viginti annos, vel etiam quod antiquius esset: modò sapor illius non esset mutatus. Et ita Andromachus intelligendus, quando ait,

ait, vetus vinum, at non inueteratum esse
 vsurpandū. Si itaque existis quatuor Græ-
 ciæ generibus vinum aliquod laudabile ha-
 bere poterimus, optimum erit. Verunta-
 men cū hac res propter Turcarum su-
 specta commercia, admodum difficilis sit
 futura, planè existimarem vinum istud
 quod Maluaticum Venetijs vocatur, rectis-
 simè vsurpari posse: Nō solūm quia in Græ-
 cia nascitur, in locis similibus cum priori-
 bus, sed quia insuper notæ omnes quas su-
 præ commemorauimus illi conueniunt.
 Colore enim aureo præditū cernitur, sub-
 tile est, pellucidum, clarum, odoriferum, vi-
 nosum, & potens, non fumosum: cuius duo
 genera reperiuntur, vnum subausterum,
 (vulgò garbum vocatur,) alterum dulce:
 quod postremum est eligendum: vidi enim
 quòd quidam amicus meus Beneuentanus
 reliquerat in scius aliquot cyathos istius vi-
 ni in quadam lagena, eundem tamen sa-
 pore & odorem post triennium retinu-
 isse: quod indicauit suam firmam naturam,
 cū vas tamen satis amplum non etiam
 fuerit plenum: & proculdubio in alijs locis
 in Creta vel Venetijs, idem antea quoque
 per aliquot tempus fuerat asseruatum.

Hocque vinum facillè haberi poterit,
 Q modò

DE THERIACA,

modò curemus Venetijs maximè vetus comparari, de quo certi sumus, id saltem ad septimum vel octauum annum peruenisse, nève sit amarum: Quò enim vetustius, eò melius. Et cùm Maluaticum multò sit defœcatus quàm aliud vinum, nõ arbitraretur requirere tantum temporis ad suam concoctionem aut perfectionem quemadmodum Phalernum: ideoq; iam indicatũ tempus sufficet, si quidem antiquius reperiri nequeat. Semper tamen in hoc intenti sumus, ne prorsus inueterauerit. Non enim illis est assentiendum, qui putant vinũ nunquam posse inueterascere aut exolescere: insistentes cõmuni prouerbio, quo dicitur, omnia progressu temporis vetustatem pati excepto vino. Vnde isti quam vetustissimũ vinum inuestigant, non attendentes postea vtrum sit amarum vel acre: quæ tamen certissima signa sunt, vt suprã diximus, ipsius vetustatis.

Requiritur autem ideò antiquissimum vinũ, quia tale deputatum est ab omnibus fecibus, quod in recentioribus non accidit. Reperitur etiam in regno Neapolitano ad Oppidũ, Centola dictum, vinũ fuluum aut aurei coloris, clarum, pellucidũ, vinosum, odoratum & defœcatum cum quadam dulcedine.

cedine: quòd omnes notas antea cõmemo-
 ratas in se continet: ideoq; multi ad Anti-
 dotos cõueniētissimum esse censebāt. Sed
 quia longè inferius est Maluatico, & Ro-
 mę de eius perseuerantia facientes quidam
 periculum sedula obseruatione depræhen-
 derunt, nec vnā quidem æstatem ne ac-
 cescat, posse durare. Notandū tamen si The-
 riaca tertio vel quarto statim anno planè
 infumeretur, (quemadmodum ferè sem-
 per hodie à pharmacopæis fieri solet,) non
 abs re esset accipere vinum quoq; quod nō
 ita p̄ multos annos corruptioni resisteret:
 cū præsertim aliud haberi non posset.
 Quod quidem melius explicabimus post-
 ea, vbi de Theriacæ tempore per quod du-
 rare debet, loquemur. Cū itaque Malua-
 ticum antiquum & omnibus numeris ab-
 solutum, qui diligentiam adhibeat, facillè
 Venetijs conquiri possit, non opus est plu-
 ra de alijs vinis afferre.

Vnum tamen addendum, vinum ni-
 mirum ad Theriacam conficiendam es-
 se tantū momenti, vt si aliquid in eo de illa
 perfectione iam dicta decedat, ipsius com-
 positionis vniuersæ saporem, & per conse-
 quēs, naturam quoq; & perfectam compo-
 sitionem labefactari: sicuti ab eo factum

DE THERIACA,

est. Cuius Galen. 2. cap. lib. 1. de Antidotis meminit : qui Theriacam à se paratam deprehendit esse acidam redditam : quoniam plus quàm oportuit vini ad eam adiecerat : idque insuper nec satis antiquum aut probè defœcatum fuerat : quem saporem etiã solet acquirere propter panem minus bonum , qui ad Trociscos viperinos assumitur : quando nec rectè coctus, neque benè fermentatus, aut in nimia copia iniicitur. At satis nunc de vino diximus, sequitur vt de melle agamus.

DE MELLE.

C A P. XXX.

ANDROMACHVS accipit Mel Cecropium, id est, Atticum: Hoc enim eo tempore in pretio erat. Sed ita sæpè hoc adulterabatur, vt facile, si quis non diligenter attenderet, deciperetur. Nam ex Insulis Cycladibus Græciæ Athenas Mel quoque apportabatur, quod postea per totum orbem terrarum sub nomine Attici & Himenzi (ita à monte Atticæ regionis

gionis vbi præstantissimum colligebatur, nominatur) Mellis distribuebatur: cum nequaquam fieri posset, vt tam exiguus locus tantam copiam illius suppeditaret, vt toti orbi terrarum abundè sufficeret: quod idè vt diximus quoque contigit de Vino Phalerino & Petroselino. Macedonico. Galenus & Dioscorides Mellis quod copiosè in Cycladibus prouenit, secundum locum tribuebant: sed quia pluris fiebat, si sub nomine Attici Mellis venderetur, & gustu alià quam acrimoniàm præ se ferret, qua tamè naturaliter carebat, ideò in fundo vasis solebant collocare quantitatem non exiguam Thymi. Vnde paulatim non solum sapor illi communicabatur acris, sed etiam odor similis: imò tandem Thymi aliqua pars in superiore parte eminebat & superfluitabat, quamobrem Galenus admonuit in multis suis libris, non accipiendum Mel quod odore & sapore Thymum referat, quia non esset eiusmodi natiuum.

Dicamus itaque primùm quæ notæ sint optimi Mellis, deinde ostendamus ex quibus locis collectum apud nos reperiatur tale, quod Attici locum supplere possit. Probatum itaque maximè dulcissimum & acutissimum: habetq; hosce sapes duos

DE THERIACA,

tanquam natiuos: qui etiam quò validiores
 aderunt, eò Mel erit perfectius. Sicuti au-
 tem in Sapa dulcedo gustanti depræhen-
 ditur obtusa & sine vellicatione: ita in
 Melle quoque hæc adest cum maiore ta-
 men acrimonia. Et hæc sunt notæ precipuæ,
 & quasi magis essentielles. Reliquæ
 à quibusdam accidentibus, quæ naturæ e-
 ius adiunguntur, sumi solent, neque faci-
 unt ad perfectionem optimi Mellis, sed
 eam quasi consequuntur. Prima nota est
 color, qui esse debet flauus aut rubescens.
 Deinde odor, qui suavis & bonus requiri-
 tur. Tertio eius substantia, ne sit nimis cras-
 sum aut liquidum, neque in grummos
 condensatum, sed aliqua ex parte dilutum:
 & in mediocri consistencia vndique aqua-
 le, & lentore præditum, vt si digito com-
 præhensum rursus decidat, vnitum in-
 star visci in longum trahatur, neque faci-
 le abrumptatur, quod autem in digito re-
 mansit, statim in seipsum recurrat & rur-
 sum vniatur: tanquam si fibrosum esset:
 præterea sit ponderosum & firmum. Quar-
 ta nota his additur, quòd eiusmodi Mel,
 secundum Dioscorid. verno tempore col-
 lectum sit: aut secundo loco in æstate. De-
 terius verò est, quod hyeme reconditur.

hoc

hoc enim crassius est, & nimis resinofum.
 Has autem notas non esse causas eius bonitatis, sed tantum signa, inde manifestum est, quod quaedam ex illis deteriori Melli quoque adhæreant, idque Galenus ostendit cap. secundo, de Antidotis, lib. primo, de Melle ex Gnido, & Rhodinsulis allato, quod propter notas vniuersas antea enumeratas Hymettio Melli videbatur par esse, sed experientia postea docuit, illud paulò inueteratum, saporem & odorem vini suscipere: Et propterea omnes Theriacæ, ad quas eiusmodi Mel erat assumptum, vinum sapiebant.

Necessè itaque erit, vt aliam insuper notam obseruemus, quæ nec dici neque describi facillè potest: nimirum quod sæpè experientia probauerimus, vtrum Mel diu duret, & non subitò suam naturam mutet. Ad quam rem non parum proderit, nosse ex quibus herbis Apes illud collegerint. Nam si locus prope Apiarium fuerit refertus Thymo, aut Serpillo, Origano, aut Roremarino, vel Cithyso, ac similib. alijs plantis: non dubitandù quin sit optimum Mel. Deinde multù quoq; refert scire, an ex suis fauis ea arte, qua debuit,

DE THERIACA,

fuerit extractum: nam hanc ob causam, sicuti scriptores de agricultura tradunt, Mel solet esse purius vel impurius: habeatque illam rationem extrahendi pro meliore, quando post primam expressionem sua sponte decidat & coletur ex fauis, neque iterum faui exprimantur.

Sed antequam ulterius pergamus, necesse est nos videre, an vera sint ea quæ Dioscorides dicat, Mel in vere collectum esse alijs præferendum: Nam quædam hæc sunt, quæ dubitationem pariunt. Primum enim si Mel ex Thymo collectum est optimum, Thymus autem æstate primum floreat, quomodo in vere potest perfici Mel: idem dicatur quoque de Cithyso: qui propterea secundum Varronem 3. libro putatur idoneus esse ad valetudinem Apum conservandam, quod in æquinoctio verno incipiens florere, usque ad æquinoctium autumnum perdurat: & videtur quod ratione florum, qui tam diu remanent, continuum pabulum Apibus præbent. Iam si inceperint Apes mellificare ad principium verum, & ipsorum labor, priusquam finiatur, per aliquot menses continetur, apparet nullo modo in vere Mel collectum posse accipi. Præterea ipse Varro ait, ter in anno
eximi

eximi fauos plenos Melle. Primò ad exortum Vergilianum, quod est propriè circa principium æstatis: Secundò in fine æstatis: & tertio in occasu Vergilianum, qui est finis autumnii. Palladius quoque clarius dicit, quòd mense Iunio aperiantur aluearia Apum ad eximendum Mel: itaque hi omnes autores excludunt vernalis tempus.

Sed facilè huic quæstioni responderi potest. Nam dicere, quòd Apes tantum ex floribus Mel colligant: potius hominibus vulgariibus, quam doctis conuenit, quandoquidè non ex floribus solum, sed multò magis ex frondibus hoc eliciunt. Nec existimandum, Mel esse succum ex herba vel flore ortum, quanquam in basi florù ubi herbis appenduntur fermè omnium, nescio quid dulcedinis depræhendatur. Sed quomodo Mel colligatur, satis dilucidè exponit Galenus lib. 3. cap. 39. de Alimentorum facultatibus, ubi ait, Alimentum partim ex animalibus, partim ex plantis sumi, Mel autem ad neutrum horum posse referri, sed in frondibus plantarum, quarum neque succus, neque fructus, nec pars aliqua est illud nasci, & esse eiusdem naturæ cum rore: in eo tantum differens, quod non ita copiosum sit,

DE THERIACA,

sum sit, aut omni tempore, aut eo modo quo Ros decidat. In æstate quidem quando calor erat maximus, & nox secuta esset frigidior, Galeni temporibus tam copiosè decidit, vt audierit rusticos quasi ludendo cantare: Deus Melle hac nocte pluit, quia in arborum frondibus ac fructibus, & in herbis eius, plurimum fuerat repletum, & ab incolis collectum. Quique professionem faciebant explicandi causas physicas, referebant id accidisse propter eam, quòd pridie vi caloris Solaris multi vapores è terra & aqua fuerant sublati, qui primùm benè vniti & cocti ac depurati, superueniente postea frigore sequentis noctis, congelati & concreti in frustra, propter grauitatem ceciderant super arbores & alia plantarum genera. Quod potissimum in Monte Libano frequenter accidebat, ibique vocarunt Mel roscidum & aërium. Ex his luce meridiana clarius apparet, Galenū hæc intellexisse, de nostra Manna lenitiua, quæ in Calabria & alijs locis regni Neapolitani colligitur. Cùm Galenus affirmet quoque, Materiam, vnde Mel generatur, esse similem Rori, atque etiam ipsi Mannæ, tantumq; in hoc differre, quãtū ipsemet Ros collectus ab Apibus, propter trans-

pter transmutationem ab illis acquisitam,
& ob alias res (quarum plures sunt) quæ v-
nâ cum Rore isto miscentur , diuersam
postea formam assumit. De quo hie lo-
cus non est plura scribere: cùm tantùm no-
strum consilium in hoc opere fuerit, dili-
genter pharmacopæos instruere de cogni-
tione omnium simplicium, ex quibus The-
riaca conficitur. Et cùm iam dudum in ani-
mo habeamus peculiarem commentarium
de Manna componere. Eumque quampr-
imum propter alias occupationes fieri po-
terit absolnere: Interea legât studiosi libel-
lum de Manna editum ante paucos annos
à clarissimo Medico Donato Antonio Al-
tomaro. Iam itaque satis sit scire, quòd Mel
collectum ab Apibus, nihil aliud est quàm
ipsa Manna; nec necesse est eam de flori-
bus tanquam eorum substantia solum mo-
dò sumi: sed in floribus, frondibus, saxis,
corijs, & vbicunque ista concreta res con-
sistere potest, colligi potest. Verum qui-
dem est, in floribus, propter eorum cari-
tatem, magna ex parte, & potissimùm illos, qui
formam calicam habent, diutius herere il-
lam Mannam de cœlo decidentem; eamque
ob causam apes flores frequentius petunt
quàm frondes, in quib. facile dissipatur illa
gutta

DE THERIACA,

guttæ, quæ etiam intra arborum substantiam concluduntur, quò per occulta eorum foramina penetrarunt : quæ postea incisa iterum foras emittuntur : quod nostris temporibus in Manna vulgò Sforzata, id est, coacta, fieri manifestum est. Vnde Cithysus commendatur ad Mellis generationem, quia cum flores eius per multos menses durent, continuò rorem vel mannam Apibus suppeditat : & ob istud alimentum diuturnum non ita facillè in morbos incidunt : quâ ob rem Agricola ad Apiaria multum Cithysiferunt. Et hoc pacto, vt mihi videtur, Varro intelligendus est. Habet autem Cithysus aliud quoque in se commodum ad bonum Mel generandum, quanquam melius de Thymo proueniat : nam quò longiore tempore in planta hic Ros siue Manna commoratur, eò plus etiam de ipsius qualitate assumunt, & propterea Thymus, Serpillum, Origanum, Rosmarinum, Coronarium, & aliæ similes plantæ, cum sint frutices odorati, & stomacho omnibusque principalibus membris vtilis, atque ideò loco Condimenti ac Medicamenti vsurpentur, sequitur Mel quod ex Rore super ipsas cadente confectum fuerit, esse optimum : nam aliquid in se retinet de illarum plan-

plantarum qualitatibus: contra verò quod ex venenatis stirpibus colligitur lethale fieri solet, quale erat ex Heraclea Ponti, eo anni tempore quo florebat Aconitum: de quo Dioscorides 6. libro de Venenis. Atq; eam ob rem Mel ex Sardinia amarum erat, propter Absynthium ex quo Apes illud collegerant, vtileque erat ad cutis vitia, quia magis quàm dulce Mel abstergebat. Eadem causa est quod Manna in quercubus reperta præferatur alijs omnib. quæ in frondibus amaris colligitur: inter quas deterior est ista etiam quæ prius concreta in ipsa Fraxino aut Orno, postea per violenteram incisionem ex ipsorum truncis rursus extrahitur: Nam quia cum ea proprius arboris succus crudus & inconcoctus adhuc commistus est, qui non facilè à nostro calore vincatur & mutetur, diu propterea in corpore hæret, efficitque vt ille liquor qui alioqui lenis est & sine molestia, corpus euacuet, fiat molestissimus, & naturam violentissimam non aliter ac simplex purgans & venenosum quodcunque aliud, suscipiat.

Sed nimis longè diuertentes, ad propositum dubium alterum reuertamur, quæ ratione scilicet Mel in vere collectum à Dioscoride

DE THERIACA,

scoride potissimum commendetur: cum
 tamen, secundum alios scriptores, Agricul-
 turæ, notum sit quòd semper alijs potius
 temporibus, quàm in vere illud colligi so-
 litum fuerit. Sed responsio est in promptu.
 Nam si ad ortum Vergilianum, quæ Pleia-
 des quoq; vocantur, primo loco Mel colli-
 gitur, & tum finis est verni temporis, dici
 adhuc potest Mel in vere collectum: & quàm
 quam initium æstati attingeret, idem ta-
 men vernum Mel erit: nam initium vnius
 temporis similem habet qualitatem cum
 fine præcedentis. Vel dicamus, Dioscori-
 dem intellexisse Mel vernum, id est, quod
 illo temporis spacio ab Apibus erat pri-
 mum elaboratum: collectum verò postea
 cum esset plenum & maturum nimirum in
 æstate. Quæ ratio mihi non displicet: nam
 si statim Mel initio veris eximeremus, aut
 etiam paulò post, in hyeme illud apes e-
 laborarunt: quo tamen tempore herbæ
 nullius sunt momenti propter glaciem &
 niuem: & quia tum frondes deciderunt:
 quemadmodum in Thymo obseruau-
 mus in Apulia, vbi tanta copia eius ere-
 scit, quòd ferè per totum annum ad com-
 burendum satis habeant. Qui postea quot-
 annis novos ramusculos & capitula plena
 floribus

floribus & semine profert, quod tamē semen ita exiguum est, vt ferè visum effugiat. Quare Gal. quoq; propterea Mel ex calidis & siccis herbis collectum laudat, quia partium est subtilium & magis penetrat, & in pituitosis ac frigidis corporibus in sanguinem conuertitur, & benè nutrit: in calidis verò & biliosis non in sanguinem purum, sed in bilem mutatur. Palladius igitur non malè in mense Junio voluit Mel esse accipiendum, quia tum certi sumus Apum aluearia esse plena: tametsi ille non affirmet, hoc esse inter alia omnia optimum, quod tamen nos coniectura assequi possumus: nam in vere & principio æstatis elaboratum est.

Diximus suprà de notis Mellis laudabilis: nunc addamus signa deterioris. Eiusmodi facilè inter cadendum in terram ab-rumpitur, nec vnitum permanet, vnde vel nimis crassum vel dilutum nimis esse statuendum est, aut quod diuersarum partium sit nec æquale. Quod qui diligenter consideret, eò certius ita esse cognoscet, quia reperiet in summa eius parte innatare partes quasdam crassiores, & interdum humidiores, quæ non solú inter se, sed etiã cum reliquo melle non sunt eiusdè naturæ, quæ

DE THERIACA,

quæ multæ ceræ admistionem indicat: quæ-
 admodum si humidiores partes absint hu-
 morem quendam crudum, excremento-
 sum, & qui difficilime à calore humano
 concoqui potest adesse monstrant: quod eò
 magis tale erit, si nõ solùm guttulæ aliquot
 eiusmodi Melli sint admistæ, sed vniuersum
 humidum & dilutum sit. Cui verò Cera, aut
 Propolis, aut illa pars, qua Apes fauos inter
 sese agglutinant, & Erithace vocatur, admi-
 sta fuerint, quod apparet ex consistentiâ
 crassa, quæ in superficie aut media eius par-
 te fluitat, non solùm bonitatis expers est,
 sed quoque deterrimum habebitur. Cùm
 Mel planè nullam externam qualitatem e-
 retinere debeat. Vnde quod supra modum
 Thymum sapit, quoque improbatur, nõ
 tantùm quando ad conciliandũ illi saporis
 acrimoniã, vt suprâ diximus, Thymus ad-
 misceatur: sed si naturaliter quoque sapo-
 rem & odorem Thymi nimium refert. Nã
 indicio est Mel esse adhuc malè coctum &
 non rectè transmutatum ab Apibus, & po-
 tius Rorem adhuc vel Mannã, quam ipsum
 Mel dici debere. Neesse enim est ab apib:
 in omnibus suis qualitibus mutationem
 suscipere, si reuera Mel dicendum sit. Sic
 cùm

cum primum super herbam album fuerit, redditur deinde rubescens, & ex aquoso & fluxibili fit tenax, corpulentum & viscidum: & ex simplici dulcedine fit dulce simul & acutum: atque saporem quem ex herba assumit, ex qua colligitur, prorsus perdit, aut saltem obscura quaedam qualitas, quæ est exigui momenti, remanet: ideoq; Galenus (cap. 6. lib. 7. de Methodo curandi (vnde hæc desumpta sunt) vt vituperat Mel quod nimum saporem Thymi habebat, ita laudat alterum quod ipsius exiguum tantum indicium præ se ferebat, nam indicio erat hoc esse in naturam propriam mellis mutatam & ex Thymo collectum.

Reliquum est vt dicamus de ætate mellis, vbi notandum, non placere illorum opinionem qui mel quam vetustissimum haberi poterat, assumebant: idq; ob eam rationem, quod sæpe experti essent, mel quod quamuis præ se tulisset aliquam perfectionem, postea tamen in Theriacam assumtum acquisuisse saporem vini, ideoq; satius esse & tutius accipere eiusmodi, quod longa experientia durabile, & non corruptioni obnoxium esse obseruassemus, quemadmodum de vino diximus. Quæ quidē ipsorum ratio admitti posset, si tale mel reperiretur.

R retur,

DE THERIACA,

retur, quod longo tempore retinisset saporem suum naturalem sine omni mutatione. At Galenus, qui talia ad artem Medicam pertinentia diligenter exploravit, ostendit se non potuisse unquam mel aliquod, quod non tandem factum fuisset, nonnihil amarius, & postea, propter coctionem quæ despumandi causa fit, maiorem adhuc amaritudinem acquisivisset. Quanquam manifestissimum est, etiam sine coctione, spacio temporis ita fieri amarum: quod Galenus ipse quoque observavit in quodam melle Attico præstantissimo quod ipsius pater reposuerat, quod tamen talem amaritudinem contraxerat, ut Ponticum mel etiam ex Absynthio collectum, videri potuisset. Idque semper amarius & quasi nigricans factum, at non multò crassius fuit, quod signum & quidem non exigui momenti perfectissimi mellis esse solet. Nam, ut ipse tradit, mel istud quod in Chersoneso prope fanum Protefilai reperiebatur, quanquam longo tempore conditiones Hymettæi mellis servaret, nihilo minus progressu temporis fiebat multo crassius, & inæqualius. Galenus itaque quando ad usum Imperatorum Theriacam parabat, cum adesset magna copia mellis ætatis cuius-

cuiusvis, semper eligebat quod duorum
 annorum esset, tanquam melius inter re-
 cens & vetus: taleque etiam nos accipere
 debemus: Apud nos enim multa quoque
 genera boni mellis reperiuntur, & inpr-
 mis cōmendatur Manfredonium, qui locus
 prope montem Garganum est situs: cuius
 pars quæ urbem respicit tota plena est Thy-
 mo, Rosmarino, Thymbra, & Serpillo, imò
 per tria milliaria in planicie nihil aliud nisi
 Thymus conspicitur, in tanta abundantia,
 quòd pauperes fascēs inde collectos in vrbe
 vendunt, ad instruendum focum: & panis
 in furno, sine alio ligno cuius ibi alioqui
 maxima est penuria, non excoquitur. Lau-
 datur etiam Tarentinum, quòd ibi quo-
 que Thymus copiosissimè crescat. Et ita
 respectum horum generum vnusquisque
 iudicare poterit, de aliarum regionum
 melle, an laudabile sit nec ne: de
 quo nunc videor satis
 multa dixisse.

DE THERIACA,

AN THERIACÆ

*massa cum Saccharo quoque
possit preparari
nec ne.*

C A P. XXXI.

VAESIVI aliquando ex Imperato, an putaret Theriacam cum Saccharo quoque confici, & propterea meliorem reddi posse, cum Andromachus eo tempore, quo nondum Saccharum fuerit repertum, Melle uti coactus fuerit, & incertum sit, num ipse quoque eam cum Saccharo in massam redegisset, si illud temporibus istis inuentum fuisset. Neque hoc ratione caret, nam inter alios usus quos Mel in Theriaca præstat non est postremus, quòd amaritudinem simplicium sua dulcedine contemperet, quare hoc modo illa adhuc multò suauior, & , ut propriè dicam, minus ingrata gustui esset futura, cum Saccharum sit dulcius & magis acceptum quàm Mel, quia præter illam dulcedinem

dinem non adest acrimonia illa neq; etiam
 lentor, quæ duæ qualitates efficiunt vt ne-
 scio quid insuaue in palato occurrat. Sed his-
 ce rationibus ille respondens, existimabat
 Andromachum, tametsi suo tempore Sac-
 chari vsus fuisset iam notus, nihilominus
 Mel potius quàm hoc accepturum fuisse,
 idque propter plures causas: Quarum pri-
 ma est, quòd mel videatur esse multò magis
 idoneum ad conseruandas species in The-
 riaca, quàm est Saccharum, idque propter
 maiorem suam viscositatem, & quod mi-
 nus resoluatur ipsum, quod etiam in causa
 est, quo minus pulueres quoque ita celeri-
 ter dissoluantur: Altera est, quia mel est
 æquabilis consistentiæ, nec modò liquefcit,
 modò indurescit, sicuti Saccharo accidit.
 Quæ quidem æqualitas magni est momen-
 ti ad conseruationem ipsius Antidoti: cum
 Saccharum longiore temporis spacio in
 se ipsum constringendo, magna ex parte
 fatis durum reddatur, & vasi adhæreant
 eius frustra quasi sexangula, in quam for-
 mam redactum à pharmacopæis vocatur
 conditum, & eiusmodi spacio duorum an-
 norum, vel paulò vltèrius fieri solet: quare
 ea quæ cum ipso erant in vnum corpus re-
 ducta, quoniam id quod ipsa conseruare de-
 buerat,

DE THERIACA,

buerat, periit, omnes suas vires quoque amittunt. Nam obseruatum est, & quotidie adhuc obseruatur, omnes Antidotos quæ cum Saccharo parantur, non esse ultra duos annos efficaces: & quanquam Saccharum si parum coquatur, diutius liquidum seruari possit, ita tamen situm quendam contrahit, unde malum odorem acquirat. Atq; ideò neq; nimium nec parum coctum Saccharum, nobis vsui esse potest, & vtrumq; species corrumpit: nam illud conditur, vt dici solet, & propterea eas exiccat, hoc verò mucorem contrahit: & earum qualitates labefactat. Præterea hoc ex Arabibus patet, quibus & Mellis & Sacchari natura probè cognita fuit, qui plura Electuaria & Antidota cum Melle quàm Saccharo composuerunt, & imprimis quæ diutius durare debebant: contrà Syrupos omnes cum Saccharo parabant, quoniam eorum vsus tantum erat annuus, quemadmodum etiam quorundam Electuaria suauium, quæ propterea etiam singulis annis renouari oportebat. Et sic gratificantes potius palato vsurparunt Saccharum, modò per se simpliciter coctum, modò affumentes ad aliquem Syrupum, sicuti Rosatum aut Violatum, qualitate istius quoq; succi tamen permanente integra:

gra: vel interdū Saccharū ex aliquo cōdito, vt sunt species Myrobalanorū. Contrā verò relicto Saccharo potius Mel vsurpabāt, propter duas potissimū causas: vna erat, quando cupiebant compositū diu durare: altear, cū non solūm ad massam ipsam Melle vti volebant, vt facilius pulueres reciperet, sed etiam ob eius dulcem & nonnihil etiam acriorem qualitatem, propter quas multò validius quàm Saccharum abstergit. Itaq; nec Theriaca, neq; Antidotus alia celebris cum Saccharo, sed Melle potius selecto, de quo antea diximus, est præparanda.

DE NOTIS PERFE- ctæ Theriacæ.

CAP. XXXII.

POSTEA QUAM Theriacam omni diligentia paratam habuerimus, insuper videndum est, ex quibus notis ipsius perfectionem possimus colligere: quarum quidem multæ sunt: interque illas præcipua, vt illis exhibeatur, qui vel per os venenum sumserunt, aut à venenato

DE THERIACA,

aliquo exterius sunt læsi: de quo supra quoque locuti sumus: Nam eiusmodi homines auxilio Theriacæ siquidem fuerit legitima, nunquam moriuntur, sed ea vim veneni semper retundit. Idque ab Imperatoribus & Regibus crebrò in condemnatis ad ultimum supplicium, experientia verum esse depræhensum fuit. Nobis verò in gallis gallinaceis qui à serpētibus venenatis prius sint demorsi, periculum facere licet. Alteram notam satis quoque certam tradit Galenus 2. cap. de Theriaca ad Pisonem: Quando nimirum Medicamentum purgans propinetur alicui qui prius Theriacam assumit, idq; plane nihil euacuat, indicare eam esse præstantissimam: & contrà, si Medicamentum aliquid eduxerit, Theriacam esse malam & adulteratam. Cum perfecta plane rumpat, & auferat vim purgantem à Medicamento. Quanquam in eodem libro cap. 14. prius Medicamentum, & deinde Theriacam propter eundem experiendi modum exhibeat. Vnde collegimus vtramque rationem non esse improbandam: quamuis Aëtius huiuspostremi modi tantùm faciat mentionem: atque alium insuper adiungat, offerens scilicet pondere duorum scrupulorum Opii
dissoluti

dissoluti in aqua, Cani, aut Gallinæ, vel Columbæ, & statim postea addens Theriacam magnitudine Nucis Ponticæ dissolutam, in aliquo liquore: quod si laudabilis fuerit, nihil inde incommodi animalibus sequetur.

Præterea obseruari debet, an eius consistentia sit æqualis, non in grummos separata, vel dura aut liquida nimis: Secundò, odor non sit rancidus, aut alterius fœtoris particeps: neque magis odor vnus simplicis appareat quàm aliorum omnium: Sed potius de omnibus odoribus eorum quæ ad illam peruenerunt quidem tertius ita resultet, vt vel Cinamomi, vel Castorei, aut alterius simplicis Medicamenti, ne minimum vestigium odorando reliquum sit. Tertiò, sapor sit non nihil amarus, non tamen multum: nec vinum sapiat, quod fieri solet, quando mel non fuerit bonum: quem admodum etiam nimia amaritudo ex nimis vetusto, & præter modum cocto melle contrahitur: præterea non sit acida: cuius rei causa est panis, in Trociscis viperinis, si non benè fermentatus, vel exiccatus, vel in nimia copia assumtus fuerit: quod etiam à vino corrupto fœculento, neque durabili accidere solet: nam si inueteratum

DE THERIACA,

& amarum factum est, Theriacam quoque nimis amaram reddit.

QVAM DIU THERIACA DURET.

C A P. XXXIII.

NON exigua quæstio est de ætate Theriacæ. Nam olim quoque antiqui Scriptores in suis Antidotis quatuor quasi partes ætatum considerarunt: pueritiam, vigorem, senectam, & decrepitam ætatem: & quanquam de posterioribus duabus quasi certissimus, (nam Galenus in libro de Theriaca ad Pisonem cap. 14. videtur quod ad similitudinem ætatum in homine, senectutem eius collocet in annum 60. & in sequentes decrepitam) nihilominus de termino suæ pueritiæ aut infantitiæ non ita constat. Quod tamen maioris momenti est, nam, vt ex Galeno colligitur, definitur tempus illud, in quo ipsa acquisiuit perfectam concoctionem & fermentationem, ante quod ad vsum transferri non debet. Hoc ait eodem loco Galenus

nus vt plurimum accidere circiter annum duodecimum : vnde intelligitur, post illum annorum numerum, rectè tum demum vsurpari Theriacam posse. Addit tamen interdum quinto aut septimo anno quoq; vsui fuisse, idq; nimirum, quando necessitas reqrebat, Medicamētum hoc quando esset potens admodum & validū: Quem admodum accidere solet in eiusmodi casibus, qui præsentem mortē minātur, vt sunt morsus animalium venenatorum, aut hausta venena. At de ætate Theriacæ loquens Aëtius dicit, spacio duodecim mēsum concoqui eam & vniri: additq; eos qui voluerunt vt adhuc validiore & potentiore Antidoto, post primū quoq; sæpe mensem vsurpasse: præsertim in illis qui à venenatis bestijs demorfi, aut aliquo Medicamento venenato fuerant infecti: & causam subiungit, quia probabile sit, in periculosis malis, Antidotis illis, quæ in suo maximo consistunt vigore, potissimū subueniri.

Ex quibus verbis Aëtij, primū m apparet, magnam inter ipsum & Galenum esse diuersitatem, nam vbi Gal. duodecim annos, hic totidē menses tantū modo ponit. Vnde quasi certo affirmari potest, in alterutro autore textum esse deprauatū, nam Aëtius in
princi-

D E T H E R I A C A,

principio huius expositionis inquit, se lo-
 qui ex sententia Galeni: nec verisimile est
 eum ex alio loco, qui ad nos non pervenit,
 hæc desumpsisse, cum contrarietas nimis sit
 magna. Quid igitur erit dicendum? Hæc
 sanè quæstio non exigui est momenti, non
 solum propter Medicos, ut suo tempore v-
 tantur Theriaca, sed pharmacopæos quo-
 que (quorum gratia potissimum hæc scri-
 psimus,) ne scilicet eam vendant, antequam
 certisint, quod nihil inde corpori humano
 detrimenti inferatur. Ac apparet quidem
 primum Galeni verba esse depravata, cum
 idem affirmet in lib. de usu Theriacæ ad
 Pamphilianum, ubi vocat Theriacam re-
 centem; si modò annum tricesimum non
 attigerit, infra quem terminum dicit ef-
 se utilem ad venena tam interius assumpta,
 quàm ex moribus vel ictibus animalium
 venenatorum exterius inflicta.

Sed ex altera parte communis usus
 contrarium monstrat: nemo enim ultra
 annum elapsam ab eius usu abstinere so-
 let: nonnulli etiam post dimidium annum
 vendunt, Effetque nimis molestum, si ali-
 quis spacio duodecim annorum Antido-
 tum hanc priusquam eam usurpare aude-
 ret intactam retinere cogeretur: cum ali-
 quis

quis sibi tot annorum ne quidem vitam
facile promittat. Quare Aëtij textus vide-
tur minus esse mendosus: non solum pro-
pter rationes allatas, sed etiam, quia hic
Auctor propterea quod nostris temporibus
fuerit vicinior, minus facile deprauari po-
tuerit quam Galenus: ipsiusque ideo com-
positiones magis integræ permanferint.
Hæc itaq; sententia & mihi melior visa est,
& pharmacopæis, vt eam sequerentur sem-
per Auctor fui. Quapropter etiam Impera-
tus noster spacio duodecim annorum, vel
paulò vltcrius, ter eam parauit, semper an-
tipicando vno anno principium sequentis,
cum sine præteriti, vt statim distracta The-
riaca prioris anni, alteram posset ag-
gredi.

Quòd si aliquis dubitaret propter pro-
portionem ætatum in hac Antidoto nõ cor-
respondentem, rem aliter se habere, cum
pueritia (vt dici solet) eius definiatur tem-
pore suæ vnionis & concoctionis, quod in-
tegrum annum complectitur, & absurdum sit, se-
nectutem postea eius, extendi ad annum se-
xagesimum, nam adolescentia & ætas con-
stans nimis erunt inter sese remota, & ex-
tra omnem proportionem: Cum in ani-
malibus appareat, si aliqua ex illis teneram
ætatem

DE THERIACA,

ætatem vno anno complent, ipforum senectutem definiri decem aut duodecim annis, inter quas ætates sunt duæ aliæ mediæ, (quemadmodum in Canibus & Equis accideri solet.) Dicamus Aëtium quoq; annorum senectutis numerum contraxisse, cum velit secundum Galenum Theriacam ad annum tricesimum esse bonam, attamen in illis morbis, quorum causa non est ita magno momenti: quod idem dicit Galenus de anno sexagesimo: & qui diligenter hæc contulerit, videbit Aëtium eadem verba retulisse quæ Galenus scripsit, nisi quòd pro sexagesimo posuerit tricesimum.

Imò neq; ego illis assentior, qui tempus pueritiæ definiunt tempore fermentationis: sed potius dicam illud esse aliquam solummodo partem pueritiæ, eamq; magis exquisitè diidentes, nominemus infantiam, in qua nullus adhuc vsus Theriacæ esse potest, cum nondum suam formam acquisiuerit per quam solet esse efficax, & ætas eius numerari debeat quando ad vsum eam transferre incipimus: sicque plures anni ipsius pueritiæ erunt, & proportio respectu senectutis reperietur. Hanc meam opinionem confirmat Paulus Aegyneta, qui & ipse ex Galeni sententia Theriacam describens,

scribens, vltimum terminum collocat in annum vicefimum, aitque, feptimo anno elapfo effe vtilem ad morsus venenatos, atque venena intra corpus fumta, præterea contra pestem: sed ad alios inter-nos affectus à decimo suæ ætatis anno ad vigefimum effe idoneum. Vnde apparet Paulum quoque tam magnum numerum annorum abhorruiffe: quanquam nonnihil ab Aëtio dissentire quoque videatur, prohibens hanc Antidotum ante annum feptimum in vsum transferri. Sed quia nimis magna proportionis est distantia quoad fermentationē eius ad senectutem, rectius hac in parte Aëtio adhærebimus.

His igitur de causis existimo pharmacopæos rectè & vtiliter posse Theriacam vendere elapfo vno anno, modò etiam ipsis emptoribus indicent ætatem illam Antidoti, sic enim Medici de ea certiores facti, rectius illa vti poterunt. Sed iterum plurimum dubitationis inde oritur, quòd Galenus & Aëtius voluerint eò validiorem esse Antidotum hanc quò fuerit recentior. Dicit enim Aëtius ratione affectus alicuius lethalis, vt sunt venena & ictus venenatorum animalium, vsurpandam esse Theriacam vnus mensis. Galenus autem effica-

DE THERIACA,

efficaciorē esse vult anno quinto quā
 duodecimo, in quo posteriore tempore ait
 ipsius fermentationem esse absolutam.
 Quod si regulæ in hoc libro traditæ satis
 copiosè quidem, veritati fuerint consen-
 taneæ (sicuti esse existimamus,) inter quas
 dictum est & conclusum, Theriacam ex
 multis simplicibus accipere nouam quan-
 dam formam, quæ non sit huius vel istius
 Medicamenti simplicis, sed ab omnibus
 alijs quædam tertia, eamque formam oriri
 ex fermentatione, cuius causa is qui primū
 illam composuit ita diligens fuit in tere-
 dis omnibus quæ teri simul possunt, & non
 vnumquodq; per se, in puluerisandis alijs
 subtilissimè, in dissoluendis succis cum vi-
 no, ad adiuuandam mitionem simpli-
 cium, quo fit vt tandem omnis minima
 portiuncula attingat alteram ei similem:
 fritaque, inquam, omnia hæc vera sunt,
 quamdiu eiusmodi vnio vel fermentatio
 non appareat, Theriacam, hanc composi-
 tionem non poterimus nominare: neque
 etiam hoc quod titulus promittit, præsta-
 bit. Ergo necessariò dicamus, priusquam
 non fermentata atq; optimè vnita sit, for-
 mamque propriam acquisierit, eam ad
 usum non esse transferendam, atque ante
 hoc

hoc tempus non tantum non esse efficacior-
 rem quam postea, sed ne minimum qui-
 dem valere. Vnde igitur ista sententia
 Galeni & Aëtij orta est? Quod si perhibuis-
 sent hanc Antidotum esse validiorem ante-
 quam suam formam esset adepta, ad stupe-
 faciendum scilicet sensus, & somnum con-
 ciliandum, cum vis Opij minus tum sit sup-
 pressa, verum sanè dixissent, & illis consen-
 tanea quæ vterque alibi tradidit, & præser-
 tim Galenus in eodem libro primo de An-
 tidotis, ubi de Theriaca sermonem instituit;
 sed cum velint validiorem esse contra ve-
 nena per os sumta, & morsus venenatorum
 animalium, manifestum est ipsos intellige-
 re de alia eius principali actione. Quam
 difficultatem quoque auget, quòd ambo
 negent Theriacam recentem propter va-
 lidam Opij vim esse admodum somnife-
 ram, & stuporem afferre sensibus, ideoque
 corporibus humanis eo tempore assum-
 tam plurimum nocere, etiamsi alioqui
 prodesset: eamque ob causam etiam illam
 rectius & tutius vsurpari posse, quando pa-
 riter utilis sit ad depellenda venena, & simul
 nihil noceat ad sensus stupefaciendos, quòd
 quidem præstabit post suam fermentatio-
 nem. Præterea, si Philonium Tharsense in-

DE THERIACA,

ter eas compositiones, quæ Colicæ vocantur, celeberrima, cuius basis est stupefactio sensuum, propter vehementissimorum dolorum sedationem, cuius rei causa satis multum Opij accipit, ad usum nisi vno elapso anno non admittatur, imò multò melius fit, (quemadmodum Galenus li. 12. de Methodo medendi cap. 1. docet) & securius post duos, tres atq; etiam quatuor annos illud vsurpare: quantò magis in Theriaca hoc obseruandum erit, vtpote cuius non sit principalis finis introducendi somnum, & inferendi stuporem, sed Opium propterea assumitur vt simul cum alijs vnitum & incorporatum adiumento sit, quò vna quædam peculiaris ex omnibus simplicibus forma in hac Antidoto existat & cohæreat.

Quod si aliquis hîc diceret, hanc cautionem quidem in Philonio adhiberi, quia ad illud multò maior quantitas Opij quam ad Theriacam assumatur: sed si quis diligenter rationes subducat, reperiet in Theriaca vix vnum granum pro singulis drachmis accipi, in Philonio verò ad duo grana, & insuper illius partem octauam in vnaquaque drachma inueniri, atq; præterea Hyocyami quoque quatuor grana & dimidium accedere.

accedere, quod simplex ipsum quoque vim
 stupefacientem habet, quæ omnia simul
 iuncta cum Opio efficiunt pondus sex gra-
 norum, & quinque octavarum partium,
 quæ quidem quantitas parum à septem gra-
 nis abest. Sed hic rursus responderi possit:
 cum Philonium ad eum solum finem ut stu-
 pore sensibus introducat, doloresq; miti-
 get tantos, qui breui tempore propter ipso-
 rum vehementiam mortem asserre possent,
 sit inuentum, necesse fuit paulò liberalius as-
 sumere narcotica, ut etiam vnica vice Medi-
 camentum illud adhibitum, hoc præstare,
 cuius causa compositio inuenta est, possit,
 nec crebrò vsurpari necesse sit, & quâquam
 non nihil noxæ vis ipsius anodyna & stupe-
 faciens semel attulerit, hanc tamen facile,
 principali affectu cuius causa vtimur subla-
 to, emendari quoque posse sperandum sit:
 contrà verò, cum Theriaca sapius accipi
 soleat in vno eodemque morbo, atq; etiam
 nonnunquam singulis diebus, præserua-
 tionis gratia, etiam per integrum annum,
 necesse fuit duplicem adhibere in ea con-
 siderationem: vna, ut proportio Opii sit
 exigua: Altera, ut istius pauci Opii vis per
 longam concoctionem & fermentationem
 quæ in Antidoto sit magna ex parte

DE THERIACA,

mutata & domita esse reperiatur, propterea quoque in principio libri de Antidotis legitur, Mithridatum, Regem Ponticum, affuetum planè fuisse, ut acciperet hanc Antidotum (etsi paulò aliter, & sine viperis fuit præparata) singulis diebus toto tempore vitæ suæ. Atque Antoninus Imperator ad præseruandum se à venenis, Theriacam instar Fabæ Aegyptiæ vsurpauit, cum verò inde somnus quidem satis profundus inter media negotia illum inuaderet, coactus fuit sine Opio sibi iubere parari. Vnde facile colligitur, etsi quantitas Opii in Theriaca est exigua, nihilo tamen minus si continuus illius vsus accedat, sensus posse stupefacere, ex quo aliquis non parum offenditur.

Ex his itaque concludere possumus, Theriacam post compositionem tamdiu esse omnino seponendam, donec rectè sit concocta & fermentata, idque partita ratione totius massæ, ut prius formam suam acquirat, quàm in vsum transferatur, partim propter Opium, ne ipsius facultas anodyna remaneat nimis valida: atque ideò quoque Castorei (etsi alia de causa etiam ad Theriacam assumitur,) quasi principale officium est, ut Opii viribus sese opponat.

Quod

Quod ex varijs Galeni locis intelligitur, præsertim 8. lib. de composit. Medicament. secundum loca, cap. 3. Taceo iam alia simplicia calidæ facultatis, quæ ad hunc quoque finem insuper adhibita sunt.

Ex his igitur videtur esse satis evidenter demonstratum, non esse Galeni & Aëtij sententiam satis tutam in eo, quod Theriacam ad usum transferant priusquam fermentationem adeptam fuerit: eoque maior suspicio sese offert, quod etiam vult Antidotum esse efficacior, quo minus adhuc est unita, & ad suam propriam formam redacta. Cui sanè difficultati non facile responderi potest, cum videatur Galenus manifestè sibi met ipsi contradicere: Attamen si probè naturam & vim fermentationis cognitam habuerimus, arbitraturumque & Galenum & Aëtium defendi posse. Opus autem est prius quædam non aliena à vero, tanquam fundamenti loco ponere: Simplicia nimirum omnia tantò esse efficaciora, quantò sunt magis recentia, & contra debilia quo magis obsoleta, intelligentes hoc de eo tempore quo sunt collecta: idque non solum quando per se usurpantur, sed etiam cum in compositionibus locum habent. Et quanquam non

DE THERIACA,

negandum sit, Mel & Saccharum ad certum temporis spacium conseruare proprietatem simplicium, nihilo minus alterum quoque verum est, quòd ita quidem conseruent, vt tamen nonnihil illa proprietates diminuta sit. Nam calor naturalis ille qui excitatur ebullitione ista dum fermentantur, in causa est leuis aliquis quæ vix percipi potest transpirationis, quæ postea continuo temporis progressu tandem manifesto sese exerit, vt tandem post certum tempus compositum reperiatur inefficax & flaccidum esse factum. Quod tanquam omnibus notum non videtur longiore oratione egere. Natura autem fermentationis est vnire & miscere simul multa simplicia, quod cum non aliter fieri possit, quàm per calorem, qui naturaliter oritur ex massa simul compacta omnium simplicium, propterea quoque in causa est, ne simplicia in priori vigore permaneant, idque eò magis accidit, quòd plura simplicia inter se sunt contrarijs facultatibus prædita, quæ simul in massam vnã sese commiscentia aliquid rursus in sua actione patiuntur, vnde necesse esse nonnihil eorum vires dissipari & dissolui. Nam calida cum frigidis pugnantia.

tia, faciunt vt hæc sint minus frigida, & contrà illa ex his frigefacta, minus quoque calida esse solent: idem sentiendum de humidis cum siccis, & hoc quidem quoad primas qualitates. Idem tamèn quoque accidit in secundis & tertijs. Nam eadem actio erit inter astringentia & aperientia, amara & dulcia, acerba & matura, non tantùm quatenus per se considerantur, sed etiam quatenus secundæ & aliæ dependent à primis. Nam si à calido oritur facultas aperiendi, detergendi, emolliendi, rarefaciendi, coquendi, discutiendi, semper quando calidum istud à suo contrario fuerit nonnihil redditum debilius, necessariò quoque sequitur, alias facultates ab eo dependentes quoque debiliores, & interdum planè etiam inutiles fieri: & ita ratione frigidi ista simplicia minus erunt efficacia, minus detergentia, & sic de reliquis. Vnde Galenus quoque sæpius dicit, quibusdam simplicibus calidis Opij vim debere refrenari: atque ideò in primis illi Castorium opponitur, & in alijs multis compositionibus, vt in Philonio Tharsensi, Euphorbium: similemque effectum habent omnia Medicamenta corrigentia, quæ

DE THERIACA,

ad Antidota solutiua assumuntur, eandem-
 que sortiuntur actionem & reactionem, quæ
 in simplicibus contraria facultate præditis
 esse solent, quæ tantò sunt validiores, quò
 diutius hoc præstare possunt. Atque ideo
 omne compositum Medicamentum vires
 simplicium ex quibus constat magis inte-
 gras retinet in principio suæ compositio-
 nis, quàm in progressu, quando longius à
 suo ortu abest.

Alterum quoque hîc est notandum,
 quòd quasi omnia simplicia in Theriaca
 dupliciter considerari possint: primùm
 quantum attinet ad manifestas qualitates,
 per quas agunt, vt scilicet calefaciant, refri-
 gerent, prouocent vrinam, mundent, con-
 stringant, & eiusmodi alia, quæ manifesto
 apparent proficisci ab illis qualitatibus, quæ
 sensibus nostris sunt expositæ; secundo
 considerantur, quantum ad eas faculta-
 tes, quæ oriuntur à quadam occulta pro-
 prietate, vt sunt, sanare morsus Scorpio-
 nis, Viperæ, Cænis rabidi. Iam, etsi fer-
 mentatio vtramque respiciat, nihilo ta-
 men minus incorruptas conseruat occul-
 tas proprietates quàm manifestas. Nec
 idem accidit illis quod hisce manifestis:
 nam etsi aliquod simplex ad morsum A-
 spidis

spidis sit vtile, non tamen alterum reperi-
 tur, quod similiter statim occulta sua pro-
 prietate sese opponat eidem veneno: nec
 quia aliquod contra Cerastem, aut Di-
 psadem, vel aliud animal noxium vtile est,
 ideò poterit minuere occultam proprie-
 tatem primi. Patet itaque fermentatio-
 nem magis fauere occultis quàm manife-
 stis simplicium proprietatibus. Sed quia,
 (vt Dioscorid. 6. lib. de Venenis, & multò
 disertius Celsus libro 5. cap. 27. tradunt)
 ad expulsionem veneni ex corpore huma-
 no, siue per os sumti, siue illati per morsus
 bestiarum noxiarum, non solùm reme-
 dium requiritur occulta, sed etiam ma-
 nifesta proprietate præditum, propterea
 semper quando veneno alicui valido oc-
 currendum erit, multò securius hoc fiet,
 si vtriusq; generis proprietates efficacissi-
 mas in promptu habuerimus. Præterea cùm
 in omnibus venenis commune sit reme-
 dium vniuersum corpus transpirabile red-
 dere, vt per omnes partes illud exhalare pos-
 sit, idque auxilio rerum calidarum conse-
 quamur, quoniam (secundum Celsum in
 loco indicato) omne venenum maiore ex
 parte ratione frigoris interficit, composi-
 tio etiam tantò erit in manifestis qualita-
 S 5 tibu

DE THERIACA,

tribus (& sic iam tandem dubitationem istam soluemus) validior , quanto magis fuerit recentior, quoniam tum simplicium vires adhuc integræ & non dissolutæ sunt, neque cum contrarijs suis quasi pugnantur.

Hac itaque ratione Galenus & Aëtius volunt Theriacam esse ante fermentationem magis efficacem quam post illam , intelligentes hoc ita esse quatenus contra venena adhibetur, non quidem quoad occultas sed potius manifestas proprietates , quoniam ambæ hæ ad venena extra corpus propellenda requiruntur.

Nec obstat hîc quòd videamus in Theriacam quoque assumi simplicia frigida que calidis opponantur , illorumque actionem manifestam impediunt, unde transpiratio corporis non adeò multa consequi posset: Cui quidem bifariam respondetur: Primum namq; quando nondum facta est, fermentatio compositi, & in sua dosi eo utendum sit, primum & quidem longè præ alijs ad actum suæ operationis simplicia natura calida reducuntur, ac postea demum etiam frigida, quare sæpius quoque contingit, ut cum calida iam finierint suam operationem,

nem, & illorum exiguæ vires amplius reliquæ sint, tum primum quoque suam actionem exerere frigida, quæ cum à calidis iam fermè euanescentibus nihil contrarij patiantur, aliquam insignem actionem in corpus exercere possunt, quod apparet in compositionibus Opiatis, quæ si recenter præparatæ vsurpentur, quanquam in se contineant simplicia multa calidissima, semper tamen frigida & stupefaciens qualitas magis sese ostendit, quàm calida, cum hoc sit, vt Philosophi loquuntur, magis actiuum & celerioris operationis: nec aliud calida in eiusmodi Medicamentis efficiunt, quam quòd aperiendo vias, Opium deducant ad alia loca, quod cum sua natura sit tardissimum, difficulter alioqui per totum corpus distribuitur.

Quando itaque Theriacam recentem statim ad vsum transferimus, hoc primum agit, vt omnia simplicia calida deducat ad actum, & venenum cogat transpirare tam per paruos quàm maiores meatus corporis humani. Postea quasi lento gradu accedunt insuper simplicia frigida, & faciunt nonnihil ad obtundendum quoque venenum, sua quadam occultata proprietate. Accedit ad hoc etiam, quod

D E T H E R I A C A,

quòd caro viperina, quæ tanquam basis est totius compositionis, dum & ipsa recens & in suo vigore existat, multò efficacius ea omnia, quæ promittit in humano corpore, præstat: Quorum primum est, quòd sua ista sympathia quam habet ad venena, ea ad se trahat, & postea auxilio simplicium reliquorum, vim eorum infringat: Alterum verò est, quod experientia confirmatum fit, nihil tam valide prauos humores, à centro ad circumferentiam posse expellere quàm ipsas carnes viperinas, siue per os sumantur, seu exterius apponantur emplastri instar. Quam ob causam pro efficaciss. remedio habentur contra Elephantasin, & sic ipsæ quoque occulta quadam proprietate hoc efficiunt, quod calida simplicia facere solent. Quare etiam credo Galenum & Aëtium, cum statuerint Theriacam ante fermentationem esse validiorem, respexisse ad carnes viperinas primariò, secundo verò loco respexisse quoque ad naturam calidorum simplicium.

Dicamus itaque iuxta hanc primam responsionem, simplicia frigida non opponi calidis, quando compositum adhuc est recens & nondum fermentatum, cum corpus transpirabile fiat actione calidorum, ac
si fri-

si frigida non adessent, idque eam ob causam, quoniam inter hæc duo nondum actio & reactio peracta est: quod utrumque facit, ut nonnihil ipsorum qualitates frangantur. Sed alia ratione etiam sic responderi potest. Quanquam sint respectu calidorum frigida simplicia numero pauca in Theriaca: nam cum ipsorum tantum sint quinque, vel sex, si Opium quoque addatur, calidorum verò ad quinquaginta, pauca ista frigida parum vel nihil repugnare possunt tot calidis, ut impedirent actionem istam, qua prohibetur corporis transpiratio. Et quanquam videamus multa calida non posse vnum Opium superare, hoc ideò tamen contingit, quia diximus in priorè responsione, dum Antidotus vnitur & fermentatur, Opium ita frangi & debilitari, ut non idem possit præstare quod fecit ante fermentationem, quo tempore, quanquam simul cum eo quoque alia calida simplicia assint, tamen alijs non resistentibus etiam solùm actionem suam exerebat, peracta verò fermentatione in composito, ne minimum quidem agit sine conjunctione suorum contrariorum, & ita quocumque se vertat ad infrigidandum, reperit eodem loco pariter adesse quod æque etiam

DE THERIACA,

etiam calefaciat, è quibus alia quædam mediocris actio, quæ non ita destruat humanam naturam oritur.

Ex his iam omnibus in medium alatis facile argumenta ea quibus præcipue dubitationes solui possunt desumuntur. Nam ad priorem quod attinet, ubi Galenum sibi met ipsi contrarius esse dicebatur, cum velit alibi Theriacam esse fermentandam ut ad usum transferri possit, alibi verò existimet eam esse efficaciorē, quæ nondum fermentationem experta sit, statuamus illum intellexisse de manifestis qualitatibus simplicium & carne viperina, quæ omnia plus agunt quando nondum massæ mistio & unio est peracta. Ad alterum dubium, quod nimirum præter rationem Theriacam recentem ob periculum quod respectu Opii evenire potest ad usum transferri existimetur: Respondeamus, Galenum & Aëtium indicare expressè contra quæ mala Theriacam recentem usurpandam esse velint, nimirum contra venena, inde facile quiuis conijcere potest, quòd non continuo singulis diebus totius anni accipienda sit: sed solum dum periculum evaserimus, quod paucorum dierum spacio usu venire solet: in quo tempore Opi-
pium

pium non adeò obesse potest, quin facillè commendari possit: quoniã ipsius proportio à reliqua Theriacè cõpositione longè superatur, cū in pondere vnus drachmæ nõ omnino integrum granum, quemadmodũ supra dictum est, reperiatur: & si Theriaca accipitur quantitate Fabæ Aegyptiæ, quæ paulò grauior est drachma, apparebat in vna quaque dosi adesse vnũ granum, quare etiam si per 5. vel 6. dies continuò vsurparetur, non multum corpus nostrum offendere posset. Neque Galenus aut Aëtius recentem Theriacam exhiberet in illis morbis, qui eius vsum per multos dies vel menses continuos requirerent: nec etiam istis corporibus, quæ causa præseruationis à venenis eam vsurpare, quemadmodum solitus fuit facere Antoninus Imperator, vellent: nam non solum etiam ipsa dum recens est, sed etiam fermentata, si crebrius vsurpatur somnum conciliare consuevit. Quod si hinc etiam aliquis dubitaret, cum illa etiam recens debeat dari ijs, qui à Cane rabido sunt morfi, illudque venenum ita occultum sit, vt post multos demenses, & etiam interdum annos aliquot, primùm suas vires manifestet, quare necesse erit maioris securitatis causa

DE THERIACA,

causa ad plures menses Theriacæ vsum continuare, quod etiam aliqui hodierni Auctores, qui de arte Medendi scripserunt cum salute ægrotum admonere voluerunt. Sed ad hoc dicam: nec Galenum quidem tam longo spacio temporis concessurum esse Theriacam nondum fermentatam, sed tantùm primis morbi diebus, in quibus opus sit validioribus remedijs, qualis est recens, quæ maiore efficacitate resistit venenis: sed postea progressu temporis vsurpari poterit fermentata & non nihil adu-
tior, quia tum sine Opij noxa continuare eam possumus: Et quoniam veneni vis iam propter assumptam Theriacam recentem ante paucos dies magna ex parte fuerit diminuta, ideò tam valido remedio ad ipsius reliquias expellendas non indigemus. At si ad interna mala corporis, quæ vt plurimùm diuturna sunt curanda hanc Antidotum vsurpare cogitemus, non refert quin in illo quoque tempore quando nondum sit vnita, accipiamus. Cùm eiusmodi affectus non ita celeriter vires deiciant, vt inde mors repentina sequatur, quemadmodum in venenis fieri solet.

Quapropter Theriaca commista & fermentata ideò validior esse dicitur, quia ad plura

plura genera morborum utilis est, quos
semper & quouis tempore sanare promit-
tit: attamen perhibetur similiter efficacior
esse, nondum adhuc vnita, similitudine
sumta à viro quopiam, quem dicimus in
annorum suorum vigore robustiorem es-
se ad omnes actiones suas obeundas, quam
in alia ætate: quanquam nonnullas habeat
præstantiores, quemadmodum est alimen-
ti concoctio in pueritia: Cursus & robur
reliquum in iuuentute & adolescentia: in
senectute, prudentia maturior. In ætatis
verò vigore propterea intelligitur esse si-
mul in omnibus actionibus validior, quia
nulla reliqua ætas tantas in se vires ac ista
continet. Eadem ratione dicimus homi-
nem quinque sensus simul habere præstan-
tiores quam alia animantia vniuersa, quan-
quam in vno solo à multis superetur, quem
admodum visu ab Aquila, odore à Cane,
aut Vulture, & in alijs ab alio aliquo ani-
male.

Vt itaque hæc Antidotus ad omnia in-
terna mala non ad venena tantum esset ma-
gis idonea, rectè veteres considerarunt
eam esse prius fermentandam, & benè v-
niendam, idque magna cum diligentia ob-
seruarunt: nam tametsi fortassis ad vnum
T vel duo

DE THERIACA.

vel duo genera affectuum esset vtilior priusquam ad suam propriam formam peruenit, nimirum ad venena propulsanda, & ad somnum conciliandum, non erit tamen propterea ad vniuersos alios affectus ita conueniens nisi prius benè vnita sit, quæ re hoc pacto compensat defectum suæ virtutis cum numero maiore suarum qualitatum. Imò nonnulli adhuc accuratius hæc perpendentes existimarunt Theriacam ad internos morbos corporis non incipere vtilem esse, nisi iam contra venena bona esse desierit. Cuius opinionis videtur fuisse Paulus Aegyneta, docens vsum ipsius in ijs rebus, quæ vehementer curationem vrgent sicuti sunt venena, & venenata in super animalia, & ipsam etiam pestem, incipere post septennium: Additq; hæc postea verba. In alijs verò affectibus celebratur ipsius vsum à decē annis vsq; ad viginti. Ex quibus patet, quo pacto distinguat tempus in quo venenis, & alijs morbis prodesse queat. An verò hæc quoq; sententia Galeni fuerit, aut aliter ipse senserit, non iam disputabo: nam ex illis quæ superius differuimus hæc facillè intelligi possunt. Hæc q; satis sint dicta quantum ad ætatem

Theriacæ.

QVOD

QVOD OPORTEAT
Massam Theriacæ integram
seruare, nec quicquam ex ea
auferendum, priusquam
sit fermentata.

C A P. XXXIIII.

HOC loco non putauî silen-
 tio prætereundam esse quan-
 dam opinionem (ne autorem
 sua fama defraudem) Fer-
 dinandi Imperati, quæ sanè
 etsi videtur esse contraria doctrinæ Ga-
 leni, meo tamen iudicio vera & digna
 eius ingenio habenda est: quam etiam
 eò libentius proponam, quòd ex hac
 disputatione facilius natura & vires fer-
 mentationis intelligi poterunt. Is igitur
 nunquam ne vnam quidem drachmam
 ex massa Theriacæ antequam sibi visâ sit,
 benè fermentatam esse, auferre vo-
 luit, tametsi à Medicis, vel Amicis alijs
 qui ad somnum conciliandum, aut propter

DE THERIACA,

suspicionem veneni sumti eavti constitue-
 rant, sæpe vt id faceret fuisset rogatus. Hu-
 ius sui facti rationem afferebat, etsi Theria-
 ca quamuis in pauca quantitate diminuere-
 tur, ante fermentationem, totam tamen
 Antidotum reddi multò deterio-
 rem. Nam integer annus vel plus etiam temporis,
 quod requiritur ad perfectam vnionem
 totius Massæ, non aliam ob causam ad hanc
 rem præfinitur, nisi vt vnumquodque sim-
 plex per alterum possit penetrare toto suo
 corpore, vel saltem sua facultate quæ per
 spiritum excitatum à calore huius compo-
 siti toti massæ communicatur, quod vt fieri
 possit, certo tempore opus est. Nam vlti-
 mus terminus huius actionis esse solet,
 quando compositum æquale redditur, nec
 magis odorem, vel saporem, vel colorem
 vnus magis quàm alterius simplicis refert.
 Idque si non fieret Antidotus remaneret
 imperfectissima: quemadmodum supra ex
 Galeni autoritate dictum est: nam si ama-
 rissimæ res dulcibus essent temperatæ, An-
 tidotus leuiter amara redderetur, sin verò
 ea quæ grauem odorem spirant, cum Aro-
 maticis contemperarentur, non ingra-
 tum odorem compositum esset habitu-
 rum. At si de Theriaca paulò ante in vnã
 massam

massam redacta quippiã auferatur, continget vt plus de vno quã altero simplici inde accipiat, atq; ita quod reliquum est non retinebit suam conuenientem proportionem: & hoc modo quãdam ipsius pars erit amarissima, aliqua verò suauissima: sicuti portio nonnulla odoratissima, altera verò grauissimi odoris. Idq; facile vsu experiri poterimus.

Nam si contigerit, vt forte fortuna ad dextram massæ partem multum Opij deuenit, & auferendo (exempli gratia) dimidiam libram ex tota massa, maior reperietur proportionis quantitas quoad Opium in ista dimidia libra, quã relictum fuerit in tota reliqua massa. Sed hæc planius adhuc exponantur, cum massæ vniuersæ pondus sit, 16. librarum, quæ constituunt vncias nonaginta duas, & Opij assint tres vnciæ ad totam massam proportio ipsius erit in sexagesima & quarta parte. Iam si Opium ab isto dextro latere massæ, vbi diximus eius maiorem quantitatem collocaram esse, accipiat (exempli gratia) dimidiam partem proportionis ad dimidiam libram abstulerimus, vt hoc modo Opij duæ drachmæ cum ista dimidia libra ablata fuerint, iam qui librarum quindecim

DE THERIACA,

cim & mediæ, quæ in tota massa remanferunt, rationes subducat, reperiet Opij in proportione non reperiri sexagesimam partem, sed non nihil minus, unde proportio Antidoti non amplius constabit, & propter eam compositio labefactabitur vniuersa. Atque id quod de Opio retulimus de alijs quoque simplicib. quibus idem contingere potest, intelligatur. Et quemadmodum accidit, quod auferendo aliquid ex dextra parte Antidoti propter minorem quantitatem Opij relictam, eius proportio destruat, ita pariter vsu venire potest, vt accipientes à sinistro latere Theriacæ dimidiam libram, in quo parum vel nihil Opij inesset, unde libræ quindecim & mediæ, quæ remanserunt, plus Opij continerent quam Antidotus requirit, atque sic rursus idem inconueniens inde oriretur. Cùm Autoris in hac compositioe ordinanda præcipuum consilium fuit, ita totam massam in vnam formam vniere, vt in omni quantitate, siue pauca seu multa acciperetur, semper Opij esset proportio sexagesimæ quartæ partis. Quod tamen nunquam fieri poterit, nisi prius absolutissimè sit fermentatio omnis peracta. Idemq; iudicium de alijs esto simplicibus. Nam cùm Trocisci de Scylla referant tricesimam

simam secundam partem ad vniuersam Antidorum, si illorum non plus auferatur quàm dimidia drachma, hæc in istis Triciscis partem tricesimam secundam complere debeat. Et ita cum alijs simplicibus quæ in multo minore quantitate in hanc Antidorum assumuntur, eadem consideratio est adhibenda: vt si quoduis simplex ex tertia classe accipiat, pro vniuscuiusque portione quæ ad Theriacam sumitur, pars centesima & vigesima octaua debet constitui. In simplicibus verò quartæ classis necesse est in omni pauca vel multa quantitate, quæ ex tota Theriaca eximitur, ducentesimam quinquagesimam sextam partem conficit. Vniuscuiusque enim proportio respectu totius compositi instituitur. Eadem ratio est de Medicamentis quintæ classis, vbi in omni portione totius massæ exire debet è singulis trecentesima octuagesima quarta pars: quemadmodum in sexta classe vnumquodque simplex habebit ad totam massam rationem septingentesimæ sexagesimæ octauæ.

Ex hac itaque consideratione minutarum proportionum, facillè colligitur, Theriacam omninò esse in corpus vnum, vnamque

DE THERIACA,

que formam redigendam, antea quam illam ad usum adhibeamus, quod si negligatur, dicendum esset proportionem istam tanto studio ab Autore compositi huius excogitatum nullius esse momenti. Quod tamen concedendum minimè est: nam Galenus libro 1. de Antid. cap. 2. duo ait necessariò requiri non solum ad Theriacam, sed etiam alterius cuiusvis Antidoti compositionem. Primum est, ut naturas simplicium ex quibus conficitur bene cognitas habeamus: Alterum, ut proportio facultatum in Medicamentis simplicibus nobis sit perspecta: quoniam nulla res compositum corpori humano magis utile reddit atque iusta & legitima proportio. Quae ignorata (inquit Galenus in eodem loco) Theriacam à quibusdam esse sine æqualitate præparatam, ut unum aliquod simplex fuerit validissimam, reliqua verò debilissimam: quare illud unicum instar Tyranni alia omnia superavit, cum hæc massa ad similitudinem status alicuius æqualis qui in Republica servatur, parari debeat, in qua ad conservandam libertatem unus alteri non est superior, sed omnes æqualiter participes fiunt gubernationis in ipsa. Ad Galenum verò, atque etiam Aëtium qui concedunt
 usum

vsus Theriacæ quoq; ante fermentatio-
nem esse conuenientem, defendendos, ni-
hil aliud hoc loco afferam, quàm quòd ipsi
non aperte dicant, propter istam ablationē
reliquam massam permanere bonam, & in
priore perfectione, sed hoc tantum mo-
neant, Theriacam recentem esse contra
venena validiorem. Quare nosi poterimus
affirmare quod hæc fuerit ipsorum senten-
tia, nihil scilicet hac ratione Theriacæ dece-
dere: Nā si celebres autores aliquid non di-
sertè explicant, id non debemus nos inter-
pretatione nostra condemnare, sed potius
debet eos diligenter defendere, ne dum
studeamus ipsos mendacij & falsitatis ar-
guere, nostram propriam prodamus igno-
rantiam. In hac itaque re sequamur Im-
perati præstationem, vt hac ratione Anti-
dotum præstantiorem nanciscimur & alijs
natura sua ad calumniandum pronis
relinquamus suam contradicen-
di voluntatem, quamdiu
illis placuerit.

DE VIRIBVS THER-
riaca.

CAP. XXXV.

Nec vs iam videretur re-
 quirere vt ad absoluendam
 hanc disputationem disse-
 reremus de viribus Theria-
 ca, indicantes in quibus
 morbis vtiliter adhibeatur, & vtrum
 per se sola, vel cum alijs Medicamen-
 tis accipi debeat: & quot modis ea
 vti rectè possimus, item quando in ali-
 quo liquore dissoluta, aut sine liquore,
 & in quibus malis internis, & quot &
 qualibus externis vsurpari, præterea an-
 tuto in omni atate, & in omni sexu, at-
 que vnaquaque anni constitutione adhi-
 beri queat, & qua ratione variari de-
 beat: Similiter de sua dosi, atque qui ca-
 sus, aut quod tempus, aut qualis atas
 vel sexus postulet maiorem vel mino-
 rem ipsius quantitatem, & quando neces-
 se sit

se fit vt bis quotidie sumatur , aut verò semel tantum, aut alternis diebus, vel longiore temporis interuallo , itemque quæ aliæ similes regulæ legentibus hæc essent vtilis futuræ.

Quoniam verò initio exposuimus hos Commentarios potissimum pharmacopœorum, non autem Medicorum causa à nobis esse conscriptos, & principale nostrum consilium fuisse, docere quomodo hæc Antidotus artificiosè præparari possit, vt securè ea vsurpari, & suis promissis omnibus satisfacere queat, neque huius loci sit disputare de eius proprietatibus, cum ea res non pertineat ad pharmacopœos: propterea ego quoque hinc non ero prolixior in ijs declarandis, quæ ex Galeni doctrina desumpta adduci possent, statimque primo quasi intuitu ex ipso Galeno, Aëtio, Paulo, & alijs approbatis Autoribus à Medicis sese offerunt, vnde quæstionibus exortis satisfieri possit. Neque aliam ob causam volui de omnibus magis fortasse quàm opus fuit, particulatim & copiosius paulò scribere, nisi vt hi mei Commentarij pharmacopœis, in quorum vsu imprimis à me instituti sunt,

DE THERIACA,

sunt, essent in omnibus clariores: quam etiam interdum de satis intricatis rebus disputauerim, eo tamen orationis genere, vt sperem à mediocriter etiam intelligentibus omnia intelligi posse. Quòd si eodem modo quoq; de facultatibus huius Antidoti sermonem instituere vellem, præter id quod longissimus essem futurus, pharmacopœis quoque qui Medicationibus morborum sese admiscere non solent neq; debent, id minimè gratum foret, idq; exemplo Galeni, qui etiam in primo libro de Antidotis, vbi copiosè hac de re propter vtilitatem Medicorum potius quàm pharmacopœorum tractat, hanc quoque partem omiserit. At contra si penitus nihil de hac re diceremus, mei calumniatores inde occasionem sumentes, obijcere possent, hoc scriptum ideò esse imperfectum (Nam quò ad Galenum, propterea de his non locutus est in libro de Antidotis, quod alibi nimirum in libro ad Pisonem & Pamphilianum abundè de illis egerit.) Quibus vt silentium imponatur, constitui simpliciter ea quæ Galenus, Aëtius, & Paulus in diuersis locis de Theriacæ viribus prodiderunt, hoc loco per summatantum capita exponere, omisis quæstionibus

hibus & explicatione longiore de multis rebus.

Primum itaque sciendum duas esse principales facultates Theriacæ. Quarum vna est, vt sanos præseruet, altera, vt ægrotis succurrat. Cumque homo ex anima & corpore compositus sit, ad vtrumque suam efficacitatem extendit. Neque aliam ob causam Andromachus tranquillam vocat, hilarem, & serenam, nisi quòd corporibus quasi tempestate malorum vexatis conciliet sanitatis serenitatem: exhilarando animum quoque occupatum aliqua causa morbida, & purgando à tenebriis molestorum vaporum, qui illum offuscant, cum hæc vox tranquilla ad corpus, reliquæ verò duæ ad animam referantur. Præseruat itaque vsus ipsius mentem sanam, conseruans eius prudentiam, & acuens ingenium, & omnes quinque sensus reddens perfectiores, idque exiccando & dissipando fumos & euaporationes, efficiens mentem magis solertem & vegetam. Præseruat quoque corpus, introducens in ipsam optimum temperamentum, & conseruans eius bonam valetudinem: nam dum humores superfluos consumit, membraque frigidiora reddita rursum

DE THERIACA,

sum calefacit, & facultates naturales roborat, in causa est vt facilè actiones suas corpus obire possit. Omnibus enim clarum est, si natura valida est, tum cibus benè digeritur, Epar laudabilem sanguinem generat, & vtramque bilem rectè ab eodem separat & expellit, vnde Cor sanguinum purum & defœcatum suscipiens aptissimum illum deinceps facit, ad totius corporis nutritionem, & venæ repleatur eam depurato, indeque vita ipsa prolongatur. Foras præterea expellit moderatè omnia excrementa, non solùm illa quæ ex reliquijs ciborum fiunt, sed subtiliora quoque per vrinam, sudorem, & transpirationem denique pororum corporis insensibilem. Propter has itaque causas, & alias plures, de quibus adhuc loquemur, multi Romanorum Principes Theriacam in vsu habuere, quorum aliqui eam in Lunæ coniunctione accipiebant, alij in quadratura illius ad quantitatem Fabæ Græcæ cum cyatho vno Mellis & duobus aquæ calidæ.

Custodit quoque eos qui tempore Brumæ peregrinantur, calefaciendo viscera & vniversum corpus, multò magis quàm

quàm vestes facere solent, & præcauendo
aëris malam qualitatem, atque corrigendo
etiam aquas corruptas.

Non minus quoq; aliquem ab omni-
bus venenis præseruat, siue per os assum-
tis, seu illatis per morsus venenati anima-
lis cuiuscunque. Quod abundè confir-
mat historia nobilissimi Regis Pontici
Mithridatis, qui assumptione Antidoti Mi-
thridatij similis Theriacæ, (exceptis vipe-
ris quibus illud caret,) ita corpus suum
assuefecit, vt postea nullo veneni genere
offenderetur. Iam quanto magis The-
riaca hoc præstabit, in qua insuper vi-
peræ quoque habentur, quibus vis præ-
cipua contra venena attribuitur? Acci-
pi autem eo tempore solebat, cum tribus
cyathis vini ad quantitatem nucis, idque
tam ante quàm post veneni assumti suspi-
cionem.

Vtiliter quoque illis exhibetur, qui ex
aliqua occulta & interna causa extenu-
antur non aliter ac si venenum hausis-
sent.

Præcauet etiam à peste, eodem mo-
do aërem infectum commutans, ac ignis
extrebus Aromaticis accensus facere solet,
quod

DE THERIACA.

quod vnicum remedium inuenit Hippocrates ad extinguendam pestem, quæ ex Aethiopia in Græciam ingruerat.

Quod si interdum accidat, vt senes alimentis obstruentibus vsi fuerint, efficacissima est Theriaca ad præcauendas obstructions, quemadmodum Galenus docet 6. capit. libr. 5. de Tuenda bona valetudine.

Hæcque omnia quæ iam diximus præstare, in præseruando sanos, efficit quoque in curandis ægrotis.

Nam rursus incipientes ab animo, immoderatas depellit curas & vehementes imaginationes, ex humore melancholico ortas, atram bilem in liene & alijs membris planè quasi exiccans. Sanat deliria furiosorum conciliando illis somnum: atque eam ob causam sedat falsas imaginationes, turbulentiam animi & perplexas cogitationum tenebras.

Deinde ad corpus progredientes, distatim frangendo vim venenatam, vt apparuit in eodem Rege Mithridate, qui tametsi multum veneni hauserat, inde tamen mori non potuit.

Munit corpus contra venena per morsus serpen-

serpentum, ne intra corpus penetrent, factique ut ipsorum vires planè extinguantur.

Sanat læsos à Cane rabido, nõ solùm per os assumta, sed etiam parti demorsæ applicata: & sæpè etiam numero timori Aquæ, quo affectu demorsi à tali Cane solent interdum corripì, auxiliari solet.

Vtilis est in omnibus affectibus internis cuiusvis membri principalis. Vnde initio sumentes à capite, inueteratos eius dolores, vertiginem, visus & auditus debilitatem curat, resistit paroxysmis Epilepticis, quoniam diminuit & incidit cerebri superfluam humiditatem, & vaporibus, quò minus eò ascendant, sese opponit. Et in his morbis, si corpora sunt macilenta & exanguia, datur in Aqua mulsa, sin corpulenta & sanguinea, in Aceto mulso. Nonnulli prius iubent in ore mandere Sinapi, & sputum elicere, sequenti verò nocte exhibent Theriacam cum aqua magnitudine Fabæ Græcæ.

Ad pectus deinde descendentes, illam Asthmaticis damus, & præsertim orthopnæicis, quia dissipat & incidit pituitam crassam, qua meatus pulmonum infarcti sunt, & attenuando eam ad exitum præparat.

DE THERIACA,

parat. Exhibetur tamē cum Aceti Scylliticī cyatho vno atque dimidio.

Præterea confert illis qui sanguinem spuunt, modò diluatur decocto Symphiti, vel, vt vulgò vocatur, Consolidæ, si malum sit inueteratum: quod si recens acciderit, sufficit Oxycratum: Tempus autem assumptionis est, prima nox ante auroram. Ita Galenus 5. lib. de curandis morbis cap. 13. dedit contra sputum sanguinis in quadam muliere propter Catharrhum exortum, Theriacam quatuor mensium, ob gressum lecti.

Vsurpatur in tussi vetere & recente, itemque in doloribus laterum & pectoris, cum Mulsâ, si æger est sine febre: si cum febre, in aqua dulci, pondere Fabæ Aegyptiacæ, ad noctem. Aufert quoque vocis raucedinem, non solùm bibita, sed in ore quoque retenta instar eclegmatis, cum paulatim permittitur in pectus descendere. Quod si in potu sumatur, miscetur duplex pondus Gummi Tragacanthæ: in mulsâ vel passo.

Reficit insuper eos qui syncope laborant, & quibus propter sudores vires resolvuntur & debilitantur: nam sudorem sistit, &

stet, & vires præditas rursus excitat & roborat.

Progredientes ulterius ad ventriculum, omnes ipsius affectus præter naturam curati: quemadmodum est inappetentia maxima, & ipsius contrarium Canina fames dicta, siue hæc oriatur ex vellicatiõe humoris acris & mordacis, siue propter copiosos vermes: nam illum incidit & resoluit, hos verò interficit. Sumitur quantitate Fabæ Aegyptiacæ cum duobus ad minimum cyathis vini, ad summum verò cum tribus.

Sæpè etiam medetur Cholericæ passioni dictæ: partim humores densando, partim reprimendo.

Sanat quoque tardam coctionem vetriculi calefaciendo & roborando ipsius facultatē.

Intestina præterea plurimum iuuat, & peculiariter expellit vermem istum latum, maximum, & longissimum, qui omne alimentum ex cibo attractum absomit, & corpus inde gracile & macilentum redditur.

Ad hæc Dysenteriam & alias intestinorum exulcerationes cum decocto ex Sumach facta sanat. Similiter Lieteriam & alios corporis fluxus: sicuti etiam diuturnos crucia-

DE THERIACA,

tus Colicos, & Iliacas affectiones, & alios in ventre dolores & flatus. Datur autem magna quantitate vnius Fabæ Aegyptiæ cum aqua: nam consumit omnes humores putridos & atros, & flatus discutit. Et si forte Colici dolores secuti essent ad Medicamentum purgans, pari ratione eos sanat, vt Galenus quoque tradit libr. 12. Methodi medendi cap. 7.

De Epate iam loquentes, curat eius obstructions, & impetum ex bile exortum propter aliquam ipsius debilitatem, depurando eam, & adiuuando Epas, vt ab omni sanguine mundetur.

Hydropem sanat consumendo humores, & rursus calefaciendo naturalem calorem frigidiorum redditum, & efficiendo habitum corporis firmiorem. In primis verò eam speciem efficaciter sanat, quam Anasarca, & Leucophlegmatiam Græci vocant: nam Theriaca totum corpus penetrans, exprimit deprauatam humiditatem. Datur autem tam in hoc morbo quam Reiparet eam quoque vtilem esse ad malum corporis habitum siue Cachexiam, eum mutando in meliorem statum, malosque humores in vaporis resoluendo, & procurando,

ando, vt natura sine impedimento suas actiones perficere possit.

Quam eandem ob causam sæpè etiam Elephantiaci: primùm correptos curasse constat. Nam cum humor corruptissimus, qui totum temperamentum destruit, in magnacopia per vniuersum corpus diffusus sit, Antidotus hæc expellit istud malum, partim quia sistit fluxiones humorum, partim quòd prohibeat corruptionem sanguinis. Imò Galeno teste in fine, de arte curandi ad Glauconem, Emplastri modo imposta ad eundem affectum utilis esse perhibetur.

Lien quoque inde non parum utilitatis capere potest. Nam duriciem eius emollit, paulatim consumendo superfluam humiditatem & sordes, quæ in ipso collectæ sunt, & liberando de alijs omnibus obstructionibus. Sumitur autem cum Oxycrato, quod fit paratum cum fauis ipsius Mellis, quem admodum laudatur ab Hippocrate in libro de Priffana.

Renes mundat, abstergendo ab omni forditie & terrestri ac dura materia. Imò lapides dissipat, & dissipatos expellit. Datur cum Mulso.

Sanat vesicæ morbos, inprimis Stillicidium

DE THERIACA,

dium & difficultatem urinæ, & insuper
 ulcera & lapidem curat. Ad quæ datur cum
 decocto Petroselini aut Apij.

Prouocat muliebres expurgationes, &
 suppressam fluxionem hæmorrhoidum, &
 quod dignum admiratione est, contra et-
 iam constringit superfluum fluxum tam
 mensium muliebrium quàm hæmorrhoi-
 dum: cuius rei ratio est, quia huius Anti-
 doti cum sint variæ facultates, subtilia red-
 dit & dissoluit ea, quæ propter suam cras-
 sitiem exire liberè nequeunt, & quoniam
 instaurando vires, eum rursus restinguit, hoc
 pacto facultatem continentem reddendo
 validiorem.

Iuuat quoque expulsionem fœtus mor-
 tui: in quo casu pariter sicuti quoque in
 mensium prouocatione, datur cum pas-
 so aut aqua mulsæ, in qua prius sit deco-
 ctum Dictamnium Cretense aut Ruta. Quæ
 ritas in his & prioribus iam commemorat-
 tis affectibus est Fabæ Aegyptiæ.

Auxiliatur quoque omnibus fluxioni-
 bus reumaticis, quæ sæpè corpus non sine
 aliquo periculo inuadunt, cum crebrò ad
 pulmones delabantur & subitam effici-
 ant

ant suffocationem : Eandem ob causam Theriaca optimum est remedium in Podagra & alijs omnibus articularum doloribus : vt tamen sumatur post augmentum, cum peruenerimus ad statum : prius tamen opus est, vt aliquo conueniente linimento dolores mitigemus, deinde Theriacam bibendam præbeamus, quia consumit humores iam affluxos, & qui affluere possent, inde diuertit. Sed potissimum prodest, si sæpius vsurpetur bona adhuc existente valetudine, præcauendi causa. Nam superfluos humores absomit, & vniuersum temperamentum mutat. Et quanquam obseruatum sit, alia remedia quæ per os Podagræ assumere solent, prohibere fluxiones humorum ne ad pedes delabantur, tamen cum non omnem eorum copiam auferant, possunt in causa esse alicuius maioris mali, prout fluxiones aliquod membrum principale inuestauerint : quare Theriaca remedium est conuenientius.

Neruorum etiã opitulatur affectibus, tam distensionibus quàm contractionibus, rursus eos calefaciendo, & relaxando, quæ admodum etiã resolutiones membrorum, nã suscitando calorẽ natium spiritus ad priorem

DE THERIACA,

eorum statum reducit, & membris consuetum motum restituit.

Quartanam curat, modò regulas necessarias obseruemus. Nempe, vt primùm per acta cœna vomitum cieamus. & sequenti die ad Melancholicum succum, vel atrabilem dulcedine quadam imbuendam detur succus Absynthij bibendus, & tandem duabus horis ante accessionem exhibeatur Theriaca. Qui modus à Galeno feliciter admodum fuit experientia confirmatus. Contrà autem qui intempestiuè illa usi fuerunt, ex vna quartana duplicem effecerunt, atque ex duplici triplicem: aut saltem duplicem reddiderunt difficiliorem curatu, vel etiam ægrum ad interitum perduxerunt, quemadmodum Galenus in 1. de arte curandi ad Glauconem cap. 11. docet. Idque ideò accidit, quia eam in principio vel augmento vniuersali febris exhibuerunt, cùm regulariter non nisi in statu vel declinatione dari possit: cuius rei exemplum proponitur à Galeno in Eudemó Philosopho quartana laborante, in libro de prædictionibus ad Posthumum cap. 2.

In febribus utilis est, adimendo illis tremorem, rigorem & frigus: itemque sedando vomitum biliosum, qui in principio accessio-

cessione superuenire solet. Imò sæpè tet
 aut quater paulò ante inuasionem data, v-
 niuersam febrem sanat, modò in ratione
 victus nullus error committatur.

Galenus 14. Meth. Medendi cap. 2. pro-
 pter internos abscessus exhibet Theriacam,
 quia eos in habitum resoluit, & adiuuat eo-
 rum dissipationem. Idem Galenus eadem
 vtitur ad emaciandos obesos & corpulen-
 tos. 14. Method. medendi cap. 15.

Acne in minimis etiã rebus omnes eius
 vires recenseam, dicam cum Galeno ad
 Pamphilianum scribente, eum, qui velit ita
 commendare hanc Antidotum, quod vfi-
 tatos etiam quosdam affectus sanet, vt do-
 lores aurium, hebetem visum & auditum,
 laxationem Vuulæ: non solùm eã non lau-
 dare, sed parum illius exlstimationi tribue-
 re, nam hac ratione illam alijs Medicamen-
 tis non ita magni nominis, quæ etiam istos
 affectus curant, æqualem faciemus: Nam si
 Theriacæ ad morbos maximi momèti de-
 pellendos facultatem inesse dicamus, qua-
 re non etiam ad leuiores valeret?

Concludatur itaque, hanc Antidotum
 esse vtilem ad omnes istos affectus, quibus
 frustra alia remedia fuerunt adhibita: Cùm
 sæpè grauissimos & quasi desperatos mor-
 bos,

DE THERIACA,

bos, Theriaca victos fuisse constet, vt dici possit, eam sæpe numero non sanitatem, sed vitam propemodum ægrotanti restituisse.

IN QVA ÆTATE,
 & quo tempore vsus Theriaca sit securior.

C A P. XXXVI.

RESTAT adhuc nos explicare, quòd non omni tempore in eadem quantitate Theriaca accipi debeat. Cùm enim debitum spacium ad eam digerendam habere poterimus, pondus ipsius erit vnus nucis cum tribus cyathis Aquæ: sin minus temporis nobis concessum fuerit, propter occupationes quæ crebrò accidere solent, satis erit quãtitas Fabæ Ægyptiæ, cum duobus cyathis Aquæ. Obseruandum est præterea, quòd ieiuno ventriculo, quando cibus sit benè coctus, & nullum repletionis indicium asit, eam exhibeamus.

Quantum

Quantum ad anni tempus, semper eam usurpare præterquam in æstate possumus. Nam cum propter anni constitutionem tum corpus nimis sit calidum, itidemque Theriaca calefaciat, illius usus non sine manifesto periculo concederetur. Quare etiam non conuenit, in regionibus natura sua calidioribus, quemadmodum sunt loca Orientalia.

Quò ad ætatem, propter eandem rationem, neq; conueniet in media ætate, quæ nimirum sua natura & ipsa calida est, nec in calidis temperamentis, nisi rarò, & in pauca quantitate usurpetur. Omnino autem pueris interdicitur: nam hæc Antidotus longè superat vires eorum, & ideò tenerum ipsorum corpus dissoluit, & spiritus extinguit instar Olei superflui extinguentis lumen lucernarum. Sic Galenus vidit quendam puerum altera nocte posteaquam Theriacam sumisset mori, quoniam cum eam non posset digerere, accessit corporis fluxus & extinctus fuit.

At optimè conuenit illis, qui ad ætatem declinantem tendunt, & senectuti appropinquant: qui sæpè illam & in notabili quanti-

DE THERIACA,

quantitate, neque cum aqua sed vino accipere debent: nam hoc pacto corpus ipsorum languidum & flaccidum rursus confirmatur, & pristino vigori restituitur, calorque nativus deperditus & debilitatus instauratur.

ANACEPHALÆO-
sis & Epilogus eorum, quæ
iam exposita
sunt.

C A P. XXXVII.

BONT scriptores consueverunt in fine suorum Commentariorum breuiter & quasi per summa capita colligere, quæ prolixè & cum multis rationibus prius tractauerunt. Idque vltimo loco faciebant, vt doctrina ab illis tradita melius in memoria retineretur. Quod in hoc nostro scripto quoque vtilè futurum esse putauimus, quo tanquam in vna aliqua tabella sese offerat, omne id quod agendum sit.

fit. Aëtius quidem ostendit se velle breuiter proponere ea, quæ spectant ad compositionem, & à Galeno pluribus fuerunt disputata: sed quemadmodum is qui Medicis potius quam pharmacopœis ista scribebat, multa omisit, quæ si dixisset lectoribus grata esse potuissent. Nos itaque imitantes Aëtium, & adiungentes ea quæ ille omisit, compositionem hanc exponamus, in vno quoque simplici indicantes suum delectum, partemque eam quæ accipi debet, & quale succedaneum illius loco, si nondum legitimum inuentum est, ponendum sit: quæ sola doctrina de hoc Medicamento sufficere propemodum poterit pharmacopœis ad absolutam Theriacæ confectioem instituendam, ea tamen conditione, vt prius nostros hosce Commentarios quoque perlegerint.

DE TRIBVS

Trociscis.

ACCIPIANTVR Viperæ fœminæ, corpulentæ, non grauidæ, captæ in fine veris, præparatæ, & coctæ eo modo quo diximus,

DE THERIACA,

diximus, cum Anetho recenti & pauco sale, donec caro à spinis separetur, & cum pane probè cocto caro in pastillos reducatur, & Trocisci ad vmbra siccentur.

TROCISCI

Scyllitici.

Accipiatur vna Scylla messis tempore, quando sine fronde & stipite esse apparet, quæ sit succulenta, & non sola in terra creuerit, cui statim effossæ superior cortex adimatur, & ipsa fermento recenti obducatur, & in clibano coquatur. Si fuerit satis cocta, conteratur, & cum farina candidissima Erui ruffi, quæ parum pondere distet à Scylla, redigantur in Pastillos, qui ad vmbra vt Viperini siccentur.

TRO.

TROCISCI HE- dychroi.

Accipiatur lignū Aspalathi ve-
ri nuper in Collegio Pata-
nino reperti, aut lignum A-
loës Rhodium.

Radices Afari recentes & benè
compactæ.

Marum, id est, maiorana nobi-
lis, id est, suæ Cimæ cum flo-
ribus & seminibus.

Singul.
dra. ij.

Calamus odoratus, id est, suæ
radices: eius loco Agalochū
cum tertia eius insuper par-
te: aut vulgaris Calamus o-
doratus.

Iuncus odoratus, id est, suæ Ci-
mæ odoratæ & recentes.

Radices costi veri, aut suo loco
radices Zedoariæ recentis,
non exesæ, & optimo odore
præditæ.

Radices Phu solidæ, non exesæ,
& odoris absoluti.

Cinamomum: vel ipsius loco

Singul.
drac. iij.

duplum

DE THERIACA,

duplum Cassiæ, quæ sit cor-
tice crasso, & fistula prædita
subtili, optimi odoris & sa-
poris.

Opopobalsamum, loco ipsius O-
leum Nucis Muscatæ factum
per expressionem.

Xylobalsamum: eius loco Aga-
lochum.

Singul.
drac. iij.

Folium, vel illius loco radices
& stipites Nardi Celtici, aut
radicis Phu, aut Spicæ Nardi,
cum tertia insuper eius par-
te.

Nardum Indicum, id est, suas
radices quæ esse debent odo-
ratæ, recentes, & de illarum
numero quæ in se adhuc re-
tinent terram odoriferam.

Cassia, cum signis supra com-
memoratis.

Myrrha, id est, sua lacryma re-
cens, pinguis, & succulenta,
cum parte venarum candi-
darum instar vnguium.

Crocum recens, coloratum,
longum, integrum, non fra-

Singul.
drac. vj.

gile,

gile, neque humidum nec mucidum
 vel exesum: saporis acuti, & odoris vali-
 di, drach. vj.

Amomum: ipsius loco Acorum, id est, ra-
 dix Galangæ maioris recentis, acuti sa-
 poris, & boni odoris, drach. xij.

Mastiche: candidissima, plena, fragi-
 lis, sicca, odorata, stridens, drach. j.

Fac Pastillos cum Vino optimo, exicca, vt
 de alijs dictum est.

COMPOSITIO Theriacæ.

I. O R D O.

Accipiantur Trocisci de Scylla recentes &
 non situ obducti, drach. xlviij.

II. O R D O.

Trocisci Viperini recentes &
 non mucidi.

Trocisci Hedychroi benè exic-
 cati.

Piper longum, non exesum, ne-
 que adulteratum, integrum,
 bono odore & acutissimo
 sapore præditum.

Singul.
 dr. xxiiij.

X

Opium

DE THERIACA,

Opium collectum instar lacrymæ, & non per expressionem aut decoctionem factum, quod graue sit, densum, amarum, purum, & facile dissoluatur. drach. xxiiij.

III. O R D O.

Rosæ rubræ quinq; frondiū, depuratae, non situ squallidae.

Radix Iridis, Illyrica siue Florentina, quæ dura sit, densa, acuti gustus, breuis, non exesa, nõ situ corrupta.

Succus Glycyrrhizæ non adulteratus.

Semina Buniadis: aut de Rapo recenti & maturo, acuti gustus.

Scordium, id est, frõdes, flores, & simul semina, quod collectum sit in locis siccis.

Opobalsamū. Ipsius loco Oleū Nucis Muscatæ per expressionem.

Cinamomum. Eius loco Cassiæ duplex pondus.

Agaricum bonum, friabile, leue, rarum & scemina.

Singul.
drac. xij.

Myrrha

VIII. ORDO.

Myrrha, cum signis superius
dictis.

Costus, eius loco Zedoaria.

Crocum, cum signis supra enu-
meratis.

Cassia, de qua in Hedychrois.

Nardum Indicum: cum signis
antea commemoratis.

Schoenanthos, cum signis supe-
rioribus.

Thus nitidum, rotundum, in-
tegrum, albu, intus pingue,
non adulteratum.

Dictamnium Cretense, id est,
frondes eius solas, recentes,
odoratas, adultas.

Rheuponticum, id est, radices
recentes, non exesas, gustu
mucilaginosas.

Stechas recens, odorata, ama-
ra, id est, frondes, siue spicae
eius, cum floribus & ramu-
sculis.

Marrubium recens, id est, folia
cum seminibus.

Semina Petroselini veri, recen-
tis, odorati, amari, & acris.

Singul:
dra. vj.

DE THERIACA.

Calamentum collectū in montibus, id est, folia cum floribus & seminibus.

Terebinthus vera.

Zingiber, id est, radices albæ, nō exesæ, bono odore, & acerrimo sapore præditæ.

Singul.
dra. vi.

V. O R D O.

Quinquefolium, id est, radices collectæ in locis siccioribus.

Polium, id est, sua coma cū floribus, seminibus, & folijs, odoris validi, & collectum de montibus.

Chamæpytis, florescens vniuersa planta, excepta radice & lignosa eius parte.

Nardum Celticum, id est, radices solæ & stipites, sit recens, odoratissimum, radicibus crebris, duris & plenis.

Amomum, eius loco Galanga maior: vt suprâ dictum est.

Styrax, id est, Gummi & nō furfuraceum eius. Sit pinguis, resinosa, albicans, odoratissima.

Singul.
drac. iij.

Meum,

Meum, id est, radices collectæ
in montibus ficcis, odoratiffimæ
graues, non exesæ, siccatæ
in vmbra.

Chamadrys, id est, frōdes, flores
& semina, cum ramis teneris,
sit odorata, & ex montibus
ficcioribus.

Singul.
drac. iiij.

Phu, quemadmodum in Hedychrois
ipsum descripsimus.

Terra Lemnia, eius loco Bolus
Armena vulgò Orientalis
dicta: Coloris ruffi, aut Terra
Melitensis: aut Bolus verus.

Malabathrum. Eius loco Nardus
& tertia illius insuper pars:
vel, vt diximus in Hedychrois.

Calcithis: semiusta, quadā
peculiarī arte.

Gentiana, id est, radices plenæ,
densæ, amariss. collectæ de
montibus ficcioribus.

Gummi, id est, Arabicum
diætum purum & pellucidum.

Singul.
drach. ij.

Succus

DE THERIACA.

Succus Hypocistidis verus, nō
mistus alijs rebus, & arte ex-
tractus.

Carpobalsamū. Eius loco vul-
gares Cubebæ quæ adhuc in
filiquis reperiuntur.

Anisum, id est, semē recens, ple-
num, æquale, odoratū, acre
gustatu, & dulcissimum.

Seseli verum: colore nigrican-
te, quod Venetijs apporta-
tur: vsurpamus autem semē.

Cardamomum: minus aut me-
dium. i. femina ipsius recen-
tia, odorata, & saporis aeris.

Fœniculū. i. semen æquale, ple-
num, odoratum, acre gustu.

Acacia illius succus: & eius loco
succus Sumach.

Thlaspi, id est, semen ipsius, ve-
rum, recens, acri sapore præ-
ditum, & amarum.

Hypericum, id est, Virgulta te-
nera, cum floribus, frondi-
bus & seminibus.

Ammi, i. semen ipsius simile A-
pio, odoratū, recens, nō pul-
uerulentū, & quod Origanū
nō parū referat.

Singul
drac. ij.

VI. O R D O.

Sagapenū : succus vulgò dictus
Serapinū : non adulteratum,
 durum, granulis minutis cō-
 stans, colore Myrrhæ, saporis
 acris, foris rufescens, interi-
 us candidum.

Castoriū : nō falsum, resinofum,
 grauis odoris, acris saporis,
 fragile, vtq; testiculi orian-
 tur ex vno principio.

Aristolochia, tenuis, aut, vt ita
 dicam, Sarmentosa, ficcata
 ad vmbra, nō mucore cor-
 rupta, sed recens.

Bitumē : Iudaicum non adulte-
 ratum, in nigro purpurescēs.

Daucus, id est, semen recens,
 odore suauis præditum, ve-
 rum.

Opopanax, id est, succus non
 adulteratus, pinguis, leuiga-
 tus, frangibilis, grauis odo-
 ris, amarissimus, & qui in a-
 qua facile dissoluatur.

Centaurium : minus, id est, Ci-
 mæ florentes, cum fron-
 dibus & stipitibus: verum.

Singul.
 drach. ij.

DE THERIACA,

Galbanum, id est, succus purus, granulofus, odoris ingrati, ficuti & faporis: non lignofus, in fe continens adhuc femina aliquot ex fua ferula, qui non liquefiat nifi ad ignem, debetque benè purgari.

Singul.
drach. ij.

Vinum vetus, quod durare poteft, vinofum, dulce, non aufterum, non fumofum, non corruptioni obnoxium, coloris flauo, lucido, transparentis, non craffum aut turbidum, odore aromatico præditum: quale eft Maluaticum vetus non adulteratum: cuius effe debent, vnc. xl. id est, fextarij duo.

Mel dulciffimum, acerrimum, nullo externo fapore conftans, coloris flauo, relucens, & puri, odoratum, mediocri crassitiei, vni forme, æquale, tenax, & quod filum ducat inftar vifci aut lini: graue, firmum, collectum tempore verano: diu durans in fua bonitate: confectum ab Apibus in loco Thymis frequentibus, Rosmarino, & alijs aromaticis & calidis & ficcis herbis confito: expreffum

expressum de fauis semel tantum: non re-
sinosum: quod sit duorum annorum, ne-
que recentius aut antiquius: Quantum
ad ipsum locum commendatur
Sipontinum aut Ta-
rentinum.

FINIS LIBRI DE
Theriaca.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

DE MITHRI-
DATIO BARTHO-
LOMAEI MARANTAE
VENVSINI,

LIBER SECVNDVS.

DE NOMINE
Mithridatij.

CAP. I.

NON VIDEO CAU-
sam quare illi qui de-
scribunt res gestas
Pompeij Magni, quæ
à multis cum admi-
ratione leguntur, ita
siccò planè pede ea
prætereunt, quæ con-
tulerunt in illa victoria celebri contra Mi-
thridatem Regem Ponti. Nam inter alia
(ad occultandam gloriam istius fortiss. Re-
gis) nihil scribunt, quo pacto in manus
Pompeij peruenerint reperta scrinia inter
res

DE MITHRIDATIO,

res pretiosiores à Rege seposita, plena suis secretis, inter quas, ut alia taceamus, multarum Antidotorum quoque descriptiones contra diuersa venena & alios morbos internos, & quidem efficacissimorum fuerunt: è quibus vna erat, hæc quoque quæ dicitur Mithridatica: quod nomē postea vsque ad nostra tempora semper retinuit. Ex qua re non dubitabo affirmare Pompeium ferè maiorem laudem & famam celebriorem consecutum esse, quàm ex ipsa victoria totius belli. Nam huius vtilitas tantum ad vnam Romam peruenit, fructum verò ferè terrarum orbis sibi vendicat. Quantò itaque Mundus Roma maior est, & æternitas dignior ætate definita, tantò etiam maiorem laudē Pompeius meritus est in publicando hoc Antidoto, vniuerso terrarum orbi, quàm in obtinenda illa victoria propter solos Romanos. Videtur etiam fortuna quasi miserta istius Regis ex altissimo gradu in extremam calamitatem delapsi, ad compensationem suarum ærumnarum, voluisse illi tribuere immortalitatem, non ex imperijs tot gentium bellicosissimis, quibus cum semper feliciter pugnauit, sibi que eos subiecit, neque propter peritiam impe-

imperandi, & defendendi sua regna ab hostibus, nec ex suis celeberrimis & sempiterna historia dignis rebus gestis: sed à præstantia & efficacitate huius Antidoti: vnde ille clarius nomen consecutus est, quàm ipse Pompeius ex triumpho de illo superatur Romæ habito. Hoc igitur ex ista sua clade Mithridates lucri consecutus est, quòd hac ratione per Pompeium ista Antidotus, cum maiore ipsius nominis celebritate in manus hominum peruenerit, quod non accidisset certè, si vixisset Mithridates ad extremam senectutem vsque, & ea cum alijs selectissimis rebus, hæredibus eius relicta fuisset, nam etiam ipsi propter eius raritatem accuratius procul dubio asseruassent, nec cum alijs facilè communicassent. Itaque Pompeius optimè sciebat, Regem istum ne viuis in eius manus incideret, sapius tentasse seipsum veneno interimere, quod tamen perficere non potuit, quoniã virtute huius Antidoti ita corpus suum contra venena tutum reddiderat, vt non amplius venena ista ipsi essent, sed nutrimentum potius fierent. Cuius rei manifestum fuit indicium, quòd cum eodem veneno duas carissimas filias in còspectu ipsius vidisset extingui, ipseque mortem sibi hoc modo

DE MITHRIDATIO,

modo consciscere non posset, indignè ferens se ad triumphum Romam abduci iussisse se à quodam suo milite interfici. Nec vlla ex re quam hac ipsa certius & grauius testimonium de huius Medicamenti viribus sumi potuisset. Nam nemo postea (quãquam exemplum eius hoc adhuc satis erat recens) tantum animi vel ingenij habuit, quòd ita corpus suum venenis, vt ex illis nihil amplius detrimenti sentiret, assuefacere ausus fuisset. Iam quantò minus hoc accidisset, si experientia tanti Regis id nobis non manifestasset. Qui insuper non solùm rerum Medicarum peritus fuit, sed studuit facultates quoque herbarum experientia certa explorare in hominibus fontibus & vltimo supplicio afficiendis. At hæc omnia ita occulta & abscondita iacuissent, nisi Pompeius aut similis dux ista publicè omnibus non communicasset. Animaduertens enim quanti hæc res esset momenti, Pompeio Leneo liberto suo homini doctissimo, & in bonis literis versatissimo hoc negotij dedit, vt omnes istas descriptiones ex lingua Pontica conuerteret in Latinam, quo communiter omnes illis fruerentur. Fuitque hæc Antidotus ab eo tempore vsque

vsque in hunc diem in tanto pretio habitata, vt nullus fermè, qui alicuius auctoritatis esset, non sibi ad fortuitos casus curaret parari. Atque præter hunc ipsius vsus, tempore insuper Neronis Imperatoris ad ipsius similitudinem composita fuit Theriacæ Antidotus, opera Andromachi Medici, quæ propter vyperas aditas, & quia compositio artificiosior erat, (nam secundum commune proverbium) longè antecellit Mithridatium, quem admodum in priore Commentario de Theriaca à nobis copiosè est demonstratum: sed quantum Theriaca superet Mithridatium, & contra ab hoc quoque illa superetur, paulò post offeretur occasio differendi magis conueniens. Nulla verò res maiorem fidem vtrique Antidoto conciliare potest, quàm quod videamus continuò duorum millium annorum tempore eas fuisse semper pro optimis & utilissimis habitas, idque non solum in Græcia & Italia, sed in exteris quoque & Barbaris regionibus, in quibus saltem aliquis vsus Medicinæ extitit. Vnde etiam factum, quòd Arabici Autores probent ipsarum descriptiones, & nullus quoque ex Græcis sit,

DE MITHRIDATIO,

fit, qui nō mentionem earum faciat, & nostro tempore videamus magno studio Medicos in Hispania, Belgio, Germania, Gallia, Vngaria, Anglia, Aegypto hoc agere, vt continuò ad publicam vtilitatem componantur. Imò ipsius vsus ad Nouas vsque Indias peruenit. Quod si non compertum esset plurimùm prodesse omnibus, absque ipsarum memoria fuisset abolita. His de causis rogatus à Ferdinando Imperato, cuius iustis precibus non debuì aut potui hoc denegare, deliberaui eodem modo de Mithridatio, quemadmodum antea feci de Theriaca aliquid tradere, & ea omnia quæ necessaria ad ipsius compositionem esse videbuntur, in medium afferre.

Satis autem iam diximus de nomine Mithridatio, à suo inuentore Mithridate hoc illi fuisse impositum: idque à Romanis tum, cum illo uti cœperunt. At prius quoque Theriaca, quoniam contra morsus serpentum quoque utilis est, nominabatur, vnde contigit, vt nonnunquam apud Auctores hæc Antidotus sub titulo Theriaca fuerit indicata. Quæ tamen, posteaquam Romam fuit perlata, semper Mithridatii nomen retinuit, hocque ad differentiam Theria-

Theriaca per excellentiam ita vocata, ad quam insuper viperæ assumuntur: vnde lestoribus non attentis sæpe confusionem hæc res peperit, facile enim fieri potuit, cum longo tempore post Mithridatis mortem primum Theriaca nomen ab Andromacho fuerit celebre redditum, inueniatur quoque Mithridatio eandem appellationem fuisse attributum. Cum itaque Theriaca sit præstantior, & imprimis ad morsus serpentum Mithridatio præferenda, quem admodum Galenus quoque tradit, facile hinc apparet, quare de illa & non Mithridatio propter ipsius scilicet dignitatem, (quanquam Mithridaticæ Antidoti inuentio sit antiquior) prius tractare instituerimus. Vt hac ratione propemodum rectè dici possit, Mithridatum esse quasi patrem, vnde procreata sit Theriaca. Præterea imitati sumus hac quoque in re Galenum, qui hunc similiter ordinem obseruans, primum de Theriaca in libro 1. de Antidotis, deinde in 2. libro, de Mithridatio scribit. Erit autem hæc tractatio breuior, quam fuit Theriaca, quia inter vtramque Antidotum neque in arte componendi nec in qualitatibus simplicium magna existit varietas. Vbi tamen opus erit copiosiore

DE MITHRIDATIO,
doctrina, omiſſis antea expoſitis eam quod
que diligenter exponamus.

*EX MVLTIS DE-
ſcriptionibus Mithridatij diuer-
ſorum autorum, quæ nam
tanquam optima ſit
eligenda.*

CAP. II.

INTER præcipuas difficulta-
tes quæ in præparando hoc
Medicamento initio occur-
runt eſt illa, quod tanta va-
rietas deſcriptionem huius
Antidoti ſeſe offerat, vt neſciamus quæ nam
præ alijs ſit retinenda: atque etiam negle-
ctis quibuſdam deſcriptionibus, quæ ver-
ſantur in manibus barbarorum & imperi-
torū ſeplariariorum, admodum mendofis,
non parum incertum redditaliquem, quod
Galenus, Auicenna, Aëtius, Paulus, Plin-
nius, & alij approbati Autores, ſinguli qui-
dem eorum ſuam peculiarem habeant de-
ſcriptionem: quam tanquam meliorem præ

præ alijs omnibus commendent. Galenus in 2. libro de Antidotis tres differentes descriptiones tradit: quarum duæ posita in principio illius libri desumptæ sunt, (vt ipse ait) ex libris Andromachi, quarum tamen altera sub nomine Antipatri & Cleophantis quoque describitur, tertia verò secundum Damocratis sententiam in 2. cap. istius libri exponitur. Hæ autem omnes multum sunt diuersæ inter se, se tam in numero simplicium quàm dosi atque proportione: nec planè conijci potest, vtra ex illis tribus à Galeno potissimum fuerit approbata. Aëtius quidem illam laudat, quam Galenus sub nomine Antipatri & Cleophantis exposuit, tametsi Aëtius pro Cleophante nominet Cleopatrum: quod fortasse rectius legitur quàm alterum, nam Cleopatri sapius in libris de compositione Medicament. secundum loca fit mentio & eius multæ Medicamentorum descriptiones ibi videntur. Sed inter hæc duas est euidens differentia. Nam præterquam in dosi simplicium non conueniant, etiam differentes sunt in numero, Galeni enim descriptio quinquaginta simplicibus & insuper vno constat, sed Aëtij tantum quinquaginta. Quapropter hoc dubij

DE MITHRIDATIO,

relinquitur, vtra earum sit emendatio.
 Et satis etiam multum ab alijs differt quam
 Galenus primo loco proponit, cum non
 plura quam simplicia quadraginta & vnum
 complectatur, & insuper in proportione
 quoque longè ab alijs recedat. Pauli Aegi-
 netæ verò quò ad numerum parum à prio-
 re differt, quadraginta & duo simplicia
 comprehendens: verùm in qualitatibus
 simplicium & in eorum dosi ita ab alijs di-
 screpat, vt absque dubio ostendat se non re-
 spexisse ad illam primam, quam Galenus
 ait se ex libris Andromachi accepisse. Dem-
 ocrates, qui versibus Iambicis suam de-
 scriptionem descripsit, eam ex quadragin-
 ta octo simplicibus composuit (nam in his
 omnibus descriptionibus in aliorum sim-
 plicium numerum neque mel nec vinum
 referimus) cum magna varietate alio-
 rum qui eam quoque exposuerunt. Nico-
 laus Præpositus qui insistit vestigijs Mesue,
 in suo Antidotario, (vt vocant) descriptio-
 nem proposuit ex simplicibus centum &
 quatuor, itemque Nicolaus Myrepsus
 ex centum & quinque: atq; vtraque in dosi
 quoque plurimum inter se differt. Auicen-
 na verò eiusmodi numerum quidem reti-
 net, sed de duabus istis rursus aliam pe-
 culiarem

culiarem efficit. Plinius cap. 1. lib. 29. refert suo tempore frequentem fuisse eam quæ 54. simplicibus constabat. Itaque in tanta opinionum diuersitate recentiores non sine causa dubitarunt, qualem descriptionem approbandam, & tanquam alijs meliorem seligendam esse quispiam rectè censeret. Multi hoc nostro tempore tanquam præstantiorem eam delegerunt, quam Andromachus composuit, (cui attribuent primam descriptionem Galeni, alij potius eam cuius Damocrates. Autor est elegerunt, nonnulli hanc vel illam sumserunt, & tandem quasi in arbitrio lectoris relinquentes delectum, vtramque descriptionem proposuerunt, sicuti fecit Iacobus Sylius. Alij posthabita Andromachi descriptione, indifferenter vel istam Damocratis, vel hanc Antipatri & Cleophantis aliquè accipere permiserunt, sequentes in hac Aërium & Galenū: & in illam Galenum solum, quemadmodum quoque Valerius Cordus facere solitus est. Neapoli & in alijs locis huc vsque vulgo vsurparunt descriptionem Nicolai Præpositi, vel Auicennæ, vel etiam Nicolai Myrepsij. Antepaucos tamen annos moti longa obseruatione

DE MITHRIDATIO,

doctorum Medicorum in Italia, communi
 quasi sententia Damocratis quoq; descri-
 ptionem receperunt. eaq; in multis celebri-
 bus vrbibus vsurpari cepta fuit. Sed paulò
 post quaedam ingenia sollicita non sine ra-
 tione illi prætulerunt Andromachi com-
 positionem, quare amplius ne quidem
 mentionem fieri istarum descriptionum
 longarum vtriusque Nicolai, & Auicennæ
 videmus: nec etiam reperitur, qui Paulum
 hac in parte sequeretur, idq; eam forsitan
 ob causam, quòd propter Opij quantita-
 tem quam in vlla alia esset maiorem (respe-
 ctu proportionis in omnibus) putarunt ni-
 opus est de Plinij Mithridatio verba facere,
 cum ab ipsomet non satis dilucidè explicetur.
 Sepositis etiam opinionibus Syluij &
 Cordi hoc loco, ac loquentes solùm de
 quorundam doctorum virorum qui no-
 stro tempore adhuc viuunt, sententia to-
 tum negotium reducamus ad duas com-
 positiones. Andromachi nimirum & Da-
 mocratis, quarum aliqui magis hanc,
 aliqui potius illam approbarunt. Non
 tamen omnino Antipatri & Cleophan-
 tis silentio inuoluenda, cum illos secuti
 sint Galenus, Aëtius, & Cordus. Sed magis
 dere-

de recentioribus aliquid dicentes, apparet
primùm istos qui suadent Andromachum
esse sequendum, multas adducere rationes,
inter quas potiss. hæ duæ alicuius momenti
esse videntur. Prima est: Cùm ille fuerit dili-
gentissimus in componendis Medicamen-
tis, (quod in priore libro quoque abundè à
nobis declaratum est,) sufficere nobis quo-
que debet hac in parte ipsius studium: quo-
niam omnibus constat, nihil potuisse vn-
quam desiderari in ipsius cõpositionibus,
& eam singularem fuisse artificem in reperi-
endis compositis Medicamentis præ alijs
omnibus Medicis. Deinde hæc descriptio
summopere à Galeno in loco commemo-
rato approbatur, eamq; commendat quo-
que Iacobus Syluius, vir in componendis
Medicamentis exercitatissimus. Præter-
eà in illa Damocratea sunt quædam
menda, quæ reddunt totam compositio-
nem suspectam: interque alia versus
quidem est mutilus, in quo vnum vel
fortasse etiam plura simplicia desideran-
tur, nosque incerti sumus quod nam
pro illo sit accipiendum vel eius loco
substituendum. Dubitatur quoque an
Bdellium sit recipiendum nec ne, cùm
ipsemet Damocrates in eo anceps fuerit.

DE MITHRIDATIO,

Postremò nondú omninò constat, in quinquenta classe, Asarum ne vel Arum sit accipiendum, neque etiam certi sumus, quid per Arium sit intelligendum. Contrà Andromachi descriptio perspicua est, & nulla dubitatio de simplicibus in illa existit. Contrà tamen non desunt quoque rationes illis qui Damocratem potius sequendum esse statuunt, Primùm enim istam alteram descriptionem non esse Andromachi asserunt, neque hoc affirmari à Galeno dicunt, sed solùm ex eius scriptis esse, in quibus ille collegerat multas descriptiones à diuersis Autoribus compositas, & bonas & utiles experientia sua comprobauerat, esse desumptum. Idquè hoc pacto se habere, apparet ex Galeno qui in longo capite isto multa Antidotorum genera ex Andromachi libro collecta exponit, inter quæ etiam est Mithridatij descriptio quædam sub nomine Antipatri & Cleopantis; quæ sicuti non ipsius sint Andromachi quamuis ex eius libris assumpta, ita de hac quoque dici potest. Quod si quis diligenter quoque perpendat modum ab Andromacho in componendis celebribus Medicamentis obseruatum, depræhendet istam compositionem longè ab isto artificio Andromachi abesse.

abesse, nam multum diuersæ simplicium doses in ea notantur, vnde non parum confusions oriri potest, cum fermè nullum simplex quod non differat in dosi ab alijs omnibus assit. Quod sanè exiguæ artis est iudicium. Et si quispiam conaretur istum ordinem simplicium in quo collocantur mutare ac in suas classes redigere, quemadmodum in compositionibus rectè ordinatis vsitatum est, fieri tamen nequit, vt in minorem numerum quàm sedecim simplicium restringantur, quemadmodum vidi factum esse in quadam descriptione quam inde concinnauit Ferdinandus Imperator: attamen sæpe tantum ex vno simplice vna classis conficiebatur: cum insuper illæ minutæ diuisiones, in quibus oboli drachmæ addi necesse sit in vnaquoque simplici ferè reperiantur, quod ab Andromachi consuetudine alieniss. est. Nam ille, quem admodum superiori libro de Theriaca distinximus: diligenter studuit ita suas compositiones concinnare, vt si vna illius tantum pars, siue esset dimidia seu tertia aut quarta parari deberet, pondera illius simpliciter & sine molestia possent diuidi: non aliter ac si in duplo, vel triplo vel maiore quantitate eam augere vellemus. Addunt ad hæc,

DE MITHRIDATIO,

Galenū non minore laude prosequi descri-
 ptionē Antipatri & Cleophātis quā illam
 ipsam quā Andromacho volunt attribuere.
 Vnde illis ratio reddenda erit, quare primā
 descriptionē in isto capite expositā potius
 quā secundā elegerint, nam qui Galenū
 attentē legerit, reperiet eum tam compo-
 sitionem quā Andromachi studium ap-
 probare. Nec etiam concedunt eorū descri-
 ptionē esse clarā & manifestam, quia in mul-
 tis simplicib. dubitatur de dosi, vt in drach-
 mis quatuor Mei, Cardamomi, & Gentia-
 næ: cum alij (secundū eundem autorem) af-
 firment tantūm vniuscuiusq; duas esse acci-
 piendas. Dubitatur eodem modo an Gallij
 tres vel potius sex drachmæ sint ponendæ,
 & præterea non ita pateat, an eo loco Gal-
 lion vel sal ipsum sit accipiendum, quia su-
 spicio de mendosa scriptura minimè abest.
 Ad hæc rem adhuc difficiliorem reddit,
 quòd Nardum Indicum, & Spica Nardi in
 ea descriptione tanquam res diuersæ indi-
 centur, ponentes huius sex drachmas &
 tres obolos, & illius drachmas 3. quod plu-
 rimum confusionis affert. Neque omni-
 bus probatur hoc quod quidam, inter quos
 est Cordus, facere solent, qui volunt per
 Nardum intelligi Malabathrum, cum neq;
 veteri-

veteribus nec recentioribus vsitatum fit hoc nomine Malabathrum notare, quamquam negandum non sit, quosdam illo tempore existimasse Malabathrum esse frondes Spicæ Nardi: quod tamen à Diosc. quoque improbat. Hæ itaq; rationes simul vniuersæ efficiunt vt nullo modo credendum sit hanc descriptionem esse ad Andromachum autorem referendam. Quod autem ad depravatam editionem attinet, facilius mendosa loca in descriptione Damocratis quam in altera falso attributa Andromacho restitui possunt: cum insuper ratione verisum, quibus fuit descripta, Damocrate minus depruari potuerit. Præterea dicunt Syluium non præferre Andromachi descriptionem Damocrateæ, imò tanquã bonam vtramque proposuisse, quamuis illam anteponat alteri Nicolai quam ipse quoq; scribit ex centum & octo simplicibus constare. Nec audet tamen iudicare, vtra ex his duabus sit præstâtior, sed sine discrimine hoc relinquit arbitrio lectoris, vtañ hac vel altera. Vltimò adiungunt, Andromachũ in illa descriptione nõ reliquisse Trociscos Cyphi, quod etiã illius imperfectionẽ arguat, cũ Damocrates eos addiderit. Sed qui Andromachũ defendunt, & ipsius sententiam cõtra alios confir-

DE MITHRIDATIO.

confirmant, afferunt rationem quandam, cui maximè opinio ipsorum innititur: Andromachum nimirum hanc quidem descriptionem non composuisse, sed habuisse eandem illam quæ ipse Mithridates Rex tanta felicitate in seipso expertus fuerit: Nam quoniam Neronis Imperatoris Medicus erat, facilè habere potuit veram, & ex proprio exemplo desumptam descriptionem, quam Leneus Pompeij libertus, Grammaticus doctiss. vt Plinius cap. 2. lib. 25. refert, in latinam linguam vnà cum alijs multis Antidotis conuerterat. Idque ex eo aiunt magis apparere, quoniam antea minus artificiosa in manibus versabatur, ob multitudinem scilicet classium, & varietatem ponderum in singulis propè simplicibus: ex quo firmissimum argumentum sumi potest, descriptionem istam veram & legitimam ipsius Regis Mithridatis fuisse. Qui sanè magis experientiæ quàm artium incumbens, cum antea comperisset vnumquodque simplex per se esse contra peculiare aliquod venenum efficax remedium, postea satis multa coniungendo absque obseruatione exquisitiore proportionis artificiosæ, statuit hoc pacto posse confici compositum Medicamentum contra omnes veneno-

venenorum differentias. Et sic, quando-
quidem ipse non agebat Medicum, compo-
sitionem ex diuersa vniuscuiusq; simplicis
dosi instituit: atque ideo reliquæ descri-
ptiones, quæ postea arte quadam in certas
classes sunt redactæ, pro illegitimis & non
ita experientia comprobatis, quemadmo-
dum illa prior fuit à Rege curiosissimo in ho-
minibus morti adiudicatis millies experta,
censendæ erunt. Atque ob hanc causam
Andromachus nihil in ea mutare, sed ita
simpliciter in suos libros transferre voluit.
Sed ad hæc rursus alij respondebunt, Mi-
thridatem Regem non adeò planè rudem
& expertem artis, quemadmodum ipsi di-
cunt, fuisse, cum semper apud se habuerit
Medicos, & eorum consuetudine pluri-
mùm delectatus fuerit: eorumque opera,
simplicia ad diuersa venena utilia ab ipso re-
perta facillè postea singulari artificio in
compositionem aliquam reducere potue-
rit. Nam tantum studium in res Medi-
cas impendit, (sicuti Plinius quoque eo-
dem loco commemorat:) vt integra etiam
volumina illi hoc plurimùm petenti Roma,
ab Asclepiade Medico clarissimo de Medi-
cis præceptis missa fuerint. Imò ista obo-
lorum ad drachmas adiunctio artis non
mini-

DE MITHRIDATIO,
minimæ quoq; indicium esse potest, quem-
admodū etiam variata vniuscuiusque sim-
plicis dosis, si enim absque omni arte eius-
modi compositiones essent factæ, satis fuis-
set æquale omnium pondus constituere.
Ex his omnibus iterum concluditur Da-
mocratis compositionem præ alijs omni-
bus esse vsurpandam.

DAMOCRATIS DE-
*scriptionem vera arte esse
compositam.*

C A P. III.

VANQVAM igitur rationes
vtrinq; non sine fundamen-
tis iam in medium allatæ sint,
attamen vniuersæ tantū cir-
ca corticem rei versentur, nos
adhuc diligentius inquiramus quid deniq;
hac in parte sit statuendum. Et profectō
primo loco dicamus, illorum, qui Damo-
cratis descriptionem laudant, rationes esse
cæteris firmiores, quemadmodum vnicui-
que qui illas cum alijs conferre voluerit,
mani-

manifestum fiet. Deinde nos volentes eadem via qua in Theriacam vfi sumus, hanc quoque controuersiam decidere, reperiemus Damocratem in Mithridatij compositione easdem regulas desumptas ex arte componendi quales Andromachus in Theriaca obseruauit, quanquam diuersa via, sibi proposuisse. Contra verò videbimus Mithridatum obseruasse, Vnde satis clare patebit, Damocratis compositionē omnib. alijs, qualescunq; illę quidem sint, esse præferendam. Et quoniam ex nulla re ita benè ars componendi, (sicuti nos suprà multis rationibus ostendimus) atq; ex obseruatione variarum proportionum quæ in compositione requiruntur, apparet, examinemus nos quoque quam diligenter à Damocrate & quo pacto ab alijs hoc sit obseruatum. Quanquam verò multa sint capita quæ secundum varias proportionum differentias considerari hinc soleant, nos tamen in priore libro de Theriaca tantùm quatuor attigimus. Prima est proportio quę consistit in simplicibus Antidoti. Secunda in dosi vel quantitate vniuscuiusq; simplicis. Tertia quæ pertinet ad massam, aut, vt ita dicamus, cōsistentiam illius. Quarta verò est specierũ cum melle & vino.

Has

DE MITHRIDATIO,

Has itaq; & non plures alia, quæ nimis sunt laboriosæ & difficiles, hic quoq; in explicando Mithridatio prosequamur. Sciendum autem quoq; est, Damocratem etiam harum quatuor proportionum mentionem fecisse, sed præcipuè tamen duabus posterioribus inhærere, tanquam magis necessarijs: reliquis duabus leuiter tantum consideratis: neque tam exquisitam diligentiam adhibuit quemadmodum Andromachus fecit in sua Theriaca: qui ne minimam quidem rem quam existimabat aliquid Antidoto utilitatis allaturam esse, prætermittere voluit: ita tamen ut non duas priores Damocrates minimè præterierit. Nam sex quoque ordines siue classes in Mithridatio, quemadmodum sex in Andromachi Theriaca habentur, constituit, & vniuersus simplicium numerus constat 48. qui sanè aptissimus est, ut probè per mediam, per tertiam, per quartam, sextam, octauam, & adhuc minores commodissimè diuidatur partes. Quod sanè multum referre in celebrioribus compositionibus antea retulimus. Nam ex numero simplicium rectè constituto oriuntur postea reliquæ etiam proportionales: quæ si non aliqua certa regula definiuntur, aliæ proportionales distinctè constitui

constitui nequeunt, idque vnusquisque ex
 sequentibus facile per se colligere poterit.
 Omisit itaque Damocrates proportionem
 numerorum in vnaquaq; classe, quam ta-
 mē accuratē Andromachus in sua Theriaca
 obseruauit. Quanquā ideo hæc compositio
 non deterior efficiatur, (etsi alterum plus ar-
 tificij contineat) nam sufficere potest in vni-
 uersa compositione numeri rationem esse
 obseruatā, quoniam ex eo postea proportio-
 nes maioris momenti oriuntur. Sic præcisē
 etiam in singulis classibus dosis simplicium
 non fuit ab eo considerata, quod tamen
 ipsum quoque in Theriaca sua Androma-
 chus non prætermisit. Attamen hoc ipsum
 quoque non planē silentio præterijt Damo-
 crates, nam eam manifestē innuit in tribus
 classibus prioribus per pondus vnciarum,
 collocando in prima classe decem vncias in
 octo simplicibus, & in secunda vncias tre-
 decim in totidem simplicibus, sumendo
 vniuscuiusq; simplicis vnciam vnam. Simi-
 liter in tertia septem vncias constituit in
 octo simplicibus, & hæ tres classes ex decem,
 tredecim, & septem constitutæ efficiunt nu-
 merum triginta vnciarum. Reliquæ tres se-
 quentes non per se singulas: sed simul o-
 mnes considerando constituunt nouem

Z alias,

DE MITHRIDATIO,

alias, quæ ad illas triginta additæ, triginta
 nouem absoluunt, vbi tamen vna drachma
 abundat, quæ non propter aliud adiecta est,
 quàm vt ponderi excurrenti aliquid con-
 cedatur, quod adiuant non nihil simplicia
 quartæ classis, quæ iubet Damocrates as-
 sumi pondere satis pleno, iam hæc 39. sim-
 plicia, satis numerum ad diuidendum ido-
 neum constituunt, cum in vnaquaque par-
 te collocentur tredecim. Neq; sine ratio-
 ne autor hunc vnciarum numerum vsur-
 pare, potius quàm alium voluit. Nam, sicu-
 ti paulò post dicemus, massæ proportio ea
 fuit proposita, in qua liquabilia tertiam
 partem respectu aridorum conficiunt,
 nam horum assunt vnciæ viginti sex, illo-
 rum verò tredecim: & si vnum atque alte-
 rum perpenderit, reperiemus hunc
 numerum esse aptissimum, cum ita quoq;
 ratione massæ, numeros per tertiam par-
 tem diuidamus. Nam de 48. simplici-
 bus ex quibus vniuersa Antidotus consti-
 tuitur, sedecim, quæ pars eorum tertia est,
 sunt liquabilia: & duæ alteræ tertiæ, id
 est, triginta & duo continent reliquas spe-
 cies. Atque hoc modo Damocrates obser-
 uauit proportionem quoad numerum sim-
 plicium, non sine artificio, respiciendo ad
 com-

compositionem totius massæ, vbi requiritur tertia proportionis differentia, de qua tanquam præ cæteris admodum necessaria iam agamus. Cùm itaque Damocrates diligenter ad totam massam Antidoti respiceret, & summo studio æquabilitatē operationis ipsi conciliare studeret, existimauit hoc optimè posse fieri, si liquabilia, vt sunt succi, lacrymæ, gummi, & alia simplicia humiditate quapiam referta, tertiam constituerent partem, rerum verò ad puluerisandum idonearum duas tertias. Et quanquam Andromachus in sua Theriaca vtatur proportione quadrupla, imponendo liquabilium tantum partem quartam, & aridorum tres quartas partes, nihil tamen minus in hoc altero modo fermentationis pariter absoluta, & massa æquabilis reddetur. Ex quibus apparet non vnum modum componendi rectè Antidotos tantum haberi, quanquam hic postremus sit difficilior quemadmodum paulò post verborum dicamus. Quoniam verò in hac nostra expositione sequemur descriptionem Damocratis, eam prius quasi in tabula conspiciendam proponamus, vt facilimè simplicia examinare, classes intueri, doses singulorum considerare, & secernere liquida

DE MITHRIDATIO,
ab aridis, & ita magis perspicuè ea quæ
de proportione adhuc dicenda sunt, co-
gnoscere possimus. Descriptio itaque Da-
mocratis ex versibus Iambicis desumpta ta-
lis est.

DESCRIPTIO Mi-
thridatij secundum Da-
mocratem.

C A P. IIII

PRIMA CLASSIS.

Myrrhæ Arabicæ Troglodyticæ.
Croc.
Agarici.
Zingiberis.
Cinamomi.
Spicæ Nardi.
Thlaspi.
Thuris.

Singul.
drac. xi

SECUNDA CLASSIS.

Sefeli.
Opobalsami. Singulo. dra. viij. Iunci

Iunci odorati.
 Stœchadis.
 Costi.
 Galbani.
 Terebinthinæ.
 Piperis longi.
 Castorei Pontici.
 Succij Hypocistidis.
 Styracis bonæ.
 Opopanacis.
 Folij Malabathri recentis.

Singul.
 dra. viij.

TERTIA CLASSIS.

Cassia nigræ.
 Polij.
 Piperis albi.
 Scordij.
 Seminis è Dauco Cretico.
 Carpobalsami.
 Cypheos.
 Bdellij.

Singul.
 drac. viij.

QUARTA CLASSIS.

Nardi Celtici purgati.
 Gummi.
 Petroselinij.
 Meconij.

Singulo.
 dr. v. bo-
 ni pond.

Z 3

Carda

DE MITHRIDATIO,

Cardamomi.
Seminiſ Fœniculi.
Gentiana.
Frondium ex roſis.
Diſtamni Cretici.

} Singule.
dr. v. bo-
ni pond.

QVINTA CLASSIS.

Aniſi.
Aſari.
Succi Glycyrrhiſæ.
Acori.
Phu.
Sagapeni.

} Singul.
dra. iij.

SEXTA CLASSIS.

Mei Athamantici.
Acacia.
Ventreſ Scinci.
Seminiſ Hyperici .

} Singul.
dra. ij. ſ.

Vini & Mellis quantum ſatis fuerit ad
vniuerſa in vnum corpus ſubigenda.

RESTITVITVR SIM-
plex amiſſum in deſcriptio-
ne Damocra-
tis,

CAP.

MISSIS hoc loco Trociscis
Cypheos, de quibus postea di-
cendum aliquid erit, perga-
mus ostendere, quo modo de-
scriptio Damocratis alijs om-
nibus sit præstantior, quod patebit manife-
stè ex artificiosa eius compositione, & pecu-
liariter ex proportione qua versatur circa
consistentiam Antidoti. Vbi diximus, Da-
mocratem voluisse partiri ea ratione liqui-
da & arida, vt hæc constituerent duas tertias
partes & illa vnam tertiam, nam cum vni-
uersa simplicia constent numero 48. sede-
cim liquabilia accepit, nimirum, Myr-
rham, Crocum, Thus, Thlaspi, Opo-
balsamum, Galbanum, Therebinthi-
nam, succum Hypocistidis, Styracem, Opo-
panacem, Bdellium, Gummi, Meconi-
um, Sagapenum, Acaciam, Hypericum.
Triginta verò duo ad puluerisandum apta,
hæc enim sunt reliqua omnia. Et hoc quan-
tum ad numerum. Obseruatur prætereà
proportio ipsæ massæ ratione, quantum ad
dosin eadem ratione. Nam cum quantitas
simplicium constet ex vncijs triginta no-
uem, tredecim sunt rerum liquidarum, quæ
Z 4 est ter-

DE MITHRIDATIO,

est tertia ipsius pars, & viginti rerum tritubarium, quæ duas tertias partes efficiunt, quemadmodum unicuique rationes subdividendi manifestum erit. At in hoc non exigua sese offert difficultas, quod inter versus Democratis quidam sit mutilus, in quo ad minimum unum, si non simplicia desiderantur. Unde incerti sumus quod nam aut qualia simplicia desint, & an sint ex numero liquabilium aut aridorum. Veruntamen pluribus coniecturis adiutus audebo simplex illud in medium producere: initio asserens tantum unum esse posse & non plura quæ desiderantur simplicia, idque ex argumento satis firmo desumpto ex numero simplicium, qui constat ex 47. absque illo quod deest. Quod si plura quam unum essent omnia, non tamen ultra duo esse possent, quoniam versus dimensio ea non caperet. Restat itaque vel unum vel duo desiderari. Quod si duo abessent, tota summa constaret ex 49. qui numerus parum conveniens esset ad illam multiplicem divisionem, quam antea tanti momenti esse in nobilibus Antidotis diximus. Cumque numerus 48 sit aptissimus ad illas exquisitas divisiones, existimarem absque reprehensione nos posse confidenter affirmare, in isto versu tan-

su tantum vnum & non plura simplicia
 desiderari. Iam verò requiramus quod nam
 illud esse possit incipiendo ab vniuersalibus
 & paulatim progredientes ad particulare.
 Primum itaque videtur procul dubio illud
 esse ex numero liquabilium & non arido-
 rum. Cui rei vt assentiamur inprimis nobis
 persuadet Dosis necessitas. Nam cum cer-
 tum sit Damocratis consilium fuisse, massæ
 consistentiam ex proportione tertiæ partis
 liquidorum respectu ad arida voluisse con-
 stituere, si addatur simplex illud quod de-
 perditum est ad numerum liquefactilium,
 proportio manet integra, quod si aridis ad-
 deretur, id sine arte fieret, quare ad conser-
 uandam artificiosam compositionem, ne-
 cesse est vt liquidum Medicamentum in
 isto versu restituatur. Hoc enim cum col-
 locetur in quinta classe, in qua singulorum
 3. drachmæ accipiuntur, cum tota quanti-
 tas simplicium constet ex drachmis trecen-
 tis & decem, demto eo quod deest, si illæ 3.
 drachmæ quoq; adijciantur, vniuersæ drach-
 mæ erunt 313. quæ conficiunt vncias trigin-
 ta nouem & vnam drachmā, & hæc per ter-
 tias diuidendo, restant in vnaquaque parte
 centum & quatuor drachmæ & scrupulus
 vnus, id est, vncia tredecim, & scrupulus

DE MITHRIDATIO,

vnus, cuius tamen scrupuli non magna ratio quasi exigui ponderis habetur. Utque hoc consequamur, necesse est vt illæ tres drachmæ quæ restant de simplice desperdito sint ex numero liquabilium, nam si aliter ad arida referremus, per singulas illorum partes tertias drachmæ centum & quinque cum dimidia, & per liquida tantum centum & vna orirentur. Quod sanè contra regulam proportionis fieret. Verum quidem hoc est, quod hac ratione non nihil proportio quoad numeros de quo antea locuti sumus, varietur, nam liquidorum erunt 17, & aridorum triginta ac vnum, cum horum debeant esse triginta duo, & illorum sedecim. Attamen non potest plane hoc ita vni accommodari, quia non nihil alteri decedat: quare videndum in quo maior sit commoditas, & minor iactura, illique potius attendendum. Quoniam, vt in Theriaca pluribus ostendimus non ita exquisitè omnes artis regulæ in hac portione obseruari possunt, quin interdum non nihil quamuis parum sit, desit idque si exigui momenti fuerit, facile potest ferri. In hoc nostro autem casu se ad numerum aridorum simplex amissum adijciatur, proportio Dosisum labefactabitur,

bitur, sin ad liquidorum summam proportionem in numero turbabimus. Iam quarendum vtrum ex his duobus incommodis Autor huius Antidoti minus curauerit? Absq; dubio propositio in dosibus maioris est momenti, quia omne id quod forte fortuna deest in numeri proportione, emendari potest proportione quæ in quantitate consistit: Hanc itaq; ob causam collocemus simplex illud quod adhuc deest ad liquabilium farraginem, persuasi verisimili ratione, hanc Autoris fuisse sententiam. Iam verò quodnam simplex in isto versu reponi debeat difficile est inuentu & dictu. Conabor tamen hic quoq; aliquid certi afferre, adiutus quam maximè fieri potest, Coniecturis verisimilioribus, ea tamen conditione, si fortasse aliter se res haberet, saltem viam præberem alijs veritatem vltius inuestigandi. Nihil autem magis vsui esse potest nobis de hac re cogitantibus, quam regula Metrorum, cumque verus sint Iambici trimetri anapæstici, & aliqua ex parte dactylici, ex similitudine aliorum versuum integrorum quibus Dæmocratis vtitur in describendo Mithridatio hic defectus resarciri poterit. Et quam hoc multa liquabilia simplicia præstare

DE MITHRIDATIO,

præstare possent, non tamen debemus statim illud accipere quod forte fortuna primum se obtulerit, sed auxilio aliarum coniecturarum diligenter circumspicere, cui nam magis verisimiliter hic locus sit tribuendus. Primum itaque inuestigandum est qualia simplicia ad celebriores Antidotos assumi consueverint, atque hic rectè ad Theriacam nos conferamus, tanquam ex Mithridatio desumpta, ut dictum est, & examine- mus quot ibi sint liquabilia, quæ in illo non habentur, quibus benè consideratis, videamus postea quæ ex illis potiss. idoneæ sint ut in illum locum vacuum reponantur. Reperiemus verò in Theriaca Andromachi duo simplicia liquabilia, quæ in Mithridatio Damocratis non assunt, Bitumen nimirum & succum Glycyrrhizæ. Iam versus imperfectus in Græco ita legitur:

ἀνίσσ τε καὶ ἀρίσ τε ἴ*

Manifestum itaq; est ex præceptis Metrorum Iambicorum voce ἀσφάλτε, id est, Bituminis versus compleri non posse. Sed contra integra mensura hoc præstabit nomen γλυκυρρίζης, id est, dulcis radice. Primus enim huius versus pes est Anapestus, in tribus hisce syllabis, ἀνίσσ. Secun-

Secundus necessario est Iambus, quemadmodum esse debet quoque 4. & 6. in disparibus verò locis potest esse Spondeus, vel Anapestus (quanquam apud Damocratem in locis quoque paribus assit Anapestus & Dactylus) Secundus pes itaque est, τε και α. facta elisione vnus syllabæ propter vocalium duorum concursum. Sequitur tertius, σάρσ. Iambus scilicet, quanquam integra dictio ασάρσ Anapestum quoque efficiet. Quartus pes est Iambus τε υ. Desunt itaque aduersus integritatem duopedes: quos aptè dictio γλυκυρρίζης complebit: duos Iambos constituens. Quanquam enim litera z. syllabam apud Græcos producat: nihilominus reperitur eam esse tam suaui pronunciationis vt etiam loco liquidæ ponatur. Erit itaque integer versus ita restitutus:

άνία, τε και ασάρσ, τε υ, γλυκυρρίζης.

Lego autem cum maiore eruditorum virorum parte ασάρσ & non άρίσ: de quo plura paulò inferius dicemus. Hanc quoque nostram coniecturam confirmat, quod Glycyrrhizam videamus assumi etiam ad aliorum Mithridationum compositiones, vt in illa quæ Andromacho ascribitur, vbi ab isto simplice exordium sumitur. Prætereà idem apparet in Barbarorum compositionibus, quemad-

DE MITHRIDATIO,

quemadmodum etiam Nicolai Myreplij & Nicolai Præpositi, & Auicennæ: contra autem nulla descriptio facit mentionem Bituminis. Quibus omnibus ita positus videtur rectè nos posse affirmare. Glycyrrhizam vnum ex istis 48. simplicibus esse: & quanquam hæc coniecturæ & rationes non adessent, tamen propter suam qualitatem quoque assumenda foret: cum non solum ad interna corporis mala plurima commendetur, sed etiam utilis sit ad reprimendam acrimoniam, amaritudinem & asperitatem aliorum in hac Antidoto simplicium. Qui etiam diligenter attendat, non inueniet in reliquis Mithridatij descriptionibus simplex aliud ex numero liquabilium diuersum ab illis quæ Damocrates exponit, quod commodè loco amissi reponi possit. His itaq; de causis Glycyrrhizam huic Antidoto, quæ antea inde exulauit: restituendam duximus, quæ cum non parum huic Antidoto utilitatis afferat, spero me omnibus rem gratissimam fecisse. Hanc quòd multæ Antidoti præstantiores in 2. libro, Gal. de Antidoto habeantur, ad quas omnes Glycyrrhiza tanquam illis frequentissima accipitur. Huic etiam nostræ senten-

sententiæ plures doctissimi viri accedunt, in primis verò ex Medicis, excellentissimus Protophysicus in hoc regno Ioannes Antonius Pisanus vir clarissimus, & ex pharmacopœis Ferdinandus Imperatus, cuius nomen & in Italia, & alibi celebre est.

*R V R S V M P R O B A -
tur, Damocratis descriptionem
alijs omnibus esse præfe-
rendam.*

C A P. VI.

M itaque mutilatam descriptionē Damocratis quasi hoc pacto sanauerimus pristinaque integritatem illi restituerimus, facile iam probari potest, hanc meritò esse alijs omnibus anteponendam. Quod quidem ex collatione cum alijs, (nā videbimus perspicuè quā magnum artificium Damocrates in sua, & contra quā exiguum vel potius nullum alij adhibuerint) euidenter apparebit. Ostendimus autem superius quanta diligentia respexit Da-
rit Da-

DE MITHRIDATIO,

rit Damocrates ad proportionum quatuor differentias, & imprimis ad eam, cuius auxilio consistentia massæ redditur durabilior. At contrà si alias descriptiones examinaverimus, & diligentius artem in ipsis quæsiuerimus, nihil firmi in qua illa inniti queat, reperire poterimus.

Vtq; incipiamus ab ea quæ Andromacho attribuitur, & à quibusdam doctis nostris temporibus Damocratea præstantior est habita, statim apparet in numeris esse eam minus idoneam, ut in mediam, vel tertiam partem, vel minutiores diuisiones partiri possimus, sine aliquo incommodo. Cùm enim simplicia vniuersa sint numero quadraginta & vnum, difficulter diuidi queunt, ut vnitas non dissipetur, quæ res valdè est inconueniens, ut supra dictum est. Idemq; in numero classium siue ordinum accidit, cùm descriptio prima promiscuè sine illis sit facta, consumendo iam maiorem dosin, iam minorem, & interdum priorem rursus assumendo. Quod si postea in suas classes ordinare studuerimus, (quod Syluius conatus est facere) nascetur numerus classium satis affectatus & sine arte, ut supra quoq; indicauimus: ad minorè enim numerum quàm sedecim, reduci non poterunt.

Pergen-

Pergentes deinde ad dosin, vnicuique manifestum sit proportionem non solum esse confusam, sed etiam molestam propter istos obolos ad plures drachmas additas. Quæ res ineptissima est ad diuisiones, & incommodissima illi qui mediam, vel tertiã, vel aliam ipsius partem vellet tantum parare. Nec certum pondus vniuscuiusq; classis in ea discernere possumus: sicuti nec definitum quoq; numerum, quoniam classes non arte sed casu sunt factæ. Imò qui summam totius quantitatis simplicium colligere voluerit, in eo ipso quoq; exiguam diligentiam adhibitam depræhendet. Nam vniuersæ species huius descriptionis efficiunt summam drachmarum 207. & vnum obolum, ex quibus fiunt vnciæ 26. desideratis tantum quinque obolis, quæ ad duas libras & duas vncias, parcè tamen, reducuntur: qui numerus vnciarum non idoneus est ad plures & varias diuisiones, sicuti vnicuiq; patet. Quantum iam ad proportionem consistentiæ, quæ maximi est momenti in hac compositione, non minor negligentia quoque sese offert. Nullam enim constat inter arida & liquida obseruatam esse proportionem, nec per quadruplum, vt in Theriaca Andromachus solitus est facere,

DE MITHRIDATIO,

nec triplum, quemadmodum Damocertes in suo Mithridatio fecit, nec aliam definitam mensuram, sed ex fortuita mistione dissolubilium cum puluerisandis totam massam composuit. Quæ quidem hoc modo facta necesse est parum durare, sed aut nimis liquidam aut duram fieri. Cum certum sit, nihil adeò Antidotum ad ipsius vitæ que senectutem efficax, quàm debitam consistentiæ proportionem conseruare: Itænim semper sui similis permanens, & vnã eandemque quasi formam retinens, longo tempore vires suas seruat. Quando itaque Galenus ait, Theriacam durare sexaginta annos, aut triginta, (vt potius dicendum videtur) hoc intelligi vult, si modò massa habeat suam artificiosam consistentiam, cuius cum non ita magna ratio habeatur in Antidotis, non magni momenti, nec adeò longam ætatem illis attribuimus. Iam hæc compositio, de qua nobis sermo est, tota in se continet vncias 26. parçè tamen, ex quib. 82. drachmæ, id est, vnciæ 10. & drachmæ 2. sunt dissolubilium, totum reliquum, nimirum vnciæ 16. demtis duabus drachmis, vel etiam tribus parçioribus, comprehenditur arida. Hinc patet vncias 10. & drachmas 2. cum sedecim alijs nullam habere propor-

proportionem, nec in quadruplo vel triplo vel duplo, aut alia vlla vera proportionem. Idem in numeris apparet. Cum enim simplicia vniuersa sint 47. liquido-
 rum erunt 15. & 36. aridorum, in quibus duobus numeris nulla artificiosa proportio pariter consistit. Et quanquam proportio quantitatis alteram quæ numeris inest adiuuare soleat, nihil tamen minus hæc commoditas hic non depræhenditur. Nam succorum sunt 82. drachmæ, Puluerum verò 125. & vnus obolus: totumque pondus complet 207. drachmas, & 1. obolum: ex quibus constituuntur vnciæ 25. drachmæ 5. & 1. obolus. Itemque libræ duæ, vncia vna, drachmæ 5. & 1. obolus. Liquida continent vncias 10. Arida verò vncias 16. dentis 3. drachmis, idque parcè. Iam proportio 10. ad 16. neque est dupla, nec tripla, nec quadrupla, vel alia. Quare fatendum est, saltem propter stabilitatem Antidoti (taceo alia) notum consultum esse hanc descriptionem accipere: cum facile contingere possit, ut interea dum expectemus Opii fermentationem ad vsum necessariam, Medicamentum nimis exoletum fiat, omnesque vires deperdat. Quod tamen in Damocratis

DE MITHRIDATIO,

compositione, propter causas allatas, fieri nequit.

Cùm itaque ex multis rationibus satis validis pateat, Andromacho ascriptam descriptionē non solum non parem, sed multo inferiorem esse Damocratea, adhuc facilius quoque erit idem ostendere in Antipatri & Cleopantis compositione. Nam quanquam eam olim Autores præcipui præbauerint, quemadmodum fuit Aëtius: nihilo tamen minus nostro tempore plures Andromachi descriptionem, tanquā ipsorum iudicio, meliorem, quàm hanc secuti sunt. Quare hinc pluribus de ea non necesse erit agere, quando quidem eadem difficultates, quæ in priore fuere hinc quoque sese offerunt. Primum enim nulla numerorū observata est proportio, neque in classibus singulis, nec in toto composito, non enim distincta est in certos ordines, sed, ut in altera, confusè omnia simplicia ponuntur: quæ cum sint uniuersa, si parum idonea sunt, ut in plures partes separentur: tametsi Aëtij descriptio complectatur 50. simplicia: proptereaque non nihil sit tolerabilior. At quò ad dosin, hinc quoque apparent illæ molestæ appendices obolorum ad drachmas quasi in singulis simplicibus: quare neque in duplicando

plicando nec per medium diuidendo com-
 modum pondus constitui potuit: utq; sin-
 gilatim rem perpendamus, cum simplici-
 um numerus sit 51.15. dissolubilem, & eo-
 rum quæ in puluerem rediguntur 36. ma-
 nifestum est inter hos duos numeros nul-
 lam esse proportionem. Idemque in pon-
 dere contingit: Nam quantitas vniuersa est
 drachmarum 246. & 2. obolorum: ex quib.
 conficitur vnciæ tres, sex drachmæ & duo
 oboli: liquidorum sunt drachmæ sexagin-
 ta, id est, vnciæ octo & drachmæ sex, pulue-
 rum drachmæ 166. & 1. obolus, hoc est, vn-
 ciæ 22. & 1. obolus. Iam vide quod vera & so-
 lida proportio nulla sit inter vncias nouē,
 cum viginti duabus,
 cum neque tripla, neque quadrupla, nec
 dupla aut alia esse queat.

Hic etiam aliquid addendum de Pauli
 Aegyneta quadam descriptione, in qua et-
 si quò ad numerum nonnulla desideran-
 tur, in Dosi tamen minimè errare videtur,
 & propterea non planè expers artis est. Vn-
 de fortè tutius hac uti, si Damocratea non
 arrideret, quàm vlla alia possemus. Quan-
 tum enim ad numerum, cum contineat 42.
 simplicia, non quidem ita ad diuidendum
 apta est, nec solidam efficit proportionem

DE MITHRIDATIO,

numeri inter liquabilia & arida: cum horum fiat 30. & illorum 12. inter quos duos numeros proportio in Antidotis manifesta & idonea nulla apparet. At quod hic deest emendatur in quantitate. Nam cum vniuersum pondus constet ex 236. drachmis, id est, vncijs nouem cum dimidia, liquidorum sunt 61. drachmæ, id est, vnciæ septem & 5. drachmæ, Aridorum vero 175. drachmæ, id est, viginti vnciæ demta vna drachma, qui duo numeri, si iam inter sese conferantur: apparet quo pacto proportio consistentiæ accedat ferè ad triplam, & proximè attingat ad artem quam vsus est Damocrates. Præterea si classes quoque velimus considerare, non minus in ea re etiam accuratum studium patebit: Cum enim quinque classes constituerit, quarum prima habet 30. drachmas, secunda 60. tertia 128. quarta 12. quinta 6. omnes numeri isti conspiciuntur esse solidi, & sine exiguis appendicibus. Vnde fatendum est, hanc Pauli descriptionem quidem alijs esse perfectiorem: sed non tamen Damocrateæ parem: cum nonnulla artis præcepta in ea minus accuratè obseruentur, quemadmodum vtramque inter se conferenti manifestum erit.

erit. De alijs duabus descriptionibus vtri-
usque Nicolai, & Auicennæ, non opusest
se puto multa in medium proferre, quo-
niam & propter numerum simplicium in-
condita, & ob artis negligentiam imper-
fecta sunt, & plurimum abesse à prima cõ-
positione inuenta, vel ab ipso Rege Mithri-
date, vel alio quopiam suo Medico descri-
pta videntur. Satis itaque sit nos hæcenus
probasse Damocratis tanquam artificio-
siorem alijs omnibus meritò anteponen-
dam esse.

*QVA RATIONE IN-
uestiganda sit in Mithrida-
tio aridarum cum
Melle propor-
tio.*

C A P. VII.

INTER alia quæ in Mithrida-
tij compositione tractanda
sunt, sese offert consideratio,
de proportione inter arida
cũ melle: cùm in hoc nonni-
hil à Theriaca differat: atq; ideò ad priorem
disputationem omninò lectorẽ remittere

DE MITRIDATIO,

nequeamus. Vtilis autem hæc tractatio est propter duas causas: quarum prima versatur circa massæ consistentiam, altera in præcipua vi & efficacitate totius Antidoti: est- que hæc posterior certè magni momenti, quo diriguntur omnes fermè de compositione considerationes, quanquã nec prior quoque sit negligenda. Proposui autem suprâ ad hoc negotium explicandum tria esse necessaria: quorum priora duo massam ipsam respiciunt: primum est proportio Aridorum cum liquidis, alterum verò tractatio de melle: Tertium autem considerat vires, siue (vt ita dicam) gradus efficacitatis in Antidoto. De primo superius dictum est. Restat vt hîc de secundo & tertio, idq; quasi coniunctim loquamur.

Secundum itaque erat, proportio mellis cum omnibus illis simplicibus, quæ tam ad dissoluendum quàm terendû idonea sunt: vbi quærendum est, quantum ad Mithridatium mellis sit accipiendum: nam inde duo alia consequimur, primum vt consistentia mediocris, & per longum tempus durabilis hoc modo inueniatur, alterum verò, ne Antidotus fiat nimis valida, si multum scilicet specierum & parum mellis assumertur, aut contra nimis debilis, si multum mellis

mellis respectu specierum acciperetur: quod ad secundum caput refertur. Principio autem sciendum est, si velimus eam rationem disputandi de his sequi, quam in priorili bro de Theriaca obseruauimus, quod dissolubilia in hac compositione non numerentur inter species, sed quasi neutrius partitis, erunt, secundum vtramuis considerationem collata, ad massam mellis informandam. Et hinc in Theriaca oriebantur duocompositionis modi: quorum vnus accipiebat quatuor vncias specierum ad vnamquamque libram mellis, idque quando liquabilia ad neutram partem referebantur: alter verò sumebat vncias tres aridorum ad quamlibet mellis librā, quod vsu veniebat quando liquida ad eum finem vt mellis augeretur moles, assumerentur.

Nec etiam hic Vini mentio penitus prætereunda est, quo etiam ipso, dum liquida dissoluit, eorum auget quantitatem: & conferentes Theriacæ & Mithridatij liquabilia, reperiemus hæc in parte, æquale esse eorum pondus in vtroque, nimirum 13. vnciarum pondus, solumque in hoc differunt, quòd istæ 13. vnciæ in Theriaca quartam omnium simplicium partem, (loquendo de pondere) & in Mithridatio tantum modò

DE MITHRIDATIO,

tertiam conficiant. At cum Vini non sit alius
 us vsus quam vt liquabilia dissoluat, vide-
 tur posse affirmari, eandem eius tam in
 Mithridatio quam Theriaca accipiendam
 esse quantitatem, quæ erit duorum sex-
 tiorum, id est, 40. vnciarum, vnde in
 tota massa hucusque in duabus rebus idem
 pondus in vtraque Antidoto habemus,
 nimirum 13. vncias dissolubilem, & 40.
 vncias Vini, differentiaque ponderis so-
 lum consistet in pulueribus. Cumque
 nos pondus Mellis ex aridorum pondere
 definire debeamus, si proportionem v-
 triusque in Theriaca perspexerimus, & e-
 ius exemplo pariter hæc duo in Mithrida-
 tio quæsiuerimus, facile illa nobis sese offe-
 ret. Nam cum in Theriaca siccarum specie-
 rum sint 40. vnciæ, & propterea Mellis de-
 cem libræ, manifestò apparet hoc pacto
 pro singulis libris Mellis poni aridorum
 vncias quatuor, duas drachmas, & v-
 num scrupulum boni ponderis. Iam si
 hac ratione pondus Mellis apponere vo-
 luerimus ad 26. vncias earum rerum, quæ
 illius erunt libræ sex & paulò minus quam
 sunt duæ vnciæ, immò paulò plus quam
 2. vnciæ: nam ad aridorum vncias 26. ad-
 iungi-

ingitur insuper drachma vna cum dimidia (quanquam nos de istis minutis rebus non ita sollicitè disputemus,) & hoc pacto poterimus Mithridatio debitam cōsistentiam tribuere. At cū ad totam massam quoque accipiantur liquabilia vnā cum Vino, necesse est vt ea quoque perpendamus, diligenterq; consideremus Damocratis fuisse consilium, eam ita conficere, vt ad singulas libras mellis ponerentur aridorum quatuor vnciæ aut paulò plures. Facile autem potuit accidere, vt quemadmodum Damocrates in proportione aridorum & liquidorum discrepat nonnihil ab Andromacho, (nam ille collocat li-
drupla in tripla, Andromachus verò in quadrupla proportione) ita quoque ab eo differret in hoc altero: de quo diligentius explicabimus omnia. Diximus autem antea dupliciter hæc considerari, vt succi aut neutrius partis esse censeantur, aut verò ad quantitatem Mellis referuntur. Primo modo distinguētur, vel secūdum communem regulā omnium Antidotorū, accipiendo pro vnaquaq; libra specierum vncias tres, vel ad similitudinē Theriacæ ponamus ad quamlibet libram Mellis quatuor vncias aut paulò plures specierum.

Hoc

DE MITHRIDATIO,

Hoc posterius iam est declaratum, nec prius inuentu difficile erit. Nam si voluerimus vncias 26. & drachmam 1. cum dimidia partiri per tres vncias, constituentur partes octo & duæ tertiæ, ad quas requirentur totidem Mellis libræ, libræ nimirum nonem cum tertia parte, idque eò magis considerandum, quò plus momenti affert sesquidrachma ista. Et hæc quò ad primum modum. At si voluerimus iuxta alterum modum Mel addere toti massæ, primum opus est, (quemadmodum in Theriacæ tractatione conclusimus) vt simul omnia liquida accipientes consideremus postea, quale inde pondus resultet, postea quoque arida adiugamus. Sunt autem liquabilium in Mithridatio vnciæ 13, Vini ad dissoluendum vnciæ 40. Mellis circiter libræ sex & duæ vnciæ, (ponendo vncias 4. & duas drachmas specierum ad singulas Mellis libras, absque alijs liquidis, quemadmodum in Theriaca diximus) quæ omnia efficiunt vncias 74. quæ prioribus additæ ascendunt vniuersa ad vncias 127. ex quibus omnibus constituentur libræ decem & vnciæ septem. Ad hæc proportionem ita per se consideratam inter Mel & species in Theriaca, quæ ascendit ad quatuor vncias & duas drachmas pro libra

libra Mellis, si adiungatur postea altera, id
 est, omnia simul liquida, & conferantur cū
 aridis, tandem reperientur ad singulas li-
 bras liquidorum inesse tres vnciæ specierum.
 Ergo quemadmodum antea pro vnaqua-
 que libra Mellis tantum quatuor vnciæ spe-
 cierum & duæ drachmæ inuentæ sunt, ita
 nunc quoque agentes, inuenta quantitate
 Mellis considerata secundum istam pri-
 mam proportionem Theriacæ, examine-
 mus postea vniuersam massam liquidorum
 cum aridis, & videamus quæ inde propor-
 tio nascatur, idque ad exemplum Theria-
 cæ, cum difficile sit, definire quantitatem
 Mellis in Mithridatio in ea non aliter ex-
 pressam, quam per illam formam loquen-
 di, quantum satis est: quod in Theriaca non
 factum est. Nam Andromachus junior
 quantitatem illius decem libris definiuit,
 senior verò hoc arbitrio artificis quoque
 commisit. Vt igitur hanc disputationem
 de secundo modo finiamus, dicimus, cum
 liquabilia decem efficiant, & vncias septē,
 & vniuersa triturable constituant vncias
 26. ad vnāquamque libram Mellis perti-
 nere aridorum vncias duas, & paulò minus
 quam dimidiam, & integram massam (ad-
 dendo 26. vncias specierum) librarum esse
 12. &

DE MITHRIDATIO,

12. & vnciarum 9. Et si exquisitè constitue-
 re velimus pondus, respicientes quoque
 ad exhalationem totius massæ, neque re-
 cedentes ab illis regulis, quas in Theria-
 ca constituimus, cum potissimum Vinum
 transpiret, & propterea illius triplum ac-
 cipiat, vt facta exhalatione remaneat ter-
 tia pars, quæ necessaria scilicet erat: sequi-
 tur cum Vini restet circiter vna libra & di-
 midia, idque post factam fermentationem,
 tota massa continebit circiter libras vn-
 decim excepta vna vncia. Vbi in memo-
 riam nobis reuocare debemus, quod an-
 tea retulimus, quo pacto ex continua ex-
 perientia Ferdinandi Imperati succi possint
 artificiosè cum æquali pondere Vini
 dissolui, quod ad ipsorum debitum pondus
 sit conueniens, & quòd insuper de illo addi-
 tur secundum verisimilem coniecturam pro-
 pter euaporationem nimirum quæ contin-
 git interea dum ad perfectam fermentatio-
 nem reducitur, & ita poterimus nos secun-
 do modo proposito ad reperiendam pro-
 portionem specierum cum Melle vt intelligentes
 sub nomine Mellis quicquid eius
 officium implere potest Ex quibus iam
 apparet quo modo in Mithridatio non re-
 sultet ordinaria illa, & recepta ab omnibus
 propor-

proportio specierum in vncijs tribus ad li-
 bram Mellis, quemadmodum in Theria-
 ca. (quanquam in hac Antidoto, eandem
 regulam cum ea quam in priore libro
 proposuimus, hic quoq; secuti simus,) ni-
 mirum primum assumentes proportionē
 rerū aridarum & Mellis (intelligendo iam
 Mel ipsum tanquam rem simplicem, & non
 adiungentes eius appellationi liquida) quæ
 erat vnciarum quatuor, & duarum drach-
 marum exuperantis ponderis pro vnaqua-
 que libra Mellis puri. Deinde progredien-
 tes ad alteram, quæ est inter species & Mel,
 prout hoc cum liquidis commiscetur: vbi
 in Theriaca certa dosis conspicitur. Sed
 hic sumentes quadruplum Mellis res-
 ctu rerum triturabilium, quæ conficient
 tres vncias pro singulis libris, illa in Mi-
 thridatio non reperitur, nã quanquam ini-
 tio posuerimus quatuor vncias: & duas
 drachmas aridorum pro libra vnaquaque
 Mellis, vt in propria significatione accipi-
 tur, postea tamen iuxta alterum modum
 vnâ cum mitione omnium dissolubili-
 um acceptum, non apparent tres vnciæ
 rerum siccarum pro qualibet libra liqui-
 dorum, sed tantum duæ cum dimidia id-
 que parçè, sicuti dictum est.

Quare

DE MITHRIDATIO,

Quare hanc totam quoque disputationem instituimus, non affirmandi aliquid certi sit ostendendi potius gratia modum & rationem, quo pacto proportio aridorum cum liquidis sit inuestiganda, qualè fortassè Damocrates in excogitanda hac compositione sibi proposuit: & propterea locuti sumus de duobus istis modis, quos in Theriaca amplexi sumus, non quod eadem planè Damocrati in Mithridatio quoque in mentem venerint, sed vt hac ratione diuersitas compositionis in vtraque Antidotum melius perspiceretur: variusque modus & artificium componendi consideraretur. Quid verò de hac re differatè sit statuendum, copiosè iam differemus.

VERVS

VERVS ET PRO-
 prius modus, quo Damocrates
 proportionem inuenerit, inter
 Species & Mel: in quo loco certi
 aliquid definitur de Mellis
 Dosi, & de Vino in Mi-
 thridatio.

CAP. VIII.

NON consentit Andromachus
 in sua Theriaca circa artifici-
 um consistentiæ cum Damo-
 cratis Mithridatio: cuius rei
 credendum est ipsum Andro-
 machum esse autorem. Hic enim vt poste-
 rior altero desumpsit ex Mithridatij com-
 positione, omne id, quod illi vsui fore exi-
 stimauit, mutauitq; ea, quæ in melius mu-
 tanda esse putauit, tanquam artifex singu-
 laris in componendis Medicamentis, qua-
 re neque nos artificium in Mithridatij cõ-
 sistentia proponenda penitus ex Theriaca
 inuestigare possumus. Attamen monstnan-
 da est

DE MITHRIDATIO.

da est ea via, qua vsus est hac in re Damocrates, & indicandum quam ob causam Andromachus potius vsus sit proportione quadrupla quàm tripla. Cùm autem certi non simus Damocratis descriptionem Andromacho fuisse cognitam, videri posset hanc inquisitionem potius curiosam & superfluum quàm necessariam esse, immò verisimilius est descriptionem ad eius manus non peruenisse, quoniam Galenus in secundo libro de Antidot. in principio recenset multas compositiones ex libro Andromachi, & inter alias duas Mithridaticas inter sese diuersas, & serosim addit postea Damocratis descriptionem tanquam nullo modo ex Andromachi libris desumptam, vnde quàm certò nos affirmare possumus, Andromachum Damocratis descriptionem non vidisse. Vnde his omisis consilium Damocratis studeamus explicare: primùm quaedam theses proponētes, postea verò ipsam demonstrationem.

Prima autem erit propositio, Damocratis fuisse consilium vniuersam massam Mithridatij conficere ex decem libris. Secūda: proprium fuisse eius scopū, eam proportione rerum terendarū cum Melle debere esse,

esse, vt ad vnā quamq; Mellis libram acciperentur specierū 3. vnciæ. Tertia: Mithridatio esse efficacius quàm Theriacam, excepto Opio, id est, facultate ista narcotica. De his tribus perspicuè differamus, modò prius breuiter vsus earum rerum, quæ in Antidotum assumuntur, repetamus.

Initiò itaq; sciendū, quo modo succi, lacrymæ, gummi ac similia dupliciter considerentur, primū propter perfectionē massæ in cōposito: nā propter tenacitatē & visciditatē eorū, non solum non facillè evaporant, sed etiā impediūt exhalationē sperierum, & propterea reddunt Antidotū durabiliorem. Secundò, propter suam propriam virtutem & qualitatem augent & stabiliant Antidoti præstantiā. Et hæc quò ad liquabilia. Vinū aut̄ diximus vsurpari ad dissoluendos succos, gūmi, & similia, q̄ per se nō facillè terunt in puluerē, & vbi proportio succorū maior est quàm aridorū. Pauciore quoq; Vino opus est, nā sicca puluerisata, & ipsi non parū Vini insumunt, & faciunt, vt si non propter ipsa sumatur nō nihil illud copiosius, succi non benè dissoluantur: atq; eam ob causam non æquabiliter per totam massam distribuuntur, sed grumis referam reddant cōpositionem: quod maximè

DE MITHRIDATIO,

culpatur in celebribus Antidotis. Hinc possumus minorem quantitatem Vini in Mithridatio præscribere, quia dissolubilia asunt in maiore quantitate, cum respectu aridorum tertia pars eorum accipiatur, quæ in Theriaca, ubi tantum quarta sumitur. Nam Andromachus accipiens in Theriaca 13. vncias liquabilium, specierum pulverifatarum adijcit 40. vncias: quare triplum & paulo plus eorum additum est, atque ideo coactus fuit 40. vncias Vini illis adiungere, non solum enim respexit quantum requireretur illius ad terendos succos, & insuper quantum inter fermentandum posset exhalare: sed etiam species sicca absorberent: de quo in priore commentario Theriacæ dictum est. Hoc cum ad eum modum in Theriaca observatum sit, necesse est ut in Mithridatio, ubi quidem accipiuntur 13. vncias, sed cum 26. & non pluribus vncijs aridorum, minus Vini adijciamus: quia minus illius absorbetur, quoniam aridorum propemodum quantum dimidia pars insuper est in Theriaca, plus est quam in Mithridatio. Iam si triplum in Theriaca accipitur, vix duplum in Mithridatio sumi potest.

In qua parte notandum quoque hoc est, quod

quòd sua natura liquabilia respectu Mellis
 eo diutius perseuerent in propria consistē-
 tia, quantò minus affuerit eorum quæ exic-
 care ea possunt, & adiunctis succis consi-
 stētiae Mellis, illius debitam crassitiem diu
 conseruabunt, quia simul cum Melle con-
 stituunt proportionem in vniuerso com-
 posito multò maiorē quàm faciant arida.
 Mellis verò vsus est, vt omnes species & suc-
 cos in vnum corpus redigat, & diu eorum
 vires contineat, ne euanescant aut planè
 inueterascant, idque varia ratione pro na-
 tura diuersorum simplicium. Nam sicca
 Mel conseruat in sua transmutatione pro-
 pter naturam totius compositionis, idque
 auxilio fermentationis, quæ quidem in pri-
 mis opera huius perficitur, & absque eo fie-
 ri nequit, efficitque vt illi atomi redditi per
 trituram subtilissimi, postea quasi continui
 in tota massâ cohæreant, auferens illis suam
 naturalem subtilitatem. Continentur præ-
 terea Melle res dissolutæ in sua naturali
 crassitie, nec permittit eas redire ad prio-
 rem nimis duram & solidam consistenti-
 am, vel fieri liquidiora quàm par est, sed in
 sua mediocritate conseruantur: cùm tamē
 hoc pacto vires suas Antidoto non minus
 quoque communicent: & ita liquidior in

DE MITHRIDATIO,

forma gummi & similes succi coagmen-
tati, caloris natiui in composito per vim
fermentationis acquisiti participes sunt.
Qui calor semper vsque ad Antidoti debi-
tam ætatem viuendus perdurat: modò recta
sit compositionis ratio adhibita. Cumque
Mel (vt diximus) in causa sit fermentatio-
nis, etiam calorem istum introducit, quo
dissolubilia semper in mediocri consisten-
tia conseruentur. Hinc etiam manifestum
fit, liquabilia in causa esse, vt Mellis quan-
titas crescat, eademque quoque loco ma-
teriæ subiectæ inseruire ad recipiendas,
incorporandas, & conseruandas species
ficcas.

His ita expositis, restat vt consideremus
arida quoque. Nam ex his, & dissolubili-
bus Vino ac Melle tota nostra Antidotus
conficitur. Sunt autem ea quæ terimus,
quasi basis totius massæ. Dico autem ipsi-
us massæ, nam basis compositi, quantum
ad ipsius facultatem, non minus ex liqui-
dis quàm ex ficcis constat, vtraque enim
sint efficacia, sed quia arida possunt in
subtilissimum puluerem redigi, quod mul-
tum facit ad compositi fermentationem,
& distributionē per totum corpus huma-
nū Antidoti assumti, propterea maior co-
pia

pia quoq; earum rerum ex quibus compo-
 situm efficitur, de illis sumuntur. Et quan-
 quam sua natura sicca sint, tamen adhuc
 maiorem ariditatem consequuntur pro-
 pter longius tempus quod ab eorum col-
 lectione effluxit (loquor autem de radici-
 bus, aut fructib., aut alijs siccis partib. plā-
 tarum, quæ vt plurimum Antidotis admi-
 scentur) cum sint magna ex parte peregri-
 na, & ex varijs ac remotissimis locis allata.
 Hæc verò ariditas non potest neque de-
 bet sua natura inesse composito: nam pau-
 lò postquam Medicamentum aliquod ari-
 dum contusum est, amittit suam virtutem
 omnem, vel saltem magna ex parte: vt hoc
 modo ad vsum Medicum non multùm
 conferre possit, quoniam solum ipsius
 corpus relinquitur, & spiritus efficax pla-
 nè cadaveris instar exhalat: cui rei vt pro-
 spiceretur, humida cum siccis fuere com-
 mista (loquor autem hoc loco non de hu-
 miditate & ariditate, quæ potentia, sed
 quæ actu adest) vt ipsorum natura con-
 seruaretur.

Hinc colligitur etiam quòd arida pulue-
 risata non diu possint efficacia & valida as-
 seruari. Quod considerantes Medici pro-
 hibent vsum puluerum eorum, quæ ad

DE MITHRIDATIO,

electuaria tam grata quàm ingrata assumuntur post sex mensium tempus: & si quos diutius afferuare velint, inuoluunt Melle aut Saccharo: horum enim visciditas impedit eorum exhalationem: quoniam verò Mel facilius suam Naturam æqualem & similem retinet quàm Saccharum, quod breui tempore ex liquido fit solidum: atque propterea non ita diu specierum naturam conseruare potest, solet etiam quam Saccharum esse conuenientius. Opus igitur est, vt humida addantur aridis propter sui conseruationem, & vt humectata melius in composito possint cum alijs in vnum corpus reduci, quia hac ratione per omnes partes etiã minimas totius massæ distribuunt: & vnã quasi animam corpusque idem secundum auctoris consiliũ constituunt.

Breuitè itaque quæ dicta sunt repetentes ad vnãquamque laudabilem Antidoti compositionẽ dicimus requiri hæc quatuor. Primum simplicia arida & triturabilia, quæ efficiunt basim totius massæ, & sua subtilitate per omnes ipsius partes transcurrunt. Secundò dissolubilia quæ sua visciditate impediunt transpirationem specierum, & aridorum nimiam siccitatem contemperat. Tertiò Vinum quod in causa
est, vt

est, ut Gummi & similia faciliè dissolui possint, quæ per se vel alterius instrumenti auxilio non ita commodè comminui potuissent. An verò Vinum ad Mithridatium accipi debeat nec ne, paulò post seorsim exponemus. Quartò, Mel, quod omnes species conseruat quocunque modo tritas, & excitat calorem naturalem Antidoti, cuius opera quasi compositi vita sustentatur, & fermentatio perficitur.

His quatuor ita expositis, & considerato vniuscuiusque vsu, faciliè propositiones allatas explicare poterimus. Quarum prima fuit: cum Damocrates vo-
luerit Mithridatij massam constare de-
cem libris, ante omnia erit dosis Mel-
lis definienda: quoniam ipse autor eam
non disertè posuit, sed iubet tantum ac-
cipi, quantum satis esse videatur ad in-
corporanda alia omnia. Quo loco duo
vt id assequamur, occurrunt modi, v-
nus minimè artificiosus, sed admodum
vulgaris, quem in nonnullis compositio-
nibus, quæ quidem non magni momen-
ti, nec diutius conseruandæ essent: Ara-
bes & recentiorum quoque nonnulli v-
surparunt. Solent autem omnia tam ari-
da quàm dissolubilia ponderare, & res-
p

DE MITHRIDATIO,

Et illius totius ponderis proportionem Mellis constituunt: hi quidem in quadrupla, secundum regulam primi Philonis & Diamusci dulcis Mesuæ: alij verò in tripla, quemadmodum facit Valerius Cordus, qui explicans in electuarijs Mesuæ & aliorum probatorum autorum hanc loquendi formam, (quantum satis est) iubet vt in vnaquaque compositione sumamus illius triplum, siue illa sit opiata, siue amara seu grata. Sed tales plurimum errant. Nam qui quadruplum accipiunt, debitam dosin specierum liquidarum & aridarum in Theriaca Andromachi non aliter obseruare possunt, quàm vt 19. libras aut paulò minus Mellis adijciant, quemadmodum in commentario superiori dictum fuit. Qui verò triplum assumunt, coguntur illius 14. addere: sic Valerius Cordus cuius descriptio non nihil à nostra diuersa est, accipit libras 14. & 3. vncias. Sed tam hanc quàm illi in errore versantur. Nam Andromachus iunior iam antea definiuit Mellis quantitatem esse debere decem libras: quod isti suis falsis regulis innixi non obseruarunt.

Hoc igitur primo modo repudiato, altero magis artificioso vtamur. In quo ad plura

plura respicitur: Cùm enim dictum sit, liquabilia in causa esse vt Mellis quoq; quantitas crescat, & huius quasi officio fungi, id perpendens autor compositionis, vbi animaduertit adesse maiorem quantitatem liquidorum, ibi minorem Mellis copiam adiecit. Vnde necessariò sequitur in Mithridatio eo minorem Mellis quantitatem respectu Theriacæ esse adiendum, quanto in maiore proportione assumuntur liquabilia, quò ad proportionem vniuersi, quam in Theriaca fieri solet: cùm in Mithridatio impleant partem tertiam, in Theriaca vero solum quartam. Præterea & hoc cõsideratur, cùm arida in Theriaca sint in maiore proportione, eadẽ quantitas dissolubiliũ requirit maiorem copiam Vini, nã non solum illius tantum assumi debet quantum satis est ad ea dissoluenda, sed etiam quantum exiccari & exhalari potest respectu aridorum propter validum calorem fermentationis & aëris quoque ambientis. At in Mithridatio duas ob causas Vini minus affundi oportuerat: quarum vna est, quia minor adest aridorum quantitas, altera verò, quia omnes species tam sicca quam liquidæ minus ponderant. Nam Theriaca continet vncias 56.

DE MITHRIDATIO,

& Mithridatium 39. Et quanquam in vitro-
 que pariter accipiuntur 13. vnciæ liquido-
 rum, & propterea primo intuitu appare-
 at Vinum ad utrūque in æquali quantitate
 esse addendum, (quandoquidē huius actio
 non est alia quàm vt dissoluat liquida, & tā-
 tum illius vsurpatur quantum satis est, vt ea
 in mediocrem crassitiem redigantur) sed
 nihilominus diuersa est dosis. Nam in The-
 riaca ostendimus triplum illius accipien-
 dū, vt satis sit ad dissoluendos succos, & hoc
 ideò fit, quia id consumitur, & multum
 eius exhalat: at quò minus illud imbi-
 bitur, eò parcius quoque est de illo acci-
 piendum, quod quidem in Mithridatio ac-
 cidit, idque propter maiorem liquidorum
 proportionem, & minorem Vini quanti-
 tatem, quæ ad dimidium illius quod The-
 riacam recipit non ascendit: quia iam sæpè
 dictum est, æquale pondus Vini satis esse ad
 succos dissoluendos, quare illius 13. vnciæ
 sufficere poterunt, totidem enim quoque
 sunt succorum: quod verò superest adhuc
 illius refertur ad id, quod transpirat & im-
 bibitur. Idque confirmatur experiētia cre-
 bra Ferdinandi Imperati, qui 20. vnciarum
 Vini pondere, quoties hanc Antidotum
 præparauit, semper id quo dicitur (quantū
 opus

opus est) compleuit. Tantopere autē quidam celebres autores Mithridatij consistentiæ, quæ requiritur in rebus liquabilibus tribuerunt, vt etiam disertè prohibuerint Vinum in hanc compositionem adijci, quemadmodum patet ex descriptione, quæ refertur ad Antipatrum & Cleopantem. Quam verò rectè id factum sit, copiosius paulò post dicemus.

Nunc redeuntēs ad disputationem de Melle, tam ratione quàm experientia comprobabimus, (quibus duobus cruribus ars Medica innititur) sex libras accipiendas esse. Experientia quidem, cùm hæc illius quæritas tanquam idonea sapius ab Imperatorum feliciter ad laudabilem Antidoti compositionem fuerit vsu comprobata: quæ vt ab optimo artifice ostensa satis esse posset, ne vltiorem in super rationem desideraremus. Sed vt illis, qui hanc expetunt, quoque satis fiat, eam quoque adiungamus. Poterit autem desumi ex illis, quæ iam aliata sunt. Nam si in Theriaca, in qua aridorum sunt 43. vnciæ, Mellis accipiantur libræ decem, in Mithridatio vbi non plures quàm 26. aridorum sunt vnciæ, assumendæ erunt sex libræ & octo vnciæ. Sed vltèrius considerandum est, quòd liquabilia in Mithridatio sunt

DE MITHRIDATIO,

funt in maiore quantitate posita totū Me-
dicamentum considerantes, idque ratio-
ne Mellis: quare eo in minore copia addi
debebat, quo magis ab his ipsius facultas
adiuuatur. In quo plus respicitur propor-
tio tripla quàm quadrupla: quæ varietas
potest auferri ablatione 8. vnciarum, quæ
sex libris additæ erant: & ita exquisitè re-
manebunt libræ sex. Quod adhuc certius
potest confirmari, si vniuersorum liquido-
rum, scilicet, succorum, Vini & Mellis pon-
dus simul sumatur, id erit librarum octo
& vnciarum nouem, id est, librarum no-
uem, demto vno quadrante: Nam Mellis
sunt libræ 6. Vini vna, & octo vnciæ, succo-
rum libra vna & vncia vna, quibus si ex alte-
ra parte adijciatur quantitas rerum teren-
darum, reperiemus, quo pacto ex 26. vncijs
aridorum singulæ ternæ pro vnaquaque
libra Mellis assumantur. Quæ proportio ab
omnibus probatis autoribus est vsurpata,
Mel in quadruplo accipientibus: intelle-
xerunt autem sub nomine Mellis quicquid
vnà cum ipsis speciebus adiungitur. Hæc-
que proportio, quamuis diuersa ratione,
in Theriaca quoque reperta est: vnde veri-
simile est Damocratem ad eam respicien-
tem reliquisse quantitatem Mellis & Vi-
niar-

ai arbitrio industrij artificis.

Quod si quis insuper examinare voluerit, quæ proportio sit Mellis solum cum puluerisatis, reperiet quod horum quatuor vnciæ & duæ drachmæ cum dimidia, pro eius vnaquaque libra accipiantur, quod etiam pariter in Theriaca fieri constat. Inde vnicuique manifestum est, celebres Antidotorum inuentores istis temporibus semper tenuisse artem ipsam ante oculos, & ita nulli dubium esse potest duas quæstiones à nobis superius propositas esse satis dilucidè explicatas. Quas quidem cum alijs descriptionibus Mithridatij, & imprimis Andromachi, si quis conferre voluerit, minimè esse illas obseruatas, vnicuique facile patebit, & ideò Damocratis compositio meritò alijs erit præferenda.

MITHRI-

DE MITHRIDATIO,
MITHRIDATIUM
esse validius quam Theriacam,
de Opii proportione, & va-
rio consistentiæ
modo.

C A P. IX.

TERTIVM fuit, quod conclusi-
mus, Mithridatium esse effi-
cacious in suis actionib. quam
Theriacam: quod adhuc de-
monstrandum restat. Idque
sine longis verborum ambagibus expedia-
mus. Nam cum succi, gummi, & reliqua
dissolubilia, non solum absint ut reddant
massam Mellis maiorem: sed multo magis,
imò potissimum ob hanc causam assuman-
tur, ut suas vires Antidoto vniuersæ comu-
nicent, compositumque à duobus simpliciu
generibus, vim & efficacitatem suam acqui-
rat, aridis nimirum, & illis quæ dissolui so-
lent, semperque in vtraque Antidoto retinea-
tur eadem proportio inter illa, quæ in pulve-
re trita sunt, & ipsum Mel (intelligendo sub
Mellis nomine quoque dissolubilia,) sequit,
quod ubi maior est quantitas earum rerum quæ
dissolui

dissolui solent, ibidem etiam esse validiores vires. Quod ut melius explicetur, sciendum, si Mel simplex potest in corpus redigi per additionem eorum quæ teruntur, in ppor-tione legitima, ut adhibeantur ad vnam-
quamq; librâ mellis vnciâ tres specierû, & tam antea quàm nûc à nobis comprobatû sit, in Antidoto hac nullum esse illius alium notatu dignum vsum, nisi ut pro subiecta materia inferuiat, quæ recipit & incor-porat arida: necesse est inde sequi vim & efficacitatem compositi in nullo alio, ni-si in rebus ficcis & tritis consistere. Sed iam ponamus, nos non cogitare pro materia vti ipso Melle, sed tantum Gum-mi & succis dissolutis, & in eadem pro-
portione accipiamus pro qualibet libra liquidorum pariter tres vncias specie-rum. Patebit hanc alteram compositio-nem multò fieri validiorem, quia com-positum non solùm efficax redditur pro-pter vires specierum siccarum, sed etiam propter liquida. At cum iam simul commistæ fuerint species, Mel & succi, tantò plus vel minus virtutis habebit compositum, quantò parcius vel copio-sus accipiatur de dissolubilibus: cumque vtrumque, tam Theriaca quàm Mithrida-
c tium

DE MITHRIDATIO,

rium ex eiusmodi commistione cōpositū
 sit, igitur quòd in se continuerit maiorem
 p̄portionē liquidorum, erit quoq; altero
 validius: & tale nos ostēdemus esse Mithri-
 datium, nam in eo dissolubilia tertiam par-
 tem omnium simplicium quæ accipiuntur
 constituunt, in Theriaca verò solummodò
 quartam: proportio autem aridorum in v-
 troq; par est. Erit itaq; hoc modo Mithri-
 datium Theriaca validius.

Notandum tamen est, quanquam hæc
 regula in hisce duab. Antidotis vera esse de-
 præhendatur, non tamen in omnibus alijs
 compositis Medicamentis habebit locum.
 Nam potest fieri, vt arida in vna compositio-
 ne multo quàm in alia sint præstantio-
 ra & efficaciora, & liquida sint in illa alte-
 ra similiter debiliora, vt pauca illa prioris
 compositi in gradibus superent plura in
 posteriore: ideoque tanquam generalis re-
 gula in omnibus, hæc non est constituen-
 da: sed vbi fermè similia Medicamenta cō-
 feruntur, quemadmodum in his duab. An-
 tidotis fit, facile fieri poterit. Quod qui-
 dem adhuc magis perspicuum fiet vnicui-
 que, qui singilatim simplicia omnia in v-
 troque diligenter examinare, & videre, quæ
 in

in alterutro defint, & à quibus vnum ab altero superetur, voluerit.

At quid dicamus de Opio maximi momenti simplice in vtraque compositione? Nam procul dubio proportio ipsius minor est in Mithridatio quàm in Theriaca, nam ad hoc quinque eius drachmæ assumuntur, quæ in minores partes diuisæ conficiunt quindecim scrupulos, & triginta obolos, & sexaginta semiobolos, & trecenta grana. Quòd si quinque istas drachmas abstulerimus, tota Mithridatica compositio continebit vncias 38. & drachmas 3. quæ constituunt 307. drachmas. Iam conferendo 300. grana Opij cum 307. drachmis simplicium aliorum, pro qualibet drachma eorum accedat granum vnum Opij idq; admodum parè: quod tamen cõpensatur, si pondus Opij liberalius addatur, secùdum Damocratis præceptum, quemadmodum etiam in alijs vniuersis simplicib. quartæ classis, in qua Opium collocatur, fieri videmus. Itaq; pro qualibet drachma aliorum accipitur 1. granum Opij, & pro qualibet vncia, 8. grana, & pro singulis libris 96. grana, id est, drachma vna cum dimidia & sex granis; absque Mellis & Vini adiectione. Quod si Opij

DE MITHRIDATIO,

proportionem consideremus ratione totius massæ in Mithridatio (quod quidē magis necessarium est docere, vt sciamus quantum Opij in vnaquaq; dosi huius Antidoti sumatur, loquendo iam de massa fermentata 10. librarum, & non 11. ante fermentationem) diuisis 5. drachmis Opij in 10. libras massæ, pro vnaquaque libra in Antidoto dimidia drachma Opij erit ponenda, & pro singulis vncijs duo grana & dimidium, pro vnaquaque drachma quarta pars vnius grani, & decima sexta insuper pars, & ita apparebit Opium respectu totius massæ decem librarum, id est, 120. vnciarum, & 960. drachmarum continere partem centesimam nonagesimam secundam.

His ita expositis videamus rursus quæ proportio sit Opij in Theriaca, & ita tandē manifestum nobis fiet, vtrum magis sit narcoticum. Diximus autem Opium ad massam 16. librarum Theriacæ repræsentare sexagesimam quartam partem: & ad omnem drachmam in massam redactam, & fermentatam granum vnum, non ad eò perfecti pōderis referri. Ita apparet quo modo maior sit Opij proportio in Theriaca: nam vbi integra illius pars ad eam assumitur, in Mithridatio tantum quarta accipitur, & paulò plus.

lò plus. Itaq; Opium in Theriaca quadrupla in proportione est ad Mithridatium; & quemadmodum hoc illam viribus aliorum simplicium vincit, sic ab hac facultate stupefaciente superatur. Et hoc fuit vnum ex præcipuis alijs omnibus quod Andromachus de Mithridatio in Theriaca mutare voluerit: Nam quantum Mithridates Opii respectu aliorum simplicium posuit, tantum ille adiecit ratione totius massæ: cum talem ipsius quantitatem exiguam afferre vtilitatem existimaret: & propterea Galenus quoque retulit, Mithridatium esse vtilius Theriaca ad multorum venenorum curationem, idque ob eam rationem quã diximus: quoniam simplicia alia propter liquida quæ in maiori assumuntur proportione, corpus consequuntur efficax magis, quàm fieri solet in Theriaca: tametsi præterea quoque aliæ sint rationes, quæ paulò post enumerabunt, & Theriacã, idem Galenus dicit, solum in hoc esse præstantiorẽ, quòd morsus viperarum possit sanare: II. lib. de Antid. in principio.

Ex quibus omnibus constat, duas res allicius momenti Andromachum in Theriaca mutasse, in quibus ab eo quod in Mithridatio reperit, dissensit. Prima est, quòd plus

DE MITHRIDATIO,

plus Opij voluit in proportionem Theriaca collocare, quàm est in Mithridatio. Altera, quòd liquidorum esset quarta pars respectu ad arida, cum maior in his proportio sit in Mithridatio: causa verò primi tantum pertinet ad facultatem compositi, Secundi autem non solum ad hanc, sed etiam ad consistentiam. Quantumq; ad primum, facile assentior Andromacho, satis debile esse in hac Antidoto Opij facultatem: Nam cum moris sit illius drachmam vnã accipere, exigua vel potius eiusmodi qualis vix percipi sensibus potest vtilitas ex vna quarta parte, & paulò plus quàm granum est pro qualibet dosi habetur: non enim quòd Opij maius pondus assumatur, duplicari quoq; aut triplicari dosis debet, nã cum Mithridatiũ, vt dictum est, sit efficacius quàm Theriaca, sine corporis nostri iactura manifesta vltra dosin vsitatam vsurpari nequit. Itaque si quis vellet Mithridatium exhibere ad conciliandum somnum, aut stuporem in aliquo dolore sauo introducendum, quem admodum esset iliacus, colicus, vel similis, non multum spei collocare posset in tantillo Opio, quod in qualibet dosi continetur. Quare recentiores Medici videntes hac in parte satis debilem Mithridatiũ facult-

facultatem, solēt coniungere cum illo Phionium Tharsense, aut Persicum, aut Romanum, cum Zazanea, aut alio valido Opiato: Mithridatio alioquin vtentes ad dissoluendos & incidendos humores, & penetrationem in vniuersum corpus, tanquam efficacissimo remedio, adiuuantes ipsius debilem vim narcoticam aliorum medicamentorū validorū adiectione: & ita plus illi tribuunt quàm Theriacæ. Quapropter si quis animum attendat, hoc deesse huic Antidoto intelliget, quod sine auxilio aliorum aliquid singulare præstare nequeat. Vnde Andromachus, cuius consilium fuit talem compositionem instituire, quæ per se sola, sine aliorum opera posset contra omnem morbum internum, venenumque qualecunque, siue per os assumptum, seu morsu inflictum, esse efficacissimum, compleretque omnia ea quæ in Mithridatio desiderarent: ita voluit inter alia quantitatem Opij illi adaptare, vt ad quamlibet drachmam totius Antidoti accederet granum vnum, quæ quantitas mediocris & sufficiens fuit ad proprietatis suæ effectum consequendum. Et hoc quantum ad primam mutationem Theriacæ à Mithridatio.

DE MITHRIDATIO,

Secunda verò quæ non minus versatur circa facultatem quàm ipsam quoq; massam, erat in proportione rerû liquidarum cum aridis, vbi Andromachus non sine aliqua præcipua causa succos collocavit non in tertia sed quarta parte: nam hoc modo Antidotus non ita valide calefaciebat & siccabat quemadmodum Mithridatium, sed ad quandam maiorem mediocritatem redacta, sine vehementi alteratione intra corpus assumi poterat: & quia ipsius vsum per integros annos continuare cogitabat, quemadmodû cum Mithridatio fecit, Rex ipsius inuentor, & nonnulli Imperatores, postea idem de Theriaca periculum fecerunt. securius hac ratione quantum ad manifestas qualitates hac vti quàm Mithridatio licebat. Hanc autem caloris & siccitatis diminutionem in Antidoto, facilè existimavit Andromachus se consecuturum esse, si minorem quantitatem succorum acciperet, qui quidem etsi à Melle adiuuantur, nihilo tamen minus propriam quoque virtutem, magis quàm ipsum Mel Antidoto impertiunt, qua reliqua trita in puluerem efficaciora redduntur. Quare auferentes aliquid de liquidis, & adiungentes plus Mellis (seruata tamen ex vna parte eadem proportione

portione inter liquida & arida, ex altera cū Melle, quæ obseruatur in Mithridatio) mitiorem efficiemus manifestò qualitatem calidam & siccam, vt ita corpus inde nullā agitationem sentiat: cū maneat nihilominus eadem vis in occultis proprietatibus, quarum ope emendat & expellit omnem putredinem venenatam ex corpore, vnde cunq̄ue originem traxerit.

Hæcque est prima ratio secundæ immutationis. Altera massam respicit, in qua certè facilius & minore labore mediocrē consistentiam, quantum ad Theriacam, consequimur quàm fit in Mithridatio, cuius rei testem quoque adducere possum Imperatum, qui integram eam & omnibus numeris perfectam consequi, valdè difficile esse affirmabat: cū in Theriaca à Medicis veteribus & expertis omnis Vini & Mellis dosis esset expressis verbis descripta, qui iuberent Mellis decē libras & Vini duos sextarios esse recipiendos. At in Mithridatio non idem vsu venit, nam cū in illo nulla dosis Vini & Mellis ab antiquis obseruata fuerit, nec præcepta in Theriaca exposita omninò nos sequi possimus, necesse fuit vtriusque veram quantitatem rationibus & multa experientia inuestigare: quod dum

c s fit,

DE MITHRIDATIO;

fit, interea multæ difficultates sese offerre solent, quarum vna fuit quod propter liquida in maiore proportione assumpta massa quoq; nimis fluida reddebatur, vnde nonnulli docti viri expressè prohibuerunt nequaquam ad Mithridatium Vinum esse adijciendum, existimantes absq; eo huic Antidoto posse mediocrem naturam massæ quæ requirebatur, conciliari.

Credibile verò est, q̄ illis aliquando hoc compositum non benè successerit, nimisque liquidum remanserit, & propterea ipsos omnè eius rei culpam in Vinum transfuisse. Andromachus igitur qui in arte componendi Medicamenta alios oēs longè excelluit hoc perspiciens, existimauit mediocrè consistentiã, & diu etiam durabilè posse illi conciliari, si hoc pacto liquida ponerentur, vt proportio tripla ad quadruplam reduceretur, vnde quasi basim consistentiæ ipsa liquida constituens, tot exquisitè sumisit, quot in Mithridatio reperit: & ostendens sibi proportionem aridorum non probari, ea auxit additione Mellis, & ita resultat inde sæpius iam dicta proportio.

Nec dubium est: si Andromachus, qui post Mithridatem vixit, existimasset istam compositionem planè esse omnib. numeris, vt dicitur,

citur, perfectam, non ita postea Theriacam elaborasset. Præterea non existimandū est, mutationem istam solum consistere in viperis adiunctis, & chalcitide, quòd calorem nigrum illi tribuat, sed alia quoq; accedunt non minoris momenti: è quorum numero iam duo explicauimus.

Concludamus itaq;, quamuis in Theriaca videantur quædã esse melius elaborata, nihilominus tamen Mithridaticã compositionem quoq; non reijciendam esse, cum ab vnoquoq; industrio & diligenti artifice consistentiam, in hoc quoque Medicamento non minus bonam quàm in Theriaca constitui posse iudicemus.

AN VINVM AD MITHRIDATIUM SIT ACCIPIENDUM, NEC NE.

CAP. X.

VM Vini in Mithridatio iam facta sit mentio, de illa controuersia non abs re erit verborū aliquid facere. Nam Dacrocates vult, vt cū eo liquabilia dissoluāt, contrā Antipater & Cleophātes id expressè prohibent. Nec facilè est vtriusq; partis rationes

DE MITHRIDATIO,

tiones exponere. Nam ex descriptione Cleopantis & Antipatri non colligi potest, quo pacto succi, gummi, & lacrymæ sint dissoluenda: qui cum Vinum non admittant, quod alibi ideò tantum assumitur, quo ea simplicia quæ sua natura in pulverem teri nequeunt, sed potius se in laminas dilatant, aut tenaciter mortario adherent, rectè dissolui possent, quod sane cum illis quoque temporibus unicuique non ita notum erat, oportebat illos modum indicare, cuius auxilio eiusmodi simplicia ad tantam subtilitatem redigi possent, ut per uniuersam massam distribuerentur. Aëtius, qui sequitur descriptionem Antipatri, (quemadmodum ipse dicit) & Cleopantis, animaduertens hanc difficultatem, monet succos esse dissoluendos in Melle calido. Valerius Cordus, aut quod non recorderetur eorum quæ legit in Aëtio, aut quia sua sponte ab eo dissentire voluit, vult liquores in Aceto debere dissolui. Sed neuter huius sui facti rationem affert. Apud Galenum verò in varijs locis, & præsertim 3. libro de comp. Medic. secundum genera cap. 5. inuenimus, liquabilia solere dissolui cum Aqua, Vino, Aceto, vel igne per se. Quod in quibusdam declarans, ait Ammoniacum, Saga-

Sagapenum, succum Panacis Vino dissolui:
 Auxilio verò ignis liquefcere Propolim.
 Ceram, Resinam, Ladanum, Seuum, & Gal-
 banum: quanquam hoc postremum ipse
 iubeat in vase duplici, quod vulgò Balne-
 um Mariæ vocatur, liquari. Alibi cum Oleo
 dissoluit liquores, sicuti secundum Heracli-
 dem facit in Ladano, & suo more in Am-
 moniacolib. 4. de comp. Medic. secundum
 genera cap. 7. vbi vtrumque in Oleo ad
 ignem resoluit, & alibi vtrumque prius dis-
 solutum. Sed talia ad emplastra vsurpaban-
 tur aut vnguenta, in quibus non tanta di-
 ligētia quemadmodum in electuarijs ma-
 gni adeò momenti requiritur. Apud
 Dioscoridem videmus multos succos dis-
 solui ad potiones nucibus amaris, Ruta,
 Pane calido aut Anetho, vt est succus Peu-
 cedani, Laser, Sagapenum, quod Andro-
 machus ait & aqua, & Melle dissolui, Gal-
 banum, quod seorsim dicit resolui in for-
 ma potabili aqua, nucibus amaris, Ruta,
 Pane calido, Mulsâ, Meconio, ære vsto,
 aut felle liquido. Glutem, inquit, resol-
 ui Aceto, aut Aqua calida aut Melle. O-
 popanacem probat eum, qui subitò in
 aquam impositus liquefcit. Solet inter-
 dum Galenus (quod postea pro genera-
 li præ-

DE MITHRIDATIO,

si præcepto habitū fuit à recentioribus, & Syluius in suis libris crebrò de eo lectorem admonet) exiccare succos, & deinde vel p se vel cum alijs multis aridis miscendo in puluerem conterere: facitque hoc in succo Glycyrrhizæ, Thure, Mastiche, & Croco. Iam in adeò diuersis modis Antipater & Cleophantes non debuissent reticere rationem qua existimarent in Mithridatio rectè liquabilia dissolui posse: nam qui per ignem fit non est conueniens, quoniam in multis ita maior pars & præstantior virtutis exhalat. Acetum quoque non caret periculo, cum inde totum compositum saporem & odorem ingratum contrahat, atque propterea inprimis illa Theriaca tanquam malè parata vituperatur (sicuti suo loco dictum est) quæ acidum saporem habet: quod fieri solet quando in qualitate & quantitate Mellis & Vini vel simul, vel alterutro horum erratum fuerit. Vnde opinio Cordi minimè est probanda.

Quod si secundum Aëtium cum Melle dissoluere voluerimus, statim hic dubitatio orietur, an istud Mel ad hoc destinatum ultra præscriptā quantitatem, quam in Mithridatio

etridatio constituimus 6. librarum esse,
 aut de illis ipsis sex libris quantum sa-
 tis fuerit ad dissoluendos succos sit acci-
 piendum: adiungentes illius reliquam
 partem tanquam materiam subiectam,
 qua arida imbuuntur. Atque ex vna
 parte videtur peculiare Mel accipien-
 dum esse, nam illius quantitas in locum
 Vini succedet, quo alioqui succi dissol-
 uuntur: eoque non adiecto, necessariò Mel
 aliud præter illas 6. libras erit assumen-
 dum.

Sed hîc rursus de quantitate Mellis
 dubium incidit: nam etsi ratione & ex-
 perientia inuestigauimus, Vini esse 20.
 vncias sumendas, ideoq; ad eam rem tan-
 tum quoq; Mellis esse vsurpandum dicere
 poterimus: cum Vinû natura sua satis faci-
 le propter subtilitatem euaporet, Mel au-
 tem propter tenacitatem & crassitiem diu-
 tius perduret, vnde querendum erit de pō-
 dere, quâto scilicet minus Mellis quàm Vi-
 ni ad hanc rē sit accipiendum, cumq; nul-
 lum exemplum eiusmodi sese offerat, fa-
 cilè compositum tale vel liquidum nimis
 vel aridum reddetur. Præterea iterum ab
 initio inuestiganda nobis erit proportio a-
 ridorum cum liquidis: nec massa exquisitè
 decem

DE MITHRIDATIO,

decem libris constabit, & ita quasi de nouo ea omnia quæ hucusque differuimus, alijs rationibus erunt excutienda. Quis sanè labor potius curiositatis quàm utilitatis aliquid in se continebit: quem tamen si Antipatri & Cleophantis descriptionem imitari vellemus, fortasse non absque causa suscipere deberemus. At quia potius Damocratem sequendum esse statuimus, qui Vinum adiiciendum esse statuat, tantis dubijs quæstionibus omisis, de eo aliquid dicamus.

Credibile autem est, Andromachum considerantem varios modos dissoluendi liquida, Vinum tanquam cõuenientissimũ ad suam Theriacam assumisse: quod etiam Damocrati placuit, cum quasi omnia liquabilia VINO, non autem Aceto aut Melle, aut Aqua aut Oleo, vel, vt Dioscorides voluit, Ruta, nucibus amaris, aut pane calido dissolui possint. Neque ille facile errabit, qui Theriacæ hoc loco præparationem ante oculos habebit. Attamen verisimile quoque non est, Cleophantem & Antipatrum sine aliqua probabili causa Vinum prohibuisse assumi, idque eò magis quòd Aëtius cum illis planè sentiat: ideoque non erit præter rationem de eo etiam

etiam aliquid inuestigare, quamuis in prio-
re capite quoque aliquid de illo sit dictum,
& nunc hoc solum addendum duximus, a-
liquem credere posse eam ob causam hoc
ab illis factum, quod sicuti difficilè certam
mensuram adijcere possumus, ita non peri-
culo vacat, si eam non fuerimus assecuti:
nam inde Antidotus fieri posset nimis li-
quida, & species quasi massæ innatantes,
non legitimam fermentationem recipe-
rent, & ita sequetur totum compositum
labefactari & admodum debile effici. Ex
vini verò nimia paucitate eueniet vt succi
breui tempore ad priorem solitam confi-
scentiam reuertantur, exhalante statim eo
quod nimis paucum est: & inde quoque
fermentatio non æqualiter fieri poterit:
sed quasi in grummos diuisa in vno loco
arida, in alio gummi consistent, nec vnã
formam quam inprimis autorem huius
compositionis respexisse diximus, conse-
quetur. Et hæc quantum ad quantitatem.

Oriuntur autem aliæ quoque difficul-
tates ratione qualitatis. Nam cum hæc
Antidotus ad vtilitatem omnium homi-
num, non solum vnus regionis vel loci sit
inuenta, necesse est vt ita quoque præpare-
tur, vt vbique gentium eius vsus sit com-
dus.

DE MITHRIDATIO,

modus. At difficilè admodum fuerit tale vinum, quale descripsimus in commentario de Theriaca, passim inueniri, non enim quilibet Phalernum aut Chium aut similia illius genera habere potest: præsertim hoc nostro tempore, quo nec Phalernum, nec alterius generis vinum reperitur, quod 30. aut 40. vel plures annos durare posset: & nihilo minus sitale vinum non fuerit, quam primum id mutari in ciperi vniuersam quoque Antidotum corrumpet, & ad quandam quasi putredinem perducet. Quæ omnia de melle non ita facile contingent, nam etiam præter id quod bonum & laudabile reperitur, semper per se ipsum perdurat, neque exhalat aut transpirat, inque eodem statu in quo reperitur liquida, perpetuò conseruat, quare cum non facile exhalet, dosis ipsius quoque certior constitui potest: atque eam ob causam Aëtius voluit vt cum melle ea dissoluantur. Quod verò aliqui, (inter quos Cordus est) aceto dissoluunt, de eo non multum disputabo, cum præparatio eiusmodi potius ad emplastra quam ita celebres Antidotos pertineat: quemadmodum etiam dicendum est de dissolutionibus in oleo vel aqua: Alij enim modi, quos Dioscorides

desponit, cum ruta, nucibus amaris, & pane calente in usu esse desierunt: nec arbitrator de illis quenuquam fecisse periculum: omittamus itaq; donec experientia aliquid certius nos doceat: & si quid in hac re adhuc explicationem aliquam requirat, reseruemus ad eum locum ubi de præparatione Mithridatij agetur.

DUBITATIONES
contra Galenum dicentem Mithridatum in nonnullis venenis esse efficacius quàm sit Theriaca.

C A P. XI.

QUONIAM superius dictum fuerit, Mithridatum habere maiores vires quàm Theriacam, idq; rationibus probabilibus confirmatū sit, nihilo tamen minus hinc nonnullę dubitationes oriuntur, quę nō solū hanc sententiam impugnare poterunt, sed vnde ulterius etiam

DE MITHRIDATIO,

addi posset, vix omninò opus esse Mithridatij compositione. Eiusque rei fundamentum ex Galeno desumitur. Cùm enim dicat, Theriacam magna ex parte obscurasse famam & efficacitatem Mithridatij: manifestum est, eam non tantùm ad illa omnia ad quæ Mithridatium vsurpatur, esse efficacem: sed etiam in alijs insuper affectibus quò Mithridatij actio non pertingit, multum valere, quemadmodum fit in morso viperarum. Et qui consilium Andromachi accuratius perpenderit, cùm is Mithridatica compositione non contentus existimaret illi aliquid addendum & demendum esse, facilè colliget eam in quibusdam rebus existimasse illi adhuc aliquid deesse, ac propterea statuisse ad quandam aliam perfectionem esse reducendam, & eiusmodi aliquid esse Theriacam ab ipso inuentam putasse. Hanc itaque ob causam non videtur tantopere æstimandum esse Mithridatium, cùm præterea propter viperarum copiam, quæ facilè nunc haberi possunt, non dici possit esse Theriacæ præparationem magis operosam quàm Mithridatij, cùm aliàs in præparandi modo parum differant. Ad hæc verò respondetur secundum doctrinam Galeni, tametsi is quidem dicat

dicat, Theriacam fuisse in maiore precio quam Mithridatium, nihilo tamen minus si quis rectè perpenderit ea quæ scripsit in libro I. de Antidotis, & in principio secundi, ille perspiciet eius sententiam esse hanc, nimirum, Andromachum additione viperarum efficaciorum quidem fecisse Antidotum suam contra morsus earundem, attamen non propterea validiorem aduersus alia quæuis venena ac morbos internos. Ad quæ quidem ambo Medicamenta sunt utilia: imò Theriaca à Mithridatio superatur.

Vt autem hæc melius intelligantur, sciendum has celebres Antidotos promittere sanationem affectuum, qui in triplici sunt differentia. Quorum primi sunt, morsus omnium venenatorum animalium, siue sint Serpentes, seu Scorpiones, siue Canis rabidus, aut alia species. Secundò, curare omnes differentias venenorum, quæ intra corpus assumta sunt. Tertiò, sanare vniuersos affectus interiores corporis, & cuiusuis membri in illo, vsque etiam ad febres. Ait itaq; Galenus vnâ ex his Antidotis alteram superare, & contra quoque ab ea superari: quanquam generaliter vtraque ad eadem mala utiliter adhibeatur.

DE MITHRIDATIO,

enim Mithridatium antecellit, quia ad sanandos viperarum morsus plus eo virium habet: contra in alijs rebus Mithridatium illi minimè cedit, & in nonnullis quoque potentius est: quod in secundo libro de Antidotis ipse explicans dicit contra multa venena Mithridatium esse præstantius Theriaca, vbi tamen intelligit ea quæ per os hauriuntur. Quamquam ita vt plurimum æqualiter adhiberi ad affectus triplices supra enumeratos possint, Theriaca tamen ad viperarum morsus est validior, & Mithridatium efficacius in alijs nonnullis venenis intra corpus assumtis. Atque eam ob causam rectè vel potius necessariò, vt vtrumque Medicamentum paratur, vt ita vnumquodque ad ea in quibus maximè viribus antecellit alterum vsurpare queat. Quod si ambo pariter interdum non sint in promptu, tum illud confidenter, quod ad manus est, accipiamus, quoniam alterutrum, quamquam non tam valide in quibusdam rebus efficax esse potest.

Etsi autem Andromachus studuit Theriacam meliorem Mithridatio effecere,

cere, huiusque existimationem planè ob-
scurare: idque aliqua parte consecutus
fuit, tamen non ultra quippiam præsta-
re potuit, quam natura rei passa est: il-
lique hoc contigit, quod de homine ac-
cidit, quem cum Natura ita ut in suis
actionibus omnia alia animantia ante-
cellent, formare studeret, hoc quidem
assecuta est, ea tamen ratione, ut in v-
na aliqua actione videamus nonnulla ani-
malia hominem superare: quemadmo-
dum visu Aquila & Lynx, odore exqui-
sito Canis excellit, & sic de reliquis sen-
sibus, sic etiam viribus, non ita præstat
ut Leo, agilitate ut Simia, velocitate ut
Tigris. At si simul omnes actiones ho-
minis conferantur, cum quocunque iam
animalium dicto, mente cum præ-
stantiorem alijs omnibus esse statuen-
dum est: idque ideò accidit, quia pro-
pter eam quam habet, temperamentum
constitutionem, simul durum & mollem,
calidissimum & frigidissimum, iracun-
dum & mitem fabricare non potuit, ex qua
temperamenti varietate nascuntur quo-
que diuersæ actiones & excellentiores: cum

DE MITHRIDATIO,

tamen respectu aliorum animalium temperies hominis sit temperatissima, ut eò facilius diuersas vel etiam contrarias actiones obire possit. Idem Andromacho cum sua Theriaca usu venit, qui quidem ut plurimum quod voluit, ut nimirum tanquam ad sacram anchoram in omnibus morbis ad illam confugeretur, obtinuit, ita tamen ut in quibusdam actionibus à Mithridatij viribus quoque vinceretur.

Sed ex his alia rursus dubitatio paulò maioris momenti oritur. Nam si verum est (quemadmodum certè verum esse constat) compositum Medicamentum vires & facultates suas adipisci à simplicibus, ex quibus conficitur, dicendum erit Theriacam non solùm in morsibus viperarum esse Mithridatio superiorem, sed etiam in alijs multis insuper venenis, & affectibus. Quod quidem rationibus quasi demonstrantibus facilè probatur. Si enim consideremus numerum simplicium in Theriaca & Mithridatio, maiorem multò reperimus in illa quàm hoc, sunt enim 58. absque melle, vino, & Trociscis, & præterea adiungentes illis Scyllam, & Eruum ex Scylliticis, & ex viperinis, viperam, panem, & si placet, anethum & sal, & de Hedychrois simplicia propria

propria quorum sunt 19. absque vino quo
 in vnum corpus illa rediguntur, vt de tri-
 bus Trociscorum generibus habeamus,
 insuper alia 25. simplicia, quæ prioribus ad-
 dita constituunt 83. & cum melle & vino
 vniuersa compositio constabit ex 85. At
 cum in Hedychrois quædam repetantur,
 quæ antea in composito habentur, quorum
 sunt decem, nimirum Myrrha, Costus, Cro-
 cum, Cassia, Nardus Indica, Schœnanthos,
 Amomum, Phu, Folium, Vinum: quibus
 ablatis remanebunt 75. cum in istis decem
 simplicibus nihil aliud nisi pondus duplica-
 tum obseruetur. Mithridatium verò simpli-
 cia continet 47. cui addentes mel & vinum,
 erunt 49. & insuper Cyphi, quod habet 13.
 simplicia, & cū melle & vino 15. quæ adiecta
 prioribus 49. ascendunt ad 74. sed ablatis il-
 lis, quæ in Cyphi repetantur, & cum prius
 quoq; absint in cōposito, quæ sunt, Myrrha,
 Crocū, Cinamomū, Nardus Indica, Iuncus
 odoratus, Terebinthina, Cassia, Bdellium,
 mel & vinum, quæ decem sunt, restabunt
 in vniuersum 54. vnde patet Mithridatium
 superari à Theriaca multitudine simpli-
 cium, viginti & vnus, quæ cum maiore ex
 parte selectis. sint, partim ad diuersos mor-
 sus ferarum, partim ad venenz varia, quæ
 d 5 per

DE MITHRIDATIO,

per os hauriuntur, partim ad morbos internos, verisimile est Theriacam in his omnibus validiorem esse Mithridatio, quare sententia Galeni ita vix consistere poterit.

Possent tamen huic dubitationi aliquis respondere, non hic quantitatem aut maiorem simplicium numerum inspiciendam esse, quo Antidotus una sit in multis rebus altera validior, sed potius qualitatem, cum fieri possit, ut tria vel quatuor simplicia contra idem venenum valeant, itemque duo postea ad duplex genus venenorum & forsitan etiam ad plura: & sic quanquam Theriaca plura simplicia comprehendat, Mithridatium tamen possent validius esse, & sanare efficaciter magis multos morbos. Verumtamen vicissim responderi possent, diligenter videndum esse circa quam rem dubitatio versetur. Non enim per hanc ponitur, Mithridatium posse certa quadam venena curare, quæ Theriaca non possit: Planè enim dubitandum non est, utramque Antidotum esse utilem contra omnia venena nullo excepto. Sed hoc dicitur, Mithridatium in certis quibusdam veneni speciebus (contra quæ Theriaca quoque utilis est) habere maiores vires:

vires: quod si ita est, quantò plura simplicia ad vnum scopum diriguntur, tantò ille erit validior, & si Theriaca ad vnum quodque venenum rectè datur, pluraque simplicia in se continent, quæ eius vires augent, erit etiam ad singulas venenorum species potentior quàm est Mithridatium, vbi tamen vt veritas eo magis perspiciatur, videamus in quibus conueniant hæc duo præstantissima Medicamenta, & in quibus discrepent. Mithridatium ex omnibus suis simplicibus, quæ sunt numero 49. exceptis Cyphios Trociscis, quinque tantum continet, quæ in Theriaca non reperiuntur, nimirum, Piper album, Bdellium, Acorum, Scincos, & Asarum, & de Trociscis Cipheos tria sunt, quæ pariter ad Theriacam non accipiuntur, nimirum, Vua passa, Cyperus, Iuniperus, id est, suæ bacca: adest quoque Bdellium, sed de eo supra diximus, illud bis assumi, & ita Mithridatium 8. simplicib. peculiarib. præditum est: reliqua omnia quorù sunt 47. in vtraq; compositione habentur: Et sunt, Piper longum, Opium, Rosæ, Scordium, Opobalsamū, Cinamomū, Agaricum, Myrrha, Costus, Crocum, Cassia, Nardus, Schœnanthos, Thus, Dictānus, Stœchas, Marrubiū, Petroselinū, Terebin-

DE MITHRIDATIO,

Terebinthina, Zingiber, Polium, Nardus
 Celtica, Styrax, Meum, Phu, Malabathrum,
 Gentiana, Gummi, Hypocistis, Carpobal-
 samum, Anisum, Sefeli, Cardamomum,
 Foeniculum, Acacia, Thlaspi, Hypericum,
 Sagapenum, Glycyrrhiza, Castoreum,
 Daucus, Opopanax, Galbanum, Mel.
 Vinum. Et de Hedychrois, quæ pertinent
 ad Theriacam, sumuntur Aspalathus, Ca-
 lamus odoratus: quæ duo in Trociscis Cy-
 pheos cum etiam sint, Mithridatio quoque
 ascribuntur. Hæc igitur omnia ad utrumq;
 Medicamentum assumuntur, & quantum
 ad illa planè ambo similia sunt, & eiusdem
 facultatis. Sed Theriaca simplicia conti-
 nent 25. quæ in Mithridatio non reperiu-
 tur, adiectis etiam illis quæ de tribus Troci-
 scis colliguntur: suntque ista, Iris, Napus,
 Piper nigrum, Rhaponticum, Calamen-
 tham, Quinquifolium, Chamæpytis, Amo-
 mum, Chamædrys, Terra Lemnia, Chalci-
 taurium, Amaracus, Marum, Mastiche, Xi-
 lobalsamum, Scylla, Eruum, Vipera, Ane-
 thum, Panis, Sal.

Hinc manifestò apparet, simplicia ista,
 in quibus non conueniunt hæc duo Medi-
 camenta, numero plura esse in Theriaca,
 vbi

vbi sunt 25. in Mithridatio verò tantùm octo. Quare videtur adhuc concludi posse, in nulla re Mithridatium esse Theriaca validius. Vtque hæc paulò altius repetamus, examinabimus quoque vires istorum 8. simplicium quæ tantùm in Mithridatio inveniuntur.

I. De Acoro nulla fit mentio expressa apud Dioscorid. quòd peculiarem facultatem habet contra aliquam veneni speciem, per os sumtum, quanquam in genere tanquam conuenientissimùm ad Antidota & imprimis contra morsus serpentum laudetur.

II. Asarum (nam ita maior pars doctorum Medicorum, & non Arium, vt est in Græco, legit) Diosc. valere contra venena non dicit. Quòd si omninò Arium esset legendum, quo nomine Arum intelligeretur, species Dracunculi, neque tamen eius talis facultas reperitur, sed tantùm tempore Diosc. dicebatur, qui radice ipsius manus fricaret, eum non morderi à viperis.

III. Scincus peculiarem virtutem nec contra venena, neque venenata quæ sit notabilis habet, atq; solùm Diosc. ait, solitum fuisse illum ad Antidota assumi: & verisimile est hoc factum propter affectus inter nos corporis, in quibus utilis est: & videmus

DE MITHRIDATIO,

mus 2. libro de Antidotis poni in quibusdam Antidotis antiquorum. Solus Plinius laudat contra venena sagittarum, de quo infra in ipsius examine plura.

III. Bdellium efficax est contra multos morbos internos, & morsus quoque serpentum: Quod autem venenis opituletur, hoc apud Diosc. non legitur.

V. De Pipere albo refert Diosc. illum admisceri istis Medicamentis, quæ parantur contra animalia venenata, & quod consueverunt ad Antidotos usurpare.

VI. Vua passa ad alia valet quàm contra venena, aut venenata, quorum causa Mithridatio admiscetur.

VII. Cyperus secundum Diosc. utilis & contra Scorpionis punctiones. Quæ quidem res venenata est, at nō venenum quod intra corpus sumitur.

VIII. Bacca Juniperi cōmendantur contra morsus omnium serpentum, at imprimis contra viperarum venenum, tam in potu sumta, quàm exterius imposita: idque affirmat quoque Diosc.

Ex his perspicuum est nullum ex his octo Medicamentis quæ in Theriaca non reperiuntur (excepto illo pauco quod Plinius Scinco attribuit) contra venena utile esse.

esse. Quo pacto igitur Galenum defendemus, qui tradit contra nonnulla venena Mithridatij vires esse maiores quàm Theriacæ? At contra ea simplicia quæ sibi Theriaca sola vendicat, plura venenis aduersantur, quemadmodum est:

I. Napus, cuius semen bibitum (sicuti docet Diosc.) vim veneni frangit, atq; idcò ad Antidotos vsurpatur.

II. Calamentum quoq; resistit venenis secundum eundem Diosc. si in vino priusquam venenum in corpus peruenerit, fuerit bibitum.

III. Quinquefolium aduersus venena prodest, si succus radicis, vt Diosc. scribit, bibatur.

III. Chamapytis vsus erat in Heraclea Pontica contra Aconitum loco Antidoti, quemadmodum idem Diosc. affirmat.

V. Terra Lemnia non solùm contra venena animalia est vtilis, sed efficaciss. quoq; ad venena hausta, imò si ante illa assumatur, in causa est, vt subitò per vomitum rursus eijciantur, venena postea ebibita. Quod etiam Diosc. testatur.

VI. Ammi prodest erosionib. vesicæ, quæ à Cantharidibus assumtis ortum traxit, similiter difficultati vrinæ ob eandem causam ortæ succurrit.

VII. Ari-

DE MITHRIDATIO,

VII. Aristolochia tenuis eiusdem facultatis est cum vtraque Aristolochia, longa & rotunda, quæ in omnibus venenis, at non venenatis vtiliter vsurpantur.

Ecce septem simplicia efficaciss. quæ ad Theriacam assumuntur, quæ magnis viribus, varijs venenis resistunt, neque in Mithridatio habentur, in quo vix vnum ex illis orto reperire potuimus, quæ contra ista pugnaret. Iam vellem mihi Galenum aut suos discipulos dicere, quare tantis viribus præ Theriaca Mithridatium præditum in nonnullis venenis censeretur? in quo si diligentius versari, & sextum librum Dioscor. de varijs differentijs venenorum percurrere voluerimus: reperiemus & alia insuper simplicia Theriacæ propria contra venena, quæ in Mithridatio non extant.

IX. Quemadmodum est Piper nigrum, quod Cicutæ medetur: pariter quoque Amomum, quod tam ad Theriacam quam Hedychroos assumitur, estque vnum ex illis simplicibus, quæ bis accipiuntur, contra eandem Cicutam prodest: sicuti Dioscor. in capite de Cicuta docet: atque hæc duo quoque contra Taxum efficacia sunt: Exhibet etiam Piper solùm per se Dioscor. illis qui Mandragoram in potu sumserunt, itemque Meco-

Meconium, & Papauer corniculatum, & sanguinem taurinum concretum, & similiter qui Lithargyrum, aut Argentum viuum hauserunt: Amomum verò illis dato per se qui toxicum biberunt.

II. Tribuitur quoq; Iridi vis contra Phaticum venenum, hæcque inter ea simplicia refertur quæ proprie Theriacæ nec illi cum Mithridatio communia sunt.

Iubet similiter vt illis qui breui propter fungos comestos strangulari possent, exhibeatur Aristolochia, de qua diximus superius: Eademque datur his qui gypsum in potu sumserunt. Calamentum quoque, cuius supra etiam mentionem fecimus, vtile esse vult ad dissoluendum lac congelatum in ventriculo: Quod si hanc diligentiam in illis paucis quæ sunt in Mithridatio usurpare vellemus, ex omnibus solùm Cyperum reperiemus à Diosc. commendari contra venenum Ranae rubrae bibitum.

Atque his omnibus evidentissimis rationibus satis probatum esse putamus, Theriacam non tantum in quibusdam paucis venenis non cedere facultatibus & præstantiæ Mithridatij, sed in rebus cunctis quæ tribus istis capitibus continentur, &

DE MITHRIDATIO;

Sæpius iam à nobis sunt commemorata, longè superare. Quare Galeni sententia non solum adhuc manebit incerta: sed etiam statuendum erit, non multum laborandum de Mithridatio, quando Theriaca vti possimus, quoniam nihil in ea desideratur, quod Mithridatium promittit, nisi existimus illis esse conuenientius, qui in frigidis climatibus habitant, vbi viperæ, & alia genera serpentum non reperiuntur. Cui opinioni videtur assentire Iacobus Sylvius, cum tamen hæc ratio meo quidem iudicio non sit magni momenti, nam hoc modo ex illis regionibus excluditur et Antidotus, quæ tamen in alijs rebus præterquam contra venenata, multò est validior quàm Mithridatium.

*RESPONDETUR DV.
bys propositis, & explicatur
quomodo Mithridatium sit
potentius quàm The-
riaca.*

CAP.

CAP. XII.

SUNT profectò tam graues & difficiles obiectiones istæ, vt si autoritas Galeni non obstaret, fortasse in medio ita relinquendæ essent. Cum verò mihi planè persuasum sit, Galenum non solum esse affirmare ea quæ contra omnem sint rationem, sæpius dedi operam quo pacto hæc rectè explicari possent, quod quidem an consecutus sim nec ne, alij iudicent. Potest autem tripliciter responderi. Primum, viperam Medicamentum vehementissimum neq; per præparationem nec mixturem tam multorum simplicium deponere ita suas vires, vt earum non bona pars adhuc relinquatur, qua etiam alia simplicia ibidem posita superari queat. Sæpe autem accidere solet, vt scilicet vnum aliquod simplex tanquam dux & vehiculum trahat alia omnia quo velit, quemadmodum in basi omnium Medicamentorum compositorum fieri videmus: quæ basis illa scilicet cuncta præstat, quæ titulus compositorum promittit: atque ea consistit interdum in vno tantum simplici, cui cætera

DE MITHRIDATIO,

Cætera ceu ministri inferuiant. Sic etiam reliqua simplicia Theriacæ in proprijs facultatibus debiliora redduntur, & tantum valide sanant viperarum morsus: cum viperæ tanquam illius basis constituantur, at in alijs morbis, vbi ista similitudo speciei non adest, minus erit Theriaca efficax, Mithridatium verò, in quo nullum simplex ita alijs dominatur, potentius.

Sed rursus responsioni huic obijci potest id, quod antea dixerimus vnam formam simplicem in Theriaca ex omnibus simplicibus constitui, in qua non magis hoc quàm aliud amplius simplex obseruetur: idque si non fiat, Antidotum esse imperfectam. Quare hac responsione omiſſa, ad aliam veniamus, quæ tamen potius aliorum opinioni quàm nostræ innititur. Nam cum nonnulli docti Medici, & inter eos Nicolaus autor Antidotarij, voluerint Mithridatium esse minus calidum quàm Theriacam (cuius rei rationes ab ipsis adductas iam non enumerandas esse putavi) inde colligere possemus Mithridatium vtilius in istis venenis adhiberi, quæ sunt erodentia & calidissima, sicuti est Auripigmentum, Sandaracha, Calx, Cantharides, Butyris, Eruca Pini, Salamandra: & similia.

Sed

Sed quia nos non solùm hac in re Nicolaum non sequimur, sed apertè contrariam sententiam tenemus, & cùm iam antea probauerimus, Mithridatium esse calidius & siccius ipsa Theriaca, ideò neque hunc respondendi modum satis idoneum esse statuimus. Nam si ita esset, dicendum quoque Theriacam etiam validiorem Mithridatio in frigidis venenis, vt Cicuta, Meconio, Hyoscyamo, Mandragora, & eiusmodi alijs. Quanquam hoc Galenus neque affirmet nec neget. Nos verò propterea non consentimus, quia hæc illis quæ in commentario de Theriaca à nobis allata sunt planè sunt contraria: ibi enim diximus Theriacam esse æqualiter efficacem ad omnia genera venenorum, siue frigida seu calida sint.

Quare tandem acquiescere mihi visus sum in hoc tertio respondendi modo. Nam cùm in Mithridatio minor sit numerus simplicium quàm in Theriaca, validius auxiliium in illis morbis quos curare debent, afferre quoque poterunt. Quoniam in eisdem quæ per os exhibetur, maior vniuscuiusque simplicis quantitas præberi potest, & quanquam eadem illa quoque in Theriaca assint, tamen quia illorum minor ibi quan-

DE MITHRIDATIO,

titas accipitur, tam efficacia esse nequeunt.
 Nam si sumamus drachmam unam ex aliquo
 medicamento ex 40. simplicium com-
 posito, certè in hoc pondere maior pars
 uniuscuiusque de illis 40. adest, quàm si una
 drachma sumeretur de composito ex 80.
 simplicibus. Ut, si exempli causa in drach-
 ma una Theriacæ, inessent Myrrhæ grana
 quinque, de eadem in Mithridatij drachma
 una inerunt septem, & sic cum maior fue-
 rit quantitas, maiores quoque vires habebit
 in illis morbis quibus Myrrha opitulatur.

At hinc fortè aliquis dubitare posset,
 quòd etsi maior sit simplicium numerus
 in Theriaca, posset tamen accidere, ut in
 una drachma plus etiam Myrrhæ accipia-
 tur. Verùm hac ratione dicemus, simpli-
 cia Mithridatij, considerata proportione
 unius ad alteram, potius debere in plenio-
 re pondere quàm deficiente collocari: &
 si hoc quod diximus, ita sequitur, forte
 fortuna posito æquali Myrrhæ pondere in
 utraque Antidoto, multò facilius accidet,
 ut sit maius pondus in ea quæ habet mino-
 rem numerum Medicamentorum. Imò si
 benè rem consideremus semper ponetur in
 utraque compositione æquale specierum
 pondus, quoties secundum præcepta tam
 hic

hic quàm in priore libro exposita proportio obseruatur, vbi diximus in ambabus pro qualibet libra mellis accipi specierum tres vncias. Consistit itaq; adhuc ea ratio quòd in Mithridatium habeat maiores vires quoad singula simplicia pro vnaquaq; ipsius drachma, cum numerus simplicium in eo sit minor: & æqualis proportio mellis & specierum vbique supponatur. Nam plus Myrrhæ quidem in vna drachma Theriacæ, quæ à Mesue Diatesaron vocatur, & tantum quatuor simplicia continet, assumi quàm in Theriaca Andromachi aut Mithridatio Damocratis fieri solet, facile apparet.

Poterit etiam hoc hanc nostram rationem confirmare, quod præter minorem simplicium numerum, Mithridatium quoque validius reddatur propter liquidiora, quemadmodum supra quoque dictum fuit, quæ vt mellis officio fungantur in maiore proportione assumuntur (constituunt enim tertiam partem) quàm in Theriaca fieri solet, (vbi quarta eorum pars habetur) atq; ideò Antidotum quoq; reddunt efficaciorum. Quod verum esse anteà quidem quantum ad qualitates manifestas scilicet primas ostensum est: sed hoc nihilo

DE MITHRIDATIO,

quoque minus ita esse in occultis (quod nunc quarimus) ostendi potest : versantur autem illæ in venenis repellendis. Nam maior quantitas vnius simplicis non solum potentius etiam in calefaciendo & siccâdo, sed etiam in omnibus secundis & tertijs qualitatibus, & simul etiam in occultis proprietatibus, in quibus illud commendatur.

Atque inde possunt quidam pharmacopœi & Medici, qui parant hæc Medicamenta secundum longam & inordinatam descriptionem Mithridatij ex Nicolao, perspicere, nullam inde certam curationis spem esse concipiendâ: præterquam enim quòd liquida & arida pro speciebus habeantur, & vtantur vsitata proportione vnciarum trium in ipsis pro vnaquaque mellis libra, vnde mellis duplo plus accipitur quàm oportet, magnus ille simplicium numerus in causa est vt compositum inde admodum debile efficiatur, vt pro singulis drachmis habeatur illius in qua virtus eius consistit octaua parte minus quàm in alijs laudabilibus compositionibus : atque inter illas planè similitudo eiusmodi qualis inter Cucurbitam & Illicem esse videtur : illius enim plantæ proceritas subita enascens nihil ha-

bee

bet solidi, cum huius arboris mediocris altitudo sit admodum firma. Sic etiam saepe videmus homines parvæ staturæ plus spiritus & roboris, quàm isti proceri & minimè bene compacti in se continere.

Sed reuertentes ad propositum, quamquam concedamus Theriacam esse factam celebriorem, non tamen Mithridatij vsum planè abijciendum esse putemus. Imò plurimum est laudandi Andromachus, qui tametsi facilè intellexerit, quanta experientia Mithridatij Antidotum iam longo tempore commendatum esset, tamen conatus est aliquid illo adhuc melius inuenire: quod si tantum contra serpentes validius reddere cogitasset, satis fuisset forsitan adde-re illi tantum viperas. Sed hoc modo potuisset Antidoti totius vires mutare, propter illam proportionem mutatam, quæ iam in illis conspicitur, cuius artificio tanta promittit: atque ideò visum illi fuit potius adiungere & detrahare nonnulla, & ita multa ratione & admirabili arte Theriaca ab Andromacho exercitatissimo in his rebus, fuit inuenta, & compositio hæc melior reddita. At propterea Mithridatium non planè repudiandum erit, sed quoque illud vsurpandum, etiam si Theriaca quoque

DE PASTILLORVM Cyphi compositione.

C A P. XIII.

EMPVS est vt aliquid dicamus de præparatione Mithridatij, quod tamen minus conuenienter fieri potest, nisi prius de his pastillis loquamur, qui loco vnius simplicis assumuntur. Erat autem Cyphi olim compositio forma paruarum pillularum facta ex odoratis rebus, quibus in suffumigijs vtebantur Sacerdotes Aegyptij, sicuti scribit Damocrates, & Dioscorides quoque i. libro, qui etiam addit suo tempore varias illorum fuisse descriptiones, quemadmodum etiam ipsius descriptio longè differt à Damocrate, quam nos exponemus. Desumpta autem illa est ex Rufo Medico, tanquam præstantior alijs: quare & nos eam meritò retinere debemus. Non tamen admiratione caret, quòd plures ex recentioribus in multis rebus variantem proponant, cum nihilo minus dicam se ex Damocrate illam collegisse.

DE MITHRIDATIO,

alsit, non enim solùm tanquam Mithridatium aliquod emēdatum & correctum, sed etiam veluti Antidotus per se & ab illo penitus diuersa habenda est.

Adiungitur postremo loco alia insuper ratio : nam Mithridatium propter minorem simplicium numerum facilius paratur, & pauciora succedanea requirit. Nec simpliciter accipiendum est, quod suprà inter dubitationes fuit expositum, quòd pari facilitate omnia simplicia ad Theriacam & Mithridatium inueniri possint: nam etsi forsitan ratione non caret, sensui tamen repugnat. Idque verum esse is potissimùm deprehendet, qui vtramque Antidotum suis manibus parare studuerit. Atque ideò ridiculum est, quòd Nicolaus, dum inter se hæc ambo Medicamenta comparat, Mithridatium esse minus calidum & siccum quam Theriacam existimet, quia præter rationes allatas videamus in eo esse minorem Opij quantitatem quàm sit in Theriaca, quod tamen potius in causa est vt calidius reddatur, cum à frigidis minus. Et hæc quantum ad dubitationes satis.

DE MITHRIDATIO,

gisse. Inter alios Iacobus Syluius, doctissimus vir, Myrrhæ & Schœnanthi singulorum ponit 12. drachmas, & Cinamomi 4. In Damocrate verò legimus hæc tria eiusdem ponderis esse cum Vua passa & Terebinthina: quorum singulorum habentur drachmæ 24. Addit præterea Calami odorati drachmas 3. cum Damocrates nouem habeat: in alijs verò conueniunt. Valerius Cordus idem planè sentit cum Syluio, nisi in Calamo odorato, cuius 9. drachmas, sicuti par est, accipit. At postea vnum insuper aliud simplex adiungit, quod tamen locum ibi non habet: estque Vnguis odorata à Græcis Onyx dicta, & à barbaris Blatta Byzantia, deceptus à Bdellio, de quo ait Damocrates debere Vngues accipi, id est illam partem quæ reliquo est purior, & similitudinem refert vnguium humanorum, aut illud Bdellium tanquam præstantius esse eligendum, in cuius parte interiore venæ quædam albicantes instar vnguium splendunt, ob quam causam Græci vocarunt Onychite.

Aëtius suo Mithridatio addit quædam compositionem Cyphi diuersam quodque ab illa altera Damocratis, qui similiter vnguem odoratam adijcit: quare verisimile est

le est hac in parte Cordum esse ipsum secutum. Sed quòd Aëtius quoque eodem modo hac similitudine fuerit deceptus, ex 13. libro patet: cum enim paulò ante duas alias compositiones proposuisset, quarum vna 30. simplicia, altera 28. complectitur: quas eandem Aegineta quoque 7. libro recenset, vnam vocans Solarem & maiorem, alteram Lunarem, id est, minorem. Aëtij descriptionem multi secuti sunt, & memini etiam Fallopius Medicum & Anatomicum doctissimum nobis Patauini collegij descriptionem misisse, quæ planè conueniebat cum Cordi sententia, nisi quòd illud de vnguis odoratis emendauerant. Idque etiam in alijs descriptionibus, quas ab amicis diuersis tanquam meliores collegimus, contigit. Apparent autem ex versibus Damocratis hæc omnia multò euidentius: quare ipsos ex vltima editione Galeni ascribendos esse duximus.

Passam & albam sumunt & pinguisimam:

Corticem demunt, eximunt vinacea.

Pulpa contusa & subacta diu

Drachmas accipiunt quatuor bis decem,

Exusta Therebintina pondus idem.

Addunt & Myrrha & Cinamomi & Iunci

Rotundi tantum, sed vnam ponunt Croci,

DE MITHRIDATIO,

Tres unguinum Bdellij, Aspalathi duas semis,

Tres Spica Nardi, tres Cassia bone,

Tres lecti Cyperi: baccas Iuniperi quibus

Adiungunt aquas pingues & magnas legunt.

Accedit drachmis Calamus fragrans nouem,

Mellis quod sufficit, & Vini prorsus parum.

Quæ nos prosa oratione sic describemus:

Vuæ passæ pinguis, absq; corticibus, & seminibus opt. tritæ & contusæ.

Terebinthinæ tostæ.

Myrrhæ.

Cinamomi.

Iunci odorati.

Croci, drach. j.

Unguium Bdellij, drach. iij.

Aspalathi, drach. ij. s̄.

Spicæ Nardi.

Cassia bonæ,

Cyperi.

Baccarum Iuniperi maioris, pingues.

Calami odorati. drach. ix.

Mellis quantum satis est: & parum Vini.

Bdellium & Myrrha dissoluuntur in mortario cum vino, donec acquirant consistentiam mellis liquidi, deinde adijcitur mel, postea caro Vuæ passæ, & ultimo loco reliqua

Singulor.
dra. xxiiij.

Singulor.
drach. iij.

reliqua omnia benè puluerisata , & fiunt Trocisci parui.

Terebinthinæ vrendæ modum, qui etiam in alijs omnibus resinis obseruatur, tradit Diosc. & Aëtius quoq; non multum diuersum à priore, quorum vestigia recentiores omnes sequuntur. Sumitur olla vel aliud vas idoneum, quod quadruplo sit capax quam humor qui debet infundi. Imponitur deinde Terebinthina & vnâ eum ipsa duplum Aquæ pluuiialis, & ad ignem lentum ex carbonibus accensum mouetur & agitatur crebrò Terebinthina, ac tamdiu coquitur donec odore suo deposito fiat friabilis & digitis in puluerem conteri possit. Deinde in vas fictile seponitur non vitro obductum, & si voluerimus fieri candidissimum prius liquefacta, colatur. Hunc modum Dioscorides ita describit, cui alterum quoq; sed valdè difficilem & laboriosum adiungit: sed nos priore poterimus esse contenti. Aëtius fermè eadem dicit, nisi quòd inter coquendum non velit eam agitari, deinde aquæ triplum & plus Terebinthinæ accipit. Quam diuersitatem experientia, quo pacto sit intelligenda, demonstrat. Imperatus enim inter coquendum præcepta
Diosc.

DE MITHRIDATIO,

Diosc. obseruabat, & si quando videbatur non probè esse cocta, id est friabilis, sed odorem suum adhuc retinebat & molliem, Aëtij doctrinam sequebatur, qui monet, si post aquæ totius consumptionem (nam eo vsque existimat eam esse coquendam) appareat adhuc mollis, & non bene cocta, rursus cû aquæ maiore copia esse ad ignem reponendam & coquendam donec fiat friabilis. Cordus docet, ad vnam libram Terebinthinæ viginti quatuor libras Aquæ esse accipiendas, quæ proportio longè distet ab ijs quæ Dioscori. & Aëtius scripserunt nec propterea est admittenda. Obseruandum tamen Iulium Martianum Rotam, qui ex Græco in Latinam linguam conuertit libros 2. Gal. de Antidotis, secundum textum Græcum quem fortè habuit, ita vertisse descriptionem Cypheos, quemadmodum iam exposuimus. Sed postea diligentius contextum Græcorum verborum inspiciens, idque in diuersis editionibus, reperi in illius non quidem simplicitate, sed ponderibus, haud exiguam diuersitatem, vt in multis cum descriptione Cordi conueniat, quanquam non planè eadem sit. Et in exemplis Galeni parua forma impressis reperitur eadem cum Græco textu

textu cōnuersio, quæ mihi quoque videtur
 alijs esse emendatior, cuius latinam descri-
 ptionem addam: suadeo eam ad Mithrida-
 tij compositionem esse vsurpandam, quod
 semper Ferdinandus Imperatus quoque
 obseruandum sibi proposuit. Sunt itaque
 versus Damocratis eiusmodi:

Albā passam capis vuam pinguisimam,
 Et corticem semenz, totum huic eximis,
 Carnem ipsius perleuigatam insigniter,
 Bis duodecim constituunt drachmis atticis,
 Terebinthine Crematæ ponunt totidem,
 Myrrhæq, duodecim, Cinamomi quatuor,
 Iunci rotundi duodecim, vnam sed Croci,
 At vnguium Bdellij tres, Aspalathi duas
 Semis, Spicæ nardi tres, Cassiæ tres bonæ,
 Et Cyperi tres, nec non & pinguium,
 Et grandium baccarum Iuniperi sint tres:
 Odori Calami drachmæ sint nouem,
 Mellis modicum, Vini p auxillum quoq,

Hæc in prosa oratione ita ex-
 ponentur.

Vuæ passæ albæ, & pinguisimæ,
 sine corticibus & seminibus. } Singul.
 Terebinthinæ vstæ. } dr. xxiiij.
 f Myrrhæ,

DE MITHRIDATIO,

Myrrhæ, drach. xij.
 Cinamomi, drach. iiij.
 Schœnanthi, drac. xij.
 Croci, drach. j.
 Vnguium Bdellij, drach. iiij.
 Aspalathi, drach. ij. ſ.
 Spicæ Nardi,
 Cafiæ bonę,
 Cyperi, } Singul.
 Baccarū Iuniperi grādifiſimarū, } drach. iiij.
 Calami Aromatici, drach. xj.
 Mellis, } Singul.
 Vini. } parum.

Hæc descriptio planè nihil differt ab ea quam Cordus proposuit, nisi vbi de Vngue odorata errauit. Vnde conijci potest eum quoq; habuisse similia exempla Græca, qualia ego vidi: eamque ob rem altera relicta hanc retinere debemus.

Hi Trocisci, quanquam primùm non in eū finem vt morbos curarent, sed tantùm ad suffitus sacrificiorū fuerint reperti, nihilo minus tamen Medicis doctis visum fuit ad vsum Medicū quoq; illos transferre, feliciterq; multis Antidotis admiscuerūt. Quamquam Andromachus ad Theriacam non voluerit

voluerit adhibere, idq; fortasse eam ob cau-
 sam, ne tam celebri Antidoto alia compo-
 sitio, quæ non morborum curationem re-
 spicit, adderetur: atq; ideò ipsorù loco He-
 dychroos assumsit, in quib. multa simplicia
 reperiuntur, quæ etiã cõtinet Troscisci Cy-
 pheos, plura etiã magis aromatica habent,
 quorù ratione Troscisci fiunt præstantiores.
 Nò tamen eã ob causam negandũ est, com-
 positionẽ Cyphi esse quoq; laudabilẽ, & ad
 hanc Antidotũ non vtiliter vsurpari posse.
 Quantum itaq; ad artificium componendi
 attinet, liquidorum omnium sunt vnciæ
 quinque, constantq; ex 4. simplicibus V-
 ua passa, Myrrha, Croco & Bdellio. Arido-
 rù verò sunt 8. vnciæ, absq; dimidia, & com-
 plectunt nouẽ simplicia, nimirũ Terebin-
 thinã, Cinamomũ, Schœnanthum, Aspala-
 thũ, Nardũ, Casiã, Cyperũ, Baccas Inni-
 ri, & Calamũ Aromaticũ. Et ita erunt 13. v-
 niuersa, quæ vncias totidem conficiunt: In
 numero itaque & ponderẽ equalitas serua-
 tur. Quantum verò ad proportionẽ Tere-
 binthina recensetur inter arida: nam ideò
 coquitur vt reddatur friabilis. Vua etiã pas-
 sa optimè contusa consistentiã mellis asse-
 quit, atq; propterea quoq; inter liquabilia
 numeratur: Hæc ex præparatiõe horũ Tro-
 sciscorum

DE MITHRIDATIO,

ciscorum secundum Damocratem intelliguntur. Nam Vino Myrrhã & Bdelliũ dissoluit, donec mellis consistentiã acquirant, & puluerib. addit Terebinthinã: Vuã passã verò post ipsum mel adjicit: cùm ipsa quasi materia ad recipiendos pulueres habentur. Consilium autem fuit autoris vniuersum pondus vnus libræ & dimidiæ efficere: nam ad dissoluendas drachmas 15. Myrrhæ & Bdellij, requirebantur totidẽ drachmæ Vini: addita etiam ad Croci drachmam alterã Vini, quæ simul efficiunt vnciam vnã & dimidiam. Et quanquam Crocus secundum Damocratis præcepta non in Vino dissoluatur, nihilominus necesse est, vt tanquam dissolubile cum eo in massam redigatur: tametsi si quis cum alijs duobus quoque illud Vino imposuerit, non errauerit, sed duplum Vini accipitur, propter illius partem, quæ exhalare solet, sicuti aliquoties iam dictum est, eruntque illius tres vnciæ, vltra id, quod Vuã passæ etiam inter tundendum nonnihil exiccentur, Mellis erunt 4. vnciæ: Et ita omnia liquida vnã cum melle, quæ omnia instar materiæ subiectæ arida in se recipiunt, constituent vnã libram integram. Aridorum verò vnciæ octo minus dimidiã

dimidia drachma erunt. Hæcque omnia simul sumta ad 20. vncias ascendunt, quæ propter euaporationem Mellis ac Vini & aliorum simplicium redigentur ad vncias 18. post fermentationem, & eorum exiccationem: idque pondus autor sibi proposuerat. Proportio itaque Aridorum & Mellis, (sub Melle secundum consuetudinem nostram compræhendentis omnia liquida quæ illius officio fungi possunt) erit 12. ad 8. quæ est vna pars aridorum aduersus vnam & dimidiam partem liquidorum, estque legitima proportio ad massam duriores constituendam quemadmodum solet esse Trociscorum: nam ad consistentiam Antidotorum mollium quadruplum liquidorum accipitur.

Inde igitur vnusquisque facillè intelliget, hos Trociscos singulari arte, & non casu aliquo ita esse compositos. De quibus cum satis multum descriuimus, addamus quædam de modo redigendi ipsos in vnam massam. Vbi Damocrates Vinum, Myrrham, & Bdellium simul terit, (quibus ego Crocum adiungerem) in mortario donec mellis liquidioris crassitiem acquirat: deinde additur mel, post illud Vua passa, & vltimo loco species in subtilem pulverem

DE MITHRIDATIO,

uerem trita, pillulæq; vel pastilli parui formantur. Aëtius in Vino etiam Terebinthinam terit.

Animaduertendum quoque id quod in fine huius descriptionis dicitur, nonnullos deficiente Cinamomo illius loco sumfisse tantundem seminis Cardamomi. Sed hoc succedaneum ad vsum Medicum non est conueniens, quemadmodum patet ex rationibus in priore libro expositis, vbi de regulis substituendorum simplicium fumus locuti: item ex proprio capite de Cinamomo, cum sit notabilis inter hæc diuersitas. At in his pastillis ad fumigia sacrificiorum primùm repertis, non ita multum referre videbatur, si vna res Aromatica acciperetur pro altera, quamuis inter se non nihil differrent. Quod tamen tanquam regula generalis in alijs Medicamentorum substitutionibus non est vsurpanda.

ADMO-

ADMONITIO DE
 Therebinthina, quæ ad Tro-
 ciscos Cypheos assu-
 mitur.

C A P. XIII.

ICENDVM nunc aliquid de
 simplicibus quæ in hisce Tro-
 ciscis miscentur, quorum pri-
 mum occurrit Terebinthina,
 de qua satis superq; disputa-
 nimus in Theriaca: Damocrates accipit v-
 stam: At Syluius fortassis non sine ratione
 existimans hoc modo multum de sua vir-
 tute deperdi, putauit legendum esse,
 quemadmodum Dioscorides in sua descri-
 ptione Cypheos ponit, non vstæ sed depu-
 rata: vt in loco Græcæ dictionis κεκαυμένως
 reponeretur ἀποκεκαυμένως. i. purgata.
 Sed ex vltimis verbis Damocratis colligi
 potest, ipsius consiliū fuisse adijcere vstam
 Terebinthinam, quia recenset ipsam in-
 ter ea quæ in puluerem teruntur, vnde
 Vino Bdellium tantū & Myrrham dissol-
 uit.

DE MITHRIDATIO,

uit. Estque Dioscoridis descriptio longè diuersa à Damocratea, & rectè dicit expurgatam, quia postea Terebinthinam liquefactam per se addit. Sed autor huius descriptionis qui fuit Ruffus, voluit vstam esse, id est, ad tantam ariditatem redactam, vt facile in subtilissimum puluerem teratur: cum Dioscorides ipse quoque modum vrendi tradat, & dicat eam vtiliter admisceri Malagmatis odoriferis, acopis, & vnguentorum colorationibus. Quare etiam credibile est Galenum in multis locis hanc intellexisse, si quando ad diuersos affectus vsurpat resinam frixam. Accipitur autem vsta vel liquida prout cupimus compositionem solidiorem aut liquidiorè fieri. At vbi liquidæ, partes decem ad mediocrem consistentiam parandam capimus, vix vna vsta accipi potest. Atq; propterea Gal. ad quoddam Malagma descriptum à Poliarcho ad morbos internos, cap. 5. lib. 8. de Medicamentis secundum loca, accipit Terebinthinæ frixæ minam vnā & dimidiam, aut liquidæ tres minas. Statuendum itaq; est non mutandam esse descriptionem, & adhibendam vstam Terebinthinam: idque autoritate Aëcij quoque, qui similiter talem vsurpat, & modum quoque vrendi docet: quare Imperatus

tus quoque semper ad Mithridatij compositionem vltam accipere voluit.

DE VVA PASSA,
Bdellio, in Trociscis
Cypheos.

C A P. XV.

ON agamus iam de viribus Vuæ passæ, propter quas ad hanc Antidotum fuerint assumptæ, sed dicamus, qualis potissimum sit eligenda. Reperiuntur autem illius plura genera. Sunt enim parvæ & grandes, pingues & duræ, cū feminibus, vel absque illis, dulces & acerbæ. Quæ verò hoc loco requiruntur, sint grandes & pingues, nam si corticem & semina abijcere debemus, & solùm caro interior est accipienda, difficulter hoc in parvis cõsequi poterimus. Inprimis verò sint dulces, id est factæ ex Vuis dulcissimis, & non austeris, non quod Vuæ passæ planè omnis astrictionis debeant esse expertes, nam quamuis maximè dulces sint, tamen illius
f 5 quoque

DE MITHRIDATIO,

quoque sunt participes, atque ideò epar & stomachum roborant: sic quoq; in admodum auferis quædam dulcedo depræhenditur: quod indicat Galenus 2. libro de facultate alimentorum. Attamen quam dulcissimæ esse debent: non quales in locis frigidis & montosis, sed calidis & planis, vt in Apulia & similibus reperiuntur. Fiunt autem duplici modo. Nam aut naturaliter exiccantur in propria vite, aut arte quadam, prius in aqua ebullitæ, postea soli exponuntur. Inter quas tamè non est magnū discrimen ponendū, modò sint carnosæ & mediocriter siccæ: quanquam fatèdum est posteriores magis esse eiusdem substantiæ: propter ignis æqualitatem, cum priores in vite non ita eodem tempore aridæ fieri possint.

Sequitur Bdellium, quod ante hæc tempora planè fuit incognitum, atque pro eo usurpauimus puriorem partem Myrrhæ vulgaris, nunc verò Venetijs bonum & legitimum cognosci cepit, cum ante multos annos studio Ferdinandi Imperati ad nos allatum fuisset. Est autem recens, pingue, & facilè liquefcit, interius venis albicantibus præditum, quæ repræsentant vngues humanos, splendentq; instar glutini tauri-

ni taurini: gustu deniq; est amarum. Sæpè etiam idem Imperatus reperit inter grandiores glebas Myrrhæ vulgaris particulas quasdam albas instar vnguium humanorum, habentes omnes notas Bdellij à Dioscoride ipsi ascriptas. Lucidū enim fuit, colore glutini, & ita amarum, vt quidem non statim in principio, sed paulò post gustanti ob suam amaritudinem coniunctam cū quadam acrimonia admodum sit ingratum, quod ita validè fauces occupat, & pertinaciter perdurat, vt necesse sit Aqua istū saporem elui. Hanc igitur speciem olim suspicati sumus esse verum Bdellium, nisi quòd dubitauerimus de ipsius nimia ariditate: quod tamen existimabamus propterea accidisse, quia inter glebas Myrrhæ sordidæ ista parua frustula, vbi facilè exhalare possunt, occultantur. Et profectò validissimum Medicamentum est, longè que superat Myrrham & Bdellium vulgare. Hanc quoque nostram opinionem confirmavit, quòd illa amaritudo excedens contrahatur ab ipsius senectâ, quod in paruis frustis facilè contingere solet. Galenus enim 6. libr. de simpl. Medicam. ait, recens Bdelliū esse humidum, & quod inter terendum facilè mollescat, inueteratū verò esse admo-

DE MITHRIDATIO,

admodum amarum, & tendere ad quandam insuper Acrimoniam. Quæ mutatio prorsus in hoc nostro quoque depræhenditur. Præterea hanc opinionem confrimat, quod obseruetur non statim ista frustula suam amaritudinem prodere, estque in causa eius rei quædam humiditas, qua non omninò carent. Idquæ etiam Galenus docet 8. lib. de simplicibus de Pipere: vbi ait Piper longum mistum habere aliquid humiditatis, partim quia cariem experiatur, partim quod non statim in principio sed paulò post mordicet: atque insuper ille sape diutius manet, quàm in maturo: quæ omnia tria signa quoque lacrymæ huic de qua nobis sermo est, inesse conspiciuntur, & his rationibus persuasi putabamus esse verum Bdellium. Sed cum postea ad manus nostras peruenissent frusta illa grandiora cum omnibus notis Bdellij, quam quidem lacrymam primùm vidimus apud Imperatū, & deinde à Collegio Patauino & alijs multis celebribus ciuitatibus pro vero Bdellio est accepta, nos quoque consentientes tot doctis viris verum Bdellium esse statuimus.

Fallopium in penuria legitimi Bdellij substituebat Ammoniacum Thymiamatæ
quæ

quæ quidem substitutio mihi plurimum probatur, quanquam rectius fecerimus, si diligenter ipsum verum conquisiuerimus. Paulus Aegineta ꝑ ipsius succedaneo ponit Sphagnem, id est (vt nonnulli interpretantur) muscum arboreum: quod similiter in succedaneis Galeno ascriptis apparet. Sed quam ineptè hoc fiat, patet ex illis quæ superiore libro exposuimus. Alij non studuerunt alterum succedaneum pro Bdellio ꝑponere, putantes, ni fallor, vsitatum esse verum, inter quos est Syluius & Cordus. Solum Collegium Mantuanum illud pro suspecto habuerunt, quanquam ipsi quoq; permittant vsus vulgaris illius, loco alterius legitimi. Adulterabatur temporib. Diosc. cum gummi, idq; deprehendebatur ab exigua ipsius vel nulla penitus amaritudine. Fitq; etiam hodie adhuc cum gummi, ista adulteratio, quòd pharmacopœis non adeò peritosis facillè imponit, nã videntes ita esse lucidum, existimant esse perfectissimum, vt igitur antiqui verum ita recentiores falsum cum gummi adulterant: quod falsum Myrrhæ speciem esse arbitramur, sicuti in prioribus libro de Theriaca diximus.

Ostendimus præterea vngues Bdellij, id est, frustuli ipsius ita vocata & non odoratas vngues,

DE MITHRIDATIO,

vngues, quemadmodum inter alios Aëtius quoq; voluit, esse accipiendas. Imò 8. lib. de Medicamentis secundum loca in fine vltimi Malagmatis descripti à Damocrate hic versus legitur:

Et mox Onychis (quod sic vocatur) Bdellij.

Vnde conijciendum, quòd tota illa massa Bdellij purior intelligatur, & ideò quando volebant illius partem pellucidam intelligi, nominabant vngues Bdellij aut lacrymam claram, lucidam, puram, & similia illi Epitheta imponebant.

DE CYPERO, ET IV- niperò, simplicibus Cypheos.

C A P. XVI.

 EQVITVR Cyperus, cuius duę sunt species, quarum differentia à radicibus sumitur: nam vna est rotunda, magnitudine, & forma Oliuę: & plures inter se coniunctę adhærent: altera est longa, sarmētosa, & geniculis plena. Vtraq; odorata, & amara: & reperiuntur ambę in locis

locis palustribus & humidis. Rotundæ magna copia est circa Neapolim, & pulcherrimas mihi ostendit illustrissimus Marchio Triuicensis collectas in suo Luculliano, loco tam magnificis ædificijs splendido, quàm herbarum vtilium copia celebri, longus quoque plurimus nascitur in Apuliæ paludibus, radice tam magna, vt eam herbarij in frustra secantes, & cum Pipere acrimoniam quandam illi conciliantes, rubrica cooperiunt, & pro Zingibere vendat: cum alij sine rubrica ita Galangam minorem adulterent. At hæc altera species neq; à Diosc. nec Galeno descripta est, nisi velimus dicere, Diosc. intellexisse eam, quæ suo tempore ex India afferebatur, quæ similitudinem habebat Zingiberis: quod inde suspicari possumus, quòd propter hanc similitudinem harum duarum radicum, nostri homines quoq; ea Zingiber adulterent. Vbicunq; itaque apud Græcos Cyperi fit mentio, rotundus est accipiendus, quia longus minus illis fuit notus. Debet aut radix, quæ tantum in vsu est, ponderosissima, densa, fractu difficilis, plena, & aspera esse, odoris grati, cum acrimonia aliqua commista, quemadmodum secundum Diosco. erat ea quæ in Cilicia, Syria, & Insulis Cycladibus crescebat.

DE MITHRIDATIO,

crescebat. Altera species in reliquis similis est rotundæ: nam & ipsa folia habet porrea, angulosa, caulem triangularem, florem & semina in summitate.

Iuniperis quoq; duplex est: maior scilicet & minor. Suntque eiusdem facultatis: ut vultus pro altero sine discrimine usurpari possit. Sunt autem illius multæ partes in Medicina utiles: quas Galenus calidas & siccas in tertio gradu esse dicit: exceptis fructibus siue baccis, quæ in eodem gradu calidæ sunt, sed tantum siccæ in primo. Omissionem autem Dioscorides utriusque descriptionem, quoniam suis temporibus omnibus erant notæ. Quod etsi hodie quoque de minore fieri solet, maior tamen non ab omnibus cognoscitur. Minor nonnihil Abietis similis est, nisi quod frondes magis sint acuminatæ, & duræ instar spinarum: neque ita ordine quasi pectinatim dispositæ sunt, sed magis Cedrum repræsentat, quæ ante paucos annos pro Iunipero habitata est, & non diu est quod pro Cedro cognosci cepta est. Hæc igitur species passim nota est, & apud rusticos adhuc nomen suum retinet.

Maior autem satis multum ab minore differt: nam frondes & ramos planè similes

miles sunt Cupresso vel Sabinæ: & si fructus non distinguerent has arbores, vix vna ab altera internosceretur. Baccas verò, vt Diosc. ait, quæ essent instar nucis vel nucula, grandes nunquam vidi: sed mediocriter magnas, quæ rectè vsurpari poterunt, modò sint plenæ, pingues, & odoratæ. Minor circa Neapolim, & maximè in monte Gargano, vbi cunctæ arbores resiniferæ proueniunt, reperitur. Maior verò in montibus vicinis Pisæ, & prope Brundisium in territorio Tarentino, in quibus locis carbones ex ea pro fabris ferrarijs conficiuntur, & ad ea littora nauiculæ eorum plenæ adhiberetur semper circa minorem, inueniri quoque maiorem. Debent autem alterutris baccae ad Cypheos compositionem assumi, modò maiores & pinguiores eligantur. Alia simplicia huius Medicamenti superiore libro in Theriaca examinauimus.

DE MITHRIDATIO,

DE PRÆPARATIONE
Mithridatij.

CAP. XVII.

PRIVSQVAM simplicia Mithridatij examinarem, ordo prius requireret, vt de eius præparatione loqueremur. At quoniam ea parum differt ab illis quæ in Theriaca docuimus, non opus esse mihi videtur diu in his immorari: Inprimis autem nobis in memoriam reuocanda sunt ista quatuor vasa diuersorû colorum, in quorum vno imaginabamur esse ea quæ erat trita in puluerem, in altero dissoluta in vino, in tertio eliquata per duplex vas siue Balneum Mariæ, in quarto mel despumatum. Et quemadmodum in illa Antidoto in vino dissoluimus omnes succos, lacrymas, & gummi, ita in hac quoque faciendum erit, Myrrham, Succum Glycyrrhizæ, Hypocistidis, Sagapenum, Opopanacem, Opium, Crocum, & Bdellium macerantes per aliquod temporis spacium in vino, & postea in eodem terentes: quibus si placet, Hypericum quoq; & Thlaspi adiungamus, pro-

propter rationes ibi expositas, & similiter etiam Acaciam: obseruantes circa Thus & Gummi, quæ eo loco monuimus: Trita deinde omnia hæc per setaceum cribrum traiciuntur, vt sordes vniuersæ auferantur. Idq; potius quàm pannum linteum eligentes propter eam commoditatem, quam inter nos cõsequi Imperatus monstrauit. Pari-ter, vt in Theriaca diximus, omnia arida in subtilissimū puluerem sunt conterenda, & omne id quod simul contundi potest. Eodē tempore tundendum. Agaricus tamen per se solus teritur & per cribrum traicitur: & postea pondus eius debitum alijs puluerib. admiscetur, qui partim ex radicibus, partim fructibus, partim floribus, partim semini- bus, & alijs constant: & in primis animalcu- lo Scinco. In quib. omnibus primū hoc ob- seruatur, vt crebrò inspiciantur, & crebrò cribrentur, ne nimium contendantur ea simplicia quæ hoc non ferunt; aut ea quæ dura sunt, nimis parum terantur: quem mo- dum antea diximus feliciter fuisse ab Impe- rato obseruatū. Deinde secundū consilium Critonis, de quo etiam in Theriaca disserui- mus, duo opercula applicanda sunt morta- rio, quod esse debet si fieri potest ex mar- more misto vel porphyretico: adiungendo

DE MITHRIDATIO,

ad ea quæ in puluerem rediguntur Trociscos quoque Cypheos. Tertiò Terebinthina sese offert, quæ in duplici vase vel Balneo Mariæ, vt vulgò vocant, dissoluenda est statim quando alijs admisceri debet, cui additur Styrax, & Galbanum, quorum vtrumque prius pistillo adiecto pauco melle confringitur. Quartò sit in promptu melle benè despumatum, quo vniuersa alia in vnum corpus erunt reducenda, quorum iam hæc, iam illa pars imponitur. Et sic paulatim singula miscendo, & continuo validissimè subigendo vniuersam massam, reliquam conficiamus, de quo in Theriaca copiosè locuti sumus: vbi etiam monuimus, Opobalsamo inter agitandum pistillum esse illinendum. His omnibus ritè peractis, quinto vel septimo quoque die ad Solem rursus tundenda est, idque per dies quadraginta, aut, secundum Aëtium, tertio vel quarto quoque die: vasque postea semper benè coopertum teneatur, donec rursus ad tundendum redeatur: Eaque in rem tres horæ sunt impendendum: Sitque illud vas vnicum, non plura, atque illud satis amplum, quod non prorsus ad summum impleatur, sed aliquid spacij vacui propter transpirationem relinquatur. Quod

Quod si hyeme paranda fuerit, plures
 quàm quadraginta dies ad miftionem re-
 quiruntur. In alijs quæ non ita magni
 momenti sunt planè eadem quæ in Theria-
 ca sunt obseruanda. In Cyphi quoque, lo-
 co Cinamomi duplum Cassiæ sumitur,
 cumque eam ob causam proportio non-
 nihil varietur, paulò plus quàm 7. drach-
 mæ Cypheos accipiuntur, quod etiam in
 Mithridatij massa notandum est: Vbi ea
 omnia simplicia quæ in duplo, vel in ma-
 iore dosi, quam est vsitata propter substi-
 tutionem sumuntur, tantum plus mellis
 quoque in proportione est adijciendum,
 quantum illud postulabit, quod ad alias
 species insuper adiungitur. Quod si ali-
 quis secundum Aëtium, qui per gradus hoc
 facit, præparationem instituere voluerit,
 hoc vnicique etiam liberum erit: quem-
 admodum de Theriaca quoque diximus:
 Præterea non omittendus alius quidã mo-
 dus parandi Mithridatium, traditus à Ga-
 leno 2. lib. de Antidot. cap. 9. vbi descri-
 ptio proponitur Mithridatij Eupatoris,
 cum titulo Diascini, quæ compositio ea-
 dem est cum nostra, quanquam & inscri-
 ptionis nouitas, & in quibusdam quædam
 variatio, faciant vt diuersa appareat. At-
 que in

DE MITHRIDATIO,
que in hac sola neque vlla alia, apud Gale-
num, modus præparandi reperitur : quem
ideò subijcere volui , vt qui vellet vel per
omnia, vel saltem aliqua ex parte eum sequi
posset. Accipiuntur Trocisci Cypheos,
Hypocistis, Sagapenum, Gummi, Opium,
Styrax, Opopanax, & infunduntur in vino
veteri spacio 24. horarum, donec omnia
dissoluantur, & interea alia omnia in pul-
uerem rediguntur, & postea additur mel
Atticum despumatum ad crassitiem vsque,
vltimò Opobalsamum iniicitur & in vase
argenteo reponitur. Estque hic modus sa-
tis simplex & facilis, quo, si commodè alij
adhiberi non possent, rectè aliquis vri
queat.

EXCVSATIO AVTO-
ris, quare de quibusdam rebus
adhanc Antidotum neces-
sarijs nihil tracta-
uerit.

CAP.

CAP. XVIII.

MULTA adhuc ad absolutam doctrinam de Mithridatio necesse esset tractare, sed quoniam de illis in libro priore de Theriaca locuti sumus, non opus est ea hic rursus inculcare. Erunt itaq; eadem hic quoque: quæ in Theriaca fuere exposita assumenda. Quare scilicet tantus numerus simplicium ad hanc compositionem accipiat, & alia similia. Eadem quoq; diligentia, hic atque illic circa delectum simplicium, instrumentorum, & reliquarum rerum ad præparationem necessariorum requiritur. Succedanea insuper erunt eadem, & iisdem regulis adhibenda. Quod si quid novi huc erit assumendum, de eo dicetur suo loco. Ad hæc etiam repetenda, quæ antea explicata sunt de melle & vino, & quod Mithridatiũ quoque, sicuti nec Theriaca, cum Saccharo debeat in vnã massam redigi: item notandum quoq; quod similiter in alia omni Antidoto est faciendũ, nihil esse de tota massa ante fermentationẽ absolutã auferendũ, & succedanea, quæ in duplo sumuntur, augere dosin mellis, & eiusmodi alia, quæ ex primo libro

DE MITHRIDATIO,

huc rectè transferri poterunt. In vno tantùm videtur Mithridates, vel eius loco alius quispiam, à Theriacæ compositione discessisse, nimirum cùm in ea Andromachus diligenter quæsuerit colorem nigrum, & ob eam solam causam Chalcitidem vltam imposuerit, Damocrates & ante ipsum Mithridates non pulchro coloris sed vtilitati tantùm in hoc composito attendunt: cùm tamen color etiam qui non omninò niger est, vt in Theriaca, propter mediocrem tincturam, non sit inconueniens: qui illi propter astringentiam nonnullorum simplicium accedere solet.

*RATIO EXPLORANDI,
an Mithridatium perfectum sit, nec ne.*

CAP. XIX.

HIC etiam de signis agendum, vnde Mithridatij compositio esse perfecta deprehendatur. Quod quidem scire non parum refert: Primum,

mum, ut simus certi de remedio destinato
 inprimis ad præseruationem cuiuscunque
 veneni: ut id à Mithridate quoque assum-
 tum nihil propterea illi nocere potuerit.
 Deinde non solum propter venenorum as-
 sumtorum, sed etiam internorum corporis
 humani morborum curationes, ne frustra
 tempus alioqui perdamus, & interea ma-
 lum crescat. Sunt autem quædam notæ,
 quæ Theriacæ conveniunt, communes ad
 cognoscendum quoque Mithridatium es-
 se ritè paratum, quarum prima est, ut exhi-
 beatur illis qui veneno sunt infecti, siue pro-
 pter morsus animalium venenatorum, siue
 propter alicuius veneni assumptionem; nam
 si omnibus suis numeris fuerit perfecta,
 sine dubio inde auxilium sentietur. Quod
 si alicui commodè liceret, posset inprimis
 periculum eius rei facere in fontibus, & ad
 ultimum supplicium condemnatis: vel eius
 loco in gallis gallinaceis, quibus primùm
 à serpentibus ictis, postea infundendum est
 Mithridatium: Aut, secundum Aëtium,
 Columbæ vel Gallinæ, vel Cani Opium
 pondere duorum scrupulorum est exhiben-
 dum, & statim postea dandum Mithrida-
 tium dissolutum in aliquo liquore satis iu-
 stæ quantitatis. Nam si probatissimum
 g 5 fuerit,

DE MITHRIDATIO,

fuerit, inde nihil mali istis animalibus accidet. Deprehenditur etiam ipsius bonitas ab ipsa consistentia, quæ non est multum arida, neque inæqualis & grummosa plena: estque præterea odor eius conueniens istis simplicibus ex quibus constat: non aliquo odore externo infectum, rancidum, vel putidum, aut alioqui impurum, neque alicuius simplicis assumpti peculiaris aliquis odor præ alijs emineat: sed cunctorum sit æqualis mistio, & qualitatum omnium par ratio. Idem de sapore intelligendum: nam si gustanti vnum magis quàm alterum simplex occurrat, Mithridatium non laudatur. Præterea sæpè fit amarius, quia Mel nimis coctum, vel vetustius est, aut quod absit aliud quoppiam accidens inconueniens: Interdum accidit propter vinum minimè bonum aut purum, atque etiam eius vetustas reddit Antidotum admodum ingrati & amaram. Hæ omnes notæ sunt Mithridatio cum Theriaca communes. Sciendum autem ea quæ diximus de venenis aut venenatis, quo pacto in illis Mithridatium exploretur, ad ipsius quoque facultates contra diuersa internorum morborum genera esse referenda:

renda: eiusmodi enim commendatur, quod in illis malis certam & celerem salutem afferat.

Est insuper hîc quoque videndum, an illa nora quam Galenus tanquam certissimam Theriacæ attribuit, in Mithridatio quoque locum habeat nec ne, quæ in eo consistit, vt si exhibito aliquo purgante, superbibatur Mithridatium, Medicamentum, illud nihil euacuet. Vbi in primis videndum est, num hæc facultas Theriacæ insit ratione alicuius peculiaris simplicis, quod quidem in Mithridatio non inueniatur, nam tum procul dubio hæc ratio explorandi Mithridatium erit inutilis. Sed si hoc fiat totius compositionis, & vniuersæ Theriacalis massæ, in hac quoque proprietate vtrumque Medicamentum conuenient. Nam tametsi in quibusdam simplicibus, quæ in vno assunt, in altero verò omittuntur, non nihil varient, magna tamen ex parte ex istisdem conficiuntur. Quod si quispiam existimaret hoc Theriacæ proprium esse, propter viperas, ille absque dubio errabit. A nullo enim Autore probato illis facultas eiusmodi ascribitur. Sed potius ideo accipiuntur secundum Galenum, vt
The-

DE MITHRIDATIO,

Theriaca ad morsus viperæ reddatur valior. Alia verò simplicia huius quæ diuersa sunt ab illis, ad Mithridatium assumtis, viribus non sunt dissimilia. Statuendum itaque hoc, Theriacam præstare ratione totius massæ. Qualitas enim hæc cum propter simplicium virtutes sit efficacissima, breuissimi temporis spacio partes Medicamenti in quibus vis soluendi consistit, dissoluit: & celeriter admodum hoc præstat, quod aliàs longiore interposita mora calor noster naturalis præstaret, qui cum pedetentim id faciat, quod Antidotus breuiore tempore efficit, interea non nihil ille quasi succumbit & ita soluens Medicamentum vim suam exerere potest: quod tandem resolutis suis partibus à purgando desistit. Atque hæc valida actio Antidoti, potius manifestæ quàm occultæ proprietati est ascribenda: cum enim actu sit calida & admodum penetret, atque discutiat ante omnia omnes vapores, propterea omnes flatus quantumuis crassos, & humores cuiuscunq; generis aut consistentiæ, molestantes corpus, subito discutit, & partes subtiliores & aëreas Medicamenti soluentis ita compescit, vt vltcrius intra venas penetrandi illi tempus non concedatur, neque partes cras-

tes crassiores non diu in corpore hærere permittat. Hæc igitur facultas Theriacæ propria non video quare etiam Mithridatio non debeat attribui: cùm hoc, in manifestis qualitatibus, quemadmodum supra diximus, superet Theriacam, atq; ideò efficacius contra Medicamenta soluentia esse potest. Idque verum esse experientia comprobari potest.

DE ÆTATE MITHRIDATIJ.

C A P. XX.

VANTVM ad tempus in quo Mithridatium durare possit, & terminum ætatis, & alijs vniuersis, ad hanc tractationem pertinentibus, ea omnia abundè explicauimus superiore libro, vnde ad hunc locũ ea sunt assumenda. Vnum verò notandum, Mithridatium breuiori temporis interuallo omnes partes suæ ætatis complere quàm Theriacam. Idque primum ratione Opij, quod in minore quantitatis proportione hiç quàm in Theriaca assumi-

DE MITHRIDATIO,

assumitur, & ideò ad refrenandam ipsius narcoticam facultatem non tantum temporis in fermentando quantum Theriaca requirit. Deinde quoniam calidius & siccius est Theriaca, ideò intra breuius spacium quoque fermentationem absolueret solet: cum hinc etiam Opii frigiditas nonnihil imminuatur. His rationibus motus existimo Mithridatij vsum post sextum mensem esse conuenientem, quo tempore non solum fermentatio erit completa ob vires simplicium quæ hic in proportionem efficaciori quàm in Theriaca ponuntur, sed etiam propter Opium & eandem simplicium qualitatem validam, & ob eius exiguam quantitatem ita deuictam, ut sua narcotica facultas non adeò sit amplius timenda: quare elapso anno tertio, vel ad summum quarto, incipiet quoque fieri debilius. Vbi tamen non negauiero post illud quoque tempus ad duodecimum nimirum vsque annum, & fortassis etiam ulterius ad quosdam internos corporis humani morbos vtiliter adhiberi, sed in lethalibus venenis & alijs grauissimis malis à sexto mense vsque ad quartum annum validius erit. Ad hæc, vnusquisque qui hæc leget ipsemet facillè partes ætatis ipsius secundum

cundum regulas de Theriaca expositas conferre poterit: & inde contraria argumenta, quæ ibi dissoluimus, his quoque accommodare. Quod si aliquis ante fermentationem ad affectus periculosissimos vsurpare coactus fuerit Mithridatio. Poterit quidem id facere, quanquam non desint rationes quæ id prohibent, de quibus in priore libro egimus. Vbi quoq; satis apertè docuimus, ante fermentationem si aliquid inde auferatur vires quoque Medicamenti diminui. Quare tametsi hac ratione ad morbos grauissimos quidem plurimum proficit, si nimirum necessitate coacti illam tum accipere cogimur, nihilo tamen minus pars reliqua Antidoti propterea reditur imperfectior, vt in posterum non ita vsus eius certus esse possit, cum illa simplicia, quæ iam ablata sunt, ad eius absolutam præparationem quoque adesse debuerant, non minus quàm alia quæ remanserunt: cuius rei rationem suo loco pluribus indicauimus.

EXA-

DE MITHRIDATIO,
EXAMEN SIMPLI-
cium Mithridatij: nimirum Pi-
peris albi, Bdellij, Acori,
Asari & Glycyrrhizæ.

CAP. XXI.

ESTAT vt quædam simplicita,
quæ antea nondum satis in
Theriaca, & insuper in Troci-
scis Cyphæos declarata fue-
runt, nunc explicemus. Quo-
rum primum occurrit Piper album, quod
tamen ita notum esse cepit, vt non magna
indicatione egeat. Colligitur autem inter
nigrum, debetque eligi plenum, sine rugis,
album, solidum, odoratum, & subamarum:
cùm sit Piper imperfectum, & non omni-
nò maturum: quam amaritudinem postea
in arbore propter maturitatem nigrum
redditum amittit: simul etiam nigro mor-
daciùs esse debet, Hæc enim qualitas pro-
pter nimiam exiccationem cùm iam plane
matu-

maturuit, quasi euanuit. Sequitur Bdelliū, de quo satis multa in Trociscis Cypheos diximus. Vnum hoc loco tamen notandum est, Damocratem videri non disertè affirmare, hoc ad Mithridatium esse accipiendum, quia latina versio ita habet:

Sunt qui par velint Bdellium adijcere.

At cum postea hoc non improbet, apparet illum tacitè id admisisse. Nec absque ratione de eo dubitatio oritur, quoniam Galenus in principio 2. libri de Antidot. in Mithridatij descriptione, quam nonnulli Andromacho attribuunt, non reperitur, quemadmodum nec in altera ibidem descripta sub nomine Antipatri & Cleophantis. Quæ etiam ab Aëtio sine Bdellio referatur. Sed hæc non subtilius inquirentes dicamus, satis esse quòd hoc gummi propter proportionem aridorum & liquidorum, quemadmodum suprà ostendimus, potius sit assumendum quàm omittendum: cum alioqui ipsius loco propter proportionem aliud quoddam simplex adhibendum esset. Quam Galenus difficultatem cernens, silentio illam tamen præterit: vnde quoque conijci potest, eum tacitè id approbasse.

Acorus est maior Galanga officinarum, de quo in Trociscis Hedychrois Theriacæ,

h

quando

DE MITHRIDATIO,

quando sermo fuit de Amomo & eius succedaneo Galanga, quam pro vero Acoro substituimus.

Asarum quod nos collocauimus in Mithridatij descriptione ad Theriacam non assumitur, sed ad Hedychroos, vbi de eo quæ putauimus esse necesse, diximus. Sed non leuis de eo dubitatio oritur, quod tamen si ferè omnes libri Asarum ad Mithridatium assumendum esse velint, tamen in Græco non *ἀράρις* sed *ἀρίς*, id est, Arii legatur. Veruntamen quia nullum extet simplex quod ita vocetur, existimarunt textum esse mendosum, & Asari legendum esse. Alij nec hoc nec illud ponunt, quemadmodum Parmenses, fortassis quia in alijs Mithridatij descriptionibus neutrum reperiri viderint, sicuti in Andromachi, & Antipatri atque Cleopantis compositionibus apparet. Sed si meminerimus eorum quæ supra disseruimus, non approbemus hanc licentiam, nam hoc pacto vniuersæ proportionis ratio labefactabitur, propterea non solum hoc simplex omittere noluimus, sed etiam illius loco vacuum locum Iambici versus supplere studuimus. Cordus pro Ario intelligit Arum herbam notam, quoniam sit species Dracunculi, atque utilis admodum

modum contra venena, quam vulgò serpentariam vocant. Quæ quidem opinio nõ est rationis expers, primò quoniam non multum ipsum textum mutat, deinde propter suas facultates, quæ præter id quod venenis aduersantur, etiam ad multos interdem herbam Florentini quoque ad suam compositionem adhibuerunt. Quòd si quis in hoc textu concinnando vellet esse audacior, suspicari posset, legèdum esse Irij, id est, Erysemi: quod etiam venenis repugnat, & exigua esset immutatio. Sed quia hæc dictio potius Latina quàm Græca: attamen Græci sapius alterius linguæ vocabulis vsi fuerint, propterea reponi posset, Eryngij, sed maior esset futura mutatio, vel Tragij, quæ ambo præter alias facultates suas vtilia sunt ad venena & venenata. Sed his omiſsis, potius Arum acciperem, quanquã secundum sententiam doctissimorum virorù Asarum quod etiam retinuimus, magis arrident.

Glycyrrhizæ succus hîc condensatus accipitur, qui eodè modo, quemadmodum in capite de Lycio tradit Dios. extrahitur. Debet autem esse admodum dulcis, cum leuî astrictione, recens, & durior, vt si opus fuerit, teri possit.

DE MITHRIDATIO,
DE SCINCO.

C A P. XXII.

ULTIMUM Medicamētū quod
examinandum est, Scincus
sele offert: cuius ventrē Da-
mocrates assumit, Antipater
& Cleophantes lumbos: Dio-
scorides verò ad venerea Medicamēta par-
tes circa renes: Plinius reliquam illius & pe-
des. In qua diuersitate credendum est om-
nes eius partes quidem esse vtilis, sed non-
nullas alijs efficaciores. Dioscorides non
nisi ad venerem excitandam vsurpat, & ait
sæpè ad Antidotos assumi, vt videatur velle
ob eam facultatem quoque illis misceri, &
idè existimandum carnes quæ Renes cir-
cumdant esse huic proposito vtiliores. Sed
quia Plinius scribit contra venena sagitta-
rum, si vel antè vel postea sumatur, confer-
re, conijcere possumus potius propter hanc
alteram facultatē ad Antidotos adhiberi,
quod si ita esset, dubij essemus, an ventri il-
lorum potius vel lumbis hæc facultas esset
attribuenda. Nicolaus in suo Diasatyrio
caudam, Mesue verò in eodem electuario
caudam

caudam vnà cum renibus & ventre accipit: nam vterq; respexit ad seminis copiam augēdam. Quod præstat, quia lumbos corroborat, & spiritus reficit, imò in super vesicæ debili succurrit. Sed arbitrari debemus, quòd præter hæc facultates in Antidotis requiratur etiam vis contra venena, quã illi ascribit Plinius. Quare meo iudicio is non erraret, qui ventrem & carnes circa lumbos acciperet: quòd si quis tamen ne minimum quidem à sententia Damocratis discedere cogitaret, ventrem solum sumeret.

Affertur autem hodie verus Scincus in magna copia ex Aegypto Alexandria, vt de eo dubitare amplius superuacaneum esset. Obseruandum tamen est, quòd in territorio Vicentino aliquot lacus producant animalcula quædã, quæ primo aspectu Scincos repræsentent, quos maior pars Pharmacopolarum in Regno Neapolitano superioribus annis non sine magno errore usurpauit. Discernitur autem à vero, capite & colore: nam Vicentini sunt capite rotundo, & in superiore parte nigricantes, caudam habentes vt anguillæ longiorem. Cõtraverò caput est oblongum, & in spinæ superficie à capite ad caudam vsq; extenditur

DE MITHRIDATIO,

ditur linea coloris Cefij, caudaque rotunda est, quemadmodum lacertæ. De quo Matthiolus copiosè hæc tractans, consulendus est. Hoc vnum tamen adijciendum, afferti quoque ad nos quandam Scinci speciem planè similem priori, nisi quod lineam illam in spina non habeat, sed alteræ maculæ colore nigricante & sublato totum dorsum præditæ apparent, & altero est maior atque elegantior. Quem pro vero Scinco habeo, nec differt, nisi in paucis notis à descriptione Matthioli: isque similiter Alexandria Venetias apportatur.

DE OPIO.

C A P. XXIII.

RELIQUA simplicia cum in Theriaca sint explicata, non opus est de illis hic iterum prolixius tractare. Relinquitur tantum de Opio quoddam dubium, an assumenda sit lacryma, quemadmodum videtur in Theriaca faciendum esse, aut potius ipsius succus arte per expressionem vel coctionem paratus: qui quidem non

non ita efficax est, & Meconium vocatur, si-
cuti primo loco diximus. Et certè quantū
ex verbis Damocratis colligitur, Meconi-
um erit accipiendū, cū manifestè dicat:
(Et Opij, quod Meconium vocant.)

Vnde videtur lacrymam excludere, quā
tamen tantopere Dioscorides & alij Medi-
ci commendant. Cū verò hoc simplex
maximi sit momenti, diligenter confide-
rādum est, qua ratione posthabita lacryma
Meconium potius Mithridatio sit miscen-
dum. Quæ sanè dum ego perpendo, nulla
tamen ratio quæ mihi penitus satisfaceret,
occurrit. Cū manifestum sit in omnibus
Antidotis oportere nos eiusmodi Medica-
menta, quæ sint perfectissima, & ita præpa-
rata, ut inde compositio validior reddi pos-
sit, adhibere. Fieri itaque potuit, quòd ista
appendix ob versum complendum, nō au-
tem propter declarationē quale Opiū ac-
cipi debeat, fuerit addita. Quare si ipsa lacry-
ma, quæ sua sponte ex capitibus, prius inci-
sis papaveris resudat haberi poterit, non
multum solliciti erimus de Meconio.

Reliqua de Opio dicenda ex-
posuimus superiori

libro.

h 4

DE

DE MITHRIDATIO,
DE VIRIBVS
Mithridatij.

C A P. XXIII.

NON necesse est vt hoc loco quoque simus longiores in recensendis facultatibus Mithridatij, cùm illæ ex Theriaca magna ex parte colligi possint, & imprimis in ratione exhibēdi, & dosi nullum sit inter ea discrimen. Reuocabit tamen sibi lector diligenter in memoriam, quod Galenus 2. de Antid. scriptum reliquit, nimirū Mithridaticam compositionem in multis venenis esse præstantiorem ipsa Theriaca, hancque solum in morfibus viperæ esse validiorem, cuius rei rationes suprâ allatæ sunt. Ac propterea inscriptio Mithridaticæ compositionis in libris Andromachi fuit talis. Antidotus Mithridatica imprimis optima est ad omnia venena, & efficacissima in vniuersis interioribus affectibus corporis humani. Quibus breuissimis verbis omnia comprehenduntur, quæ nos in priore libro copiosè exposuimus: quanquam Mithridatium felice successu

cessu quoque ad morsus viperæ adhibeatur. Gal. 9. cap. eiusdem 2. libri de Antid. idē Mithridatium quod Diascincum nominat, describens, sequētes proprietates illi ascribit. Valet contra venena, & ad quamuis aliam rem quæ sua qualitate venenata mortē inferre potest, pariter ad vniuersos mortus cuiuscunque animalis venenati. Præterea ad omnes internos morbos corporis, potissimum verò sterilitati succurrit, menstrua ciet, fœtū mortuum expellit, & retētas secundinas expurgat, febres periodicas sanat, atque tremorem qui inde oritur auferit, curat dolorem coxendicis quādo verus scapulas malum ascendit, Podagris opitulatur, & alias affectiones nervosas, quæ mihi quasi Epitome videtur earum facultatum, quæ Theriacæ quoque ascribuntur. Aëtius verò præterea addit dosin & modū vtendi: scribit enim ad summum magnitudine vnius Nucis Ponticæ Mithridatiū exhiberi: ideoque illis qui sunt in consistente ætate quantitate fabæ Græcæ, datur magis vel minus pro ratione annorum. Febrientibus cum Aqua aut Hydromelle, non febrientibus verò cum Vino aut Vino mulso aut condito, potissimum quando epaest est frigidius. Ideoque prodest ad flexiones

DE MITHRIDATIO,

inueteratas ventriculi & thoracis, & ad omnes exulcerationes antiquas & internas, itemque abscessus interiores: pariter utilis est Phthificis, & inflationibus ventris, & fluxionibus à debilitate ventriculi ortum habentibus: appetentiam deperditam instaurat, caloremque laudabilem corpori conciliat: Lapidem rumpit, & difficultatem urinae curat, & impedit ne atra bilis in corpore nimia colligatur, & eijcit ex utero foetum mortuum. Visum quoque, qui illo crebro utuntur, acuit. Sed efficacissimum est remedium contra vim deleteriam venenorum, imprimis si illud ante ea exhibeatur, nam ita veneni noxam planè impedit, & huius rei causa imprimis fuit à Mithridate composita. Hæc Aëtius tradit, quæ si cum illis, quæ ex Galeno collegimus, coniungantur, Catalogum omnium facultatum huius Antidoti habebimus, nec opus erit ordine eas omnes, quemadmodum in Theriaca fecimus, exponere.

BREVIS

BREVIS ENUMERATIO

ratio & Epilogus eorum

quæ iam dicta

sunt.

CAP. XXV.

QUANQUAM magna ex parte hæc Epilogi enumeratio similis sit priori quàm Theriacæ annectere placuit, tamè cum hi duo libri seorsim possent considerari, utque labori legentium hic quoque consulerem, seorsim etiam de his tractandum esse putavi.

I. CLASSIS.

1. Accipitur Myrrhæ, id est, suæ lacrymæ recētis, pinguis, succulentæ, venis in interna parte instar vnguium albicantibus præditæ.

2. Croci recentis, colorati, nõ humididi, aut mucorem habentis, integri, longi, neque fragilis, odoratissimi, acuti saporis, & non exesi.

Singul.
drach. x.

3. Aga:

DE MITHRIDATIO.

3. Agarici fœminę, rari, leuis,
candidi, friabilis.
4. Zingiberis radicis, acutif-
simi saporis, odoratissimi,
non exesi, albi.
5. Cinamomi, vel illius loco
duplę Cassię, cuius cor-
tex sit crassus, fistula verò
subtilis, optimo odore &
sapore prædita.
6. Spicę Nardi, id est, eius ra-
dicis odoriferę, recentis,
& quę secum terram o-
doratam retineat.
7. Thuris, lucidi, integri, rotū-
di, albi, pinguis interius, &
non adulterati.
8. Thlaspi veri, id est, seminis
recentis, acutissimi, amari.

Singul.
drach. x

II. CLASSIS.

1. Sefeli veri, coloris nigrican-
tis, quod semen Venetijs
affertur.
2. Opobalsami, aut illius loco
Olei Nucis Muscatę, factę
per expressionem.

Singul.
drac. viij.

3. Iunci

3. Iunci odorati, id est, eius ci-
marum recentium, & o-
doratissimarum.
4. Stœchadis recentis, odora-
tæ, amaræ & acutæ, sumâ-
tur frondes, spicæ cû flo-
ribus & ramusculis.
5. Costi radicis veræ aut illius
loco Zedoariæ recentis,
non exesæ, boni odoris.
6. Galbani, id est, succi ipsius,
depurati à granis, odore &
sapore ingrato, nō ligno-
si, cui sint commista ali-
quot semina ex propria
ferula, neque lique scat si-
ne igne, debetq; optimè
purgari.
7. Terebinthinæ legitimæ &
veræ.
8. Piperis longi, integri, duri,
non exesæ, acutissimi sapo-
ris, boni odoris, non adul-
terati.
9. Castorei Pontici, non falsi,
grauissimi odoris, saporis
acuti, resinosi, fragilis, cu-
ius testiculi ab vno prin-
cipio exorti sint.

Singul.
drac. viij.

10. Succ

DE MITHRIDATIO,

10. Succu Hypocistidos veri,
non misti, vera ratione ex-
tracti.
11. Styracis gummi & non fur-
furum, quod pingue sit,
resinosum, albicanum, o-
doratissimum.
12. Opopanacis, succi non a-
dulterati, pinguis, frangi-
bilis, grauis odoris, leuis,
amarissimi, qui Aqua fa-
cile dissoluatur.
13. Folij Malabathri, vel suo
loco radicis, aut stipitum
Nardi Celtici, aut radi-
cis Phu, aut Spicæ Nardi,
cum tertia insuper eius
parte.

Singul.
drac. viij.

III. CLASSIS.

1. Cassiæ nigræ cum signis in-
dicatis in Cinamomo.
2. Polij, id est, suarum ci-
marum cum floribus, se-
minibus, & folijs perfecti

Singul.
drac. viij.

odoris,

- odoris, & collecti ex montibus saxosis.
3. Piperis albi, pleni, sine rugis, odorati, & solidi, amarescentis, & acerrimi saporis.
4. Scordij, id est, suarum frondium, florum & seminum, ex siccis locis defumti.
5. Seminis Dauici Cretici, recentis, odorati, & legitimi.
6. Carpobalsami aut illius loco Cubearum vulgariū, in filiquis existentium.
7. Cypheos, de cuius simplicibus paulò post loquemur.
8. Bdellij, recentis, amari, pinguis, pellucidi instar glutini taurini, quod facile liquefcet, simileque sit vngui humano, atque accensum spiret gratum odorem, non adulteratum cum gummi. Eo deficiente accipiatur Ammoniacum Thymiama.

Singul.
drac. viij.

i. Nardi

DE MITHRIDATIO,
III. CLASSIS.

1. Nardi Celtici purgati, id est, suarum radicum & stipitum recentium, odoratissimarum, quod plures habent radices, duras & plenas.
2. Gummi Arabici, pellucidi & sine sordibus.
3. Petroselini, id est, seminum recentium, odoratorum amarorum & acrium: sitq; legitimum.
4. Meconij, vel poti' Opij collecti, vt lacrymæ solēt colligi, non per expressiōnem facti, vel decoctiōnem: sitq; graue, densum, amarum, purum & dissolubile.
5. Cardamomi, id est, minoris vel medij: semina sint recentia, odorata, & acri sapore prædita.
6. Seminum Fœniculi, æqualium, plenorum, odoratorum, & saporis acris.
7. Gentia-

Singul.
dr. v. bo-
ni pon-
deris.

7. Gentianæ, id est, radicis plenæ, densæ, amarissimæ, collectæ ex montib. aridis.
8. Frondium rosarum, quæ habeant quinque frondes, purgatarum, non mucidarum.
9. Dictamni Cretici, id est, frondium recentium, odoratorum, non nimis tenerarum.

Singulorū drachmæ quinque boni pōderis.

V. CLASSIS.

1. Anisi, seminis recentis, pleni, æqualis, odorati, puri, acris saporis, dulcissimi.
2. Asari, id est, radicis recentis, odorati, & solidi.
3. Acori, id est, galangæ maioris, radicis recentis, odoris boni, & acris saporis.
4. Phu, id est, radicum odoratissimarum, non exesarū, & solidarum.
5. Sagapeni, succi vsitati, minutis granulis, duri, coloris vt Myrrha, puri, saporis a-

Singulorū drachmæ tres.

cris,

DE MITHRIDATIO,

- oris, exterius rufescentis,
interius albi, non adul-
terati. } Singulo-
rū drach-
mæ tres.
6. Succij Glycyrrhizæ recentis,
non falsi.

VI. CLASSIS.

1. Mei Athamantici, id est, ra-
dicum collectarum ex
montibus ficcis, pondero-
sarum, gratissimi odoris,
non cariosarum, & in um-
bra exiccatarum.
2. Acaciæ, id est, ipsius succi, &
ipso deficiente succus ex
Rhu.
3. Venterum Scinci veri, cau-
dam rotundam habentis,
caput oblongius, cū linea
Cæsij coloris per dorsum,
aut cum alijs signis suo lo-
co enumeratis.
4. Seminum Hyperici, id est,
cimarum cum floribus,
feminibus & frondibus.
Vini quantum satis erit ad omnia si-
quabilia dissoluenda: sitq; vetus, quod diu
dura-
- Singulo-
rū drach-
mæ duæ
cum di-
midia.

durauerit, vinosum, dulce, non austerum, neque fumosum, incorruptum, semper idem manens, colore flauo, claro, pellucido præditum, non crassum vel turbidum, odoris aromatici: quale est inprimis Maluaticum antiquum, non adulteratum. Pondus legitimum est vnciarum viginti, id est, libræ vnus & duorum quadrantum: vel eo maius quo duplicatio alicuius succedanei specierum pondera quoque auget.

Mellis quantum satis est: sitque dulcissimum, acurissimum, expers omnis saporis externi, colore flauo & lucido præditum: purum, odoratum, vnus formæ, mediocris crassitie, tenax, æquale, quod instar visci fila demittat ponderosum, firmum, collectum initio veris, & de cuius bonitate constat, durans, ab apibus factum, vbi plurimum Thymi, Roris marini, & aliarum aromaticarum herbarum, calidarum & siccarum crescit, expressum semel tantum ex fauis, non ceraginosum, duorum annorum, neque recentius vel antiquius, quale est Sipontinum aut Tarentinum. Quantum ad pondus, accipiuntur sex libræ, & eo plus, quanto plus requirent simplicia duplicata pondere propter substitutionem aliquam.

DE MITHRIDATIO,
TROCISCI CYPHI.

1. Vna passa sit grandis, pinguis, excorticata, è granis mūdata, facta ex vuis dulcibus non austeris, æqualiter arefacta, benè trita & contusa, pondere drach. xxiiij.
2. Terebinthinæ veræ, vstæ ea arte, vt supra exposuimus, drach. xxiiij.
3. Myrrhæ eiusmodi, qualem supra descripsimus, drach. xi.
4. Cinamomi, vel eius loco Cassiæ, cum signis antea expositis, drach. iiij.
5. Iunci odorati superius descripti, drach. xij.
6. Croci prius quoque designati.
7. Bdellij, id est, vnguium ipsius, sitque pellucidum quemadmodum gluten, cum signis prius dictis.
8. Aspalathi veri, quod nuper à Collegio Patavino repertum est, vel ipsius loco ligni Aloës Rhodij, drach. ij. ß.
9. Spicæ Nardi, vt prius exposuimus.
10. Cassiæ, pariter antea descriptæ.
11. Cyperi rotundi, id est, radicum quæ sint densæ, ponderosæ admodum, fractæ difficiles, plenæ, asperæ, odore grato præditæ, cum quadam exigua acrimonia.
12. Bac-

12. Baccarum Iuniperi maximarum, pinguium, plenarum & odoratarum, singulorum drach. iij.
13. Calami odorati, id est, suarum radicum, eoque deficiente, vulgaris Calami, aut Agalochi, cum tertia ipsius insuper parte, drach. nouem.
14. Vini parum, quod sit eiusmodi quale iam diximus.
15. Mellis quantum satis erit ad incorporandos pastillos, cum signis antea expositis.

LIBRI II. DE MITHRIDATIO
FINIS.

INDEX CAPITVM LI-
 BRI PRIMI, DE THERIA-
 ca, in quo litera a. primam,
 b. secundam faciem
 annotat.

Proœmium Autoris.	Fol. 1. a
De nomine Theriacæ.	cap. 1. fol. 2. b
Ratio quare tantus numerus simplicium ad Theria- cam accipiatur.	cap. 2. fol. 4. b
Quare vipera, & non alie species serpentum, ad Theriacam assumantur.	cap. 3. fol. 7. a
Compositio Theriacæ.	cap. 4. fol. 8. b
De proportione Theriacæ, & quomodo in eius descri- ptione corrigi debeant aliquot mendosa loca.	fol. 13. a
Quæ sit proportio rerum Aridarum, & mellis in Antidoto.	cap. 6. fol. 25. a
Admonitio de multitudine simplicium, quæ substi- tuti veris solent.	cap. 7. fol. 27. b
Regule obseruandæ in Medicamentis artificiosè sub- stituendis.	cap. 8. fol. 30. a
De Trociscis viperinis.	cap. 9. fol. 37. b
De Trociscis Scylliticis.	cap. 10. fol. 40. b
De Trociscis Hedychrois.	cap. 11. fol. 44. a
De modo preparandi Theriacam.	cap. 12. fol. 46. a
	De 10.

I N D E X.

- De colore Theriaca. cap. 13. fol. 53. a
- De diuersis modis preparationum Theriaca, vbi colliguntur nonnullae dubitationes de tritura specierum. cap. 14. fol. 55. b
- Quam necessarius sit delectus simplicium in Theriaca. cap. 15. fol. 68. a
- Examen eorum simplicium, quae sumuntur ad tria genera Trociscorum, nimirum Erui, Aspalathi, Asari, Mari, Amarici, Calami odorati, & Iunci odorati. cap. 16. fol. 70. a
- De Costo, Phu, & Cinamomo. cap. 17. fol. 72. b
- De Opobalsamo & Xilobalsamo. cap. 18. fol. 75. a
- De Folio, Nardo Indica, & Myrrha. cap. 19. fol. 77. b
- De Croco, Amomo, & Mastiche. cap. 20. fol. 84. a
- Examen simplicium Theriaca & primum illorum, quae collocantur in secunda classe, Piperis nimirum longi & Opj. cap. 21. fol. 86. a
- De simplicibus tertiae classis, qualia sunt, Rosa, Iris, Glycyrrhiza, Napus, Scordium, Opobalsamum, Cinamomum, & Agaricum. cap. 22. fol. 88. b
- De simplicibus quartae classis, Pipere nigro, Thure, Dictamno, Rhapontico, Stæchade, Marrubio, Petre-

I N D E X.

- Petroselino, Calamentho, Terebinthina, & Zingibere. cap. 23. fol. 92. b
- De simplicibus quinta classis, Quinquefolio, Polio, Chamepyti, Nardo Celtica, Styrace, Meo & Chamadri. cap. 24. fol. 99. a
- De Terra Lemnia, Chalcitide, Gentiana, Gummi Hypocistide, Aniso, Seseli, Cardamomo, & Funiculo. cap. 25. fol. 102. a
- De Acacia, Thlassi, Hyperico, Ammi; & disputatio an conducatur, ut vulgò loquuntur, Antidotis versibus describi. cap. 26. fol. 107. b
- De simplicibus sexta classis, Sagapeno, Castorio, Aristolochia, & Bitumine. cap. 27. fol. 111. b
- De Dauco, Opopanace, Centaurio & Galbano. cap. 28. fol. 116. a
- De Vino quod ad Theriacam adhibetur. cap. 29. fol. 118. b
- De Melle. cap. 30. fol. 122. b
- An Theriaca massa cum Saccharo etiam possit preparari, nec ne. cap. 31. fol. 130. b
- De notis perfecta Theriaca. cap. 32. fol. 132. a
- Quanto tempore Theriaca durare possit. cap. 33. fol. 133. b
- Quod oporteat massam Theriaca integram servare, nec quicquam ex ea auferendam, priusquam sit fermentata. cap. 34. fol. 146. a
- De viribus Theriaca. cap. 35. fol. 149. b
- In qua etate, & quo tempore vsus Theriaca sit securior.

I N D E X.

securior.
Anacephalosis & Epilogus eorum quae iam expositae sunt.
 cap. 36. fol. 157. b
 cap. 37. fol. 160. b

I N D E X S E C V N D I
 L I B R I.

Denomine Mithridatij. cap. 1. fol. 166. a
 Ex multis descriptionibus Mithridatij diuersorum
 autorum, quanam tanquam optima sit eligenda.
 cap. 2. fol. 169. b
 Damocratis descriptionem vera arte esse compositam.
 cap. 3. fol. 175. b
 Descriptio Mithridatij secundum Damocratem.
 cap. 4. fol. 178. b
 Restituitur simplex amissum in descriptione Damo-
 cratis. cap. 5. fol. 180. a
 Rursum probatur Damocratis descriptionem alijs
 omnib. esse praferendam. cap. 6. fol. 184. a
 Quae ratione in Mithridatio inuestiganda sit Arida-
 rum rerum cum Melle proportio. cap. 7. fol. 188. a
 Verus & proprius modus, quo Damocrates propor-
 tionem inuenerit, inter species & Mel, vbi etiam
 aliquid certi definitur de dosi mellis & de vino in
 Mithridatio. cap. 8. fol. 193. a
 Mithridatium esse validius quam Theriacam, de Opii
 proportione & vario consistentia modo. cap. 9.
 fol. 200. b

I N D E X.

- An Vinum ad Mithridatium sit accipiendum, nec ne.*
 cap. 10. fol. 206. a
- Dubitationes contra Galenum, dicentem Mithridatium in nonnullis venenis esse efficacius quam sit Theriaca.*
 cap. 11. fol. 210. a
- Respondetur dubijs propositis & explicatur, quomodo Mithridatium sit potentius Theriaca.*
 cap. 12. fol. 218. a
- De pastillorum Cyphi compositione.* cap. 13. fol. 222. a
- Admonitio de Terebinthina, quae ad Trociscos Cypheos vsurpatur.* cap. 14. fol. 228. a
- De Vua passa, Bdellio, in Trociscis Cypheos.* cap. 15. fol. 229. a
- De Cypero & Iunipero simplicibus Cypheos.* cap. 16. fol. 231. b
- De preparatione Mithridatij.* cap. 17. fol. 233. b
- Excusatio Autoris, quare de quibusdam ad hanc Antidotum necessarijs nihil tradiderit.* cap. 18. fol. 236. a
- Modus explorandi, an Mithridatium sit in sua perfectione, nec ne.* cap. 19. fol. 236. b
- De etate Mithridatij.* cap. 20. fol. 239. a
- Examen simplicium Mithridatij, nimirum, Piperis albi, Bdellij, Acori, Asari, & Glycyrrhizae.* cap. 21. fol. 240. b
- De Scynco.* cap. 22. fol. 242. b
- De Opio.* cap. 23. fol. 243. b
- De viri-*

I N D E X.

De viribus Mithridatij.

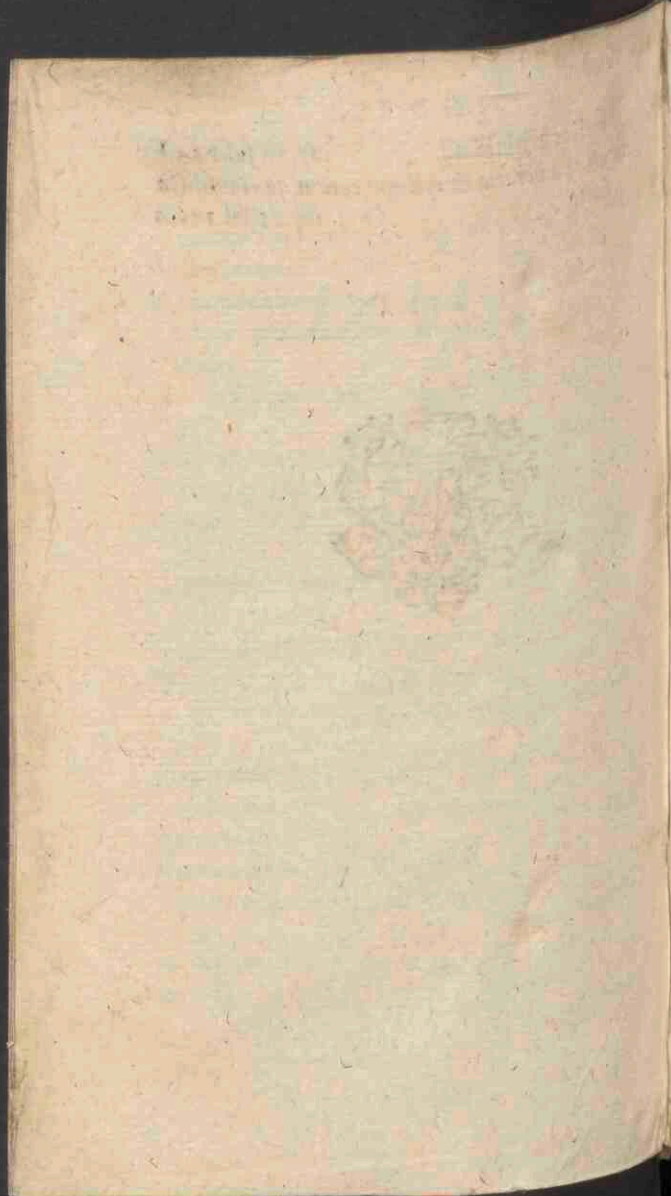
cap. 24. fol. 244. b

Breuis enumeratio & epilogus eorum quae iam dicta
sunt.

cap. 25. fol. 246. a

F I N I S.

FRANCOFORTI AD
MOENVUM, EX OFFICINA
HAEREDVM CHRISTIANI
Egenolphi, impensis Adami
Loniceri, Ioannis Cnipij,
Doctorum, & Pauli
Steinmei-
ers.

M. D. LXXVI.

1966.5.16

NICOTIANA

GLABRA

LEAFY

STEM

FRUIT

SEEDS

ROOTS

M. D. LXXVI

5550.

